నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

నమక్కారపాళి

౧. సుగతం సుగతం సేట్ఠం, కుసలంకుసలం జహం;
అమతం అమతం సన్తం, అసమం అసమం దదం.

సరణం సరణం లోకం, అరణం అరణం కరం;
అభయం అభయం ఠానం, నాయకం నాయకం నమే.

౨. నయనసుభగకాయఙ్గం,
మధురవరసరోపేతం;
అమితగుణగణాధారం,
దసబలమతులం వన్దే.

౩. యో బుద్ధో ధితిమాఞ్ఞధారకో,
సంసారే అనుభోసి కాయికం;
దుక్ఖం చేతసికఞ్చ లోకతో,
తం వన్దే నరదేవమఙ్గలం.

౪. బాత్తింసతిలక్ఖణచిత్రదేహం,
దేహజ్జుతినిగ్గతపజ్జలన్తం;
పఞ్ఞాధితిసీలగుణోఘవిన్దం,
వన్దే మునిమన్తిమజాతియుత్తం.

౫. పాతోదయం బాలదివాకరంవ,
మజ్ఝే యతీనం లలితం సిరీహి;
పుణ్ణిన్దుసఙ్కాసముఖం అనేజం,
వన్దామి సబ్బఞ్ఞుమహం మునిన్దం.

౬. ఉపేతపుఞ్ఞో వరబోధిమూలే,
ససేనమారం సుగతో జినిత్వా;
అబోజ్ఝి బోధిం అరుణోదయమ్హి,
నమామి తం మారజినం అభఙ్గం.

౭.

రాగాదిఛేదామలఞాణఖగ్గం,
సతీసమఞ్ఞాఫలకాభిగాహం;
సీలోఘులఙ్కారవిభూసితం తం,
నమామిభిఞ్ఞావరమిద్ధుపేతం.

౮. దయాలయం సబ్బధి దుక్కరం కరం,
భవణ్ణవాతిక్కమమగ్గతం గతం;
తిలోకనాథం సుసమాహితం హితం,
సమన్తచక్ఖుం పణమామి తంమితం.

౯. తహిం తహిం పారమిసఞ్చయం చయం,
గతం గతం సబ్భి సుఖప్పదం పదం;
నరానరానం సుఖసమ్భవం భవం,
నమానమానం జినపుఙ్గవం గవం.

౧౦. మగ్గఙ్గనావం మునిదక్ఖనావికో,
ఈహాఫియం ఞాణకరేన గాహకో;
ఆరుయ్హ యో తాయ బహూ భవణ్ణవా,
తారేసి తం బుద్ధమఘుప్పహం నమే.

౧౧. సమతింసతిపారమిసమ్భరణం,
వరబోధిదుమే చతుసచ్చదసం;
వరమిద్ధిగతం నరదేవహితం,
తిభవూపసమం పణమామి జినం.

౧౨. సతపుఞ్ఞజలక్ఖణికం విరజం,
గగనూపమధిం ధితిమేరుసమం;
జలజూపమసీతలసీలయుతం,
పథవీసహనం పణమామి జినం.

౧౩. యో బుద్ధో సుమతి దివే దివాకరోవ,
సోభన్తో రతిజననే సిలాసనమ్హి;
ఆసీనో సివసుఖదం అదేసి ధమ్మం,
దేవానం తమసదిసం నమామి నిచ్చం.

౧౪. యో పాదపఙ్కజముదుత్తలరాజికేహి,
లోకేహి తీహివికలేహి నిరాకులేహి;
సమ్పాపుణే నిరుపమేయ్యతమేవ నాథో,
తం సబ్బలోకమహితం అసమం నమామి.

౧౫. బుద్ధం నరానరసమోసరణం ధితత్తం,
పఞ్ఞాపదీపజుతియా విహతన్ధకారం;
అత్థాభికామనరదేవహితావహం తం,
వన్దామి కారుణికమగ్గమనన్తఞాణం.

౧౬. అఖిలగుణనిధానో యో మునిన్దోపగన్త్వా,
వనమిసిపతనవ్హం సఞ్ఞతానం నికేతం;
తహిమకుసలభేదం ధమ్మచక్కం పవత్తో,
తమతులమభికన్తం వన్దనేయ్యం నమామి.

౧౭. సుచిపరివారితం సురుచిరప్పభాహి రత్తం,
సిరివిసరాలయం గుపితమిన్ద్రియేహుపేతం;
రవిససిమణ్డలప్పభుతిలక్ఖణోపచిత్తం,
సురనరపూజితం సుగతమాదరం నమామి.

౧౮. మగ్గోళుమ్పేన ముహపటిఘాసాదిఉల్లోలవీచిం,
సంసారోఘం తరి తమభయం పారపత్తం పజానం;
తాణం లేణం అసమసరణం ఏకతిత్థం పతిట్ఠం,
పుఞ్ఞక్ఖేత్తం పరమసుఖదం ధమ్మరాజం నమామి.

౧౯. కణ్డమ్బంమూలే పరహితకరో యో మునిన్దో నిసిన్నో,
అచ్ఛేరం సీఘం నయనసుభగం ఆకులణ్ణగ్గిజాలం;
దుజ్జాలద్ధంసం మునిభిజహితం పాటిహేరం అకాసి,
వన్దే తం సేట్ఠం పరమరతిజం ఇద్ధిధమ్మేహుపేతం.

౨౦. మునిన్దక్కో య్వేకో దయుదయరుణో ఞాణవిత్థిణ్ణబిమ్బో,
వినేయ్యప్పాణోఘం కమలకథితం ధమ్మరంసీవరేహి;
సుబోధేసీ సుద్ధే తిభవకుహరే బ్యాపితక్కిత్తినఞ్చ,
తిలోకేకచక్ఖుం దుఖమసహనం తం మహేసిం నమామి.

౨౧. యో జినో అనేకజాతియం సపుత్తదారమఙ్గజీవితమ్పి,
బోధిపేమతో అలగ్గమానసో అదాసియేవ అత్థికస్స;
దానపారమిం తతో పరం అపూరి సీలపారమాదికమ్పి,
తాసమిద్ధియోపయాతమగ్గతం తమేకదీపకం నమామి.

౨౨. దేవాదేవాతిదేవం నిధనవపుధరం మారభఙ్గం అభఙ్గం,
దీపం దీపం పజానం జయవరసయనే బోధిపత్తంధిపత్తం;
బ్రహ్మాబ్రహ్మాగతానం వరగిరకథికం పాపహీనం పహీనం,
లోకాలోకాభిరామం సతతమభినమే తం మునిన్దం మునిన్దం.

౨౩. బుద్ధో నిగ్రోధబిమ్బో ముదుకరచరణో బ్రహ్మఘోసేణిజఙ్ఘో,
కోసచ్ఛాదఙ్గజాతో పునరపి సుగతో సుప్పతిట్ఠితపాదో;
మూదోదాతుణ్ణలోమో అథమపి సుగతో బ్రహ్మజుగ్గత్తభావో,
నీలక్ఖీ దీఘపణ్హీ సుఖుమమలఛవీ థోమ్యరసగ్గసగ్గీ.

౨౪. చత్తాలీసగ్గదన్తో సమకలపనజో అన్తరంసప్పపీనో,
చక్కేనఙ్కితపాదో అవిరళదసనో మారజుస్సఙ్ఖపాదో.

తిట్ఠన్తో నోనమన్తోభయకరముదునా జణ్ణుకానామసన్తో,
వట్టక్ఖన్ధో జినో గోతరుణపఖుమకో సీహపుబ్బడ్ఢకాయో.

౨౫. సత్తప్పీనో చ దీఘఙ్గులి మథ సుగతో లోమకూపేకలోమో,
సమ్పన్నోదాతదాఠో కనకసమతచో నీలముద్ధగ్గలోమో.

సమ్బుద్ధో థూలజివ్హో అథ సీహహనుకో జాలికప్పాదహత్థో,
నాథో ఉణ్హీససీసో ఇతిగుణసహితం తం మహేసిం నమామి.

౨౬. బుద్ధోబుద్ధోతిఘోసో అతిదులభతరో కా కథా బుద్ధభావో,
లోకే తస్మా విభావీ వివిధహితసుఖం సాధవో పత్థయన్తా.

ఇట్ఠం అత్థం వహన్తం సురనరమహితం నిబ్బయం దక్ఖిణేయ్యం,
లోకానం నన్దివడ్ఢం దసబలమసమం తం నమస్సన్తు నిచ్చం.

౨౭. పుఞ్ఞేనేతేన సోహం నిపుణమతి సతో సమ్పరాయే చ తిత్తో,
దక్ఖో దిట్ఠుజ్జుపఞ్ఞో అవికలవీరియో భోగవా సంవిభాగీ.

తిక్ఖో సూరో ధితత్తో సపరహితచరో దీఘజీవీ అరోగో,

ధఞ్ఞో వణ్ణో యసస్సీ అతిబలవధరో కిత్తిమా ఖన్తుపేతో.

౨౮. సద్ధో దాతఙ్గుపేతో పరమసిరిధరో దిట్ఠధమ్మో విరత్తో,
లజ్జీ కల్యాణమిత్తో అభిరతకుసలో పఞ్చసీలాదిరక్ఖో.

అప్పిచ్ఛో అప్పకోధో అతివుజుహదయో ఇద్ధిమా అప్పమేయ్యో,
పాసంసో పేమవాచో సుజనగుణవిదూ మామకో సో భవేయ్యం.

౨౯. ఇత్థం అసఙ్ఖియే నాథ, గుణే లక్ఖణదీపితే;
గాథాసు సూచకాస్వేక, గాథమ్హి సరతే బుధో.

౩౦. చతురాపాయముత్తో సో, సాధకత్థద్వయస్స చ;
హతూపద్దవజాలో చ, లాభీ హితసుఖస్స చ.

౩౧. అధిపో నరదేవానం, చతుదీపిస్సరోపి వా;
భవేయ్య అన్తిమే దేహే, తమఞ్ఞం సేతఛత్తకం.

౩౨. భావనాయానమారుయ్హ, సమమేస్సతి సుబ్బతో;
ఇమస్మిం అత్తభావేపి, అరోగో దీఘజీవికో.

౩౩. పూజితో సబ్బలోకేహి, భావనాభిరతీమనో;
జనప్పియో మనాపో చ, కా కథాఖిలధారణే.

నమక్కారపాళి నిట్ఠితా.

నమక్కారటీకా

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

౧. సుగతన్త్యాదివణ్ణేహి , పసత్థఞ్చ సుఖద్దదం;
వన్దన్తానం జినం నత్వా, ధమ్మం సుద్ధం గణుత్తమం.

౨. నమక్కారం హితత్థీహి, పోరాణాచరియేహి చ;
లిఖిత్వా ఠపితం పుఞ్ఞ, బుద్ధియా తేన వన్దినం.

౩. తస్సత్థవణ్ణనం కస్సం, గమ్భీరత్థసుబోధనం;
మోవిపునామేన సన్తేన, సీలుపేతేన యాచితో.

౪. వణ్ణన్తోపి చ తస్సత్థం, తం తం అట్ఠకథాదిసు;
వుత్తఞాయేన కస్సామి, సద్ధా సుణాథ సాధవో.

౫. నమనం నమతీతీ వా, నమతీ తేన వా నమో;
తస్స కారోన్తి తాహీతి, నమక్కారోతి వుచ్చతి.

౬. తఞ్చ బుద్ధఘోసాచరి, యేన పుబ్బసుతం కతం;
బుద్ధఘోసుప్పత్తియఞ్చ, తం తం పన కథాదిసు.

౭. న దిట్ఠం కతకారణం, తస్మా హితత్థికేహి చ;
పోరాణాచరియేహీ చ, ఠపితన్తి మయా వుత్తం;
తం కారణం విఞ్ఞూహీ చ, విచారేత్వా విజానితన్తి.

౧. సుగతం సుగతం సేట్ఠం, కుసలంకుసలం జహం;
అమతం అమతం సన్తం, అసమం అసమం దదం.

సరణం సరణం లోకం, అరణం అరణం కరం;
అభయం అభయం ఠానం, నాయకం నాయకం నమే.

౧. [క] ఇదాని పఠమం తావ సుగతన్త్యాదీహి అట్ఠారసహి గుణేహి థోమేత్వా బుద్ధస్స వన్దితుకామేన సుగతన్తిఆది గాథాద్వయం ఆరద్ధం. అయం పన సబ్బపాదాదియమకపథ్యా వత్తగాథాతి దట్ఠబ్బం. తం పన యమకం **సుబోధాలఙ్కారే** కిలిట్ఠదోసన్తి వుత్తం.

వుత్తఞ్హి తత్థ –

“యం కిలిట్ఠపదం మన్దా, భిధేయ్యం యమకాదికం;
కిలిట్ఠపదదోసేవ, తమ్పి అన్తో కరీయతీ”తి.

అయం పనేత్థ పతీతసద్దరచితత్తాయేవ పసాదగుణ సఙ్ఖాతేన సద్దాలఙ్కారేన సంయుత్తా హోతి. తస్మా తం యమకం సువుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. ఏవం పరాసు యమకగాథాసు. తేన వుత్తం పునా **లఙ్కారే** –

“పతీతసద్దరచితం, సిలిట్ఠపదసన్ధికం;
పసాదగుణసంయుత్తం, యమకం మతమేదిస”న్తి.

తత్థ **సుగత**న్తి సోభనగమనత్తా సున్దరం ఠానం గతత్తా సమ్మా గతత్తా చ సుగతో, సో హి సోభనం అరియమగ్గేన గచ్ఛతీతి సుగతోతి వుచ్చతి, సుపుబ్బో గముధాతు త. సుసద్దో సోభనత్థో. అరియమగ్గగమనేన పరిసుద్ధం అనవజ్జం ఖేమం దిసం అసజ్జమానో గతోతి అత్థో. తఞ్చ గమనం దువిధం హోతి కాయగమనం, ఞాణగమనఞ్చాతి. తత్థ భగవతో వేనేయ్యజనుపసఙ్కమనం ఏకన్తేన తేసం హితసుఖస్స నిప్ఫాద నతో సోభనం కాయేన గమనం కాయగమనం నామ. సయమ్భూ ఞాణేన పన సకలమ్పి లోకం పరిఞ్ఞాభిసమయవసేన పరిజాననతో ఞాణేన గమనం ఞాణగమనం నామ. ఇధ పన ఞాణగమనం అధిప్పేతం. **అఙ్గుత్తరటీకాయం** పన “సోభనం గతం గమనం ఏతస్సాతి సుగతో”తి వుత్తం. సున్దరం ఠానం గచ్ఛతీతి సుగతోతి చ వుచ్చతి, ఆరమ్మణకరణవసేన అమతం నిబ్బానం గతోతి అత్థో. సమ్మా అవిపరీతం చేస గచ్ఛతీతి సుగతోతి వుచ్చతి. సుసద్దో సమ్మాసద్దత్థో. తేన తేన మగ్గేన యే కిలేసా పహీనా, తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతీతి అత్థో. అథ వా సమ్మా ఆగచ్ఛతీతి సుగతోతి చ వుచ్చతి, దీపఙ్కరపాదమూలతో పభుతి యావ బోధిమణ్డా తావ సమతింసపారమిపూరికాయ సమ్మాపటిపత్తియా సబ్బలోకస్స హితసుఖమేవ కరోన్తో సస్సతం ఉచ్ఛేదం కామసుఖం అత్తకిలమథఞ్చాతి ఇమే చన్తే అనుపగచ్ఛన్తో ఆగతోతి అత్థో. తం సుగతం బుద్ధం నమే నమామీతి సమ్బన్ధో.

పున **సుగత**న్తి సమ్మా గదత్తా సుగతో. సో హి సమ్మా గదతి భాసతీతి సుగతోతి వుచ్చతి. సుపుబ్బగదధాతు భాసాయం వియత్తియం వాచాయం వా, త, దస్స తో. ఛసు వాచాసు యుత్తట్ఠానే యుత్తమేవ ద్వివాచం భాసతీతి అత్థో. వుత్తఞ్హి మజ్ఝిమపణ్ణాసపాళియం **అభయరాజకుమారసుత్తే** –

౧

. “రాజకుమార యం తథాగతో తం వాచం జానాతి అభూతం అతచ్ఛం అనత్థసంహితం, సా చ పరేసం అప్పియా అమనాపా, న తం తథాగతో వాచం భాసతి. ౨. యమ్పి తథాగతో వాచం జానాతి భూతం తచ్ఛం అనత్థసంహితం, సా చ పరేసం అప్పియా అమనాపా. తమ్పి తథాగతో వాచం న భాసతి. ౩. యఞ్చ ఖో తథాగతో వాచం జానాతి భూతం తచ్ఛం అత్థసంహితం, సా చ పరేసం అప్పియా అమనాపా, తత్రకాలఞ్ఞూ తథాగతో హోతి తస్సా వాచాయ వేయ్యాకరణాయ. ౪. యం తథాగతో వాచం జానాతి అభూతం అతచ్ఛం అనత్థసంహితం, సా చ పరేసం పియా మనాపా, న తం తథాగతో వాచం భాసతి. ౫. యమ్పి తథాగతో జానాతి భూతం తచ్ఛం అనత్థసంహితం, సా చ పరేసం పియా మనాపా, తమ్పి తథాగతో వాచం న భాసతి. ౬. యఞ్చ ఖో తథాగతో వాచం జానాతి భూతం తచ్ఛం అత్థసంహితం, సా చ పరేసం పియా మనాపా . తత్ర కాలఞ్ఞూ తథాగతో హోతి తస్సా వాచాయ వేయ్యాకరణాయా”తి.

ఏత్థ పాళియం పనేసా సుఖగ్గహణత్థం సఙ్ఖేపేన వేదితబ్బా. కథం హేసా అభూతా అనత్థసంహితా అప్పియా వాచా చ, భూతా అనత్థసంహితా అప్పియా వాచా చ, భూతా అత్థ సంహితా అప్పియా వాచా చ, అభూతా అనత్థసంహితా పియా వాచా చ, భూతా అనత్థసంహితా పియా వాచా చ, భూతా అత్థసంహితా పియా వాచా చాతి ఛబ్బిధా హోతీతి. తత్థ అచోరంయేవ చోరో అయన్తిఆదివసేన వత్తబ్బవాచా పఠమవాచా నామ. చోరంయేవ చోరో అయన్తిఆదివసేన వత్తబ్బవాచా దుతియవాచా నామ. అకతపుఞ్ఞతాయ దుగ్గతో దుబ్బణ్ణో అప్పేసక్ఖో, ఇధ పన ఠత్వాపి పున పుఞ్ఞం న కరోతి, దుతియచిత్తవారే కథం చతూహి అపాయేహి ముచ్చిస్సతీతి ఏవం మహాజనస్స అత్థపురేక్ఖారేన ధమ్మపురేక్ఖారేన అనుసాసనీపురేక్ఖారేన వత్తబ్బవాచా తతియవాచా నామ. ఏకో ధుత్తో ఆహ-మయ్హం భో మాతు మయి కుచ్ఛిగతే కపిట్ఠఫలదోహళో అహోసి. సా అఞ్ఞం కపిట్ఠహారకం అలభమానా మంయేవ పేసేసి. అహం గన్త్వా రుక్ఖం అభిరుహితుం అసక్కోన్తో అత్తనావ అత్తానం పాదే గహేత్వా ముగ్గరం వియ రుక్ఖస్స ఉపరి ఖిపిం. అథ సాఖతో సాఖం విచరన్తో ఫలాని గహేత్వా ఓతరితుం అసక్కోన్తో ఘరం గన్త్వా నిస్సేణిం ఆహరిత్వా ఓరుయ్హ మాతు సన్తికే గన్త్వా ఫలాని మాతుయా అదాసిం. తాని పన మహన్తాని హోన్తి చాటిప్ప మాణాని. తతో మే మాతరా ఏకాసనే నిసిన్నాయ సమసట్ఠిఫలాని ఖాదితానీతి. ఏవమాదివసేన వత్తబ్బవాచా చతుత్థవాచా నామ. ఆమిసహేతు చాటుకమ్యతాదివసేన నానప్పకారకం పరేసం థోమనా వాచా చేవ రాజకథం చోరకథన్తిఆదినయప్పవత్తా తిరచ్ఛానకథా చ పఞ్చమవాచా నామ. అరియసచ్చసన్నిస్సితా ధమ్మకథా ఛట్ఠమవాచా నామ. తం పన వస్ససతమ్పి సుణన్తా పణ్డితా నేవ తిత్తిం గచ్ఛన్తి . తాసు పన భగవా తతియఛట్ఠమా ద్వివాచాఏవ భాసతి. తస్మా సప్పురిసేహి సాయేవ ద్వివాచా వత్తబ్బాతి. అయం తదట్ఠకథాయం ఆగతో సఙ్ఖేపనయో. విసుద్ధిమగ్గ మహాటీకాయం పన సారత్థదీపనీటీకాయఞ్చ తదఞ్ఞాకారేన వణ్ణితో. తాసు పన తం ఓలోకేత్వా గహేతబ్బన్తి. అయం పనేత్థ సఙ్గహగాథా –

> “యో భూతమత్థసంహితం, పరేసమప్పియా వాచం;
> భూతమత్థసహితఞ్చ, పరేసం పియవాచన్తి;
> ద్వివాచం యుత్తట్ఠానేవ, వదతీతి సుగతోతి;
> వుచ్చతీ చ దకారస్స, కత్వా తకారవిఞ్ఞునా”తి.

సేట్ఠన్తి గుణమహన్తత్తా పసత్థతరం. నో హి పసత్థానం విసేసేన పసత్థోతి సేట్ఠోతి వుచ్చతి. పసత్థపదం, విసేసతద్ధితే ఇట్ఠపచ్చయో. పసత్థసద్దస్స నో, పసత్థానం పచ్చేకబుద్ధారియసావకాదీనం సీలసమాధిపఞ్ఞాది గుణేహి విసేసేన పసత్థోతి అత్థో. అథ వా సున్దరే సతిపట్ఠానాదిభేదే ధమ్మే ఏసతి గవేసతి ఏసిం గవేసిన్తి వా సేట్ఠో, బుద్ధో. సుపుబ్బోఏస గవేసనే త. తస్స ఠట్ఠో. సుసద్దో సున్దరత్థో. సన్తేహి సప్పురిసేహి ఏసితబ్బో గవేసితబ్బోతి వా సేట్ఠో. సన్తసద్దూపపదో ఇస గవేసనే త, సన్తసద్దస్స నో, ఇకారస్సే, తస్స ట్ఠో. సన్తేహి సప్పురిసేహి ఇచ్ఛియతి కన్తియ తీతి వా సేట్ఠో. సన్తసద్దూపపదో ఇసు ఇచ్ఛాకన్తీసు త. అథ వా సన్తానం సప్పురిసానం హితసుఖం ఇచ్ఛతీతి సేట్ఠో, బుద్ధో. కత్తుసాధనోయం. సున్దరే సతిపట్ఠానా దిభేదే ధమ్మే ఏసేతి బుద్ధేతీతి వా సేట్ఠో. హేతు కత్తుసాధనోయం. సుపుబ్బఏసధాతు బుద్ధియం త. తం సేట్ఠం.

కుసలంకుసలం జహన్తి ఏత్థ కుసలం అకుసలం జహన్తి పదవిభాగో కాతబ్బో. కుచ్ఛితం పాపధమ్మం సలయతి చలయతి కమ్పేతి విద్ధంసేతీతి కుసలం, చతుభూమికకుసలం లబ్భతి. కుపుబ్బో సలధాతు అ. తత్థ కామావచరకుసలం

తదఙ్గప్పహానేన పాపధమ్మం సలయతి చలయతి, మహగ్గత క్సలం విక్ఖమ్భనప్పహానేన సలయతి కమ్పేతి, లోకుత్తర కుసలం సముచ్ఛేదప్పహానేన సలయతి విద్ధంసేతీతి అత్థో.

అథ వా కుచ్ఛితం అపాయద్వారం సలన్తి సంవరన్తి పిదహన్తి సాధవో ఏతేనాతి కుసలం, కరణసాధనోయం. ఇధ పన జహన్తి వుత్తత్తా తేభూమకకుసలమేవాధిప్పేతం. తం పన అనవజ్జసుఖవిపాకలక్ఖణం, అకుసలవిద్ధంసనరసం, వోదాన పచ్చుపట్ఠానం, ఇట్ఠవిపాకపచ్చుపట్ఠానం వా, యోనిసోమనసికార పదట్ఠానం. న కుసలం అకుసలం, మిత్తపటిపక్ఖో అమిత్తో వియ పహాయకపహాతబ్బభావేన కుసలపటిపక్ఖన్తి అత్థో. తం పన సావజ్జదుక్ఖవిపాకలక్ఖణం, సావజ్జానిట్ఠవిపాక లక్ఖణం వా, అనత్థజననరసం, అనిట్ఠవిపాకపచ్చుపట్ఠానం, అయోనిసోమనసికారపదట్ఠానం. పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారఆనేఞ్జా భిసఙ్ఖారసఙ్ఖాతం కుసలం అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారసఙ్ఖాతం అకుసలఞ్చ కుసలంకుసలం. తం పన పదం జహన్తిపదే కమ్మం.

జహన్తి మగ్గక్ఖణే సముచ్ఛేదప్పహానేన ఫలక్ఖణే పటిప్పస్సమ్భనప్పహానేన పజహన్తం విద్ధంసేన్తన్తి అత్థో. తఞ్హి అరహత్తమగ్గఞాణేన జహతి పజహతి, ఫలఞాణేన జహిం పజహిం పటిప్పస్సమ్భిన్తి వా జహో, బుద్ధో. హాధాతు చాగే అ. కిఞ్చాపి పనేత్థ కుసలం మగ్గేన పహాతబ్బధమ్మో న వుత్తం, వట్టమూలభూతే అవిజ్జాతణ్హాదికిలేసే పన అరహత్తమగ్గ ఞాణేన జహితే లోకియకుసలుప్పత్తియా మూలభూతాయ అవిజ్జాతణ్హాయ అభావా పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో సంసారే పున పటిసన్ధియా నిబ్బత్తేతుం న సక్కోతి, తస్మా వట్టమూలభూతే కిలేసే జహితే ఫలూపచారేన కుసలమ్పి జహితం నామ హోతి. రూపం భిక్ఖవే న తుమ్హాకం తం పజహథాతిఆదీసు వియ . అరహన్తేన హి అభిసమాచారికవత్తం కతమ్పి కుసలన్తి న వుత్తం, క్రియాతి పన వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

వుత్తఞ్హి **నిదానవగ్గసంయుత్తట్ఠకథాయం** “ఖీణాసవేన హి కతం కమ్మం నేవ కుసలం హోతి నాకుసలం, అవిపాకం హుత్వా క్రియమత్తే తిట్ఠతీ”తి.

అఙ్గుత్తరట్ఠకథాయఞ్చ “అరహత్తమగ్గో చ కుసలాకుసల కమ్మక్ఖయాయ సంవత్తతీతి ఏవం తేన తం భిజ్జతీ”తి వుత్తం.

తేన వుత్తం **చూళనిద్దేసపాళియం** “అరహత్తమగ్గఞాణేన అభిసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణస్స నిరోధేన యే ఉప్పజ్జేయ్యుం నామఞ్చ రూపఞ్చ, ఏత్థేతే నిరుజ్ఝన్తి వూపసమన్తి అత్థం గచ్ఛన్తి పటిప్పస్సమ్భన్తీ”తి.

అమతన్తి మరణవిరహితం. సో జినో హి న మతో అమతో, మరణధమ్మస్స నిబ్బత్తకానం కిలేసానం అరహత్త మగ్గేన సముచ్ఛిన్దితత్తా పున మరణతో విరహితోతి వా అమతో. అథ వా నిబ్బానే ఆరమ్మణకరణవసేన అధిగతే నత్థి మతం మరణం యస్స జినస్సాతి అమతోతి వుచ్చతి. జినేన హి ఖన్ధమచ్చుమారం అజితోపి కిలేసమారం జయిత్వా తేసం అవస్సం జియమానత్తా ఫలూపచారేన అమతోతి వుచ్చతీతి వేదితబ్బం.

పున **అమత**న్తి అమతనిబ్బానసమన్నాగతం. నత్థి మతం మరణం ఏత్థాతి అమతం, నిబ్బానం. తం పన సన్తిలక్ఖణం, అచ్చుతరసం, అనిమిత్తపచ్చుపట్ఠానం, నిస్సరణపచ్చుపట్ఠానం వా, నిబ్బానస్స పన పదట్ఠానం న లబ్భతి.

వుత్తఞ్హి **మిలిన్దపఞ్హే** నాగసేనత్థేరేన “న కేనచి కారణేన నిబ్బానం ఉప్పజ్జతీ”తి.

తం అస్స అత్థీతి అమతో, జినో. సద్దాదితో ణాతి సుత్తేన అస్సత్థ్యత్థే ణపచ్చయో. సద్దో పఞ్ఞోతిఆదీసు వియ . అస్స జినస్స చతుమగ్గఞాణేన సచ్ఛికతం అమతం నిబ్బానం అత్థీతి అత్థో, తం అమతం.

సన్తన్తి సబ్బకిలేసదరథేహి చ వట్టదుక్ఖేహి చ సువూపసన్తం. సో హి బుద్ధో సబ్బకిలేసదరథవట్టదుక్ఖేహి సమిత్థ వూపసమిత్థాతి సన్తోతి వుచ్చతి. సముధాతు ఉపసమే త. ధాత్వన్తస్స లోపం తపచ్చయస్సన్తోఆదేసం కత్వా పదసిద్ధి వేదితబ్బా. సంసారవట్టే దరథకారకానం కిలేసానం బోధిమణ్డే అరహత్తమగ్గఞాణేన సముచ్ఛిన్దితత్తా సీతిభూతో సన్తకాయచిత్తోతి వుత్తం హోతి, తం సన్తం.

అసమన్తి సీలాదిగుణేహి కేనచి పుగ్గలేన అసదిసం, సో హి బుద్ధో నత్థి సీలాదిగుణేహి సమో సదిసో ఏతస్సాతి అసమోతి వుచ్చతి. ఇమస్మిం సత్తలోకే సీల సమాధిపఞ్ఞాదిగుణేహి బుద్ధేన సదిసో కోచి మనుస్సో వా దేవో వా బ్రహ్మా వా నత్థీతి అత్థో. భగవతో హి అసీతి అనుబ్యఞ్జనపటిమణ్డిత బాత్తింస మహాపురిసలక్ఖణేహి విచిత్రరూపకాయో చ సబ్బాకారేహి పరిసుద్ధసీలక్ఖన్ధాదిగుణ రతనసమిద్ధో ధమ్మకాయో చ పుఞ్ఞమహత్తథామమహత్త ఇద్ధిమహత్తయసమహత్తపఞ్ఞామహత్తాదిగుణేహి చ పరముక్కంసగతో చ అత్థి, తస్మా భగవా సీలాదిగుణేహి కేనచి అసమో అసదిసోతి వుత్తం హోతి.

అసమం దదన్తి లోకియధమ్మేన అసదిసం మగ్గఫలనిబ్బాన ధమ్మం వేనేయ్యానం సత్తానం దేసనాఞాణేన దాయకం. ఏత్థ చ అసమన్తి నత్థి ఏత్థ ఏతేసం వా సమో సదిసో లోకియధమ్మోతి అసమో, మగ్గఫలనిబ్బానం లబ్భతి. అథ వా అసమన్తి అఞ్ఞేసం ధమ్మానం అగ్గభావతో చతుబ్బిధేన అరియ మగ్గేన సచ్ఛికాతబ్బం నిబ్బానం వుచ్చతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా “యావతా భిక్ఖవే ధమ్మా సఙ్ఖతా వా అసఙ్ఖతా వా, విరాగో తేసం అగ్గమక్ఖాయతీ”తి. తస్స పన పదస్స దదన్తిపదేన కమ్మభావేన సమ్బన్ధో. దదాతీతి దదో, బుద్ధో. దాధాతు అ, సో కేనచి లోకియధమ్మేన అసమం అసదిసం మగ్గఫలనిబ్బానసఙ్ఖాతం లోకుత్తరధమ్మం మహాకరుణాప్పధానేన అమతాధిగమపటిపత్తిదస్సనేన దేసనాఞాణేన వేనేయ్యానం సత్తానం దాతాతి అత్థో. తం అసమం దదం.

(ఖ) దుతియగాథాయం పన **సరణ**న్తి సబ్బసత్తలోకస్స పటిసరణభూతో పరాయణో లేణో తాణోతి వుత్తం హోతి. సో హి బుద్ధో సరన్తి పటిసరన్తి ఏత్థ సత్తలోకాతి సరణోతి వుచ్చతి. సరధాతు యు. అథ వా సరన్తి ఓసరన్తి సమోసరన్తి ఏత్థ సత్తలోకాతి సరణోతి వుచ్చతి. సరన్తి చిన్తేన్తి ఏత్థ సద్ధా పసన్నా దేవమనుస్సా సరణమిదన్తి సరణోతి చ. సరన్తి పటివిజ్ఝన్తి ఏత్థుపగతా దేవమనుస్సా సద్ధమ్మన్తి సరణోతి చ వుచ్చతి. సర చిన్తాయం యు. సరణగమనట్ఠానే పన సరతి హింసతి భయం సన్తాపం దుక్ఖం కిలేసఞ్చాతి సరణం. రతనత్త యన్తి అట్ఠకథాసు వుత్తం. తం సరణం.

పున **సరణం లోక**న్తి సత్తసఙ్ఖారోకాససఙ్ఖతం లోకం సరన్తం జానన్తం. ఏత్థ హి లోకయతి పతిట్ఠయతి ఏత్థ పుఞ్ఞాపుఞ్ఞఞ్చ తబ్బిపాకో చాతి లోకో, సత్త లోకో లబ్భతి. లోకధాతు పతిట్ఠాయం ణ. లుజ్జతి పలుజ్జతీతి లోకో, సఙ్ఖారలోకో. లుజధాతుణ. లోకియతి విచిత్తాకారేన దిస్సతీతి లోకో, లోకియన్తి పతిట్ఠియన్తి ఏత్థ వా జఙ్గమా చ థావరా చాతి లోకో, చక్కవాళసఙ్ఖతో ఓకాసలోకో లబ్భతి. లోకధాతుణ. ఏత్థ చ సస్సతో లోకోతి వా అసస్సతో లోకోతి వాతి ఆగతట్ఠానే ఇన్ద్రియబద్ధానం రూపాదీనం ఖన్ధానం సమూహో సన్తానో చ సత్తోయేవ లోకో సత్తలోకోతి వచనత్థేన సత్తలోకోతి వేదితబ్బో.

ఏకో లోకో సబ్బే సత్తా ఆహ రట్ఠితికాతి ఆగతట్ఠానే ఇన్ద్రియబద్ధానం వా అనిన్ద్రియబద్ధానం వా ఖన్ధానం సమూహో సన్తానో చ పచ్చయేహి సఙ్ఖరియన్తీతి సఙ్ఖారా, సఙ్ఖారాఏవ లోకో సఙ్ఖారలోకోతి వచనత్థేన సఙ్ఖారలోకోతి.

"యావతా చన్దిమసూరియా పరిహరన్తి,
దిసా భన్తి విరోచమానా;
తావ సహస్సధా లోకో,
ఏత్థ తే వత్తతి వసో"తి.

ఆగతట్ఠానే అనిన్ద్రియబద్ధానం రూపాదీనం సమూహో సన్తానో చ అవకసన్తి పతిట్ఠహన్తి ఏత్థాతి ఓకాసో, సోయేవ లోకో ఓకాసలోకోతి వచనత్థేన ఓకాస లోకోతి వేదితబ్బో, తం లోకం. సరతి జానాతి అజానీతి వా సరణో, బుద్ధో. సర చిన్తాయం యు. లోకం సరణన్తి సమ్బన్ధో. బుద్ధో పన సత్తలోకం, సఙ్ఖారలోకం, ఓకాసలోకం, కిలేసలోకం, భవలోకం, ఇన్ద్రియ లోకం, ఖన్ధలోకం, ఆయతనలోకం ధాతులోకఞ్చాతిఆదిమనేకలోకం అనావరణఞాణేన పటివిజ్ఝతీతి వుత్తం హోతి.

అరణన్తి నిక్కిలేసం, కిలేససఙ్ఖాతరణవిరహితం వా. రణసద్దో చ కిలేసేసు చ యుద్ధే చుణ్ణవిచుణ్ణకరణే చ దిస్సతి. తథా హి సరణా ధమ్మా అరణా ధమ్మాతిఆదీసు కిలేసేసు దిస్సతి. తే హి రణన్తి కన్దన్తి సత్తా ఏతేహీతి రణాతి వుచ్చన్తి.

"ధనుగ్గహో అసదిసో, రాజపుత్తో మహబ్బలో;
సబ్బామిత్తే రణం కత్వా, సంయమం అజ్ఝుపాగమీ"తి.

అసదిసజాతకే యుద్ధే దిస్సతి. రణం కత్వాతి హి యుద్ధం కత్వా, సంయమన్తి సంయతం ఇసిపబ్బజ్జం అజ్ఝుపాగమీతి అత్థో. తిణఞ్చ కట్ఠఞ్చ రణం కరోన్తో, ధావింసు తే అట్ఠదిసా సమన్తతోతి ఛద్దన్తజాతకే చుణ్ణవిచుణ్ణకరణే దిస్సతి. రణం కరోన్తోతి హి చుణ్ణం విచుణ్ణం కరోన్తో. తేతి సబ్బే అట్ఠసహస్సనాగాతి అత్థో. ఇధ పన కిలేసే దట్ఠబ్బో. అయం పనేత్థ వచనత్థో. రణన్తి సత్తే రాగాదయో చుణ్ణేన్తి పీళేన్తీతి రణా, రణన్తి సత్తా ఏతేహి కన్దన్తి పరిదేవన్తీతి వా రణా, కిలేసా. రణధాతు సద్దే అ. నత్థి రణా కిలేసా ఏతస్సాతి అరణోతి వుచ్చతి. జినస్స కిలేసమారస్స బోధిమూలే జియమానత్తా రణా కిలేసా న సన్తీతి అత్థో. తం అరణం.

అరణం కరన్తి వేనేయ్యసన్తానే రణసఙ్ఖతకిలేసస్స అభావకరణం. ఏత్థ చ రణన్తి ఏతం యేహి అభిభూతా సత్తా కన్దన్తి పరిదవన్తి ఏతేసం రాగాదీనం అధివచనం. తేసం అభావం వేనేయ్యసన్తానే దేసనాఞాణేన కరోతి అత్థో. అథ వా కరోతీతి కరో, బుద్ధో. తం కరం.

అభయన్తి జాతిభయాదీనం అభావతో నిబ్బయం. ఏత్థ హి భయం చిత్తుత్రాసభయం, ఞాణభయం, ఆరమ్మణభయం, ఓత్తప్ప భయఞ్చాతి చతుబ్బిధం హోతి. తత్థ భాయతి చిత్తేనాతి భయం, చిత్తుత్రాసభయం. ఞాణేన తీరేత్వా భాయతీతి భయం, ఞాణం. భాయతి ఏతస్మాతి భయం, ఆరమ్మణభయం. భాయతి ఏతేన పాపతోతి భయం, ఓత్తప్పభయం. భీధాతు భయే ణ.

మహానిద్దేసపాళియం పన ఆగతాని జాతిభయం, జరాభయం, బ్యాధిభయం, మరణభయం, రాజభయం, చోరభయం, అగ్గిభయం, ఉదకభయం, అత్తానువాదభయం, పరానువాదభయం, దణ్డభయం, దుగ్గతిభయం, ఊమిభయం, కుమ్భీళభయం, ఆవట్టభయం, సుసుకభయం, ఆజీవికభయం, అసిలోకభయం, పరిసయసారజ్జభయం, మదన భయం, దుగ్గతిభయన్తిఆదీని గహితాని. నత్థి భయాని ఏతస్సాతి అభయో, బుద్ధో. తస్స భయానం కారణ భూతానం సబ్బకిలేసానం అరహత్తమగ్గేన సముచ్ఛిన్దితత్తా సబ్బభయం నత్థీతి అత్థో.

పున **అభయం తానం నాయక**న్తి ఏత్థ అభయన్తిపదం తానన్తిపదే విసేసనం. తానన్తిపదం నాయకన్తిపదే కమ్మం. భయసద్దస్స అత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. నత్థి సబ్బభయం ఏత్థ నిబ్బానేతి అభయం, నిబ్బానం. బుద్ధపచ్చేకబుద్ధ అరహన్తా తన్తి ఉప్పజ్జన్తి ఏత్థాతి తానం, నిబ్బానం. వేనేయ్యసత్తే నేతీతి నాయకో, బుద్ధో. నీధాతు నయనే ణ్వు. సో బుద్ధో భబ్బే కులపుత్తే మగ్గాధి గమప్పత్తియా ధమ్మదేసనాయ మగ్గఫలఞాణం అధిగమేన్తో నిబ్బానట్ఠానం నేతీతి అత్థో, తం నాయకం.

పున **నాయకం నమే**తి నాయకం బుద్ధం అహం నమే నమామీతి సమ్బన్ధో. తత్థ నాయకన్తి వేనేయ్యసత్తే సంసారణ్ణవతో నిబ్బానపారం నేతీతి నాయకో, బుద్ధో. సో హి యథా నావికో జనే నావాయ ఓరిమతీరతో పారిమతీరం నేతి, ఏవం సత్తే మగ్గఙ్గనావాయ సంసారణ్ణవతో నిబ్బాన పారం నేతి పాపుణేతీతి అత్థో. అథ వా నాయకన్తి తిణ్ణం లోకానం జేట్ఠభావగమనత్తా నాయకో జేట్ఠ సేట్ఠవుడ్ఢతరో. సో హి జేట్ఠభావం నేతి గచ్ఛతి పాపుణాతీతి నాయకోతి వుచ్చతి. నీధాతు గతిమ్హి ణ్వు. సో పన ఇధ లోకే అవిజ్జణ్డగతానం సబ్బపజానం పఠమతరం అవిజ్జణ్డకోసం అరహత్తమగ్గేన పదాలేత్వా అరియాయ జాతియా జాతత్తా సబ్బసత్తానం సేట్ఠజేట్ఠవుడ్ఢతరభావం గతోతి అత్థో. తం నాయకం. నమేతి అహం తీహి ద్వారేహి సక్కచ్చం నమామీతి అత్థో. ఏత్థ హి వత్తమానమివిభత్తియా క్వచిధాతుత్యాదిసుత్తేన ఏఆదేసో హోతి. అయం పనేత్థ వాచ్చత్థాదినయో. నమేతిపదస్స ఆఖ్యాతపదత్తా వచనత్థో న కాతబ్బో. వుత్తఞ్హి **సద్దవిదూహి** –

> "రుళ్హీఖ్యాతం నిపాతఞ్చ, పసగ్గాలపనం తథా;
> సబ్బనామన్తిమేతేసు, న కతో విగ్గహో ఛసూ"తి.

తం పన పదం నముధాతువత్తమానఅమ్హయోగపరస్సపదమివిభత్యన్తం ఆఖ్యాతపదం. నముధాతుయా వాచ్చత్థో నమనక్రియా సఙ్ఖాతో కుసలచిత్తుప్పాదో పధానవసేన లబ్భతి. మివిభత్తియా వాచ్చత్థో తేన చిత్తుప్పాదేన ఉపలక్ఖితో ఉప్పాద వన్తో తదాకారో పుగ్గలో అప్పధానవసేన లబ్భతి. పదసముదాయస్స పన వాచ్చత్థో కత్తుకమ్మభావేసు కత్తుభూతో అతీతాదికాలేసు పచ్చుప్పన్నకాలభూతో ధాత్వత్థ కిరియావిసేసోవ లబ్భతి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో.

విత్థారో పనేవం వేదితబ్బో. నముధాతుయా వచ్చం సుగతాది బుద్ధగుణం ఆరమ్మణం కత్వా వన్దనాకారప్పవత్తో కాయవచీ విఞ్ఞత్తిసముట్ఠాపకో సద్ధాచేతనాపఞ్ఞాపధానో కుసల చిత్తుప్పాదో చ ద్వే విఞ్ఞత్తియో అసముట్ఠాపేత్వా మనోద్వారే వన్దనాకారప్పవత్తో కుసలచిత్తుప్పాదో చ ముఖ్యేన లబ్భతి. బుద్ధగుణానుస్సరణవసేన పవత్తో యోనిసోమనసికా రాదిపురేచరానుచరకుసలచిత్తుప్పాదో ఫలూపచారేన. దిట్ఠధమ్మి కసమ్పరాయికసఙ్ఖాతం పచ్ఛిమపచ్ఛిమఫలం రోగాదిఅన్తరాయానం అభావఞ్చ వా సగ్గమోక్ఖసమ్పత్తిసుఖఞ్చ కారణూపచారేన, ఫురే ఫురే వన్దనా సదిస్యూపచారేన, వన్దనస్స నామపఞ్ఞత్తి ఠానూపచారేన, వత్థుద్వారారమ్మణం ఠానూపచారేన, వన్దన గుణేన లక్ఖితం పుగ్గలదబ్బం గుణూపచారేన. ఉక్కట్ఠమజ్ఝ ముదుత్తమత్తభావో గుణ్యూపచారేన, అవయవభూతా వన్దనా ఏకదేసూపచారేన.

సమూహభూతా వన్దనా ఏకదేస్యూపచారేన, పుబ్బపుబ్బకుసలచిత్తుప్పాదో సమీపూపచారేన, పచ్ఛిమపచ్ఛిమ కుసలచిత్తుప్పాదో సమీప్యూపచారేన, పణామకుసలచిత్తుప్పాదభూతానం పరమత్థధమ్మానం నిబ్యాపారభావో తద్ధమ్మూపచారేన. తేసం ఏవం ధమ్మతాభావో అతద్ధమ్మూపచారేన, వన్దనాకారో అభేదభేదూపచారేన. వన్దనసత్తి భేదఅభేదూపచారేన లబ్భతి. మివిభత్తియా వాచ్చం తంముఖ్యాదీహి లక్ఖితో కత్తు క్రియావిసేసేన చ వత్తమానవిభత్తిసఙ్ఖాతేన విభత్తివిసే సేన చ పరస్సపదసఙ్ఖాతేన పదవిసేసేన చ ఉత్తమపురిస విసేసేన చ అమ్హయోగవిసేసేన చ సబ్బధాతువిసేసేన చ ఏకవచనవిసేసేన చ పచ్చుప్పన్నకాలవిసేసేన చ ధాత్వత్థక్రియావిసేసేన చ అలిఙ్గ విసేసేన చ భూవాదిగణ విసేసేన చ నోవికరణవిసేసేన చ భావకమ్మకత్తూసుకత్తువిసేసేన చ లక్ఖితో అహంసఙ్ఖాతో ఖన్ధసఙ్ఖతో సన్తానో అప్పధానేన లబ్భతి. క్రియాపదస్స క్రియాయ పధానేన వాచకత్తా ధాత్వత్థోవ పధానేన లబ్భతి. అపచ్చయస్స వాచ్చం భూవాదిగణజోతకా రూపసిద్ధిమత్తా పద సిలిట్ఠతా లబ్భతి.

అథ వా యో అహం నమామీతి సో నమే. సామఞ్ఞత్థ విగ్గహోయం. వాచ్చత్థో పన వుత్తనయేన వేదితబ్బో. నమనఞ్చేత్థ బుద్ధస్స సీలాదిఅనన్తగుణేసు నిన్నపబ్భారతావసేన పణామక్రియాభినిప్ఫాదికా కుసలచేతనా. సా చ వన్దనేయ్య వన్దనకానం ఖేత్తజ్ఝాసయసమ్పదాహి దిట్ఠధమ్మవేదనీయభూతా యథాలద్ధసమ్పత్తినిమిత్తకస్స పురిమకమ్మస్స అనుబలప్పదాన వసేన తన్నిబ్బత్తితవిపాకసన్తతియా అన్తరాయకరాని ఉపపీళకఉపచ్ఛేదకకమ్మాని పటిబాహిత్వా పవత్తికాలే రోగాదిఅన్తరాయానమప్పవత్తిం సాధేతి. సమ్పరాయే చ ఉపపజ్జవేదనీయభూతా సగ్గమోక్ఖసమ్పత్తిసుఖం నిబ్బత్తేతీతి.

అయం పనేత్థ **దస్సనత్థనయో**. నమేతిఇమినా బుద్ధస్స సుగతాదిగుణం ఆరబ్భ పవత్తా తివిధా పణామకుసల చేతనా ముఖ్యేన దస్సేతి. తం దస్సనేన తస్సా కారణభూతా యోనిసోమనసికారాదయో చ చతుచక్కసమ్పత్తిఞ్చ బుద్ధుప్పాదనవమఖేత్తఞ్చ పుబ్బభాగే పవత్తం సద్ధాపఞ్ఞాపధానం కుసలచిత్తుప్పాదఞ్చ ఫలూపచారేన దీపేతి. తద్దీపనేన తస్సా ఫలభూతం దిట్ఠధమ్మరోగాదిఅన్తరాయవినాసనఞ్చ సగ్గమోక్ఖ సుఖఞ్చ పఠమకారణూపచారేన పకాసేతి. తప్పకాసనేన బుద్ధస్స పణామారహభావం దుతియకారణూపచారేన విభావేతి . తంవిభావనేన వన్దకస్స మే ఖేత్తఙ్గతభావఞ్చ పణామే తబ్బభావఞ్చ తతియకారణూపచారేన అనుభావేతి.

అయం పనేత్థ **అలఙ్కారనయో**. నమేతివాచకపదస్స వాచ్చభూతా తివిధా బుద్ధపణామకుసలచేతనా సమట్ఠాయీ భావో నామ. కస్మా, సరీరత్తా. అథ వా తివిధాయ బుద్ధపణా మకుసలచేతనాయ సమ్పయుత్తో సమాధిప్పధానో మహా కుసలచిత్తుప్పాదో సమట్ఠాయీభావో నామ. కస్మా, బుద్ధస్స సుగతాదిగుణారమ్మణే ఏకగ్గత్తా సమాహితచిత్తత్తా వా. సోయేవ పన సన్తరసో నామ. కస్మా, బుద్ధపణామచేతనా కుసలఙ్గేన అకుసలఙ్గస్స పహీనత్తా. బుద్ధన్తిపాఠసేస పదస్స వాచ్చభూతో బుద్ధదబ్బో ఆరమ్మణవిభావో నామ. కస్మా, తస్స పణామకుసలచిత్తుప్పాదస్స ఆరమ్మణపచ్చయేన ఉపకారత్తా. బుద్ధస్స సుగతత్తాదిగుణో ఉద్దీపనవిభావో నామ. కస్మా, పణామస్స కారణత్తా. కారణభూతం తం సమట్ఠాయీభావం ఉపాదాయ జానితబ్బో దిట్ఠధమ్మరోగా దిఅన్తరాయాభావో చ సమ్పరాయే సగ్గమోక్ఖసుఖసమ్పత్తి చ అనుభావో నామ. కస్మా, ఆనిసంసఫలత్తా.

తత్థ హి కిఞ్చాపి అనుభావదీపకం పదం నత్థి. కారణస్స పన ఫలేన వినాభావతో కారణస్స ఫలం విఞ్ఞేయ్యన్తి. అథ వా నమేతిపదస్స సామత్థియతో అనుభావో దస్సితోయేవాతి దట్ఠబ్బో. ఆవిభూతో ఉస్సుకో చ బుద్ధపణామస్స

ఆనిసంసపజాననా మతి చ అలసాభావో చ చిత్తప్పసాదో చ సమాధిత్యాది చ బ్యభిచారీభావో నామ. లోమహంసాదిభావో సత్వంకాభావో నామాతి అలఙ్కార నయో వేదితబ్బో. ఏవం పచ్ఛిమపచ్ఛిమగాథాసూతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. సుగతం సోభనగతం సున్దరనిబ్బానట్ఠానం గతం వా సమ్మా గతం వా, సుగతం సమ్మా వచనం గదం భాసనం, సేట్ఠం పసత్థతరం సతిపట్ఠానాదిభేదే ధమ్మే గవేసన్తం వా సన్తేహి గవేసితబ్బం వా సత్తానం హితసుఖం ఇచ్ఛితం వా, కుసలంకుసలం కుసలంఅకుసలం, జహం జహితం, అమతం మరణవిరహితం అమతం అమతనిబ్బానసమన్నా గతం, సన్తం కిలేసదరథవూపసమం, అసమం లోకియధమ్మేన అసదిసం మగ్గఫలనిబ్బానధమ్మం. దదం దాతం దాయకం వా, సరణం సబ్బసత్తలోకస్స పటిసరణభూతం. లోకం సత్తసఙ్ఖ రోకాససఙ్ఖతం తిలోకం, సరణం జానన్తం, అరణం నిక్కిలేసం, కిలేససఙ్ఖాతరణవిరహితం వా. అరణం సత్తేసు కిలేసరజస్సాభావం, కరం దేసనాఞాణేన కతం, అభయం నిబ్భయం, అభయం నిబ్భయట్ఠానం నిబ్బానదిసం, నాయకం సత్తే నిబ్బానపారం నేన్తం, నాయకం తిలోకానం జేట్ఠం పామోక్ఖం బుద్ధం సక్కచ్చం తీహి ద్వారేహి అహం నమే నమామీతి.

పఠమవన్దనగాథాద్వయవణ్ణనా సమత్తా.

౨. నయనసుభగకాయఙ్గం,
మధురవరసరోపేతం;
అమితగుణగణాధారం,
దసబలమతులం వన్దే.

౨. ఏవం పఠమం గాథాద్వయేన బుద్ధస్స నమస్సిత్వా ఇదాని నయనసుభగకాయఙ్గన్త్యాదీహి పఞ్చహి గుణేహి థోమిత్వా బుద్ధం వన్దితుం **నయనసుభగకాయఙ్గ**న్తిఆదిగాథమాహ. అయం పన న న మగణయుత్తత్తా నవక్ఖరేహి లక్ఖితా భుజగసు సుగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** "భుజగసుసుమతా నామో"తి.

అయం పనేత్థ యోజనా. యస్సం పటిపాదం నా చ ద్వే నగణామో చ మగణో చ యది సియా. సా భుజగసుసు గాథాతి మతా ఞాతబ్బాతి. తత్థ పన **నయనసుభగకాయఙ్గ**న్తి సబ్బసత్తానం చక్ఖుస్స సోభనం గతేన కాయఙ్గేనసమన్నాగతం. ఏత్థ హి నయనన్తి సమవిసమం దస్సేన్తం అత్తభావం నేతీతి నయనం, చక్ఖు లబ్భతి. నీధాతు యు. సుభం సోభనం గచ్ఛతీతి సుభగం, కాయఙ్గం లబ్భతి. సుభసద్దూపపదో గముధాతు క్వి. కాయస్స అఙ్గం అవయవం కాయఙ్గం. భగవతో కాయఙ్గం లబ్భతి. ఛట్ఠీతప్పురిససమాసోయం. నయనస్స సుభగం నయనసుభగం, తం కాయఙ్గం యస్స బుద్ధస్సాతి నయనసుభగ కాయఙ్గో, బుద్ధో. సో హి రూపకాయస్స దస్సనా నుత్తరియగుణయోగతో సబ్బసత్తానం పసాదచక్ఖుస్స సోభనం గతేన ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణేహి చ అసీత్యా నుబ్యఞ్జనలక్ఖణేహి చ లక్ఖితేన కాయఙ్గేన సమన్నాగతోతి అత్థో.

మధురవరసరోపేతన్తి పియపేమనీయఉత్తమసద్దేన సమన్నాగతం, సో హి భగవా మధియతి పియతి పేమియతి వాతి మధురో. మధధాతు ఉరో. వుత్తఞ్హి **మజ్ఝిమపణ్ణాసటీకాయం** "మధురోతి పియో పేమనీయో అపలిబుద్ధో"తి. అథ వా మధియతి అస్సాదియతీతి మధురో, మధతి సబ్బసత్తానం పీతిం ఉన్దేతి వడ్ఢేతీతి మధురో, మధధాతు ఉన్దే ఉరో. తేన వుత్తం **సద్దనీతియం** "మధ ఉన్దే"తి. వరితబ్బో ఇచ్ఛితబ్బో పత్థితబ్బో వాతి వరో, సరో. వరధాతు ఇచ్ఛాయం అ. సరతి గచ్ఛతి

సోతవిఞ్ఞాణారమ్మణభావన్తి సరో, సద్దో. సరధాతు గతియం అ. సరతి గచ్ఛతి సుయ్యమానతన్తి వా సరో, సరియతి సుణియతీతి వా సరో, భగవతో అట్ఠఙ్గసమన్నాగతో సద్దో లబ్భతి. ఉపసమ్పజ్జతీతి ఉపేతో, ఉపపుబ్బఇధాతు త. మధురో చ వరో చ సో సరో చాతి మధురవరసరో, తేన ఉపేతో సమ్పన్నో సమన్నాగతోతి మధురవరసరోపేతోతి వుచ్చతి. భగవతో పన హదయ వత్థునో సువిసుద్ధత్తా పిత్తసేమ్హాదీహి అపలిబుద్ధత్తా దేవ మనుస్సేహి మధురేన పియేన మనాపియేన వరేన ఇచ్ఛితపత్థి తేన అట్ఠఙ్గసమన్నాగతేన సరేన సద్దేన ఉపేతో సమ్పన్నో సమన్నాగతోతి వుత్తం హోతి.

ఏత్థ చ కిఞ్చాపి సరోపేతన్తి సామఞ్ఞవసేన వుత్తం, భగవతో సరో పన విసట్ఠో చ, విఞ్ఞేయ్యో, మఞ్జు, సవనీయో, బిన్దు, అవిసారీ, గమ్భీరో, నిన్నాది చాతి విసేసేన అట్ఠఙ్గసమన్నాగతోతి అత్థో దట్ఠబ్బో. వుత్తఞ్హి మజ్ఝిమ పణ్ణాసే **బ్రహ్మాయుసుత్తే** “అట్ఠఙ్గసమన్నాగతో ఖో పనస్స గోతమస్స ముఖతో ఘోసో నిచ్ఛరతి విసట్ఠో చ, విఞ్ఞేయ్యో చ, మఞ్జు చ, సవనీయో చ, బిన్దు చ, అవిసారీ చ, గమ్భీరో చ, నిన్నాది చ. యథాపరిసం ఖో పన సో భవం గోతమో సరేన విఞ్ఞాపేతి, న చస్స బహిద్ధా పరిసాయ ఘోసో న నిచ్ఛరతీ”తి.

తస్సాట్ఠకథాయం పన విసట్ఠోతి సినిద్ధో అపలిబుద్ధో. విఞ్ఞేయ్యోతి విఞ్ఞాపనీయో పాకటో. విసట్ఠత్తాయేవ చేస విఞ్ఞేయ్యో హోతి. మఞ్జూతి మధురో. సవనీయోతి సోతసుఖో, మధురత్తాయేవ చేస సవనీయో హోతి. బిన్దూతి సమ్పిణ్డితో. అవిసారీతి అవిసటో. బిన్దుత్తాయేవ చేస అవిసారీ హోతి. గమ్భీరోతి గమ్భీరసముట్ఠితో. నిన్నాదీతి నిన్నదవా. గమ్భీరత్తాయేవ చేస నిన్నాది హోతి. యథాపరిసన్తి చక్కవాళపరియన్తాపి ఏకబద్ధం పరిసం విఞ్ఞాపేతి. బహిద్ధాతి అఙ్గులిమత్తమ్పి పరిసతో బహిద్ధా న గచ్ఛతి. కస్మా. సో ఏవరూపో మధురసరో అకారణా మా నస్సీతి. ఇతి భగవతో ఘోసో పరిసాయ మత్తకేనేవ చరతీతి వణ్ణితోతి. **అభిధానప్పదీపికాయఞ్చ** వుత్తా సఙ్గహగాథా –

“విసట్ఠమఞ్జువిఞ్ఞేయ్యా, సవనీయావిసారినో;
బిన్దుగమ్భీరనిన్నాది, త్యేవమట్ఠఙ్గికో సరో”తి.

యథా హి బ్రహ్మునో సరో పిత్తసేమ్హేహి అపలిబుద్ధత్తా విసుద్ధో మధురో హోతి. యథా చ సీహబ్యగ్ఘాదీహి వాళమిగేహి అనుబన్ధా ధావన్తా ఖుద్దకమిగా కరవీకసకుణస్స వికూజమానం సద్దం సుత్వా సరస్స మధురత్తా మరణభయం హిత్వా అధావిత్వా ఉక్ఖిత్తపాదం అనిక్ఖిపిత్వా తిట్ఠన్తా సుణన్తి, ఏవం కరవీకస్స సద్దో ధమ్మతాభావేన మధురో పియో మనాపో హోతి. ఏవం భగవతా కతం కమ్మం వత్థుం సోధేతి, వత్థుస్స సుద్ధత్తా పిత్తసేమ్హేహి చ అపలిబుద్ధత్తా భగవతో నాభితో సముట్ఠహన్తో సరోపి అట్ఠఙ్గసమన్నాగతో సువిసుద్ధో అతిమధురో అతిపియో అతిమనాపో హోతి. సా పనేసా హీనూపమా హోతి, భగవతో హి సరో తేహి సద్దేహి సతభాగేన సహస్సభాగేన అతిమధురో అతిపియో అతిమనాపో హోతి, తథా హి ధమ్మాసో కరఞ్ఞో అసన్ధిమిత్తా దేవీ కరవీకసకుణస్స మధురసద్దం సుత్వా చిన్తేసి “ఇమస్స తిరచ్ఛానస్స మధురో సద్దో, కో నామ సబ్బఞ్ఞుతఞాణసిరిం పత్తస్స భగవతో అతిమధురో సద్దో”తి, పీతిం ఉప్పాదేత్వా తం పీతిం అవిజహిత్వా సత్తహి జఙ్ఘసతేహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాతి, తస్మా భగవతో మధురవరసరోపేతన్తి థోమేతీతి.

అమితగుణగణాధారన్తి అపరిమిణితబ్బసీలాదిగుణసమూహానం పతిట్ఠానభూతం. ఏత్థ చ సమితోతి పరిమిణితబ్బోతి మితో, మాధాతు పరిమాణే త, న మితో అమితో. గుణోతి సీలాదయో ధమ్మా. తే హి గుణేన్తి తంసమఙ్గీపుగ్గలం పకాసేన్తీతి

గుణాతి వుచ్చన్తి. గుణధాతు పకాసనే అ. **మణిసారమఞ్జూసాటీకాయం** పన "గుణన్తి అత్తనో ఆధారం పాకటం కరోన్తీతి గుణా"తి వుత్తం.

సద్దనీతిధాతుమాలాయఞ్చ "గుణ ఆమన్తనే, గుణోతి సీలాదయో ధమ్మా, కేనట్ఠేన తే గుణా, గోణాపియతి ఆమన్తాపియతి అత్తని పతిట్ఠితో పుగ్గలో దట్ఠుం సోతుం పూజితుఞ్చ ఇచ్ఛన్తేహి జనేహీతి గుణో. ఏత్థ కిఞ్చాపి సీలాది ధమ్మానం ఆమన్తాపనం నత్థి, తథాపి తంహేతు ఆమన్తనం నిమన్తనఞ్చ తేయేవ కరోన్తి నామాతి ఏవం వుత్తం. అఞ్ఞే పన గుఞ్జన్తే అబ్యయన్తే ఇతి గుణాతి అత్థం వదన్తి. తదనురూపం పన ధాతుసద్దంన పస్సామ . గుణ ఆమన్తనే ఇచ్చేవ పస్సామ. విచారేత్వా గహేతబ్బ"న్తి వుత్తం. అమితో గుణో అమితగుణో, తేసం గణో సమూహో అమితగుణగణో, తేసం. ఆధారతి తిట్ఠతి ఏత్థాతి అమితగుణగణాధారో, జినో లబ్భతి. సో పన సముద్దోదకం నాళిపత్తేన అపరిమితం వియ కేనచి అపరిమితానం సీలాదిగుణసమూహానం ఆధారో పతిట్ఠానభూతోతి అత్థో.

దసబలన్తి అఞ్ఞేహి అసాధారణం తథాగతదసబలసమ్పన్నం. ఏత్థ హి బలన్తి కేహిచి విరుద్ధేహి కారణే హి బలన్తి న కమ్పేన్తి థిరన్తీతి బలం, దస బలాని యస్స సోతి దసబలో, బుద్ధో. తం పన దువిధం హోతి తథా గతస్స దసబలం కాయదసబలఞ్చ, ఞాణదసబలఞ్చాతి. తేసు హి కాయబలం హత్థికులానుసారేన వేదితబ్బం. వుత్తఞ్హేతం **పోరాణేహి** –

> "కాళా వకఞ్చ గఙ్గేయ్యం, పణ్డరం తమ్బపిఙ్గలం;
> గన్ధ మఙ్గలహేమఞ్చ, ఉపోసథం ఛద్దన్తిమే దసా"తి.

ఇమాని హి దస హత్థికులాని. తత్థ కాళావకన్తి పకతిహత్థికులం దట్ఠబ్బం. యం దసన్నం పురిసానం కాయబలం, తం ఏకస్స కాళావకహత్థినో. యం దసన్నం కాళావకానం బలం, తం ఏకస్స గఙ్గేయ్యస్స. యం దసన్నం గఙ్గేయ్యానం, తం ఏకస్స పణ్డరస్స. యం దసన్నం పణ్డరానం, తం ఏకస్స తమ్బస్స. యం దసన్నం తమ్బానం, తం ఏకస్స పిఙ్గలస్స. యం దసన్నం పిఙ్గలానం, తం ఏకస్స గన్ధహత్థినో. యం దసన్నం గన్ధహత్థీనం, తం ఏకస్స మఙ్గలస్స. యం దసన్నం మఙ్గలానం, తం ఏకస్స హేమవతస్స. యం దసన్నం హేమవతానం, తం ఉపోసథస్స. యం దసన్నం ఉపోసథానం, తం ఏకస్స ఛద్దన్తస్స. యం దసన్నం ఛద్దన్తానం, తం ఏకస్స తథాగతస్స, నారాయనసఙ్ఘాతబలన్తిపి ఇదమేవ వుచ్చతి. తదేతం పకతిహత్థీనం గణనాయ హత్థికోటిసహస్సానం . పురిసగణనాయ దసన్నం పురిసకోటిసహస్సానం బలం హోతి. ఇదం తథాగతస్స కాయబలం హోతి. ఇదం పన తాసు తాసు పాళీసు న ఆగతం. అట్ఠకథాసుయేవ ఆగతం. తేన వుత్తం దసక నిపాత **అఙ్గుత్తరటీకాయం** "దస బలఞాణం పన పాళియం ఆగతమేవ. న కాయబలం వియ అట్ఠ కథారూళ్హమేవాతి అధిప్పాయో"తి. ఏత్థ చ నారాయన సఙ్ఘాత బలన్తి ఏత్థ నారా వుచ్చన్తి రస్మియో, తా బహూ నానావిధా ఇతో ఉప్పజ్జన్తీతి నారాయనం, వజిరం. తస్మా నారాయనసఙ్ఘాత బలన్తి వజిరసఙ్ఘాతబలన్తి అత్థోతి.

ఞాణదసబలం పన విభఙ్గపాళియఞ్చ మూలపణ్ణాసే మహా సీహనాదసుత్తే దసకనిపాతఅఙ్గుత్తరపాళియఞ్చ విత్థారేన ఆగతమేవ. సుఖగ్గహణత్థం పన సఙ్ఖేపేన దస్సయిస్సామి. సేయ్యథిదం. ఠానాట్ఠానఞాణఞ్చ, కమ్మసమాదానానం విపాకఞాణం, సబ్బత్థగామినిపటిపదాఞాణం, అనేకధాతు నానాధాతు లోక ఞాణం, సత్తానం నానాధిముత్తికతం ఞాణం, పరసత్తానం పరపుగ్గలానం ఇన్ద్రియపరోపరియత్తిఞాణం, ఝానవిమోక్ఖసమాధిసమాపత్తీనం సంకిలేసం వోదానం వుట్ఠానం

ఞాణం, పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణం, సత్తానం చుతూపపాతం ఞాణం, ఆసవానం ఖయఞాణఞ్చాతి. అయం పన కమో అభిధమ్మవిభఙ్గపాళియం ఆగతక్కమో.

చుతూపపాతఞాణట్ఠానే పన మూలపణ్ణాసపాళియం మహాసీహనాదసుత్తే చ దసకనిపాతఅఙ్గుత్తరపాళియం దిబ్బచక్ఖుఞాణం ఆగతం. అత్థతో పన దిబ్బచక్ఖుఞాణేన చుతూపపాతస్స పస్సితత్తా సదిసమేవాతి. తత్థ హి ఠానాట్ఠానఞాణన్తి కారణాకారణం యథాభూతం జాననఞాణం. కారణఞ్హి యస్మా తత్థ ఫలం తిట్ఠతి తదాయత్తవుత్తితాయ ఉప్పజ్జతి చేవ పవత్తతి చ, తస్మా ఠానన్తి వుచ్చతి. కమ్మసమాదానానం విపాకఞాణన్తి సమాదియిత్వా కతానం అతీతానాగత పచ్చుప్పన్నానం కుసలాకుసలకమ్మానం సుగతిదుగ్గతిపటిసన్ధిసఙ్ఖాతం విపాకం నిబ్బానఫలఞ్చ యథాభూతం పజాననఞాణం. సబ్బత్థ గామినిపటిపదం ఞాణన్తి సబ్బగతిగామినిఞ్చ పటిపదం మగ్గం యథాభూతం పజాననఞాణం. తత్థ చ పటిపదన్తి పటిపజ్జతి పాపుణాతి ఏతేనాతి పటిపదం, మగ్గం. గతిగామినిన్తి నిరయాదిపఞ్చగతిగామినిం. అగతిగామినిన్తి నిబ్బానగామినిం. వుత్తఞ్హి "నిబ్బానఞ్చాహం సారిపుత్త పజానామి నిబ్బానగామినిఞ్చ పటిపద"న్తి.

అనేకధాతునానాధాతులోకం ఞాణన్తి ఏత్థ అనేక ధాతూతి చక్ఖుధాతుఆదీహి కామధాతూహి వా బహుధాతుం. నానాధాతూతి తాసంయేవ ధాతూనం విలక్ఖణత్తా విసదిస సభావత్తా నానాప్పకారధాతుం. లోకన్తి ఖన్ధాయతన ధాతులోకం. ఞాణన్తి యథాభూతం పజాననఞాణం. సత్తానం అధిముత్తికతం ఞాణన్తి సత్తానం హీనాదీహి అధిముత్తీహి నానాధిముత్తికభావం యథాభూతం పజాననఞాణం. పరసత్తానం పరపుగ్గలానం ఇన్ద్రియపరోపరియత్తిఞాణన్తి ఏత్థ పరసత్తానన్తి పధానసత్తానం. పరపుగ్గలానన్తి తతో పరేసం హీనసత్తానం. ఏకత్థమేవ వా ఏతం పదద్వయం వేనేయ్యవసేన ద్వేధా వుత్తం. ఇన్ద్రియపరోపరియత్తిఞాణన్తి సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం పరభావం వడ్ఢఞ్చ అపరభావం హానిఞ్చ యథాభూతం పజాననఞాణం.

ఝానవిమోక్ఖసమాధిసమాపత్తీనం సంకిలేసం వోదానం వుట్ఠానం ఞాణన్తి ఏత్థ ఝానవిమోక్ఖసమాధిసమాపత్తీనన్తి పఠమాదీనం చతున్నం ఝానానం, రూపీ రూపాని పస్సతీతిఆదీనం అట్ఠన్నం విమోక్ఖానం, సవితక్కసవిచారాదీనం తిణ్ణం సమాధీనం, పఠమజ్ఝాన సమాపత్తిఆదీనఞ్చ నవన్నం అనుపుబ్బసమాపత్తీనం. సంకిలేసన్తి హానభాగియధమ్మం. వోదానన్తి విసేసభాగియధమ్మం. వుట్ఠానన్తి యేన కారణేన ఝానాదీహి వుట్ఠహన్తి, తం కారణం. ఞాణన్తి యథాభూతం పజాననఞాణం. పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణన్తి పుబ్బే నివుత్థక్ఖన్ధానుస్సరణసఙ్ఖాతం పజాననఞాణం. సత్తానం చుతూపపాతం ఞాణన్తి సత్తానం చుతిఞ్చ ఉపపాతఞ్చ పజాననం దిబ్బచక్ఖుఞాణం. ఆసవానం ఖయఞాణన్తి కామాసవాదీనం ఖయసఙ్ఖాతం ఆసవనిరోధం నిబ్బానం యథాభూతం పజానన ఞాణన్తి . ఇమాని పన ఞాణాని అఞ్ఞేహి అసాధారణాని తథాగతస్స దసబలఞాణానీతి దట్ఠబ్బాని.

హోన్తి చేత్థ –

"ఠానాట్ఠానం విపాకఞ్చ, ఞాణం పటిపదం ఞాణం;
అనేకధాతులోకఞ్చ, సత్తానం అధిముత్తికం. [సా పనేసా సేతవవిపులాగాథాతి దట్ఠబ్బా;]

ఇన్ద్రియపరాపరఞ్చ, ఝానాదినం సంకిలేసం;

వోదానం వుట్ఠానం ఞాణం, పుబ్బేనివాసానుస్సతిం;

సత్తానం చుతూపపాతం, ఆసవక్ఖయం ఞాణన్తి;

దసిమాని బుద్ధస్స చా, సాధారణాని ఞాణానీ”తి. [సా పనేసా సామఞ్ఞగాథాతి దట్ఠబ్బా;]

నను దసబలఞాణం నామ పాటియేక్కం నత్థి, సబ్బఞ్ఞుతఞాణమేవ హోతి, అథ కస్మా తం ఞాణం దసభేదేన వుత్తన్తి. వుచ్చతే. అఞ్ఞమేవ హి దసబలఞాణం, అఞ్ఞం సబ్బఞ్ఞుతఞాణం, దసబలఞ్హి సకసకకిచ్చమేవ జానాతి. సబ్బఞ్ఞుతఞాణం పన తమ్పి తతో అవసేసమ్పి పజానాతి. దసబలఞాణేసు హి పఠమం కారణాకారణమేవ జానాతి. దుతియం కమ్మన్తర విపాకన్తరమేవ. తతియం కమ్మపరిచ్ఛేదమేవ. చతుత్థం ధాతు నానత్తకారణమేవ. పఞ్చమం సత్తానం అజ్ఝాసయాధిముత్తిమేవ. ఛట్ఠం ఇన్ద్రియానం తిక్ఖముదుభావమేవ. సత్తమం ఝానాదీహి సద్ధిం తేసం సంకిలేసాదిమేవ. అట్ఠమం పుబ్బే నివుత్థఖన్ధసన్తతిమేవ. నవమం సత్తానం చుతిపటిసన్ధిమేవ. దసమం సచ్చపరిచ్ఛేదమేవ. సబ్బఞ్ఞుతఞాణం పన ఏతేహి జానితబ్బఞ్చ తతో ఉత్తరిఞ్చ పజానాతి. ఏతేసం పన కిచ్చం న సబ్బం కరోతి. తఞ్హి ఝానం హుత్వా అప్పేతుం న సక్కోతి. ఇద్ధి హుత్వా వికుబ్బితుం న సక్కోతి. మగ్గో హుత్వా కిలేసే ఖేపేతుం న సక్కోతి. ఏవం తేసం ఞాణద్వయానం విసేసోతి. తం పన ఇధ ఞాణద్వయం అధిప్పేతన్తి.

అతులన్తి సీలాదీహి గుణేహి కేనచి పుగ్గలేన అసదిసం. అయం పనేత్థ వచనత్థో. తులనం ఉమ్మానం తులా, తుల సదిస్యం. **సద్దనీతియఞ్హి** “తుల ఉమ్మానే”తి వుత్తం. అథ వా తులియతి పమియతి ఏతాయాతి తులా, పకతితులా. తులా వియాతి తులా, ఞాణం. తాయ సమ్మితో తులో. సమ్మిత తద్ధితే అపచ్చయో. తులసదిసఞాణేన సమ్మితో పుగ్గలో. న తులో అతులో. కమ్మధారయమిస్సకతప్పురిస సమాసోయం. సీలాదిగుణేహి కేనచి పుగ్గలేన అసదిసో భగవా లబ్భతి. అథ వా నత్థి తులో సదిసో పుగ్గలో ఏతస్సాతి అతులో, భగవా. అతగ్గుణసంవిఞ్ఞాణోయం బహుబ్బీహి. సీలాదిగుణేహి కేనచి అసదిసో అగ్గపుగ్గలోతి అత్థో. సదేవకే లోకే అగ్గపుగ్గలభావతో. యథాహ “యావతా భిక్ఖవే సత్తా అపదా వా ద్విపదా వా చతుప్పదా వా, తథాగతో తేసం అగ్గమక్ఖాయతి, విరాగో సేట్ఠో ధమ్మానం ద్విపదానఞ్చ చక్ఖుమా”తి. తం అతులం బుద్ధన్తి సమ్బన్ధో. **వన్దేతి** బుద్ధస్స నయనసుభగకాయఙ్గాదిగుణం అనుస్సరిత్వా తీహి ద్వారేహి సక్కచ్చం అహం వన్దామీతి అత్థో. ఏత్థ చ మివిభత్తియా మహావిసయసుత్తేన ఏకారా దేసోతి దట్ఠబ్బో. వన్దనా పన తివిధా హోతి కాయవచీమనోవన్దనావసేనాతి. యథాహ “తిస్సో ఇమా భిక్ఖవే వన్దనా. కతమా తిస్సో. కాయేన వన్దతి, వాచాయ వన్దతి, మనసా వన్దతీ”తి.

తత్థ యోనిసో మనసికారచిత్తం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా జాణుద్వయకప్పరద్వయనలాటసఙ్ఖాతాని పఞ్చ అఙ్గాని భూమియం పతిట్ఠాపేత్వా వన్దనేయ్యానం అభిముఖం నిపతన్తో కాయేన వన్దతి నామ. యం సన్ధాయ “పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా”తి అట్ఠ కథాదీసు వుత్తం. బుద్ధగుణపదాని వాచాయ పవత్తేన్తో వాచాయ వన్దతి నామ. విపస్సిస్స నమత్థు, సిఖిస్సాపి నమత్థు, వేస్స భుస్స నమత్థు, కకుసన్ధస్స నమత్థు, కోణాగమనస్స నమత్థు , కస్సపస్స నమత్థు, అఙ్గీరసస్స నమత్థు త్యాదీసుపి వాచావన్దనాయేవ. బుద్ధాది గుణాని అనుస్సరన్తో మనసా వన్దతి నామాతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. నయనసుభగకాయఙ్గం సబ్బసత్తానం చక్ఖుస్స సోభనం గతేన కాయఙ్గేన సమన్నాగతం, మధురవరసరోపేతం పియపేమనీయేన అస్సాది యేన ఉత్తమసద్దేన సమన్నాగతం, అమితగుణగణాధారం

అపరిమిణితబ్బసీలాదిగుణసమూహానం పతిట్ఠానభూతం, దసబలం అనఞ్ఞసాధారణేన తథాగతస్స కాయఞాణదస బలేన సమన్నాగతం, అతులం సీలాదిగుణేహి కేనచి అసదిసం బుద్ధం తీహి ద్వారేహి సక్కచ్చం అహం వన్దే వన్దామీతి.

దుతియవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౩. యో బుద్ధో ధితిమాఞ్ఞధారకో,
సంసారే అనుభోసి కాయికం;
దుక్ఖం చేతసికఞ్చ లోకతో,
తం వన్దే నరదేవ మఙ్గలం.

౩. ఏవం తతియగాథాయ బుద్ధస్స వన్దిత్వా ఇదాని సమాధి ఆదీహి చతూహి గుణేహి థోమిత్వా వన్దితుకామో **యో బుద్ధో ధితిమాఞ్ఞధారకో** తిఆదిగాథమాహ. అయం పన మసజగణ గరుయుత్తత్తా దసక్ఖరేహి లక్ఖితా సుద్ధవిరా జితగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే**-మ్సాజ్గా సుద్ధవిరా జితం మతన్తి. తస్సత్థో. యస్సం పటిపాదం మ్సా మసగణా చ జ్గా జగణగరుకా చ చే సియ్యుం, తం వుత్తం సుద్ధవిరాజితన్తి మతం ఞాతబ్బన్తి. ధితిమా అఞ్ఞధారకో యో బుద్ధో లోకతో సంసారే కాయికం దుక్ఖఞ్చ చేతసికం దుక్ఖఞ్చ అనుభోసి నరదేవమఙ్గలం, తం బుద్ధం అహం వన్దేతి సమ్బన్ధో.

తత్థ హి **యోతి** అనియమనిద్దేసో. యో యాదిసోతి అత్థో. తస్స చ అనియమవాచక సబ్బనామపదత్తా వచనత్థో న కాతబ్బో. తస్స పన య ఓతి పదవిభాగో కాతబ్బో. తేసు చ యసద్దస్స వాచ్చం అనియమో బుద్ధదబ్బో అప్పధానేన లబ్భతి, తస్స యాదిసయుత్తజచ్చనామగోత్తసీలవిహారీ గోచరసఙ్ఖాతం అనియమసామఞ్ఞాకారత్తగుణమేవ పధానేన లబ్భతి. పఠమావిభత్తియా కారియభూతస్స ఓకారస్స వాచ్చం పకతూపనిస్సయసఙ్ఖాతం కత్తుకారకేకవచనసఙ్ఖ్యం లబ్భతి. అథ వా సబ్బనామభావం యాతి గచ్ఛతీతి యో, అనియమవాచకభావం యాతి గచ్ఛతీతి వా యో, సబ్బనామ భావేన యాతి పవత్తతీతి వా యో, సబ్బనామభావేన యాతబ్బో ఞాతబ్బోతి వా యో, యాతబ్బో ఞాతబ్బో ఏతేన వా అనియమత్థోతి యో.

తేనాహు **పోరాణా** –

“నానాకారణం పటిచ్చ, ధాతుపచ్చయవిగ్గహం;
చిన్తకానం పభావోవ, పధానం హోతి చిన్తనే”తి.

బుద్ధోతి పటివిద్ధచతుసచ్చధమ్మో. అయం పనేత్థ వచనత్థో. బుజ్ఝతి చత్తారి సచ్చానీతి బుద్ధో, భగవా. సుద్ధకత్తుసాధనోయం. బుధధాతు త. బోధేతా పజాయాతి వా బుద్ధో, హేతు కత్తుసాధనోయం. అఞ్ఞేసం చత్తారి సచ్చాని బోధేతీతి అత్థో. అథ వా అనఞ్ఞబోధితో హుత్వా సవాసనాయ సమ్మోహనిద్దాయ బుజ్ఝతి జాగరోతీతి బుద్ధో, దినకరకిరణ సమాగమేన పరమరుచిరసిరీసోభగ్గప్పత్తియా వికసితమివ పదుమం అగ్గమగ్గఞాణసమాగమేన అపరిమితగుణగణాలఙ్కత సబ్బఞ్ఞుతఞాణప్పత్తియా బుజ్ఝతి వికసతీతి వా బుద్ధో, నిబ్బాన సఙ్ఖాతం ఏకాయనమగ్గం బుజ్ఝతి గచ్ఛతీతి వా బుద్ధో. బుధసద్దో హి ఞాణాదీసు చతూస్వత్థేసు వత్తతి.

తేన వుత్తం –

> “ఞాణే వికసనే చేవ, గమనే చాపి జాగరే;
> చతూస్వేతేసు అత్థేసు, బుధసద్దో పవత్తతీ”తి.

అథ వా సబ్బఞేయ్యధమ్మే బుజ్ఝతి జానాతీతి బుద్ధో, పారమి భావితాయ పఞ్ఞాయ సబ్బే సఙ్ఖతాసఙ్ఖతధమ్మే బుజ్ఝతి అబుజ్ఝి బుజ్ఝిస్సతీతి వా బుద్ధో, సమ్మాసమ్బుద్ధో వత సో భగవాతి అధిగతఞాణగుణవిసేసేహి బుజ్ఝితబ్బోతి వా బుద్ధో, భగవతా బుజ్ఝితబ్బం ఞాతబ్బన్తి బుద్ధం. కిం తం, సబ్బఞ్ఞుత ఞాణం, తదస్సత్థీతి బుద్ధో, భగవా. అత్థతో పన పారమితా భావితో సయమ్భూఞాణేన సహ వాసనాయ విహతవిద్ధస్త నిరవసేసక్లేసో మహాకరుణాసబ్బఞ్ఞుతఞాణాదిఅపరి మేయ్యగుణగణాధారో ఖన్ధసన్తానో బుద్ధో. యథాహ “బుద్ధోతి యో సో భగవా సయమ్భూ అనాచరియకో పుబ్బే అననుస్సుతేసు ధమ్మేసు సామం సచ్చాని అభిసమ్బుజ్ఝి, తత్థ చ సబ్బఞ్ఞుతం పత్తో, బలేసు చ వసీభావ”న్తి.

ఏత్థ చ బుద్ధో నామ సబ్బఞ్ఞుబుద్ధ, పచ్చేకబుద్ధ, చతుసచ్చబుద్ధ, సుత బుద్ధవసేన చతుబ్బిధో హోతి. తత్థ కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని సమతింసపారమియో పూరేత్వా సమ్బోధిప్పత్తో సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో నామ. కప్పసతసహస్సాధికాని ద్వే అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పారమియో పూరేత్వా సయమ్భూపత్తో పచ్చేకబుద్ధో నామ. అవసేసా ఖీణాసవా చతుసచ్చబుద్ధో నామ. బహుస్సుతో సుతబుద్ధో నామ. ఇధ పన సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో అధిప్పేతో.

ధితిమాఞ్ఞధారకోతి ఏత్థ ధితిమా అఞ్ఞధారకోతి పదచ్ఛేదో కాతబ్బో. ధితిమాతి సమాధివన్తో, సమ్పయుత్త ధమ్మే ఏకారమ్మణే ధారేతీతి ధితి, సమాధి. ధాధాతుతి. ఆకారస్స ఇకారాదేసో. ధియతి ఠపేతి ఏకారమ్మణే సమ్పయుత్తధమ్మేతి ధితి, చిత్తేన యోగేసేవేసో ఏకా రమ్మణే పతిట్ఠాపనవసేన చిత్తస్స ఆరమ్మణే నిచ్చలభావేన పతిట్ఠాపేతీతి అత్థో. ధితి అస్స అత్థీతి ధితిమా, బుద్ధో. సో హి యథా మహామేరు చతూహి దిసాహి భుసం ఆగతేహి వాతేహి న సమిఞ్జతి, ఏవం పటిపక్ఖేహి మిచ్ఛావాద వాతేహి చ ఇట్ఠానిట్ఠారమ్మణేహి చ లాభాలాభ యసాయస నిన్దా పసంస సుఖదుక్ఖసఙ్ఖాతేహి లోకధమ్మేహి చ న సమిఞ్జతి, సమాధివన్తోయేవ హోతీతి వుత్తం హోతి.

అఞ్ఞధారకోతి అరహత్తఫలహారకో. విముత్తిసఙ్ఖాతం అరహత్తఫలసేతచ్ఛత్తం ధారేన్తో వా. జానాతి పఠమ మగ్గేన దిట్ఠసచ్చస్స ఆమరియాదం అనతిక్కమిత్వా వాతి అఞ్ఞం, అరహత్తఫలం. ఆపుబ్బఞాధాతు క్వి. ఆసద్దో మరియాదత్థో. సంయోగపరత్తా ఆకారస్స రస్సో, తం ధారేతీతి అఞ్ఞధారకో. అఞ్ఞసద్దూపపదధరధాతు ణ్వు. **సంసారే**తి ఖన్ధధాతుఆయతనానం అబ్బోచ్ఛిన్నం పవత్తమానే సంసారవట్టే.

వుత్తఞ్హి **అట్ఠకథాయం** –

> “ఖన్ధానఞ్చ పటిపాటి, ధాతుఆయతనాన చ;
> అబ్బోచ్ఛిన్నం వత్తమానా, సంసారోతి పవుచ్చతీ”తి.

ఖన్ధధాతుఆయతనానం అఞ్ఞమఞ్ఞసమ్బన్ధేన సంపునప్పునం సరతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి సంసారో. సంపుబ్బసరధాతు గతిమ్హి ణ. అథ వా ఖన్ధాయతనధాతుయో సం అబ్బోచ్ఛిన్నం సరన్తి గచ్ఛన్తి పవత్తన్తి ఏత్థాతి సంసారోతి వచనత్థో కాతబ్బో,

తస్మిం. **అనుభోసీ**తి అనుపునప్పునం అభుఞ్జి, అవేదయీతి అత్థో. **కాయిక**న్తి కాయే సరీరే పవత్తం కాయికం. **చేతసిక**న్తి చేతసి పవత్తం చేతసికం. తం పన పదద్వయం దుక్ఖన్తిపదే విసేసనం. **దుక్ఖ**న్తి వట్టదుక్ఖం. దుక్ఖనం దుక్ఖం, అథ వా దుక్ఖయతీతి దుక్ఖం, దుక్ఖధాతు అ. ఇదం పన నిబ్బచనం కారితవసేన వుత్తం. యస్స ఉప్పజ్జతి, తం దుక్ఖితం కరోతీతి వుత్తం హోతి. **లోకతో**తి సత్తలోకహేతు. లోకియన్తి పవత్తన్తి ఏత్థ పుఞ్ఞాపుఞ్ఞాని తబ్బిపాకో చాతి లోకో. లోకధాతు ణ. అథ వా కుసలాదీని లాతి గణ్హాతీతి లోకో. లాధాతు ఓకపచ్చయో. సత్త లోకోవ లబ్భతి. ధితిమా అఞ్ఞధారకో యో బుద్ధో సంసారవట్టే నిముగ్గానం సత్తానమనుదయాయ సంసారవట్టదుక్ఖతో పమోచేతుకామో కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని అతిదుక్కరాని సమతింసపారమియో పఞ్చ మహా పరిచ్చాగే చ కరోన్తో సత్తలోకహేతు కాయికం చేతసికం సంసారవట్టదుక్ఖం అనుభవసీతి వుత్తం హోతి. **త**న్తి తాదిసం బుద్ధం. **వన్దే**తి వన్దామి.

నరదేవమఙ్గలన్తి నరదేవానం మఙ్గలభూతం. అయం పనేత్థ వచనత్థో. నిరయం నేతి పాపుణాతీతి నరో, మనుస్సో. నిధాతు పాపునసే అరో. అరియమనుస్సో పన భూతపుబ్బగతిక నయేన నరో నామాతి. అథ వా సేట్ఠభావం నేతీతి నరో, ఉత్తమం పబ్బజ్జం నేతీతి అత్థో. **విమానవత్థుఅట్ఠకథాయం** పన జేట్ఠభావం నేతీతి నరో. పుత్తభాతుభూతోపి హి పుగ్గలో మాతుజేట్ఠభగినీనం పితుట్ఠానే తిట్ఠతి, పగేవ భత్తుభూతో ఇతరాసన్తి వుత్తం. **విసుద్ధిమగ్గమహాటీకాయం** పన నరతీతి నరో, పురిసో. యథా హి పఠమపకతిభూతో సత్తో ఇతరాయ పకతియా సేట్ఠట్ఠేన పురిఉచ్చే ఠానే సేతి పవత్తతీతి పురిసోతి వుచ్చతి, ఏవం నయనట్ఠేన నరోతి వుచ్చతి. పుత్తభాతు భూతోపి హి పుగ్గలో మాతుజేట్ఠభగినీనం పితుఠానే తిట్ఠతి. పగేవ ఇతరా ఇతరాసన్తి వుత్తం. తస్మా ఇధ పన నరన్తి సామఞ్ఞేన వుత్తమ్పి విసేసేన పురిసనరన్తి విఞ్ఞాయతి పధాననయేన గహణస్స యుత్తత్తా. దిబ్బన్తి కామగుణ ఝానాభిఞ్ఞాచిత్తిస్సరియాదీహి కీళన్తీతి దేవా. దివుధాతు ణ. అథ వా సరీరాలఙ్కారజుతియా దిబ్బన్తీతి దేవా. దేవా చ నామ తివిధా హోన్తి సమ్ముతిదేవా, ఉపపత్తిదేవా, విసుద్ధిదేవా చాతి. తత్థ మహాసమ్మతకాలతో పట్ఠాయ లోకేన దేవాతి సమ్మతత్తా రాజానో దేవియో రాజకుమారా చ సమ్ముతిదేవా నామ. దేవలోకే ఉపపన్నా ఉపపత్తిదేవా నామ. బుద్ధపచ్చేకబుద్ధఖీణాసవా విసుద్ధిదేవా నామ. ఇధ పన ఉపపత్తిదేవా అధిప్పేతా.

మఙ్గలన్తి మఙ్గలభూతం. తన్తిపదే విసేసనం. మఙ్గన్తి వడ్ఢన్తి సబ్బసమ్పత్తీహి సత్తానం ఏతేనాతి మఙ్గలో, బుద్ధో. మఙ్గల ధాతు వడ్ఢనే అలో. అథ వా మఙ్గం వుచ్చతి పాపం, తం వేనేయ్యానం దేసనాయ లునాతి ఛిన్దతీతి మఙ్గలో, బుద్ధో. మఙ్గసద్దూపపదలుధాతు క్వి. నరా చ దేవా చ నరదేవా, తేసం మఙ్గలో నరదేవమఙ్గలో, బుద్ధో. సో పన మనుస్సదేవబ్రహ్మానం పూజనీయత్తా చ సఙ్ఖే, చక్కం, పుణ్ణకుమ్భో, గరా, సిరీ, సేతచ్ఛత్తం, అఙ్కుసో, ధజం, సోవత్తికఞ్చాతి అట్ఠహి లోకియమఙ్గలేహి సేట్ఠత్తా ఉత్తమత్తా చ మఙ్గలో నామాతి వుచ్చతి, తస్మా బుద్ధస్స నరదేవమఙ్గలన్తి థోమేతీతి అధిప్పాయోతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. ధితిమా సమాధివన్తో అఞ్ఞధారకో అరహత్తఫలధారకో అరహత్తఫలసే తచ్ఛత్తం ధారేన్తో వా, యో యాదిసో బుద్ధో, సంసారే సంసారవట్టే, కాయికం కాయే పవత్తం దుక్ఖఞ్చ వట్టదుక్ఖఞ్చ చేతసి పవత్తం దుక్ఖఞ్చ వట్టదుక్ఖఞ్చ, లోకతో లోకహేతు, అనుభోసి పునప్పునం అభవసి అవేదయి, నరదేవమఙ్గలం నరదేవానం మఙ్గలభూతం, తం తాదిసం బుద్ధం అహం వన్దే వన్దామీతి.

తతియవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౪. బాత్తింసతిలక్ఖణచిత్రదేహం,

దేహజ్జుతినిగ్గతపజ్జలన్తం;

పఞ్ఞాధితిసీలగుణోఘవిన్దం,

వన్దే మునిమన్తిమజాతియుత్తం.

౪. ఏవం తతియగాథాయ బుద్ధస్స నత్వా ఇదాని బాత్తింసతిలక్ఖణచిత్రదేహన్త్యాదీహి ఛహి గుణేహి థోమిత్వా మునినో వన్దితుకామో **బాత్తింసతి లక్ఖణ చిత్ర దేహ** న్త్యాదిగాథమాహ. అయం పన త జ జ గణ గరుద్వయ యుత్తత్తా ఏకాదసక్ఖరేహి లక్ఖితా ఉపట్ఠితా గాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** త్జా జ్గా గరునాయముపట్ఠితా సా"తి. తస్సత్థో. యస్సం పటిపాదం త్జా తజగణా చ జ్గాజగణగరూ చ గరునా పాదన్తగరునా చే యుత్తా, సా అయం గాథా ఉపట్ఠితా నామాతి. ఏత్థ చ ఏక గరుకే సతిపి ద్విగరుకేపి లక్ఖణసమానత్తా ఉపట్ఠితా గాథా నామాతి దట్ఠబ్బా. తత్థ **బాత్తింసతి లక్ఖణ చిత్ర దేహన్తి** ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణేహి విచిత్రం సరీరవన్తం. ఏత్థ చ ద్వీహి అధికం తింసం బాత్తింసతి. ద్విసద్దస్స బాదేసో. లక్ఖియతి లక్ఖితబ్బం బుద్ధసరీరం ఏతేనాతి లక్ఖణం. దిహతి ఉపచయతి వడ్ఢతి వా ఏత్థ కుసలా కుసలన్తి దేహం, సరీరం. దిహధాతు ఉపచయే వడ్ఢనే వా ణ. బాత్తింసతి మహాపురిసలక్ఖణేహి చిత్రం విచిత్రం దేహం సరీరం యస్స సోతి బాత్తింసతిలక్ఖణచిత్రదేహో, ముని లబ్భతి.

ఇదం పనేత్థ ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణసరూపస్స **సఙ్ఖేప దస్సనం.** సుప్పతిట్ఠితపాదో చ, ఆయతపణ్హి, దీఘఙ్గులి, ముదుత లుణహత్థపాదో, జాలహత్థపాదో, ఉస్సఙ్ఖపాదో, ఏణిజఙ్ఘో, ఠితకోవ అనోనమన్తో ఉభోహి పాణితలేహి జాణు కాని పరిమసతి పరిమజ్జతి, కోసోహితవత్థగుయ్హో, సువణ్ణ వణ్ణో కఞ్చనసన్నిభత్తచో, సుఖుమచ్ఛవీ, ఏకేకలోమో, ఉద్ధగ్గలోమో, బ్రహ్ముజుగత్తో, సత్తుస్సదో, సీహపుబ్బద్ధ కాయో, చితన్తరంసో, నిగ్రోధపరిమణ్డలో, సమవట్టక్ఖన్ధో, రసగ్గసీ, సీహహను, చత్తాలీసదన్తో, సమదన్తో, అవిరళదన్తో, సుసుక్కదాఠో, పహూతజివ్హో, బ్రహ్మస్సరో కరవీకభాణి, అతినీలనేత్తో, గోపఖుమో, ఉణ్ణా భము కన్తరే జాతో, ఉణ్హీససీసో చాతి ద్వత్తింసవిధాని హోన్తి మహాపురిసలక్ఖణాని.

తేన వుత్తం పాథేయ్యవగ్గే **లక్ఖణసుత్తే** "కతమాని తాని భిక్ఖవే ద్వత్తింసమహాపురిసస్స మహాపురిసలక్ఖణాని, యేహి సమన్నాగతస్స మహాపురిసస్స ద్వే గతియో భవన్తి, అనఞ్ఞా. సచే అగారం అజ్ఝావసతి రాజా హోతి చక్కవత్తి...పే.... సచే ఖోపన అగారస్మా అనగారియం పబ్బజతి, అరహం హోతి సమ్మా సమ్బుద్ధో లోకే వివటచ్ఛదో ౧. ఇధ భిక్ఖవే మహా పురిసో సుప్పతిట్ఠితపాదో హోతి. యమ్పి భిక్ఖవే మహా పురిసో సుప్పతిట్ఠితపాదో హోతి. ఇదమ్పి భిక్ఖవే మహా పురిసస్స మహాపురిసలక్ఖణం భవతి ౨. పున చపరం భిక్ఖవే మహాపురిసస్స హేట్ఠాపాదతలేసు చక్కాని జాతాని హోన్తి సహస్సారాని సనేమికాని సనాభికాని సబ్బా కారపరిపూరాని. ఇదమ్పి భిక్ఖవే మహాపురిసస్స మహాపురిస లక్ఖణం భవతి ౩. పున చపరం భిక్ఖవే మహాపురిసో ఆయతపణ్హీ హోతి ౪. దీఘఙ్గులీ హోతి ౫. ముదుతలుణ హత్థపాదో హోతి ౬. జాలహత్థపాదో హోతి ౭. ఉస్సఙ్ఖపాదో హోతి ౮. ఏణిజఙ్ఘో హోతి ౯. ఠితకోవ అనోనమన్తో ఉభోహి పాణితలేహి జాణుకాని పరిమసతి పరిమజ్జతి ౧౦. కోసోహితవత్థగుయ్హో హోతి ౧౧. సువణ్ణవణ్ణో కఞ్చనసన్నిభత్తచో ౧౨. సుఖుమచ్ఛవీ హోతి సుఖుమత్తా ఛవియా రజోజల్లం కాయే న ఉపలిమ్పతి ౧౩. ఏకేకలోమో హోతి, ఏకేకాని లోమాని లోమకూపేసు జాతాని ౧౪. ఉద్ధగ్గలోమో హోతి. ఉద్ధగ్గాని లోమాని జాతాని నీలాని అఞ్జనవణ్ణాని కుణ్డలా వత్తాని పదక్ఖిణావత్తకజాతాని ౧౫. బ్రహ్ముజుగత్తో హోతి ౧౬. సత్తుస్సదో హోతి ౧౭. సీహపుబ్బద్ధ కాయో హోతి ౧౮. చితన్తరంసో హోతి ౧౯. నిగ్రోధపరిమణ్డలో హోతి, యావతక్వస్స బ్యామో, తావ తక్వస్స కాయో ౨౦. సమవట్టక్ఖన్ధో హోతి ౨౧. రసగ్గ సగ్గీ హోతి ౨౨. సీహహను హోతి ౨౩. చత్తాలీసదన్తో హోతి ౨౪.

సమదన్తో హోతి ౨౫. అవిరళదన్తో హోతి ౨౬. సుసుక్కదారో హోతి ౨౭. పహూతజివ్హో హోతి ౨౮. బ్రహ్మస్సరో హోతి కరవీకభాణి ౨౯. అతినీలనేత్తో హోతి ౩౦. గోపఖుమో హోతి ౩౧. ఉణ్ణా భముకన్తరే జాతా హోతి ఓదాతా ముదుతూల సన్నిభా. యమ్పి భిక్ఖవే మహాపురిసస్స ఉణ్ణా భముకన్తరే జాతా హోతి ఓదాతా ముదుతూలసన్నిభా. ఇదమ్పి భిక్ఖవే మహాపురిసస్స మహాపురిసలక్ఖణం భవతి ౩౨. పున చపరం భిక్ఖవే మహాపురిసో ఉణ్హీససీసో హోతి. యమ్పి భిక్ఖవే మహాపురిసో ఉణ్హీససీసో హోతి. ఇదమ్పి భిక్ఖవే మహాపురిసస్స మహాపురిసలక్ఖణం భవతి. ఇమాని ఖో తాని భిక్ఖవే ద్వత్తింసమహాపురిసస్స మహాపురిస లక్ఖణానీ"తి. ఏతేసం పన ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణానం అత్థో పచ్ఛా ఆవిభవిస్సతీతి.

దేహజ్జుతినిగ్గతపజ్జలన్తన్తి భగవతో రూపకాయతో నిక్ఖన్తేహి ఛబ్బణ్ణరంసీసఙ్ఖాతేహి ఓభాసేహి పరిసమన్తతో విజ్జోతవన్తం. జవతి దిబ్బతీతి జుతి. జుధాతుతి. నిగచ్ఛతి నిచ్ఛరతీతి నిగ్గతా, రస్మి. నిపుబ్బగముధాతు త. పకారేన జలతే దిబ్బతే పజ్జలన్తం. ఏత్థ చ దేహనిగ్గతజుతీతి వత్తబ్బే ఛన్దానురక్ఖణత్థం పదవిపరియాయేన దేహజ్జుతినిగ్గతన్తి వుత్తం. తస్మా దేహతో నిగ్గతా జుతీతి సమాసో దట్ఠబ్బో. దేహతో రూపకాయతో నిగ్గతేహి నిచ్ఛరేహి జుతీహి రంసీహి పజ్జలన్తం యస్స సోతి దేహజ్జుతి నిగ్గతపజ్జలన్తో, ముని లబ్భతి. మునినో హి పురత్థిమకాయతో ఛబ్బణ్ణరస్మియో ఉట్ఠహిత్వా అసీతిహత్థట్ఠానం అగ్గహేసి. పచ్ఛిమకాయతో దక్ఖిణహత్థతో వామహత్థతో ఛబ్బణ్ణా రస్మియో ఉట్ఠహిత్వా అసీతిహత్థట్ఠానం అగ్గహేసి. ఉపరి కేసన్తతో పట్ఠాయ సబ్బకేసవత్తేహి మోరగీవవణ్ణా రస్మి ఉట్ఠహిత్వా గగనతలే అసీతిహత్థట్ఠానం అగ్గహేసి. హేట్ఠాపాదతలేహి పవాళవణ్ణా రస్మి ఉట్ఠహిత్వా ఘనపథవియం అసీతిహత్థట్ఠానం అగ్గహేసి, ఏవం సమన్తా అసీతిహత్థమత్తం ఠానం ఛబ్బణ్ణా బుద్ధరస్మియో విజ్జోతమానా విప్ఫన్దమానా కఞ్చనదణ్డదీపికాహి నిచ్ఛరిత్వా ఆకాసం పక్ఖన్దజాలా వియ చతుద్దీపిక మహామేఘతో నిక్ఖన్తవిజ్జులతా వియ విధావింసూతి వుత్తం హోతి. తస్మా దేహజ్జుతినిగ్గతపజ్జలన్తన్తి థోమేతీతి.

పఞ్ఞాధితి సీల గుణోఘవిన్దన్తి ఏత్థ పఞ్ఞాతి సబ్బఞ్ఞుత ఞాణం. ధితీతి ఝానమగ్గఫలసమ్పయుత్తసమాధి. సీలన్తి పచ్చేక బుద్ధారియసావకేహి అసాధారణం సువిసుద్ధం చతుపారిసుద్ధిసీలం. ఓఘన్తి సమూహం. విన్దన్తి లద్ధం. పకారేన యథాసభావం సబ్బఞేయ్యధమ్మం వా జానాతి పటివిజ్ఝతీతి పఞ్ఞా. సబ్బఞ్ఞుత ఞాణం. పపుబ్బఞాధాతు అ. సా పనేసా పజాననలక్ఖణా పటివేధలక్ఖణా ఓభాసనలక్ఖణా చ, విసయోభాస రసా, అసమ్మోహపచ్చుపట్ఠానా, సమాధిపదట్ఠానా. ధితిసద్దస్స వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. సీలతీతి సీలం. కాయవచీకమ్మాని సమ్మా దహతి సమ్మా ఠపేతీతి అత్థో. అథ వా సీలతి సమాధియతి కాయకమ్మాదీనం సుసిల్య భావేన న విప్పకిరతీతి సీలం, సీలన్తి సమాదహన్తి చిత్తం ఏతేనాతి వా సీలం, చతుపారిసుద్ధిసీలం. సీలధాతు అ. ఇదం పన పతిట్ఠాపనలక్ఖణం, దుస్సిల్యవిద్ధంసనరసం అనవజ్జరసం వా, సోచేయ్యపచ్చుపట్ఠానం, హిరిఓత్తప్పపదట్ఠానం. గుణసద్దస్స వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. ఉహనతి సమూహం కరోతి ఏత్థ అవయవన్తి ఓఘో, సమూహో. ఉపుబ్బహనధాతు ణ. ఉస్స ఓ. హనస్స ఘో. **అభిధానప్పదీపికాటీకాయం** పన "అవయవం బ్యపియతి గచ్ఛతీతి ఓఘో"తి వుత్తం. విన్దనంలభనం విన్దం, విన్దియిత్థ లబ్భిత్థాతి వా విన్దం, పఞ్ఞా చ ధితి చ సీలఞ్చ తం గుణఞ్చాతి పఞ్ఞాధితిసీలగుణా, తేసం ఓఘో సమూహోతి తథా, తం విన్దం లభనం యస్సాతి పఞ్ఞాధితిసీలగుణోఘవిన్దో, ముని . అథ వా విన్దం లభితబ్బం పఞ్ఞాధితిసీలగుణోఘం యేనాతి పఞ్ఞాధితిసీలగుణోఘవిన్దో. తతియాబహుబ్బీహి సమాసోయం. విన్దానం లభితబ్బానం పఞ్ఞాధితిసీల సఙ్ఖాతానం గుణానం సమూహో అత్థీతి అత్థో. తం.

వన్దేతి అహం వన్దామి. **ముని**న్తి బుద్ధం. మునాతి జానాతి పరిచ్ఛిన్దతి వా హితాహితన్తి ముని, బుద్ధో. మునధాతు ఞాణే ఇ. అథ వా మునాతి జానాతి ఉభో అత్థేతి ముని, ఖన్ధాది లోకే తులం ఆరోపేత్వా మినన్తో వియ ఇమే అజ్ఝత్తికా ఖన్ధా

ఇమే బాహిరాతిఆదినా నయేన ఇధలోకత్థఞ్చ పరలోకత్థఞ్చ భగవా జానాతీతి అత్థో. సో పనేస అగారియముని, అనాగారియముని, సేఖముని, అసేఖముని, పచ్చేకముని, మునిముని చాతి అనేకవిధో. తత్థ అగారియమునీతి గిహిపి ఆగతఫలో విఞ్ఞాతసాసనో. అనాగారియమునీతి తథారూపోవ పబ్బజితో. సేఖమునీతి సత్త సేక్ఖా. అసేఖమునీతి ఖీణాసవో. పచ్చేకమునీతి పచ్చేకబుద్ధో. మునిమునీతి సమ్మాసమ్బుద్ధో. తేసు పన ఇధ మునిముని అధిప్పేతో, తం మునిం. **అన్తిమజాతియుత్త**న్తి అన్తిమేన చరిమభవేన యుత్తం. అవసానం అమతి గచ్ఛతీతి అన్తం. అమధాతు త. మస్స నో. అన్తే భవో అన్తిమో, చరిమభవో. జాననం నిబ్బత్తనం జాతి, ఖన్ధానం పవత్తి. కమ్మేన జనియతి నిబ్బత్తియతీతి వా జాతి. ఉపపత్తిభవో లబ్భతి. జానిధాతుతి. ధాత్వన్త లోపో. అన్తిమజాతియా యుత్తోతి అన్తిమజాతియుత్తో, ముని. ఆయతిఞ్హి తీసు భవేసు పటిసన్ధిజనకానం సబ్బ కిలేసానం బోధిపల్లఙ్కేయేవ అగ్గమగ్గేన సముచ్ఛిన్దితత్తా భగవతో అనాగతే పునబ్భవో నత్థి, తస్మా అయం అరియజాతి పచ్ఛిమత్తభావయుత్తోతి వుత్తం హోతి.

తేన వుత్తం **ధమ్మచక్కపవత్తనసుత్తే** –

“ఞాణఞ్చ మేదస్సనం ఉదపాది, అకుప్పామే విముత్తి, అయమన్తిమా జాతి, నత్థిదాని పునబ్భవో”తి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. బాత్తింసతిలక్ఖణచిత్రం దేహం ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణేహి విచిత్రం రూపకాయవన్తం, దేహజ్జుతినిగ్గత పజ్జలన్తం రూపకాయతో నిగ్గతేహి ఛబ్బణ్ణరం సీహి పరిసమన్తతో విజ్జోతవన్తం, పఞ్ఞాధితిసీలగుణో ఘవిన్దం పఞ్ఞాధితిసీలసఙ్ఖతానం గుణానం సమూహం లభనవన్తం, విన్దితబ్బానం పఞ్ఞాధితిసీలసఙ్ఖాతానం గుణానం సమూహవన్తం వా, అన్తిమజాతియుత్తం చరిమభవేన చరిమత్తభావేన వా యుత్తం మునిం బుద్ధం అహం తీహి ద్వారేహి సక్కచ్చం వన్దే వన్దామీతి.

చతుత్థవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౫. పాతోదయం బాలదివాకరంవ,
మజ్ఝే యతీనం లలితం సిరీహి;
పుణ్ణిన్దుసఙ్కాసముఖం అనేజం,
వన్దామి సబ్బఞ్ఞుమహం మునిన్దం.

౫. ఏవం చతుత్థగాథాయ బుద్ధం వన్దిత్వా ఇదాని సిరీహి లలితన్త్యాదీహి చతూహి గుణేహి థోమిత్వా వన్దితుకామో **పాతోదయ**న్త్యాదిగాథమాహ. అయం పన త త జ గణద్వీగరూహి యుత్తత్తా ఏకాదసక్ఖరేహి లక్ఖితా ఇన్దవజిరా గాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** “ఇన్దాదికా తా వజిరా జగాగో”తి. తస్సత్థో, యస్సం పటిపాదం తా ద్వేత గణా చ జగా జగణ గరు చ గో గరు చ చే భవన్తి, సా ఇన్దా దికా ఇన్దసద్దఆదికా వజిరా వజిరాగాథా నామాతి.

తత్థ **పాతోదయ**న్తి ఏత్థ పాతో ఉదయన్తి పదచ్ఛేదో కాతబ్బో. పగే పుబ్బణ్హసమయే పాచీనలోకధాతుతో ఉగ్గతన్తి అత్థో. పాతో పగే పాచీనలోకధాతుతో ఉదేతి ఉగ్గచ్ఛతీతి పాతోదయో, సూరియో. పాతోపుబ్బ ఉదధాతు ఉగ్గమనే అయో, తం పాతోదయం. **బాలదివా కరం వాతి** బాలదివాకరం ఇవాతిపదచ్ఛేదో. బాలదివాకరం వాతి నిగ్గతాభినవసూరియం వియ. ఏత్థ చ బాలోతి సమ్పతి జాతో తరుణదారకో పోతకో వా. సో హి బలతి అస్ససితపస్ససితమత్తేన జీవతి న సేట్ఠేన పఞ్ఞాజీవితేనాతి

బాలో, తరుణదారకో. బలధాతు పాణనే జీవాయం వా. సూరియరంసినా దివతి దిబ్బతీతి దివా. దివుధాతు అ. అథ వా దీయతి ఖీయతి అన్ధకారో ఏతేనాతి దివా. దీధాతు ఖయే అ, వాగమో. తం కరోతీతి దివాకరో, దివా దివసే వా కరో ఆభా యస్సాతి దివాకరో, సూరియో. బాలసదిసో దివాకరో బాలదివాకరో. అథ వా బాలో ఇవ దివాకరోతి బాలదివాకరో, నవుగ్గతసూరియో. సో పన ఆకాసే నక్ఖత్తతారానం మజ్ఝే సహస్సరంసీహి లలతి విలాసతి వియాతి అత్థో.

యతీనన్తి భిక్ఖూనం. తే హి యతన్తి ఉట్ఠహన్తి ఘటన్తి వాయమన్తి కుసలే ధమ్మేతి యతీతి వుచ్చన్తి. యత ధాతు పతియతనే వాయామే వా ఇ. అథ వా యమన్తి ఉపరమన్తి అకుసలే ధమ్మేతి యతీతి వుచ్చన్తి. యముధాతు ఉపరమే ఇ. ధాత్వన్తలోపో. తేసం యతీనం. **లలిత**న్తి విలాసితం. లలతి విలాసేతీతి లలితో, ముని. లలధాతు విలాసే త. తం. **సిరీహీ**తి భగవతో కాయఙ్గసోభగ్గపత్తేహి సిరీహి, బాత్తింసలక్ఖణాసీత్యా నుబ్యఞ్జనఛబ్బణ్ణరంసీసఙ్ఖతేహి సమ్పత్తిసిరీహి వా. కతపుఞ్ఞో నిస్సయతీతి సిరీ. సిధాతు సేవాయం రపచ్చయో ఇత్థి లిఙ్గజోతకఈపచ్చయో చ. కతపుఞ్ఞేహి సేవియతీతి వా సిరీ, సమ్పత్తి. **మూలటీకాయం** పన "సిరీతి పఞ్ఞాపుఞ్ఞాన మేతం అధివచన"న్తి వుత్తం. యతీనం భిక్ఖూనం మజ్ఝే సిరీహి లలితం విలాసితన్తి సమ్బన్ధో. ఏత్థ చ ఇదం వుత్తం హోతి, యథా పాతో ఉదితో ఉగ్గతో సూరియో ఆకాసే నక్ఖత్తతారానం మజ్ఝే సహస్సరంసీహి లలతి విలాసతి, ఏవం ముని లోకే యతీనం భిక్ఖూనం మజ్ఝే బాత్తింసలక్ఖణా సీత్యానుబ్యఞ్జనఛబ్బణ్ణరంసీహి అలఙ్కతేహి సరీరసోభగ్గ పత్తేహి సమ్పత్తిసిరీహి లలతి విలాసతీతి.

పుణ్ణిన్దుసఙ్కాసముఖన్తి పుణ్ణచన్దేన సదిసం ఆననసమ్పన్నం. యథా హి చన్దో కాళపక్ఖే పాటిపదదివసతో పట్ఠాయ దినే దినే ఊనో హోతి, ఏవం న మునినో ముఖం ఆననం ఊనం. భగవతో పన ముఖం నిచ్చం పరిపుణ్ణచన్దమణ్డలం వియ అనూనం హుత్వా సోభతి, తస్మా పుణ్ణసద్దేన విసేసేత్వా పుణ్ణిన్దుసఙ్కాసముఖన్తి థోమేతి. సోళసకలేహి పూరేతీతి పుణ్ణం. పూరధాతు త, తస్స ణ్ణో. ఇదతి నక్ఖత్తతారానం ఇస్సరియం కరోతీతి ఇన్దు, ఇదిధాతు ఇస్సరియం ఉ. పుణ్ణం పరిపుణ్ణం ఇన్దు పుణ్ణిన్దు, చన్దో. సఙ్కాసన్తి సదిసం. సఙ్కాససద్దో హి ఉపమావాచకో నిపాతో. వుత్తఞ్హి

సుబోధాలఙ్కారే –

"ఇవాది ఇవ వా తుల్య, సమాననిభసన్నిభా;
యథా సఙ్కాస తులిత, ప్పకాస పతిరూపకా"త్యాది.

పుణ్ణచన్దం వియ ముఖతి సోభతీతి ముఖం, ఆననం. ముఖధాతు అ. పుణ్ణిన్దునా సఙ్కాసం సదిసం ముఖం ఆననం యస్స సోతి పుణ్ణిన్దుసఙ్కాసముఖో, మునిన్దో. తం. మునిన్దస్స పన పుణ్ణ చన్దస్స సహస్సరంసీహి సస్సిరికో వియ భిక్ఖూనం మజ్ఝే బాత్తింస మహాపురిస లక్ఖణాసీత్యానుబ్యఞ్జన పటిమణ్డితేహి సిరీహి చ బ్యామప్పభాపరిక్ఖిత్తేహి ఆవేళావేళా యమకాయమకా గుమ్బాగుమ్బా హుత్వా వినిచ్ఛరన్తీహి ఘనబుద్ధరస్మిసఙ్ఖాతేహి అలఙ్కతో సస్సిరికముఖో హోతీతి వుత్తం హోతి. తస్మా పుణ్ణిన్దుసఙ్కాసముఖన్తి థోమేతి.

అనేజన్తి నిత్తణ్హం. లాభాలాభాదిం పటిచ్చ ఏజతి కమ్పతీతి ఏజా, తణ్హా. ఏజధాతు కమ్పనే అ, నత్థి ఏజా యస్సాతి అనేజో, మునిన్దో. వుత్తఞ్హి **మహానిద్దేసపాళియం** "లాభాలాభ యసాయస నిన్దానిన్ద సుఖదుక్ఖేహి న ఇఞ్జతీతి అనేజో, భగవా లబ్భతీ"తి.

సబ్బఞ్ఞున్తి పటివిద్ధ సబ్బఞేయ్యధమ్మం. సఙ్ఖారవికారలక్ఖణనిబ్బాన పణ్ణత్తివసేన పఞ్చవిధం సబ్బం ఞేయ్యధమ్మం జానాతి పటివిజ్ఝతి సీలేనాతి సబ్బఞ్ఞూ, మునిన్దో. సబ్బసద్దూపపద ఞాధాతు రూ. ఏత్థ చ సబ్బే సఙ్ఖతధమ్మా సఙ్ఖారా నామ సకసకపచ్చయేహి సఙ్ఖరియన్తీతి కత్వా. విఞ్ఞత్తిద్వయం లహుతాదిత్తయఞ్చ వికారో నామ చతూహి మహాభూతేహి విరూపం కరియతీతి కత్వా. విఞ్ఞత్తిద్వయస్స యథాక్కమం చిత్తజవాయోధాతు చిత్తజపథవీ ధాతూనం విసేసగుణత్తా, లహుతాదిత్తయస్స చ చిత్తో త్వాహారజనిప్ఫన్నరూపానం విసేసగుణత్తా. ఫస్సాదిధమ్మానం ఫుసనాదిలక్ఖణఞ్చ పథవీధాత్వాదీనం కక్ఖళాదిలక్ఖణఞ్చ, చిత్తస్స ఆరమ్మణవిజాననలక్ఖణఞ్చ, నిబ్బానస్స సన్తిలక్ఖణఞ్చ, రూపస్స రుప్పనలక్ఖణఞ్చ, నామస్స నమనలక్ఖణఞ్చ, అనిచ్చతాదిత్తయాని చ ఉపచయాదిచత్తారి లక్ఖణరూపాని చ లక్ఖణాని నామ లక్ఖియన్తి ఏతేన లక్ఖితబ్బా ధమ్మాతి కత్వా. అసఙ్ఖతధాతునిబ్బానం నామ వానం వుచ్చతి తణ్హా, తతో నిక్ఖన్తన్తి కత్వా. పరిచ్ఛేదరూపం ఇత్థిపురిసాదిఘటపటాదయో సబ్బ వోహారత్థా చ పణ్ణత్తి నామ పణ్ణాపియతి పకారేన ఞాపియతీతి కత్వా. ఏత్థ చ సఙ్ఖారనిబ్బానాని పరమత్థధమ్మా హోన్తి. వికారాదీసు పన వికారలక్ఖణాని పణ్ణత్తివిసేసత్తా విసుం వుత్తాని. ఇమేహి ద్వీహి వినిముత్తా పన పరిచ్ఛేదరూపా సబ్బవోహారత్థా పణ్ణత్తీతి వుత్తాతి వేదితబ్బా. **అపదాన అట్ఠకథాయం** పన "సబ్బం అతీతాదిభేదం హత్థామలకం వియ జానాతీతి సబ్బఞ్ఞూ"తి వుత్తం.

సబ్బఞ్ఞూతి చ కమసబ్బఞ్ఞూ, సకిం సబ్బఞ్ఞూ, సతతసబ్బఞ్ఞూ, సత్తి సబ్బఞ్ఞూ, ఞాతసబ్బఞ్ఞూ చాతి పఞ్చవిధా హోతి సబ్బఞ్ఞూ. తత్థ యథాక్కమం సబ్బం జాననధమ్మో కమసబ్బఞ్ఞూ నామ. ఏకావజ్జనేన జవనవారేన జానితబ్బం చతుసచ్చధమ్మం జాననధమ్మో సకింసబ్బఞ్ఞూ నామ. చక్ఖువిఞ్ఞాణాదీనం నియతారమ్మణత్తం జాననధమ్మో సతతసబ్బఞ్ఞూ నామ. ఏకప్పహారేన సబ్బధమ్మం జాననసమత్థో ధమ్మో సత్తిసబ్బఞ్ఞూ నామ. ఆవజ్జనాభేదేన జానితబ్బం సబ్బధమ్మం జాననధమ్మో ఞాతసబ్బఞ్ఞూ నామ. తేసు చ సకిం సబ్బఞ్ఞూ సత్తిసబ్బఞ్ఞూవసేన ద్వే ధమ్మా మగ్గఞాణానియేవ. తదవసేసా సబ్బఞ్ఞుతఞాణాని హోన్తి. తం సబ్బఞ్ఞుం.

మునిన్దన్తి ఏత్థ మునిసద్దస్స అత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. మునీనం ఇన్దో ఇస్సరో మునిన్దో, తం మునిన్దం అహం వన్దామీతి సమ్బన్ధోతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. పాతోదయం పగేవ ఉదయం ఉగ్గతం, బాలదివాకరంవ నవుగ్గతసూరియమాణవోఇవ, యతీనం భిక్ఖూనం మజ్ఝే సిరీహి బాత్తింసమహాపురిసలక్ఖణా సీత్యానుబ్యఞ్జనసమ్పత్తిసఙ్ఖాతేహి సిరీహి లలితం విలాసితం, పుణ్ణిన్దుసఙ్కాసముఖం పుణ్ణచన్దేన సదిసం ఆననవన్తం, అనేజం నిత్తణ్హం, లోకధమ్మేహి అనిఞ్జనం వా, సబ్బఞ్ఞుం సబ్బధమ్మ విజానన్తం, మునిన్దం బుద్ధం సక్కచ్చం తీహి ద్వారేహి అహం వన్దామీతి.

పఞ్చమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౬. ఉపేతపుఞ్ఞో వరబోధిమూలే,
ససేనమారం సుగతో జినిత్వా;
అబోజ్ఝి బోధిం అరుణోదయమ్హి,
నమామి తం మారజినం అభఙ్గం.

౬. ఏవం పఞ్చమగాథాయ మునిన్దం వన్దిత్వా ఇదాని మారజినగుణేన థోమిత్వా వన్దితుకామో **ఉపేతపుఞ్ఞో** త్యాదిగాథమాహ. అయం పన జ త జ గణ ద్విగరుయుత్తత్తా ఏకాదసక్ఖరేహి లక్ఖితా ఉపేన్దవజిరాగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** "ఉపాదికా సావ జతా జగా గో"తి. తస్సత్థో, యస్సం పటిపాదం జతా జగణ తగణా చ జగా జగణగరూ చ గో గరు చ చే సియా, సావ సాగాథావ ఉపాదికా ఉపసద్దాదికా ఇన్దవజిరాగాథా నామాతి.

ఉపేతపుఞ్ఞో యో సుగతో వరబోధిమూలే ససేన మారం జినిత్వా అరుణోదయమ్హి బోధిం అబోజ్ఝి మారజినం అభఙ్గం, తం సుగతం అహం నమామీతి సమ్బన్ధో. తత్థ **ఉపేతపుఞ్ఞో**తి సమ్పన్నదానసీలాదిపారమీపుఞ్ఞవా. దానసీలాది పారమీపుఞ్ఞేన సమన్నాగతో వా. దానసీలాదిపారమీపుఞ్ఞేన ఉపేతో సముపేతో ఉపగతో సముపగతో సమ్పన్నో సమన్నాగతోతి అత్థో. అయం పనేత్థ వచనత్థో, ఉపన్నో సమ్పన్నో హుత్వా ఏతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి ఉపేతం, పుఞ్ఞం. ఉపపుబ్బఇధాతు గతియం త. పునాతి అత్తనో కారకన్తి పుఞ్ఞం, పారమీపుఞ్ఞం లబ్భతి. పుధాతు పీణనే సోధనే వా ణ్యో. తస్స ఞో. తత్థ అత్తనో కారకన్తి పునప్పునం పవత్తియా సచిత్తసన్తతిఞ్చ సంజనితపణీతరూపవిసటేన సనిస్సయ రూపసన్తతిఞ్చ పునాతి పీణేతి సోధేతి వాతి అత్థో. అయం **పటిసమ్భిదామగ్గగణ్ఠిపదే** వుత్తో. పూరేతి అజ్ఝాసయన్తి వా పుఞ్ఞం. పూరధాతు ణ్య. యో పుగ్గలో పుఞ్ఞం కరోతి తస్స అజ్ఝాసయం పూరేతీతి అత్థో.

అథ వా పుజ్జఞ్చ భవం నిబ్బత్తేతీతి పుఞ్ఞం. నిబ్బత్తితద్ధితాయం. పూజ పదం ణ్యపచ్చయో. యో పుఞ్ఞం కరోతి, తస్స పూజితబ్బం భవం పవత్తేతీతి అత్థో. తేన వుత్తం **సమ్మోహవినోదనీ అట్ఠకథాయం** "పునాతి అత్తనో కారకం పూరేతి చస్స అజ్ఝాసయం పుజ్జఞ్చ భవం నిబ్బత్తేతీతి పుఞ్ఞో"తి. **మూలటీకాయఞ్చ** "పునాతీతి సోధేతి అపుఞ్ఞఫలతో దుక్ఖసంకిలేసతో చ హితజ్ఝాసయేన పుఞ్ఞం కరోతీతి తం నిప్ఫాదనేన కారకస్సజ్ఝాసయం పూరేతీతి పుఞ్ఞో. పూరకో పుజ్జనిబ్బత్తకో చ నిరుత్తిలక్ఖణేన పుఞ్ఞోతి వేదితబ్బో"తి వుత్తం . **విసుద్ధిమగ్గమహాటీకాయఞ్చ**- "పునాతి అత్తనో సన్తానం అపుఞ్ఞఫలతో దుక్ఖసంకిలేసతో చ విసోధేతీతి పుఞ్ఞం. హితసుఖజ్ఝాసయేన పుఞ్ఞం కరోతీతి తంనిప్ఫాదనేన కారకస్స అజ్ఝాసయం పూరేతి, పుజ్జభవం నిబ్బత్తేతీతి వా పుఞ్ఞం. ఇతి పూరకో పుజ్జనిబ్బత్తకో చ నిరుత్తినయేన పుఞ్ఞన్తి వేదితబ్బో"తి వుత్తం. ఉపేతం సమ్పన్నం పుఞ్ఞం పారమీపుఞ్ఞం యస్స సోతి ఉపేతపుఞ్ఞో, సుగతో లబ్భతి.

వరబోధిమూలేతి ఉత్తమస్స బోధిరుక్ఖస్స సమీపే. తత్థ **వరో**తి వరితబ్బో పత్థితబ్బో ఇచ్ఛితబ్బోతి వా వరో. **బోధిమూలే**తి ఏత్థ బోధీతి వుచ్చతి రుక్ఖోపి, మగ్గోపి, సబ్బఞ్ఞుతఞాణమ్పి, నిబ్బానమ్పి. తత్థ హి బోధిరుక్ఖమూలే పఠమాభిసమ్బుద్ధోతి చ, అన్తరా చ బోధిం అన్తరా చ గయన్తి చ ఆగతట్ఠానే రుక్ఖో. బోధీతి వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు ఞాణన్తి ఆగతట్ఠానే మగ్గో. పప్పోతి బోధిం వరభూరి మేధసోతి ఆగతట్ఠానే సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. పత్వాన బోధిం అమతం అసఙ్ఖతన్తి ఆగతట్ఠానే నిబ్బానం బోధీతి వుచ్చతి. ఇధ పన బోధిరుక్ఖోతి అధిప్పేతో. అయం పన తేసం వచనత్థో. బుజ్ఝతి అబుజ్ఝి బుజ్ఝిస్సతి చత్తారి అరియసచ్చాని సబ్బం ఞేయ్యధమ్మమ్పి ఏత్థాతి బోధి, బోధిరుక్ఖో. బుధధాతు ణి. బుజ్ఝతి చత్తారి సచ్చానీతి బోధి, మగ్గో. బుజ్ఝతి సబ్బఞేయ్యధమ్మన్తి బోధి, సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. అరియేన బుజ్ఝితబ్బన్తి బోధి, నిబ్బానం లబ్భతి. వరో ఉత్తమో బోధిరుక్ఖోతి వరబోధి, తస్స మూలం సమీపం వరబోధిమూలం, తస్మిం.

ససేనమారన్తి సహ సేనాయ పవత్తం మారరాజం. తత్థ సియతి బన్ధియతీతి సేనా. సిధాతు బన్ధనేయు. తాయ సహ పవత్తతీతి ససేనో, మారరాజా. అనత్థే నియోజేన్తో గుణమారణేన సత్తే మారేతీతి మారో. మరధాతు ణ. సత్తానం కుసలం

మారేతి వినాసేతీతి వా మారో. ససేనో చ సో మారో చాతి ససేనమారో, మారరాజా. తం . జినిత్వాతి పదే కమ్మం. ఉపేతపుఞ్ఞో యో సుగతోతి సమ్బన్ధో. సుగతసద్దస్స అత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ.

జినిత్వాతి విసాఖపుణ్ణమియం బుద్ధదినే అనత్థఙ్గతేయేవ సూరియే పారమీపుఞ్ఞతేజేన విజయిత్వాతి అత్థో. **అబోజ్ఝీ**తి పటివిజ్ఝి అధిగమి వా. **బోధి**న్తి అనుత్తరం సమ్మా సమ్బోధిం, అరహత్తమగ్గసబ్బఞ్ఞుతఞాణన్తి అత్థో. సబ్బఞ్ఞుత ఞాణపదట్ఠానఞ్హి మగ్గఞాణం, మగ్గఞాణపదట్ఠానఞ్చ సబ్బఞ్ఞుతఞాణం బోధీతి వుచ్చతి. తం బోధిం.

అరుణోదయమ్హీతి అరుణఉదయమ్హీతి పదచ్ఛేదో. అరుణుగ్గమనవేలాయన్తి అత్థో. తత్థ ఆసమన్తతో ఆలోకం కరోన్తో ఉనతి గచ్ఛతీతి అరుణో. ఆపుబ్బఉనధాతు గతిమ్హి ణ. ఆకారస్స రస్సో. రకారాగమో. నస్స ణో. సూరియస్స ఉదయతో పుబ్బే ఉగ్గతరంసి అరుణో నామాతి అత్థో. వుత్తఞ్హి దసకనిపాత **అఙ్గుత్తరపాళియం** "సూరియస్స భిక్ఖవే ఉదయతో ఏతం పుబ్బఙ్గమం ఏతం పుబ్బనిమిత్తం యదిదం అరుణుగ్గం, ఏవమేవ ఖో భిక్ఖవే కుసలానం ధమ్మానం ఏతం పుబ్బఙ్గమం ఏతం పుబ్బనిమిత్తం యదిదం సమ్మాదిట్ఠీ"తి. యం సన్ధాయ వుత్తం **అభిధానప్పదీపికాయం** "సూరస్సోదయతో పుబ్బు, ట్ఠితరంసి సియారుణో"తి. **అభిధానప్పదీపికాటీకాయం** పన "అరుణవణ్ణతాయ అరతి గచ్ఛతీతి అరుణో"తి వుత్తం. ఉదేతి ఉగ్గచ్ఛతీతి ఉదయో, సూరియో. ఉదిధాతు అ. ఉదయస్స సూరియస్స అరుణో ఉగ్గతరంసీతి అరుణోదయో. తస్సం అరుణుగ్గమనవేలాయం. బోధిం అబోజ్ఝీతి సమ్బన్ధో.

భగవా హి విసాఖపుణ్ణమియం అనత్థఙ్గతేయేవ సూరియే మారబలం విధమేత్వా చీవరూపరి పతమానేహి బోధిరుక్ఖఙ్కురేహి రత్తపవాళపల్లవేహి వియ పూజయమానో రత్తియా పఠమయామే పుబ్బేనివాసం అనుస్సరిత్వా మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం విసోధేత్వా పచ్ఛిమయామే పటిచ్చసముప్పాదం అనులోమపటిలోమం మనసికరిత్వా ఆనాపానచతుత్థజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా తదేవ పాదకం కత్వా మహావజిరఞాణసఙ్ఖాతం విపస్సనం వడ్ఢేత్వా మగ్గపటిపాటియా అధిగతేన చతుత్థమగ్గఞాణేన సబ్బకిలేసే ఖేపేత్వా యదా అరుణో ఉగ్గమిస్సతి, తదా సబ్బఞ్ఞుతఞాణాదిసబ్బ బుద్ధగుణే పటివిజ్ఝి అధిగమీతి వుత్తం హోతి.

మారజినన్తి పఞ్చమారానం విజితావిం. దేవపుత్త కిలేసాభి సఙ్ఖారఖన్ధమచ్చుసఙ్ఖాతే పఞ్చమారే జినాతి అజిని జినిస్సతీతి మారజినో, సుగతో. దేవపుత్తకిలేసాభిసఙ్ఖరసఙ్ఖతం మారత్తయం జినాతి అజిని, ఖన్ధమచ్చుసఙ్ఖతం మారద్వయం అవస్సం జినిస్సతీతి అత్థో. యది ఏవం కస్మా విజితావిన్తి వుత్తన్తి. అవిరద్ధం ఏకన్తేన జియమానత్తాతి. **అభఙ్గ**న్తి ససేనమారస్స భఞ్జితుం విద్ధంసితుం అసమత్థం. యస్స కస్సచి భఞ్జితుం విద్ధంసితుం అసమత్థం వా. తత్రాయం వచనత్థో. మారేన యేన కేనచి భఞ్జితుం న సక్కోతీతి అభఙ్గో, తేన వా న భఞ్జియతి న విద్ధంసియతీతి అభఙ్గో, సుగతో. నపుబ్బ భఞ్జధాతు త. తస్స ధాత్వన్తేన గకారాదేసో. అథ వా భఞ్జతి విద్ధంసతీతి భఙ్గో, మారో. యో కోచి వా. నత్థి భఙ్గో మారో యో కోచి వా యస్సాతి అభఙ్గో, సుగతో. తం అభఙ్గం. **త**న్తి సుగతం. మారజినం అభఙ్గం తం సుగతం అహం నమామీతి సమ్బన్ధో.

ఇమిస్సం పన గాథాయం **ఏకనిపాతజాతకట్ఠకథాయం, అపదానట్ఠకథాయఞ్చ** ఆగతనయేన బుద్ధస్స మారవిజయాదిం సోతుజనానం బహుస్సుతత్థం సఙ్ఖేపేన వేదితబ్బం. బోధి సత్తో హి మహాసమ్పత్తిం అనుభవిత్వా హత్థగతం చక్కవత్తిరజ్జం ఖేళపిణ్డం వియ అనపేక్ఖో ఛట్టేత్వా ఏకూనతింసవస్సే ఆసళ్హిపుణ్ణమాయ ఉత్తరసళ్హనక్ఖత్తేన యుత్తే మహాభినిక్ఖమం నిక్ఖమిత్వా అనోమనదీతీరే ఘటీకారబ్రహ్మునా దిన్నం అరహత్త ధజభూతం అట్ఠపరిక్ఖారం పటిగ్గహేత్వా నివాసేత్వా సమణపబ్బజ్జం

కత్వా ఛబ్బస్సాని దుక్కరకారికం చరిత్వా నిగ్రోధరుక్ఖమూలే సేననిగమే సేనకుటుమ్బికస్స ధీతరాయ సుజాతాయ సహ సతసహస్సగ్ఘియా సువణ్ణపాతియా దిన్నం సబ్బం అప్పోదకం మధుపాయాసం ఏకట్ఠితాలపక్కప్పమాణం ఏకూనపణ్ణాసాలోపం పరిభుఞ్జిత్వా సాయన్హసమయే దేవతాహి అలఙ్కతేన మగ్గేన బోధిరుక్ఖాభిముఖో గచ్ఛన్తే అన్తరమగ్గే సోత్థియేన నామ తిణహారకేన దిన్నం అట్ఠముట్ఠికతిణం గహేత్వా బోధిమణ్డం ఆరుయ్హ ఇదం ఠానం సబ్బబుద్ధానం అవిజహితం అచలట్ఠానం కిలేసభఞ్జనట్ఠానన్తి ఞత్వా తాని తిణాని అగ్గే గహేత్వా చాలేసి. తావదేవ చుద్దసహత్థో పల్లఙ్కో అహోసి. తానిపి తిణాని తథారూపేన సణ్ఠానేన సన్ధరింసు సణ్ఠహింసు వా. యథారూపం సుకుసలోపి విచిత్తకారో వా పోత్థకారో వా ఆలిఖితుమ్పి సమత్థో నత్థి. బోధి సత్తో బోధిఖన్ధం పిట్ఠితో కత్వా పురత్థాభిముఖో దళ్హమానసో హుత్వా –

> "కామం తచో చ న్హారు చ, అట్ఠి చ అవసుస్సతు;
> ఉపసుస్సతు నిస్సేసం, సరీరే మంసలోహిత"న్తి.

న త్వేవ సమ్మాసమ్బోధిం అపత్వా ఇమం పల్లఙ్కం భిన్దిస్సామీతి అసనిసతసన్నిపాతేనపి అభేజ్జరూపం తం పల్లఙ్కం అభుఞ్జిత్వా నిసీది. తస్మిం సమయే మారో దేవపుత్తో సిద్ధత్థకుమారో "మయ్హం వసం అతిక్కమితుకామో, న దాని అస్స అతిక్కమితుం దస్సామీ"తి మారబలస్స సన్తికం గన్త్వా ఏతమత్థం ఆరోచేత్వా మారఘోసనం నామ ఘోసాపేత్వా మారబలం ఆదాయ నిక్ఖమి. సా మారసేనా మారస్స పురతో ద్వాదస యోజనా హోన్తి. దక్ఖిణతో చ వామతో చ ద్వాదస యోజనా. పచ్ఛతో చక్కవాళపరియన్తం కత్వా ఠితా, ఉద్ధం నవయోజనుబ్బేధా. యస్సా ఉన్నాదన్తియా ఉన్నాదసద్దో యోజనసహస్సతో పట్ఠాయ పథవీఉన్ద్రియసద్దో వియ సుయ్యతి. అథ మారో దేవపుత్తో దియడ్ఢయోజనసతికం గిరిమేఖలం నామ హత్థిం అభిరూహిత్వా బాహుసహస్సం మాపేత్వా నానావుధాని అగ్గహేసి. అవసేసాయపి మారపరిసాయ ద్వే జనా ఏకసదిసం ఆవుధం న గణ్హింసు. నానప్పకారవణ్ణా నానప్పకార ముఖా హుత్వా మహాసత్తం అజ్ఝోత్థరమానా ఆగమంసు.

దససహస్సచక్కవాళదేవతా పన మహాసత్తస్స థుతి యో వదమానా అట్ఠంసు. సక్కో దేవరాజా విజయుత్తరసఙ్ఖం ధమమానో అట్ఠాసి. సో కిర సఙ్ఖో వీసహత్థసతికో హోతి. సకిం వాతం గాహాపేత్వా ధమన్తో చత్తారో మాసే సద్దం కరిత్వా నిస్సద్దో హోతి. మహాకాళనాగ రాజా అతిరేకపదసతేన వణ్ణం వదన్తో అట్ఠాసి. మహాబ్రహ్మా సేతచ్ఛత్తం ధారయమానో అట్ఠాసి. మార బలే పన బోధిమణ్డలం ఉపసఙ్కమన్తే తేసం ఏకోపి ఠాతుం నాసక్ఖి. సమ్ముఖ సమ్ముఖట్ఠానేనేవ పలాయింసు. కాళో నామ నాగరాజా పథవిం నిముజ్జిత్వా పఞ్చయోజనసతికం మఞ్జేరికనాగభవనం గన్త్వా ఉభోహి హత్థేహి ముఖం పిదహిత్వా నిపన్నో. సక్కో విజయుత్తరసఙ్ఖం పిట్ఠియం కత్వా చక్కవాళముఖ వట్టియం అట్ఠాసి. మహాబ్రహ్మా సేతచ్ఛత్తం కోటియం గహేత్వా బ్రహ్మలోకమేవ అగమాసి. ఏకదేవతాపి ఠాతుం సమత్థో నామ నాహోసి. మహాపురిసో ఏకకోవ నిసీది. మారోపి అత్తనో పరిసం ఆహ "తాత సుద్ధోదనపుత్తేన సిద్ధత్థేన సదిసో అఞ్ఞో పురిసో నామ నత్థి, మయం సమ్ముఖా యుద్ధం దాతుం న సక్ఖిస్సామ, పచ్ఛా భాగేన దస్సామా"తి. మహాపురిసోపి తీణి పస్సాని ఓలోకేత్వా సబ్బదేవతానం పలాయితత్తా సుఞ్ఞాని అద్దస. పున ఉత్తరపస్సేన మారబలం అజ్ఝోత్థరమానం దిస్వా "అయం ఏత్తకో జనో మం ఏకకం సన్ధాయ మహన్తం వాయామం కరోతి, ఇమస్మిం ఠానే మయ్హం మాతా వా పితా వా భాతా వా అఞ్ఞో కోచి ఞాతకో వా నత్థి, ఇమా పన దస పారమియోవ మయ్హం దీఘరత్తం పుత్తపరిజనసదిసా, తస్మా మయా పారమియోవ ఫలకం కత్వా పారమిసత్థేనేవ పహరిత్వా అయం బలకాయో మయా విద్ధంసేతుం వట్టతీ"తి దస పారమియో ఆవజ్జమానో నిసీది.

అథ మారో దేవపుత్తో ఏతేనేవ సిద్ధత్థం పలాపేస్సామీతి వాతమణ్డలం సముట్ఠాపేసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేయేవ పురత్థిమా దిభేదా వాతా సముట్ఠహిత్వా అడ్ఢయోజనఏకయోజన ద్వియోజనతియోజనప్పమాణాని పబ్బతకూటాని పదాలేత్వా వనగచ్ఛరుక్ఖాదీని ఉద్ధం మూలాని కత్వా సామన్తా గామనిగమే చుణ్ణవిచుణ్ణం కాతుం సమత్థాపి మహాపురిసస్స పుఞ్ఞతేజేన మహానుభావేన బోధిసత్తం పత్వా చీవరకణ్ణమత్తమ్పి చాలేతుం నాసక్ఖింసు. తతో ఉదకేన అజ్ఝోత్థరిత్వా మారేస్సామాతి మహావస్సం సముట్ఠాపేసి. తస్సానుభావేన ఉపరూపరి సతపటలసహస్సపటలాదిభేదా వళాహకా ఉట్ఠహిత్వా వస్సింసు. వుట్ఠిధారావేగేన పథవీ భిన్నా అహోసి. వనరుక్ఖాదీనం ఉపరిభాగేన మహామేఘో ఆగన్త్వా మహా సత్తస్స చీవరే ఉస్సావబిన్దుగ్గహణమత్తమ్పి తేమేతుం నాసక్ఖి. తతో పాసాణవస్సం సముట్ఠాపేసి. మహన్తాని పబ్బతకూటాని ధూమాయన్తాని పజ్జలన్తాని ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదమూలే దిబ్బమాలాగుళభావం ఆపజ్జింసు. తతో పహరవస్సం సముట్ఠాపేసి. ఏకతోధారా ఉభతోధారా అసిసత్తిఖురప్పాదయో ధూమాయన్తా పజ్జలన్తా ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తం పత్వా దిబ్బపుప్ఫాని అహేసుం. తతో అఙ్గారవస్సం సముట్ఠాపేసి. కింసుకవణ్ణా అఙ్గారా ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదమూలే దిబ్బ పుప్ఫాని హుత్వా వికిరింసు. తతో కుక్కుళవస్సం సముట్ఠాపేసి. అచ్చుణ్హో అగ్గివణ్ణో కుక్కుళో ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదమూలే దిబ్బచన్దనచుణ్ణం హుత్వా నిపతతి. తతో వాళుకవస్సం సముట్ఠాపేసి. అతిసుఖుమవాళికా ధూమాయన్తా పజ్జలన్తా ఆకాసేనాగన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదమూలే దిబ్బపుప్ఫాని హుత్వా నిపతింసు. తతో కలలవస్సం సముట్ఠాపేసి. తం కలలవస్సం ధూమాయన్తం పజ్జలన్తం ఆకాసే నాగన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదమూలే దిబ్బవిలేపనం హుత్వా పతతి. తతో ఇమినా భింసేత్వా సిద్ధత్థం పలాపేస్సామీతి అన్ధకారం సముట్ఠాపేసి. తం చతురఙ్గసమన్నాగతం అన్ధకారం వియ మహాతమం హుత్వా బోధిసత్తం పత్వా సూరియప్పభా విహతం వియ అన్తరధాయతి.

ఏవం మారో ఇమాహి నవహి వాతవస్సపాసాణపహరఅఙ్గార కుక్కుళవాళుక కలలఅన్ధకారవుట్ఠీహి బోధిసత్తం పలాపేతుం అసక్కోన్తో "కిం భణే తిట్ఠథ ఇమం సిద్ధత్థకుమారం గణ్హథ హనథ పలాపేథా"తి పరిసం ఆణాపేత్వా సయమ్పి గిరిమేఖలస్స హత్థినో ఖన్ధే నిసిన్నో చక్కావుధం ఆదాయ బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "సిద్ధత్థ ఉట్ఠాహి ఏతస్మా పల్లఙ్కా, నాయం తుయ్హాకం పాపుణాతి, మయ్హంఏవ పాపుణాతీ"తి ఆహ. మహాసత్తో తస్స వచనం సుత్వా అవోచ "మార నేవ తయా దసపారమియో పూరితా, న ఉపపారమియో న పరమత్థ పారమియో నాపి పఞ్చమహాపరిచ్చాగా పరిచ్చత్తా న ఞాతత్థచరియా న లోకత్థచరియా న బుద్ధత్థచరియా పూరితా, సబ్బా తా మయాయేవ పూరితా, తస్మా నాయం పల్లఙ్కో తుయ్హం పాపుణాతి, మయ్హమేవ పాపుణాతీ"తి. మారో కుద్ధో కోధవేగం అసహన్తో మహాపురిసస్స చక్కావుధం విస్సజ్జేసి. తం తస్స దసపారమియో ఆవజ్జన్తస్స ఉపరిభాగే మాలావితానం హుత్వా అట్ఠాసి. తం కిర ఖురచక్కావుధం అఞ్ఞదా తేన కుద్ధేన విస్సట్ఠం ఏకఘనపాసాణ థమ్భే వంసకళీరే వియ ఛిన్దన్తం గచ్ఛతి. ఇదాని పన తస్మిం మాలావితానం హుత్వా ఠితే అవసేసా మారపరిసా ఇదాని పల్లఙ్కతో వుట్ఠాయ పలాయిస్సతీతి మహన్తమహన్తాని సేలకూటాని విస్సజ్జేసుం. తానిపి మహాపురిసస్స పారమియో ఆవజ్జన్తస్స మాలాగుళభావం ఆపజ్జిత్వా భూమియం పతింసు.

దేవతా చక్కవాళముఖవట్టియం ఠితా గీవం పసారేత్వా సీసం ఉక్ఖిపిత్వా "నట్ఠో వత భో సిద్ధత్థకుమారస్స రూపగ్గప్పత్తో అత్తభావో, కిం ను ఖో కరిస్సతీ"తి ఓలోకేన్తి. తతో మహాపురిసో పూరితపారమీనం బోధిసత్తానం అభి సమ్బుజ్ఝనదివసే పత్తపల్లఙ్కో మయ్హంవ పాపుణాతీతి వత్వా ఠితం మారం ఆహ "మార తుయ్హం దానస్స దిన్నభావే కో సక్ఖీ"తి. మారో "ఏత్తకా జనా సక్ఖినో"తి మార బలాభిముఖం హత్థం పసారేతి. తస్మిం ఖణే మారపరిసాయ "అహం సక్ఖీ అహం సక్ఖీ"తి పవత్తసద్దో పథవీఉన్ద్రియసద్దసదిసో అహోసి. అథ ఖో మారో మహాపురిసం ఆహ "సిద్ధత్థ తుయ్హం దానస్స దిన్నభావే కో సక్ఖీ"తి.

మహాపురిసో "తుయ్హం తావ దానస్స దిన్నభావే సచేతనా సక్ఖినో. మయ్హం పన ఇమస్మిం ఠానే సచేతనో కోచి సక్ఖీ నామ నత్థి. తిట్ఠతు తావ మే అవసేసత్తభావేసు దిన్నదానం, వేస్సన్తరత్తభావే పన ఠత్వా మయ్హం సత్తసత్తక మహాదానస్స దిన్న భావే అచేతనాపి ఘనమహాపథవీ సక్ఖీ"తి చీవరగబ్భన్తరతో దక్ఖిణహత్థం నీహరిత్వా వేస్సన్తరత్తభావే మయ్హం సత్తసత్తకమహాదానస్స దిన్న భావే త్వం సక్ఖి న సక్ఖీతి మహాపథవియాభిముఖం హత్థం పసారేసి. మహా పథవీ "అహం తే దానస్స సక్ఖీ"తి విరవసహస్సేన విరవసతసహస్సేన మారబలం అవత్థరమానా వియ ఉన్నది.

తతో మహాపురిసే దిన్నం తే సిద్ధత్థ మహాదానం ఉత్తమ దానన్తి వేస్సన్తరదానం సమ్మసన్తే దియడ్ఢయోజనసతికో గిరిమేఖలో హత్థీ జాణుకేహి పతిట్ఠాసి. మారపరిసా దిసావిదిసా పలాయింసు. ద్వే ఏకమగ్గేన గతా నామ నత్థి. సీసాభరణాని చేవ వత్థాభరణాని చ పహాయ సమ్ముఖ సమ్ముఖట్ఠానే దిసావిదిసాహియేవ పలాయింసు. తతో దేవసఙ్ఘో పలాయమానం మారబలం దిస్వా మారస్స పరాజయో జాతో. సిద్ధత్థకుమారస్స జయో. జయపూజం కరిస్సామాతి నాగా నాగానం, సుపణ్ణా సుపణ్ణానం, దేవతా దేవతానం, బ్రహ్మానో బ్రహ్మానం పేసేత్వా గన్ధమాలాది హత్థా మహాపురిసస్స సన్తికం బోధిపల్లఙ్కం ఆగమంసు. ఏవం గతేసు చ పనేతేసు –

"జయో హి బుద్ధస్స సిరీమతో అయం,
మారస్స చ పాపిమతో పరాజయో;
ఉగ్ఘోసయుం బోధిమణ్డే పమోదితా,
జయం తదా నాగగణా మహేసినో.

జయో హి బుద్ధస్స సిరీమతో అయం,
మారస్స చ పాపిమతో పరాజయో;
ఉగ్ఘోసయుం బోధిమణ్డే పమోదితా,
జయం తదా సుపణ్ణసఙ్ఘా మహేసినో.

జయో హి బుద్ధస్స సిరీమతో అయం,
మారస్స చ పాపిమతో పరాజయో;
ఉగ్ఘోసయుం బోధిమణ్డే పమోదితా,
జయం తదా దేవగణా మహేసినో.

జయో హి బుద్ధస్స సిరీమతో అయం,
మారస్స చ పాపిమతో పరాజయో;
ఉగ్ఘోసయుం బోధిమణ్డే పమోదితా,
జయం తదా బ్రహ్మగణాపి తాదినో"తి.

అవసేసేసు దససు చక్కవాళసహస్సేసు దేవతా మాలాగన్ధవిలేపనేహి చ పూజయమానా నానప్పకార థుతియో చ వదమానా అట్ఠంసు. ఏవం అనత్థఙ్గతేయేవ సూరియే మహాపురిసో మారబలం విధమేత్వా చీవరూపరి పత మానేహి బోధిరుక్ఖఙ్కురేహి రత్తపవాళపల్లవేహి వియ పూజయమానో పఠమయామే పుబ్బేనివాసఞాణం అనుస్సరిత్వా

మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం విసోధేత్వా పచ్ఛిమయామే పటిచ్చ సముప్పాదే ఞాణం ఓతారేసి. అథస్స ద్వాదసపదికం పచ్చయా కారం వట్టవివట్టవసేన అనులోమతో పటిలోమతో సమ్మసన్తస్స దససహస్సిలోకధాతు ఉదకపరియన్తం కత్వా ద్వాదసక్ఖత్తుం సమ్పకమ్పి. మహాపురిసేన పన దససహస్సి లోకధాతుం ఉన్నాదేత్వా అరుణుగ్గమనవేలాయం సబ్బఞ్ఞుత ఞాణం పటివిజ్ఝీతి వుత్తం హోతి. ఇధ పన వుత్తావసేసం తాసు చ ఓలోకేత్వా గహేతబ్బన్తి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. ఉపేతపుఞ్ఞో సమ్పన్న దానాదిపారమీపుఞ్ఞవా దానాదిపారమీపుఞ్ఞేన సమ్పన్నో వా, యో సుగతో వరబోధిమూలే ఉత్తమస్స బోధిరుక్ఖస్స సమీపే, ససేనమారం సేనాయ సహ పవత్తం మారరాజం, జినిత్వా పారమీపుఞ్ఞతేజేన విజయిత్వా, అరుణోదయమ్హి విసాఖపుణ్ణమియం అరుణుగ్గమనవేలాయం, బోధిం అరహత్తమగ్గఞాణ సబ్బఞ్ఞుతఞాణసఙ్ఖాతం బోధిం, అబోజ్ఝి పటివిజ్ఝి అధిగమి వా, మారజినం పఞ్చమారానం విజితావిం, అభఙ్గం ససేనమారో యో కోచి వా భిన్దితుం అసమత్థం తం సుగతం అహం నమామీతి.

ఛట్ఠమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౭. రాగాది ఛేదామలఞాణఖగ్గం,
సతీసమఞ్ఞాఫలకాభిగాహం;
సీలోఘలఙ్కారవిభూసితం తం,
నమామిభిఞ్ఞావరమిద్ధుపేతం.

౭. ఏవం ఛట్ఠమగాథాయ సుగతం వన్దిత్వా ఇదాని అరహత్త మగ్గఞాణాదీహి చతూహి గుణేహి థోమిత్వా వన్దితుకామో **రాగాది**త్యాదిగాథమాహ. అయం పన ఇన్దవజిర ఉపేన్దవజిర గాథాద్వయస్స లక్ఖణస్స మిస్సకత్తా ఏకాదసక్ఖరేహి లక్ఖితా ఉపజాతిగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** "అనన్తరోదీరితలక్ఖణా చే, పాదావిమిస్సా ఉపజాతియో తా"తి. తస్సత్థో. యస్సా వుత్తియా అనన్తరో దీరితలక్ఖణా అనన్తరే ఉదీరితం వుత్తం ఇన్దవజిరోపేన్ద వజిరగాథానం లక్ఖణవన్తా పాదా విమిస్సా సంసట్ఠా చే భవన్తి, తా వుత్తియో ఉపజాతియో నామాతి.

తత్థ **రాగాదిఛేదామల ఞాణఖగ్గ**న్తి ఏత్థ రాగఆదిఛేద అమలఞాణఖగ్గన్తిపదచ్ఛేదో. రాగాదికిలేసం ఛిన్దన్తం మలవిర హితం అరహత్తమగ్గఞాణసఙ్ఖాతం అసివన్తన్తి అత్థో. తత్రాయం వచనత్థో. రూపాదీసు రజ్జతీతి రాగో. రఞ్జధాతు రాగే ణ. రాగో ఆది యేసన్తేతి రాగాదయో, కిలేసా. తే ఛిన్దతీతి రాగాదిఛేదం, అరహత్తమగ్గఞాణం. అపాయం మలతి ధారేతీతి మలం, రాగాది. అథ వా మలతి సంకిలిస్సతి ఏతేనాతి మలం. మలధాతు సంకిలేసనే అ. మలతో విరహితం అమలం, ఞాణం. చత్తారి సచ్చాని జానాతి పటివిజ్ఝతీతి ఞాణం, అరహత్తమగ్గఞాణం. రాగాదిఛేదఞ్చ అమలఞ్చ తం ఞాణఞ్చాతి రాగాదిఛేదామలఞాణం. రుక్ఖాదిం ఖగ్గతి ఛిన్దతి ఏతేనాతి వా ఖగ్గం, పకతిఅసి. ఖగ్గం వియాతి ఖగ్గం, ఞాణం. రాగాదిఛేదామలఞాణసఙ్ఖతం ఖగ్గం యస్స సోతి రాగాదిఛేదామలఞాణఖగ్గో, బుద్ధో. రాగాదికిలేసం ఛిన్దన్తేన మలవిర హితేన అగ్గమగ్గఞాణసఙ్ఖతేన అసినా సమన్నాగతోతి అత్థో. తం.

సతీసమఞ్ఞా ఫలకాభిగాహన్తి ఏత్థ సతిసమఞ్ఞాఫలక అభిగాహన్తిపదచ్ఛేదో. సమ్మాసతినామికం ఫలకం దళ్హగాహా కన్తి అత్థో. తత్రాయం వచనత్థో. సరణం సతి, సరతి సమ్పయుత్తధమ్మా ఏతాయాతి, సరతీతి వా సతి. సరధాతుతి. అథ వా పమాదం సరతి హింసతీతి సతి, సమ్మాసతి. సరధాతు హింసాయంతి. సమ్మా ఆజానాతి ఏతాయాతి సమఞ్ఞా, సతిఇతి

సమఞ్ఞా సతిసమఞ్ఞా, అసిఆదిసత్థం ఫలతి నివారేతీతి ఫలకం, ఖేటకం. ఫలధాతు నివారణే ణ్వు. సతిసమఞ్ఞం ఫలకం అభిదళ్హం గణ్హాతీతి సతిసమఞ్ఞాఫల కాభిగాహో, బుద్ధో లబ్భతి. యథా హి సేనాయ ఫలకం అసిఆదిసత్థం రక్ఖతి, ఏవం సతిసంవరో చక్ఖాది ద్వారేసు రూపాదిఆరమ్మణం పవిసితుం అదత్వా రక్ఖతి. తస్మా భగవా సతిధమ్మో సబ్బాకుసలానం రక్ఖకత్తా సబ్బకుసల ధమ్మానం ఉపకారత్తా సబ్బత్థానం సాధకత్తా చ సతిఫలకం దళ్హం గణ్హాతీతి వుత్తం హోతి. వుత్తఞ్హి "యే కేచి కుసలా ధమ్మా, సబ్బే తే అప్పమాదమూలకా అప్పమాదసమోసరణా, అప్పమాదో తేసం ధమ్మానం అగ్గమక్ఖాయతీ"తి చ. "సతిం ఖ్వాహం భిక్ఖవే సబ్బత్థికం వదామీ"తి చ.

సీలోఘులఙ్కారవిభూసితన్తి సీలఓఘుఅలఙ్కార విభూ సితన్తి పదచ్ఛేదో. విసుద్ధసీలానం సమూహసఙ్ఖాతేన అలఙ్కారేన విభూసితన్తి అత్థో. తత్థ సీలన్తి లోకుత్తర సీలం. తస్స అత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. తం పన చేతనా సీలం, చేతసికం సీలం, సంవరో సీలం, అవీతిక్కమో సీలఞ్చాతి చతుబ్బిధం హోతి. తత్థ చేతనా సీలం నామ పాణాతిపాతా దీహి వా విరమన్తస్స వత్తపటిపత్తిం వా పూరేన్తస్స చేతనా. చేతసికసీలం నామ పాణాతిపాతాదీహి విరమన్తస్స విరతి. సంవరో సీలన్తి ఏత్థ సంవరో పాతిమోక్ఖసంవరో, సతి సంవరో, ఞాణసంవరో, ఖన్తిసంవరో, వీరియసంవరో చాతి పఞ్చవిధో హోతి, సబ్బమేతం సంవరో సీలం నామ. అవీతిక్కమో సీలం నామ సమాదిన్నసీలస్స కాయికవాచసికో అనతిక్కమోతి. వుత్తఞ్హేతం **పటిసమ్భిదాయం** "కింసీలన్తిచేతనా సీలం, చేతసికం సీలం, సంవరో సీలం, అవీతిక్కమో సీల"న్తి. ఇధ పన అవీతిక్కమో సీలం నాధిప్పేతం. కస్మా. భగవతో సమాదిన్నసిక్ఖాపదస్స అభావతో. బుద్ధానఞ్హి సిక్ఖాపదం నామ నత్థీతి. **ఓఘో**తి సమూహో. ఓఘుసద్దో హి సమూహవాచకో. తేన వుత్తం **అభిధానప్పదీపికాయం** –

> "సమూహో గణసఙ్ఘాతా, సముదాయో చ సఞ్చయో;
> సన్దోహో నివహో ఓఘో, విసరో నికరో చయో"త్యాది.

అవహనతి గచ్ఛతి పవత్తతి అవయవం ఏత్థాతి ఓఘో, సమూహో. అవపుబ్బహనధాతు గతిమ్హి ణో. అవస్స ఓ, హనస్స ఘో. **అభిధానప్పదీపికాటీకాయం** పన "అవయవం కత్వా బ్యాపియతి గచ్ఛతీతి ఓఘో"తి వుత్తం. సీలానం ఓఘో సమూహో సీలోఘో. **అలఙ్కారో**తి పిళన్ధనో. అలం విభుసం తం సమఙ్గీపుగ్గలం కరోతి అనేనాతి అలఙ్కారో, సీలం. అలంసద్దూపపదకరధాతు ణో. సీలోఘో ఏవ అలఙ్కారో సీలోఘాలఙ్కారో, తేన విభూ సియతీతి సీలోఘులఙ్కారవిభూసితో, బుద్ధో. తేన పన అఞ్ఞేహి అసాధారణేన లోకుత్తరసీలాలఙ్కారేన విభూసితో. న చీవరాదినాలఙ్కారేనాతి అత్థో. సీలాలఙ్కారేన హి సదిసో అలఙ్కారో నామ నత్థి. తం సీలోఘులఙ్కారవిభూసితం.

నమామిభిఞ్ఞావరమిద్ధుపేతన్తి ఏత్థ నమామి అభిఞ్ఞావరం ఇద్ధి ఉపేతన్తి పదచ్ఛేదో. తత్థ నమామీతి వన్దామి. అభిఞ్ఞావరమిద్ధుపేతన్తి అభిఞ్ఞాసఙ్ఖాతాయ ఉత్తమాయ ఇద్ధియా సమన్నాగతన్తి అత్థో. అభివిసేసేన జానాతీతి అభిఞ్ఞా, ఛబ్బిధం ఞాణం. తఞ్హి ఇద్ధివిధదిబ్బసోత పరచిత్త విజానన పుబ్బేనివాసానుస్సతి చుతూపపాత ఆసవక్ఖయ ఞాణవసేన ఛబ్బిధం హోతి. తత్థ ఇద్ధివిధఞాణన్తి ఏకోపి హుత్వా బహుధా హోతీతిఆదినయప్పవత్తే ఇద్ధివిధే జానన ఞాణం. దిబ్బసోతఞాణన్తి దూరసన్తికాదిభేదసద్దారమ్మణాయ దిబ్బసోతధాతుయా జాననఞాణం. పరచిత్తవిజాననఞాణన్తి పరసత్తానం చిత్తపరిచ్ఛేదస్స విజాననఞాణం. పుబ్బేనివాసా నుస్సతిఞాణన్తి అత్తసన్తానే వుత్థవసేన చేవ గోచర నివాసవసేన చ పుబ్బే అతీతభవేసు ఖన్ధాదీనం అనుస్సరణ సతియా సమ్పయుత్తం ఞాణం. చుతూపపాతఞాణన్తి సత్తానం చుతియఞ్చ ఉపపాతే చ జాననఞాణం. ఏత్థ చ అట్ఠకథాసు చుతూపపాతఞాణట్ఠానే తస్స సాధకత్తా దిబ్బచక్ఖుఞాణన్తి వుత్తం.

ఆసవక్ఖయఞాణన్తి సచ్చపరిచ్ఛేదస్స జాననం అరహత్త మగ్గఞాణన్తి. వరన్తి ఉత్తమం. ఇద్ధీతి ఇజ్ఝనం సమిజ్ఝనం. ఇజ్ఝతి సమిజ్ఝతీతి వా ఇద్ధి. ఇధధాతుతి. అభిఞ్ఞాసఙ్ఖాతాయ వరాయ ఇద్ధియా ఉపేతో సముపేతో సమన్నాగతోతి అభిఞ్ఞావరమిద్ధుపేతో, బుద్ధో. తం అభిఞ్ఞావరమిద్ధుపేతం. తం బుద్ధం అహం నమామీతి సమ్బన్ధో.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. రాగాదిఛేదామలఞాణ ఖగ్గం రాగాదికిలేసం ఛిన్దన్తం మలవిరహితం అరహత్తమగ్గఞాణ సఙ్ఖాతం అసివన్తం, సతీసమఞ్ఞాఫలకాభిగాహం సమ్మా సతినామికం ఫలకం దళ్హగహణం, సీలోఘులఙ్కారవిభూసితం సీలానం సమూహసఙ్ఖాతేన అలఙ్కారేన విభూసితం, అభిఞ్ఞా వరమిద్ధుపేతం అభిఞ్ఞాసఙ్ఖాతాయ వరాయ ఉత్తమాయ ఇద్ధియా ఉపేతం సముపేతం సమన్నాగతం తం బుద్ధం అహం నమామీతి.

సత్తమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౮. దయాలయం సబ్బధి దుక్కరం కరం,
భవణ్ణవాతిక్కమమగ్గతం గతం;
తిలోకనాథం సుసమాహితం హితం,
సమన్తచక్ఖుం పణమామి తంమితం.

౮. ఏవం సత్తమగాథాయ బుద్ధం వన్దిత్వా ఇదాని మహాకరుణా దీహి నవహి గుణేహి థోమిత్వా వన్దితుకామో **దయాలయ**న్త్యాదిగాథమాహ. అయం పన జ త జ రగణేహి యుత్తత్తా ద్వాదసక్ఖరేహి లక్ఖితా చతుపాదన్తయమకా వంసట్ఠగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** “వదన్తి వంసట్ఠమిదం జతా జరా”తి. తస్సత్థో, యస్సం పటిపాదం జతా జతగణా చ జరా జరగణా చ చే భవన్తి, ఇదం వుత్తం వంసట్ఠం వంసట్ఠగాథా నామాతి మునయో ఇసయో వదన్తీతి.

తత్థ **దయాలయ**న్తి మహాకరుణాయ చ, మేత్తాయ చ ఆధారం. దయాసద్దో హి కరుణాయ చ, మేత్తాయ చ వత్తతి. అదయాపన్నోతి ఏత్థ హి కరుణాయ వత్తతి. నిక్కరుణికతం ఆపన్నోతి అత్థో. దయాపన్నోతి ఏత్థ మేత్తాయ మేత్తచిత్తతం ఆపన్నోతి అత్థో. ఇధ పన తదుభయమ్పి వట్టతి. తస్మా దయా చ దయా చ దయాతి సద్దసరూపేకసేసో కాతబ్బో. వచనత్థో పనేత్థ ఏవం వేదితబ్బో. దయతి హింసతి కారుణికన్తి దయా, మహాకరుణా. దయధాతు హింసాయం అ. యా కరుణా యావ యథాధిప్పేతం పరస్స హితనిప్ఫత్తిం న పాపుణాతి, తావ కారుణికం హింసతీతి అత్థో. దయతి హింసతి అపనేతి పరదుక్ఖన్తి వా దయా. అథ వా దయతి అత్తనో సుఖమ్పి పహాయ ఖేదం గణ్హాతి సజ్జనో ఏతాయాతి దయా, దయతి అనుగ్గణ్హాతి పాపజనమ్పి ఏతాయాతి వా దయా, దయన్తి గణ్హన్తి బోధిసత్తా సమ్మాసమ్బోధిం ఏతాయాతి వా దయా, బోధిసత్తా బుద్ధభావాయ అభినీహారకరణ కాలే హత్థగతమ్పి అగ్గఫలం ఛట్టేత్వా మహాకరుణాయ సంసారసాగరతో సత్తే సముద్ధరితుకామా అనస్సాస కరం మహన్తం సంసారదుక్ఖఞ్చ పచ్ఛిమభవే సహ అమత ధాతుపటిలాభేన అనేకగుణసమలఙ్కతం సబ్బఞ్ఞుతఞాణఞ్చ గణ్హన్తీతి అత్థో. దయతి దదాతి సత్తానం అభయం ఏతాయాతి దయా, మేత్తా. దయధాతు దానే అ. దయతి గచ్ఛతి విభాగం అకత్వా సత్తేసు సమం పవత్తతీతి దయా. యథా ఉదకం సబ్బసత్తేసు సీతేన సమం ఫరతి రజోమలఞ్చ పవాహేతి, ఏవం మేత్తా పాపకల్యాణజనేసు విభాగం అకత్వా సమం పవత్తతీతి అత్థో.

అపరో నయో. దయన్తి అనురక్ఖన్తి సత్తే ఏతాయ, సయం వా అనుద్దయతి అనుద్దయమత్తమేవ వా ఏతన్తి దయా, కరుణామేత్తా లబ్భన్తి. తాయ ఆలయతి పతిట్ఠతి ఏత్థాతి దయాలయో, బుద్ధో. భగవా హి దేవదత్తాదీసు విరోధి సత్తేసు చ

అవిరోధిసత్తేసు ఓరసే రాహులే చ సమం నిచ్చం హితజ్ఝాసయతాయ మహాకరుణాయ మేత్తాయ చ ఠితో , తస్మా దయాలయన్తి ధీమేతీతి వుత్తం హోతి. వుత్తఞ్హేతం **అపదానపాళియం** –

"వధకే దేవదత్తే చ, చోరే అఙ్గులిమాలకే;

ధనపాలే రాహులే చ, సమచిత్తో మహాముని"తి.

సబ్బధీతి సబ్బస్మిం అత్తభావే. బుద్ధభావాయ అభినీహారతో పట్ఠాయ సబ్బత్తభావేసూతి అత్థో. **దుక్కర**న్తి దుక్ఖేన కరితబ్బం పఞ్చమహాపరిచ్చాగాదికమ్మం దుక్ఖేన కరితబ్బన్తి దుక్కరం, పఞ్చమహాపరిచ్చాగాదికమ్మం లబ్భతి. ఏత్థ చ పఞ్చమహా పరిచ్చాగోతి ధనపరిచ్చాగో, అఙ్గపరిచ్చాగో, పుత్తపరిచ్చాగో, భరియపరిచ్చాగో, జీవితపరిచ్చాగో చాతి పఞ్చవిధో హోతి. తత్థ హత్థిఅస్స దాసిదాసాది సవిఞ్ఞాణకస్స ధనస్స వా ముత్తామణిరజతాది అవిఞ్ఞాణకస్స ధనస్స వా పరిచ్చాగో ధనపరిచ్చాగో నామ. హత్థపాదచక్ఖుకణ్ణనాసాదిసరీరావ యవస్స పరిచ్చాగో అఙ్గపరిచ్చాగో నామ. పుత్తస్స చ ధీతుయా చ పరిచ్చాగో పుత్తపరిచ్చాగో నామ. భరియాయ పరిచ్చాగో భరియపరిచ్చాగో నామ. జీవితిన్ద్రియపటిబద్ధస్స సరీరస్స పరిచ్చాగో జీవితపరిచ్చాగో నామ. కిఞ్చాపి పన ధనపరిచ్చాగా దయో దానపారమియంయేవ అన్తోగధా, తథాపి పరిచ్చాగ విసేసభావదస్సనత్థఞ్చేవ సుదుక్కరభావదస్సనత్థఞ్చ మహాపరిచ్చాగవసేన విసుం కతన్తి అధిప్పాయో. **మహాపదానసుత్తటీకాయం** పన "అఙ్గపరిచ్చాగో, నయనపరిచ్చాగో, అత్తపరిచ్చాగో, రజ్జపరిచ్చాగో, పుత్తదారపరిచ్చాగోతి ఇమే పఞ్చ మహాపరిచ్చాగా. తత్థపి కామం అఙ్గపరిచ్చాగాదయోపి దానపారమీయేవ. తథాపి పరిచ్చాగవిసేసభావదస్సనత్థఞ్చేవ సుదుక్కరభావదస్సనత్థఞ్చ మహాపరిచ్చాగానం విసుం గహణం. తతోయేవ చ అఙ్గపరిచ్చాగతోపి విసుం నయనపరిచ్చాగగ్గహణం. పరిచ్చాగభావసామఞ్ఞేపి రజ్జపరిచ్చాగ పుత్తదారపరిచ్చాగగ్గహణం కత"న్తి వుత్తం. తం దుక్కరం. ఇదం పన కరన్తి ఏతస్స కమ్మపదం. **కర**న్తి కరోన్తం, కరోతీతి కరో, బుద్ధో. తం.

భవణ్ణవాతిక్కమమగ్గతన్తి ఏత్థ భవఅణ్ణవఅతిక్కమం అగ్గతన్తి పదచ్ఛేదో. భవణ్ణవాతిక్కమన్తి కామరూపఅరూపభవసఙ్ఖతా అణ్ణవా సముద్దతో అతిక్కన్తం. భవన్తి సత్తా ఏత్థాతి భవో. అణ్ణో వుచ్చతి ఉదకం. తం ఏతస్మిం అత్థీతి అణ్ణవా, సముద్దో. భవసఙ్ఖాతో అణ్ణవోతి భవణ్ణవా, మహాసముద్దో. బహూహి ఊమివేగాదీహి భయేహి ఓకిణ్ణో వియ తివిధోపి భవో బహూహి జాతిజరామరణాదీహి దుక్ఖభయేహి ఓకిణ్ణో హోతి, తస్మా భవణ్ణవాతి వుచ్చతి. తం అతిక్కమిత్థ ఉత్తరిత్థాతి భవణ్ణవాతిక్కమో, బుద్ధో. తస్స హి గమ్భీరే మహాఉదకక్ఖన్ధే మహాసముద్దే ఉదకం అబ్బోచ్ఛిన్నం పవత్తతి సన్ధతిఇవ తిభవసఙ్ఖతే సంసారే పటిసన్ధిచుతియో అబ్బోచ్ఛిన్నం నిబ్బత్తకానం దియడ్ఢసహస్సకిలేసానం బోధిమణ్డే అరహత్తమగ్గఞాణేన అసేసం విద్ధంసితత్తా తీసు భవేసు పునబ్భవో నత్థి. తస్మా బుద్ధం భవణ్ణవాతిక్కమన్తి అభిత్థవితుం అరహతీతి వుత్తం హోతి. తం భవణ్ణవాతిక్కమం.

అగ్గతన్తి సబ్బసత్తానం సేట్ఠభావం. అయం పనేత్థ అగ్గసద్దో ఆదికోటికోట్ఠాససేట్ఠేసు దిస్సతి. తథా హేస అజ్జతగ్గే పాణుపేతం సరణం గతన్తిఆదీసు ఆదిమ్హి దిస్సతి. తేనేవ అఙ్గులగ్గేన తం అఙ్గులగ్గం పరామసేయ్యాతిఆదీసు కోటియం. అనుజానామి భిక్ఖవే విహారగ్గేన వా పరివేణగ్గేన వా భాజేతున్తిఆదీసు కోట్ఠాసే. అగ్గో హమస్మి లోకస్సాతిఆదీసు సేట్ఠే. స్వాయమిధపి సోయేవ దట్ఠబ్బో. దేవమనుస్సానం సేట్ఠభావం అజతి గచ్ఛతీతి అగ్గో, బుద్ధో. అసదిసట్ఠేన గుణవిసిట్ఠట్ఠేన అసమసమట్ఠేన చ అగ్గో సేట్ఠో నామాతి అత్థో. అథ వా దుల్లభపాతు భావతో అచ్ఛరియమనుస్సభావతో బహుజనహితసుఖావహతో అదుతియఅసహాయాదిభావతో చ భగవా లోకే అగ్గో సేట్ఠో నామాతి అత్థో. వుత్తఞ్హి

అజ్ఞత్తరపాళియం "యావతా భిక్ఖవే సత్తా అపదా వా ద్విపదా వా చతుప్పదా వా బహుప్పదా వా, తథాగతో తేసం అగ్గమక్ఖాయతీ"తి. అగ్గస్స భావో అగ్గతం. తం పన గతన్తిఏతస్స కమ్మపదం. **గత**న్తి పత్తం, పాపుణన్తన్తి అత్థో.

తిలోకనాథన్తి కామరూపఅరూపసఙ్ఖతానం తిణ్ణం లోకానం పటిసరణం. ఏత్థ చ లోకసద్దస్స అత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. తయో లోకా తిలోకా. నాథసద్దో పన నిప్ఫన్నానిప్ఫన్నవసేన దువిధో హోతి. తత్థ అనిప్ఫన్ననాథసద్దో పటిసరణత్థో హోతి సఙ్కేతవసేన. తథా హి వుత్తం **అట్ఠకథాయం** "సఙ్కేతవచనం సచ్చం, లోకసమ్ముతికారణ"న్తి. తిలోకానం నాథో పటిసరణోతి తిలోకనాథో, బుద్ధో. సబ్బానత్థపరిహార పుబ్బఙ్గమాయ నిరవసేసహితసుఖవిధానతప్పరాయనిరతిసయాయ పయోగసమ్పత్తియా చ సదేవమనుస్సాయ పజాయ అచ్చన్తుపకారితాయ అపరిమితనిరుపమప్పభావగుణవిసేససమఙ్గితాయ చ సబ్బసత్తుత్తమో భగవా అపరిమాణాసు లోకధాతూసు అపరిమాణానం సత్తానం ఏకపటిసరణో నామాతి అత్థో.

నిప్ఫన్ననాథసద్దో పన యాచనే, ఉపతాపే, ఇస్సరియే, ఆసీసే చాతి చతూస్వత్థేసు వత్తతి. తత్థ యాచనే నాథతి యాచతీతి నాథో, బుద్ధో. నాథధాతు అ. సో పన వేనేయ్యసత్తే అత్తనో హితకరణే యాచిత్వాపి నియోజేతీతి అత్థో. అథ వా భగవా సాధు భిక్ఖవే భిక్ఖు కాలేన కాలం అత్తసమ్పత్తిం పచ్చవేక్ఖేయ్యాతిఆదినా సత్తానం తం తం హితపటిపత్తిం యాచిత్వాపి కరుణాయ సముస్సాహితో తే తత్థ నియోజేతి. తస్మా నాథో నామాతి అత్థో. ఉపతాపే నాథతి వేనేయ్యగతే కిలేసే ఉపతాపేతీతి నాథో, బుద్ధో. ధమ్మదేసనాయ వేనేయ్యసన్తానే కిలేసే విద్ధంసాపేతీతి అత్థో. ఇస్సరియే నాథతి ఇస్సరియతి సత్తేతి నాథో. పరమేన పన చిత్తిస్సరియేన సమన్నాగతో భగవా సబ్బసత్తే ధమ్మేన ఇసతి అభిభవతీతి అత్థో. ఆసీసే పన నాథతి ఆసీసతీతి నాథో. వేనేయ్యానం హితసుఖం మేత్తాయ నవసేన పత్థేతీతి అత్థో. తిలోకానం నాథో తిలోకనాథో, బుద్ధో. తం తిలోకనాథం.

సుసమాహితన్తి లాభాలాభాదిలోకధమ్మేహి అచల మానత్తా సున్దరసమాధివన్తం. సంసమం ఆధియతి ఏకారమ్మణే సమ్పయుత్తధమ్మే ఠపేతి ఏతేనాతి సమాధి. సంపుబ్బ ధా ధాతు ఇ. సున్దరో పసత్థో వా సమాధి సుసమాధి. తం అస్స అత్థీతి సుసమాహితో, బుద్ధో. అస్సత్థ్యత్థే తో. పబ్బతోతిఆదీసు వియ. ధస్స హో. చతూహి దిసాహి ఆగతేహి వాతేహి అచలమానో మహామేరుపబ్బతో వియ భగవా లాభాలాభాదిలోకధమ్మేహి చ మిచ్ఛావాద వాతేహి చ అచలమానేన సమాధినా సమన్నాగతోతి అత్థో. తం సుసమాహితం.

హితన్తి మనుస్సదేవబ్రహ్మసఙ్ఖాతానం సబ్బసత్తానం పయోజన ధారేన్తం. కారణానురూపం హినోతి పవత్తతీతి హితం, పయోజనం. హిధాతు గతియం త. తం ధారేతీతి హితో, బుద్ధో. కితన్త సమాసోయం. హితధరన్తి వత్తబ్బే ఛన్దానురక్ఖణత్థాయ ఉత్తర పదలోపేన హితన్తి వత్తబ్బం. యథా సమజ్జునీ పదీపోతి. అథ వా దుక్ఖం హింసతీతి హితం. హింసధాతు హింసాయం తపచ్చయో. యథా చ బ్యాధియా ఓసమం రోగీనం హితన్తి వుచ్చతి, ఏవం దుక్ఖహననతో హితం నామ హోతి. సుఖం విదధాతీతి వా హితం. ధాధాతు ధారణే త. యథా చ రుధిరమంసాది ధాతు వడ్ఢనం రసాయతనం కిస్సానం హితన్తి వుచ్చతి, ఏవం సుఖవహనతో హితన్తి వుచ్చతి. పయోజనం తం ధారేతీతి హితో, బుద్ధో. సో పన ధమ్మదేసనాయ వేనేయ్యజనానం దుక్ఖాపనయనమ్పి ఞాణపరిపాచనమ్పి కత్వా లోకియలోకుత్తరహితసుఖం ధారేతీతి వుత్తం హోతి. తం హితం.

సమన్తచక్ఖున్తి ఏత్థ చక్ఖు నామ బుద్ధచక్ఖు, ధమ్మచక్ఖు, ఞాణ చక్ఖు, సమన్తచక్ఖు, దిబ్బచక్ఖూతి పఞ్చవిధం హోతి. తత్థ అద్దసం ఖో అహం భిక్ఖవే బుద్ధచక్ఖునా లోకం వోలోకేన్తోతి ఇదం బుద్ధచక్ఖు నామ. విరజం వీతమలం ధమ్మచక్ఖున్తి ఇదం హేట్ఠిమమగ్గత్త యసఙ్ఖాతం ధమ్మచక్ఖు నామ. చక్ఖుం ఉదపాదీతి ఇదం ఞాణచక్ఖు నామ. సమన్తచక్ఖు వుచ్చతి సబ్బఞ్ఞుతఞాణన్తి ఇదం సమన్తచక్ఖు నామ. అద్దసం ఖో అహం భిక్ఖవే దిబ్బేన చక్ఖునా విసుద్ధేనాతి ఇదం దిబ్బచక్ఖు నామ. ఇధ పన సమన్తచక్ఖు అధిప్పేతం. పరిసమన్తతో సబ్బఞేయ్యధమ్మం పస్సన్తం సబ్బఞ్ఞుతఞాణవన్తన్తి అత్థో. అయం పనేత్థ వచనత్థో. సమన్తతో సబ్బఞేయ్యధమ్మం చక్ఖతి పస్సతీతి సమన్తచక్ఖు, సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. చక్ఖధాతు ఉ. తేన వుత్తం **మహానిద్దేసపాళియం** "సమన్తచక్ఖు వుచ్చతి సబ్బఞ్ఞుతఞాణ"న్తి. సమన్తచక్ఖు అస్స అత్థీతి సమన్తచక్ఖు, బుద్ధో. వుత్తఞ్హేతం **పటిసమ్భిదామగ్గే** –

"న తస్స అద్దిట్ఠమిధత్థి కిఞ్చి,
అథో అవిఞ్ఞాతమజానితబ్బం;
సబ్బం అభిఞ్ఞాసి యదత్థి నేయ్యం,
తథాగతో తేన సమన్తచక్ఖూ"తి.

తస్సత్థో. తస్స తథాగతస్స అద్దిట్ఠం అపస్సన్తం కిఞ్చి ధమ్మజాతం ఇధలోకే న అత్థి. అథో అవిఞ్ఞాతం అవిదితం అపాకటం వా అజానితబ్బం ధమ్మజాతం న అత్థి. నేయ్యం ఞాతబ్బం యం ధమ్మజాతం అత్థి. సబ్బం తం ధమ్మజాతం తథాగతో అభిఞ్ఞాసి పటివిజ్ఝి. తేన తస్మా తథాగతో సమన్తచక్ఖు నామాతి. తం సమన్తచక్ఖుం.

పణమామి తంమితన్తి ఏత్థ పణమామి తం అమితన్తి పదచ్ఛేదో. అమితం తం బుద్ధం అహం పణమామీతి సమ్బన్ధో. తత్థ అమితన్తి అపరిమేయ్యం ఞాణేన అపరిచ్ఛిన్నం వా, సీలసమాధి పఞ్ఞాదిగుణవన్తం. అమితబ్బం ఞాణేన అపరిచ్ఛిన్దితబ్బన్తి వా అమితం, సీలాదిగుణం. నపుబ్బ మాధాతు పరిమాణే త. తం అస్స అత్థీతి అమితో, బుద్ధో. యథా హి మహాసముద్దే న సుకరం ఉదకస్స పమాణం గణేతుం ఏత్తకాని ఉదకాళ్హకానీతి వా, ఏత్తకాని ఉదకాళ్హకసతానీతి వా, ఏత్తకాని ఉదకాళ్హకసహస్సానీతి వా, ఏత్తకాని ఉదకాళ్హకసతసహస్సానీతి వాతి. అథ ఖో అసఙ్ఖ్యేయ్యో అప్పమేయ్యో మహాఉదకక్ఖన్ధోత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, ఏవమేవ బుద్ధస్స న సుకరం సీలాదిగుణస్స పమాణం గణేతుం ఏత్తకం సీలగుణం, ఏత్తకో సమాధిగుణో, ఏత్తకా పఞ్ఞాగుణాతిఆదినాతి. అథ ఖో అసఙ్ఖ్యేయ్యో అప్పమేయ్యో మహాగుణక్ఖన్ధోత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. తేనవుత్తం **అపదానపాళియం** –

"బుద్ధోపి బుద్ధస్స భణేయ్య వణ్ణం,
కప్పమ్పి చే అఞ్ఞమభాసమానో;
ఖీయేథ కప్పో చిరదీఘమన్తరే,
వణ్ణో న ఖీయేథ తథాగతాన"న్తి చ.

"అసఙ్ఖ్యేయ్యాని నామాని, సగుణేన మహేసినో;
గుణేన నామముద్ధేయ్యం, అపి నామసహస్సతో"తి చ.

తేన బుద్ధం అమితన్తి థోమేతీతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. దయాలయం మహాకరుణాయ మేత్తాయ ఆధారం. సబ్బధి సబ్బస్మిం అత్తభావే, దుక్కరం దుక్ఖేన కరితబ్బం పఞ్చమహాపరిచ్చాగాదికమ్మం కరం కరోన్తం, భవణ్ణవాతిక్కమం తిభవసఙ్ఖాతసముద్దతో అతిక్కన్తం, అగ్గతం సబ్బసత్తానం సేట్ఠభావం, గతం పత్తం, తిలోకనాథం కామరూప అరూపసఙ్ఖాతస్స తిలోకస్స పటిసరణం, సుసమాహితం సున్దర సమాధివన్తం, హితం సబ్బసత్తానం లోకియలోకుత్తరసఙ్ఖాతం అత్థధారణం, సమన్తచక్ఖుం పరిసమన్తతో సబ్బఞేయ్యధమ్మం పస్సన్తం సబ్బఞ్ఞుతఞాణవన్తం, అమితం అపరిమేయ్యం సీలాదిగుణవన్తం, తం బుద్ధం అహం పణమామి వన్దామీతి.

అట్ఠమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౯. తహిం తహిం పారమిసఞ్చయం చయం,
గతం గతం సబ్భి సుఖప్పదం పదం;
నరానరానం సుఖసమ్భవం భవం,
నమానమానం జినపుఙ్గవం గవం.

౯. ఏవం అట్ఠమగాథాయ బుద్ధం వన్దిత్వా ఇదాని పారమిసఞ్చయం చయన్త్యాదీహి పఞ్చహి గుణేహి థోమిత్వా వన్దితుకామో **తహిం తహిం పారమిసఞ్చయంచయ**న్త్యాదిగాథమాహ. అయం పన జతజర గణేహి యుత్తత్తా ద్వాదసక్ఖరేహి లక్ఖితా సబ్బపాదాద్యన్తయమకా వంసట్ఠగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** "వదన్తి వంసట్ఠమిదం జతా జరా"తి. తస్సత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ.

తత్థ **తహిం తహి**న్తి తస్మిం తస్మిం భవే అత్తభావే వా, బుద్ధవరం పణిధానతో పట్ఠాయ తేసు తేసు భవేసు అత్తభావేసు వాతి అత్థో. **పారమిసఞ్చయ**న్తి దానాదిపా రమీనం సమూహం. ఏత్థ చ పారమీ నామ దానసీలనేక్ఖమ్మపఞ్ఞా వీరియ ఖన్తిసచ్చఅధిట్ఠానమేత్తాఉపేక్ఖావసేన దసవిధా హోతి. వుత్తఞ్చ **బుద్ధవంసే** –

"దానం సీలఞ్చ నేక్ఖమ్మం, పఞ్ఞా వీరియేన పఞ్చమం;
ఖన్తిసచ్చమధిట్ఠానం, మేత్తుపేక్ఖాతి తే దసా"తి.

అయం పన పారమీసద్దస్స వచనత్థో. దానసీలాదిగుణ విసేసయోగేన సత్తుత్తమతాయ మహాబోధిసత్తో పరమో. తస్స అయం భావో కమ్మన్తి వా పారమీ, దానాది క్రియావ లబ్భతి. సన్తకభావకమ్మతద్ధితే ణపచ్చయో. ఇత్థిలిఙ్గజోతక ఈపచ్చయో చ. అథ వా దానాదీని పూరేతీతి పరమో. దానాదిగుణానం పూరకో పాలకో చ బోధిసత్తో. పూరధాతు అమపచ్చయో. పరే సత్తే మవతి అత్తని బన్ధతి గుణవిసేసయోగేనాతి వా పరమో, బోధిసత్తో. పరసద్దూపపద ముధాతు బన్ధనే క్వి. పరం అతిరేకం మజ్జతి కిలేసమలతోతి వా పరమో. పరసద్దూప పద మజ్జధాతు సంసుద్ధియం క్వి. పరసద్దో అతిరేకత్థో. పరం సేట్ఠం నిబ్బానం విసేసేన మయతి గచ్ఛతీతి వా పరమో. పరసద్దూపపద మయధాతు గతియం క్వి. ధాత్వన్తలోపో. పర సద్దో సేట్ఠత్థో. పరం లోకం పమాణభూతేన ఞాణ విసేసేన ఇధలోకమివ మునాతి పరిచ్ఛిన్దతీతి వా పరమో. పరసద్దూప పద మునధాతు పరిచ్ఛిన్దనే క్వి. పరం అతి వియ సీలాదిగుణగణం అత్తనో సన్తానే మినోతి పక్ఖిపతీతి వా పరమో. పరసద్దూపపద మిధాతు పక్ఖిపనే క్వి. పరసద్దో అతిరేకవాచకో. పరం అత్తభూతధమ్మకాయతో అఞ్ఞం పటిపక్ఖం వా తదనత్థకరం కిలేసచోరగణం మినాతి హింసతీతి వా పరమో, మహాబోధిసత్తో. పరసద్దూపపద మిధాతు హింసాయం క్వి. పరసద్దో

అఞ్ఞవాచకో, పటిపక్ఖవాచకో వా. పరమస్స అయన్తిఆదినా వుత్తనయేన పారమీతి. అపి చ పారే నిబ్బానే మజ్జతి సుజ్ఝతీతి పారమీ, మహాబోధి సత్తో. సుద్ధకత్తుసాధనోయం. పారసద్దూపపద మజధాతు సంసుద్ధియం క్వి. ఈ చ. పారే నిబ్బానే సత్తే మజ్జతి సోధేతీతి వా పారమీ, హేతుకత్తుసాధనోయం.

పారేనిబ్బానే సత్తే మవతి బన్ధతి యోజేతీతి వా పారమీ. పారం నిబ్బానం మయతి గచ్ఛతి సత్తే చ మాయేతి గమేతి వా పారమీ. పారం నిబ్బానం యాథావతో మునాతి పరిచ్ఛిన్దతీతి వా పారమీ. పారే నిబ్బానే సత్తే మినోతి పక్ఖిపతీతి వా పారమీ. మిధాతు పక్ఖిపనే ఈ. పారే నిబ్బానే సత్తానం మినాతి హింసతీతి వా పారమీ, మహాబోధిసత్తో. తస్స అయం భావో కమ్మన్తి దానాదిక్రియా పారమీతి. ఇమినా వుత్తనయేన పారమీసద్దస్స వచనత్థో వేదితబ్బో. కిఞ్చాపి పన పారమీసద్దస్స నిబ్బచనం సఙ్ఖేపేన వుత్తం. సోతూనం పన నిరుత్తినయకోసల్లత్థం విత్థారేన వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

సా పన దసపారమీ, దసఉపపారమీ, దసపరమత్థపారమీ చాతి తివిధా హోతి. తత్థ సవిఞ్ఞాణావిఞ్ఞాణకం ధనం పరిచ్చాగం కత్వా పూరితా బోధిసమ్భారా దసపారమియో నామ. హత్థ పాద కణ్ణ నాసాదిఅఙ్గపచ్చఙ్గపరిచ్చాగం కత్వా పూరితా బోధిసమ్భారా దసఉపపారమియో నామ. జీవితిన్ద్రియపరిచ్చాగం కత్వా పూరితా బోధిసమ్భారా దస పరమత్థపారమియో నామాతి. దానాదిపారమీనం పన అత్థో చరియపిటకఅట్ఠకథాదీసు గహేతబ్బో. అవయవం సఙ్గహవసేన చయతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి సఞ్చయో, సంపుబ్బ చిధాతు గతియం ణ. సఞ్చినోతి అవయవన్తి వా సఞ్చయో, సమూహో. పారమీనం సఞ్చయో సమూహోతి పారమిసఞ్చయో, తం పారమిసఞ్చయం. తం పన చయన్తి ఏతస్స కమ్మం. **చయ**న్తి ఉపచితం, పరిసమ్భూతన్తి అత్థో. చయతి ఉపచినాతీతి చయో, చియిత్థ ఉపచియిత్థాతి వా చయో, బుద్ధో. చిధాతు ఉపచయే ణ. తం చయం. సబ్భిగతన్తి సమ్బన్ధో.

తత్థ **సబ్భీ**తి సన్తేహి సప్పురిసేహి. రాగాదికిలేసే సమేన్తి ఉపసమేన్తీతి సన్తా, సప్పురిసా. సముధాతు ఉపసమేత, అన్తపచ్చయో వా. సన్తేహీతి వత్తబ్బే స్మాహిస్మింనం మ్హా భిమ్హివాతి సుత్తేన హివిభత్తియా భికారం సన్తసద్దస్స సో భే బో చన్తేతి సుత్తేన భకారే పరే సన్తసద్దస్స సకారం కత్వా అన్తే చ బకారాగమం కత్వా సబ్భీతి వుత్తం. తేహి సబ్భి. తం పన గతన్తి ఏతస్స అవుత్తకత్తా. **గత**న్తి ఉపగమితబ్బం. తఞ్హి దేవమనుస్సేహి గమియతి ఉపగమియతి ఉపసఙ్కమియతీతి గతోతి వుచ్చతి. తం బుద్ధం అత్థకామేహి సప్పురిసేహి దేవమనుస్సేహి సీలాదిఅనన్తగుణికత్తా సరణన్తి అభిమానా పయిరుపాసితబ్బోతి వుత్తం హోతి. తం గతం. సుఖప్పదం పదం గతన్తి సమ్బన్ధో. తత్థ **సుఖప్పద**న్తి అచ్చన్తసుఖస్స పతిట్ఠానభూతం. సుఖనం సుఖం, తస్స పజ్జతి తిట్ఠతి ఏత్థాతి సుఖప్పదం, నిబ్బానం. **పద**న్తి నిబ్బానం. తఞ్హి బుద్ధాదీహి అరియేహి పజ్జియతి గమియతీతి పదన్తి వుచ్చతి. గతన్తి అగమిన్తి గతో, బుద్ధో. దుక్ఖాదిఅసమ్మిస్సస్స ఏకన్తసుఖస్స పతిట్ఠానభూతం నిబ్బానం ఆరమ్మణకరణవసేన అపాపుణిన్తి వుత్తం హోతి. తం గతం.

నరానరానన్తి నరఅనరానన్తి పదచ్ఛేదో. మనుస్సదేవానన్తి అత్థో. పబ్బజ్జాదిసేట్ఠభావం నరతి నేతీతి నరో, నరీయతి సకేన కమ్మేన నియతీతి వా నరో, మనుస్సో, సత్తో వా. నరధాతు నయనే అ. న నరో అనరో, దేవో. నరో చ అనరో చ నరానరో, తేసం నరానరానం. తం పన సుఖసమ్భవన్తి పదే సమ్బన్ధో.

సుఖసమ్భవన్తి లోకియలోకుత్తరసుఖస్స కారణం. తివిధసుఖస్స లభనకారణభూతం పుఞ్ఞం వా. సుఖయతీతి సుఖం. తివిధసుఖం. యస్స ఉప్పజ్జతి, తం సుఖితం కరోతీతి అత్థో. అథ వా సుట్ఠు దుక్ఖం ఖనతీతి సుఖం.

సుపుబ్బఖనుధాతు అవధారణే అ. సమ్భవతి సుఖసఙ్ఖాతం ఫలం అనేన పుఞ్ఞేనాతి సమ్భవం, పుఞ్ఞకరణం. సంపుబ్బభూధాతు సత్తాయంణ. సుఖస్స సమ్భవం సుఖసమ్భవం, తం పన భవన్తిపదే కమ్మం. **భవన్తి** నిబ్బత్తేన్తం. తం సుఖసమ్భవం భావేతి నిబ్బత్తేతీతి భవో, బుద్ధో. తం భవం. సో హి మహాకరుణాపుబ్బఙ్గమాయ ధమ్మదేసనాయ దేవమనుస్సానం లోకియలోకుత్తరసుఖస్స లభనకారణభూతం దానసీలభావనాసఙ్ఖాతం పుఞ్ఞం కారేతి, తస్మా భగవతో నరానరానం సుఖసమ్భవం భవన్తి థోమేతీతి దట్ఠబ్బం.

నమానమానన్తి పదస్స నమే అనమానన్తి పదచ్ఛేదో. నమేతి అహం నమామీతి అత్థో. ఏత్థ చ మివిభత్తియా ఏకారాదేసోతి వేదితబ్బో. అనమానన్తి అనమేన్తానం అవన్దన్తానం అనాదరానన్తి అత్థో. తం పన గవన్తిఏతస్స విసేసనం. **గవ**న్తి గోణసదిసానం బాలానం. గవన్తి హి ఛట్ఠీబహువచనన్తనామపదం. తతో నమం పతిప్పాలుత్తే చ సమాసేతి సుత్తే సముభినివిట్ఠేన చగ్గహణేన నంవచనస్స అం ఆదేసఞ్చ గోఇచ్చేతస్స ఓకారస్స అవాదేసం కత్వా రూపసిద్ధి వేదితబ్బా. గచ్ఛన్తీతి గావో, గోణా. గావో వియాతి గావో, తేసం గవం బాలానం. తం పన జినపుఙ్గవన్తిపదే ఛట్ఠీకమ్మం. **జినపుఙ్గవ**న్తి జయన్తపురిసుత్తమం బుద్ధం నమే నమామీతి సమ్బన్ధో. ఏత్థ చ పుఙ్గవ సద్దో కమ్మధారయసమాసే సేట్ఠత్థవాచకో. మునిపుఙ్గవోతిఆదీసు వియ. వుత్తఞ్చ **అమరకోసే** –

"ఉత్తరస్మిం పదే బ్యగ్ఘ, పుఙ్గవోసభకుఞ్జరా;
సీహసద్దూలనాగాద్యా, పుమే సేట్ఠత్థగోచరా"తి.

తస్సత్థో. కమ్మధారయసమాసే ఉత్తరపదే వత్తమానా బ్యగ్ఘపుఙ్గవోసభకుఞ్జరా బ్యగ్ఘపుఙ్గవఉసభకుఞ్జరసద్దా చ సీహ సద్దూలనాగాద్యా సీహ సద్దూల నాగాసద్దా చ పుమే సేట్ఠత్థ వాచకాతి. అయం పనేత్థ వచనత్థో. గో వియ బుద్ధగుణే అజానన్తే అనమన్తే అఞ్ఞదిట్ఠికే బాలే జినాతి అజినీతి వా జినో. పకట్ఠభావం పధానభావం వా ఉద్ధం గచ్ఛతీతి పుఙ్గవో. పఉపుబ్బ గముధాతు గతియం అవపచ్చయో. నిగ్గహితా గమో. తస్స కవగ్గన్తం ధాత్వన్తలోపఞ్చ యదాదినా కత్వా రూపసిద్ధి వేదితబ్బా. జినో చ సో పుఙ్గవో చాతి జినపుఙ్గవో, బుద్ధో. సో పన గున్నం వియ బుద్ధానం సీలాదికే అప్పమేయ్యగుణే అజానన్తానం అనమన్తానం అగారవన్తానం అవన్దన్తానం అఞ్ఞ దిట్ఠిగతికానం బాలానం అసత్థేన పారమీపుఞ్ఞతేజేన అజినీతి వుత్తం హోతి. తం జినపుఙ్గవన్తి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. తహిం తహిం తస్మిం తస్మిం భవే, అత్తభావే వా, పారమిసఞ్చయం దానాదిపారమీనం సమూహం, చయం ఉపచితం పరిసమ్భూతం, సబ్భి సన్తేహి సప్పురిసేహి, గతం ఉపగమితబ్బం పయిరుపాసితబ్బం, సుఖప్పదం అచ్చన్తసుఖస్స పతిట్ఠాన భూతం, పదం నిబ్బానం గతం పత్తం అగమిం, నరానరానం మనుస్సదేవానం, సుఖసమ్భవం లోకియలోకుత్తరసుఖస్స కారణం తివిధ సుఖస్స లభనకారణభూతం పుఞ్ఞం వా భవం నిబ్బత్తేన్తం, అనమానం అనమన్తానం అనాదరానం అవన్దన్తానం వా, గవం గోణసదిసానం బాలానం జినపుఙ్గవం జయన్తపురిసుత్తమం బుద్ధం అహం నమే నమామీతి.

నవమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౧౦. మగ్గఙ్గనావం మునిదక్ఖనావికో,
ఈహాఫియం ఞాణకరేన గాహకో;

ఆరుయ్హ యో తాయ బహూ భవణ్ణవా,
తారేసి తం బుద్ధమఘప్పహం నమే.

౧౦. ఏవం నవమగాథాయ బుద్ధం నత్వా ఇదాని బహూ సత్తే తిభవసఙ్ఖాతా సంసారసముద్దతో తారేన్తేన గుణేన చ సత్తానం దుక్ఖప్పహానేన గుణేన చ థోమిత్వా బుద్ధం వన్దితు కామో **మగ్గఙ్గనావ**న్త్యాదిగాథమాహ. అయం పన తత జర గణేహి రచితత్తా ద్వాదసక్ఖరేహి యుత్తా ఇన్దవంస గాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** "సాయిన్దవంసా ఖలు యత్థ తా జరా"తి.

తస్సత్థో. యత్థ యస్సం గాథాయం తా తగణద్వయఞ్చ జరా జగణ రగణా చ చే సియుం, సా గాథా ఖలు ఏకన్తం ఇన్దవంసగాథా నామాతి.

తత్థ యో మునిదక్ఖనావికోతి సమ్బన్ధో. యో బుద్ధ సఙ్ఖాతో ఛేకో నావాజేట్ఠకోతి అత్థో. తత్థ **మునీతి** ఉభో లోకే మునాతి జానాతీతి ముని, భగవా. మునధాతు ఞాణే ఇ. అథ వా మోనం వుచ్చతి సబ్బఞ్ఞుతఞాణం, తం అస్స అత్థీతి ముని, భగవా. అస్సత్థ్యత్థే ఇపచ్చయో. వుత్తఞ్హి ఏకనిపాతే **వణ్ణపథజాతకట్ఠకథాయం** "మునీతి మోనం వుచ్చతి ఞాణం. కాయ మోనేయ్యాదీసు వా అఞ్ఞతరేన సమన్నాగతత్తా పుగ్గలో మునీతి వుచ్చతి. సో పనేస అగారియముని, అనగారియముని, సేక్ఖముని, అసేక్ఖముని, పచ్చేకముని, మునిమునీతి అనేకవిధో. తత్థ అగారియమునీతి గిహి ఆగతఫలో విఞ్ఞాతసాసనో. అనగారియమునీతి తథారూపోవ పబ్బజితో. సేక్ఖమునీతి సత్తసేక్ఖా. అసేక్ఖమునీతి ఖీణాసవో. పచ్చేకమునీతి పచ్చేకసమ్బుద్ధో. మునిమునీతి సమ్మాసమ్బుద్ధో"తి. ఇధ పన మునిముని అధిప్పేతో.

దక్ఖోతి ఛేకో. సముద్దతరణే దక్ఖతి కుసలత్తం గచ్ఛతీతి దక్ఖో, నావికో. దక్ఖధాతు గతియం అ. అథ వా దక్ఖతి కుసలకమ్మే అఞ్ఞస్మిఞ్చ కిచ్చాకిచ్చే అదన్ధతాయ సీఘం గచ్ఛతీతి దక్ఖో, యోకోచి కుసలో పుగ్గలో. దక్ఖధాతు సీఘత్థే అ. దక్ఖో వియాతి దక్ఖో, బుద్ధో. నీతత్థేన పన బుద్ధో సత్తానం సంసారసముద్దతో ఉద్ధారణస్స కారణం దక్ఖతి పరిచ్ఛిన్దతి ఞాణేనాతి దక్ఖోతి వుచ్చతి. **నావికో**తి సముద్దతీరం నావాయ తరతీతి నావికో, నావాజేట్ఠకో. తరతితద్ధితే ణికో. నావికో వియాతి నావికో, బుద్ధో. నీతత్థేన పన బుద్ధో నిబ్బానం పారం అట్ఠమగ్గఙ్గనావాయ తరతీతి నావికోతి వుచ్చతి. దక్ఖో నావికో దక్ఖనావికో, ముని చ సో దక్ఖనావికోచాతి మునిదక్ఖనావికో, కమ్మధారయసమాసోయం. అథ వా దక్ఖనావికో వియ దక్ఖో మునీతి మునిదక్ఖనావికో, బుద్ధో. ఉపమాకమ్మధారయసమాసోయం. యథా హి సముద్దతరణే ఛేకో నావికో మనుస్సే సముద్దపారం నేతి, ఏవం బుద్ధో వేనేయ్యసత్తే నిబ్బానపారం నేతీతి వుత్తం హోతి.

మగ్గఙ్గనావం ఆరుయ్హాతి సమ్బన్ధో. **మగ్గఙ్గనావ**న్తి అట్ఠమగ్గఙ్గ సఙ్ఖాతం నావం. **ఆరుయ్హా**తి ఆరోహిత్వాతి అత్థో. కిలేసే మారేన్తో ఆరమ్మణకరణవసేన నిబ్బానం గచ్ఛతీతి మగ్గో. మారసద్దూపపద గముధాతు క్వి. మారేన్త గోతి వత్తబ్బే నిరుత్తినయేన మగ్గోతి వుత్తం. అథ వా నిబ్బానం మగ్గతి గవేసతీతి మగ్గో. మగ్గధాతు గవేసనే అ. నిబ్బానత్థికేహి మగ్గియతి గవేసియతీతి వా మగ్గో. ఏకన్తతో జాతి జరాబ్యాధిమరణదుక్ఖాదీహి పీళితేహి సత్తేహి దుక్ఖక్ఖయం నిబ్బానం పాపుణత్థాయ మగ్గితబ్బో గవేసితతబ్బోతి మగ్గో, చతుమగ్గో. వుత్తఞ్హి "మగ్గోతి కేనట్ఠేన నిబ్బానం మగ్గనట్ఠేన నిబ్బానత్థికేహి మగ్గనీయట్ఠేన చా"తి. అఙ్గతి గచ్ఛతి ఫలనిబ్బానం ఏతేనాతి అఙ్గం. అగిధాతు గమనే అ. మగ్గస్స అఙ్గం కారణన్తి మగ్గఙ్గం, సమ్మాదిట్ఠి సమ్మాసఙ్కప్ప సమ్మావాచా సమ్మాకమ్మన్త సమ్మాఆజీవ సమ్మావాయామ సమ్మాసతి సమ్మాసమాధివసేన అట్ఠమగ్గఙ్గం

లబ్భతి. నుయతి థవీయతీతి నావా. నుధాతు థవియం అవో. అథ వా ఓరతో పారం నేతీతి నావా, భారం నయన్తి ఏతాయాతి వా నావా. నిధాతు నయనే అవో. మగ్గఙ్గసఙ్ఖాతా నావా మగ్గఙ్గనావా. అథ వా నావా వియ మగ్గఙ్గన్తి మగ్గఙ్గ నావా. యథా హి నావా అత్తని ఆరుళ్హే మనుస్సే సముద్ద నదీపారం నేతి, ఏవం అట్ఠమగ్గఙ్గధమ్మా అత్తానం పటిపజ్జన్తే నిబ్బాన పారం నేన్తీతి వుత్తం హోతి. తం మగ్గఙ్గనావం.

ఈహాఫియన్తి వీరియసఙ్ఖాతం దబ్బిసారకం. వుత్తఞ్హి **సుత్తని పాతఅట్ఠకథాయం** "ఫియేనాతి దబ్బిసారకేనా"తి. ఈహతి ఆరబ్భతీతి ఈహా. ఈహతి వాయమతి చేతయతి ఏతేనాతి వా ఈహా, వీరియం. **సద్దనీతియం** పన "ఈహ చేతాయ"న్తి వుత్తం. ఫాతి వడ్ఢేతి ఉదకం ఏతేనాతి ఫియం. ఫాధాతు వడ్ఢియం ఇయో. ఫాతి ఘట్టేతి ఉదకన్తి వా ఫియం. అథ వా ఫాయతి గచ్ఛతి నావం ఏతేనాతి ఫియం. దబ్బిసారకం. ఫాయి ధాతు గతియం అ. ఆకారస్స ఇ. ఈహాసఙ్ఖాతం ఫియన్తి ఈహాఫియం. ఫియం వియ ఈహాతి ఈహాఫియం. యథా హి ఫియేన నావా ఇచ్ఛితట్ఠానం గచ్ఛతి, ఏవం ఈహాసఙ్ఖాతేన వీరియేన తం తం కిచ్చం సాధేతి, ఇచ్ఛితం నిబ్బానట్ఠానం గచ్ఛతీతి అధిప్పాయో. తం పన గాహకోతి పదే కమ్మం. **ఞాణకరేనాతి** సబ్బఞ్ఞుతఞాణసఙ్ఖాతేన హత్థేన. సబ్బం ఞేయ్యధమ్మం జానాతీతి ఞాణం, సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. తం తం కమ్మం కరోతీతి కరో, హత్థో. ఞాణసఙ్ఖాతో కరో ఞాణ కరో, కరం వియ ఞాణన్తి వా ఞాణకరో, తేన ఞాణకరేన. **గాహకో**తి దళ్హగణ్హమానో హుత్వా. **తాయా**తి అట్ఠమగ్గఙ్గ సఙ్ఖాతాయ తాయ నావాయ, **బహూ**తి అనేకే వేనేయ్యసత్తే. **భవణ్ణవా**తి తిభవసఙ్ఖాతా సంసారవట్టసఙ్ఖాతా వా మహాసముద్దతో. తస్స పన వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ.

తారేసీతి ఓతిణ్ణేసి, అతిక్కమేసీతి అత్థో. **బుద్ధ**న్తి పటివిద్ధచతుసచ్చధమ్మం. **అఘప్పహ**న్తి సత్తానం దుక్ఖప్పజ హన్తం . దుక్ఖవిద్ధంసేన్తన్తి అత్థో. అథ వా అఘప్పహన్తి సత్తానం కిలేసప్పజహన్తం. కిలేసవిద్ధంసేన్తన్తి అత్థో. ఏత్థ హి అఘసద్దో దుక్ఖే కిలేసే చ వత్తతి. తత్థ హి దుక్ఖం అఘయతి దుక్ఖయతీతి అఘన్తి చ, అఘయతి దుక్ఖాకారేన పవత్తతీతి వా అఘన్తి చ వుచ్చతి. కిలేసో పన అఘయన్తి పాపం కరోన్తి సత్తా ఏతేనాతి అఘోతి వుచ్చతి. అఘధాతు పాపకరణే అ. అఘం పజహతి విద్ధంసేతీతి అఘప్పహో, బుద్ధో. అఘసద్దూపపదపపుబ్బహాధాతు చాగే. బుద్ధో వేనేయ్యసత్తానం దుక్ఖఞ్చ కిలేసఞ్చ ధమ్మదేసనాయ అపనేతీతి అత్థో. ఏత్థ చ పఠమవికప్పే దుక్ఖస్స అప్పహాతబ్బధమ్మత్తా మగ్గేన అప్పహాతబ్బమ్పి ఫలూపచారేన దుక్ఖప్పజహన్తన్తి వుత్తం. **త**న్తి మునిదక్ఖనావికం అహం నమే నమామీతి సమ్బన్ధోతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. యో మునిదక్ఖనావికో యో బుద్ధసఙ్ఖాతో ఛేకో నావాజేట్ఠకో, మగ్గఙ్గనావం అట్ఠమగ్గఙ్గసఙ్ఖాతం నావం ఆరుయ్హ ఆరోహిత్వా ఈహాఫియం వీరియసఙ్ఖాతం దబ్బిసారకం, ఞాణకరేన సబ్బఞ్ఞుతఞాణసఙ్ఖాతేన హత్థేన, గాహకో దళ్హం గణ్హమానో హుత్వా తాయ అట్ఠమగ్గఙ్గనావాయ, బహూ అనేకే వేనేయ్యసత్తే భవణ్ణవా తిభవసఙ్ఖాతమహాసముద్దతో, తారేసి ఓతారేసి, బుద్ధం పటివిద్ధచతుసచ్చధమ్మం అఘప్పహం సత్తానం దుక్ఖవిద్ధంసేన్తం కిలేస విద్ధంసేన్తం వా తం మునిదక్ఖనావికం అహం నమే నమామీతి.

దసమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౧౧. సమతింసతిపారమిసమ్భరణం,
వరబోధిదుమే చతుసచ్చదసం;
వరమిద్ధిగతం నరదేవహితం,

తిభవూపసమం పణమామి జినం.

౧౧. ఏవం దసమగాథాయ బుద్ధం వన్దిత్వా ఇదాని సమతింసతిపారమిసమ్పురణాదీహి పఞ్చహి గుణేహి థోమిత్వా జినం వన్దితుకామో **సమతింసతిపారమిసమ్భరణ**న్త్యాదిగాథమాహ. అయం పన చతూహి సగణేహి రచితత్తా ద్వాదసక్ఖరేహి యుత్తా తోటకగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** "ఇహ తోటక మమ్బుధిసేహి మిత"న్తి. తస్సత్థో. యస్సం పటిపాదం అమ్బుధిసేహి చతూహి సగణేహి మితం పమితం రచితం లక్ఖితం వా వుత్తం ఇధ జగతిఛన్దే తోటకం నామాతి.

తత్థ పన **సమతింసతిపారమిసమ్భరణ**న్తి దసపారమియో, దస ఉపపారమియో, దస పరమత్థపారమియో చాతి సమతింసపారమియో సమ్భూతం, పరిపూరితన్తి అత్థో. తాసం పన విసేసో పారమిసద్దస్స చ వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. సమ్భరిత్థ పరిపూరయిత్థాతి సమ్భరణో, జినో. సంపుబ్బభరధాతు పూరణే యు. సమతింసపారమియో సమ్భరణోతి సమతింసతిపారమిసమ్భరణో, జినో. దీపఙ్కరబుద్ధస్స పాదమూలే లద్ధబ్యాకరణతో పట్ఠాయ కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని సమతింసపారమియో పూరయిత్థాతి అత్థో. తం సమతింసతిపారమిసమ్భరణం. **వరబోధిదుమే**తి ఉత్తమబోధిరుక్ఖమూలే. ఏత్థ చ వరబోధిసద్దస్స వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. దవతి గచ్ఛతి మూలఖన్ధతచసాఖ విటప పల్లవ ఫలేహి వుడ్ఢిం విరూళిం వేపుల్లం రజత సువణ్ణమణి సన్తా రుచీహి అతిసోభనం వా పాపుణాతీతి దుమో, బోధిసత్తస్స విజాతదివసేయేవ బోధిసత్తేన సద్ధిం సహ జాతో సతహత్థుబ్బేధో అసత్థదుమరాజా లబ్భతి. దుధాతు గతిమ్హి అమో. **అపదానట్ఠకథాయం** పన "దునాతి కమ్పతీతి దుమో. దుమతి పూరేతి ఆకాసతలన్తి వా దుమో"తి వుత్తం. వరో బోధి వరబోధి, వరబోధి చ సో దుమో చాతి వరబోధిదుమో, తస్మిం.

చతుసచ్చదసన్తి చత్తారి అరియసచ్చాని మగ్గఞాణేన పటివిజ్ఝితం. ఏత్థ చ సచ్చసద్దో అనేకేస్వత్థేసు దిస్సతి. సేయ్యథిదం. సచ్చం భణే న కుజ్ఝేయ్యాతిఆదీసు వాచాసచ్చే. సచ్చే ఠితా సమణబ్రాహ్మణాతిఆదీసు విరతిసచ్చే. కస్మా ను సచ్చాని వదన్తి నానా పవాదియాసే కుసలావదానాతిఆదీసు దిట్ఠిసచ్చే. ఏకఞ్హి సచ్చం న దుతియమత్థీతిఆదీసు పరమత్థసచ్చే నిబ్బానే చేవ మగ్గే చ, చతున్నం సచ్చానం కతి కుసలాతిఆదీసు అరియసచ్చే. స్వాయమిధాపి అరియసచ్చే వత్తతీతి వేదితబ్బో. సథనం సచ్చం, అవితథం. సథధాతు అవితథే ణ్యో. యథా హి అగ్గినం సభావో ఏకన్తం ఉణ్హోయేవ హోతి, న సీతలో, ఏవం దుక్ఖాదీనం పీళనాది సభావం ఏకన్తం సచ్చం తథం అవితథం అనఞ్ఞథం హోతి. తం పన చతుబ్బిధం హోతి దుక్ఖసచ్చం, సముదయసచ్చం, నిరోధసచ్చం, మగ్గసచ్చఞ్చాతి. తత్థ దుక్ఖసచ్చన్తి దుక్ఛితం ఖం తుచ్ఛన్తి దుక్ఖం. కమ్మధారయసమాసోయం. వుత్తఞ్హేతం **సచ్చవిభఙ్గట్ఠకథాయం** "దుఇతి అయంసద్దో కుచ్ఛితే దిస్సతి. కుచ్ఛితఞ్హి పుత్తం దుపుత్తోతి వదన్తి. ఖంసద్దో పన తుచ్ఛే. తుచ్ఛఞ్హి ఆకాసం ఖన్తి వుచ్చతి. ఇదఞ్చ పఠమసచ్చం కుచ్ఛితం. అనేకఉపద్దవాధిట్ఠానతో, తుచ్ఛంబాలజనపరికప్పితధువసుభసుఖత్తభావవిరహితతో. తస్మా కుచ్ఛితత్తా తుచ్ఛత్తా చ దుక్ఖన్తి వుచ్చతీ"తి. దుక్ఖఞ్చ తం సచ్చఞ్చాతి దుక్ఖసచ్చం. తేభూమికవట్టం లబ్భతి.

సముదయసచ్చన్తి అయతి పవత్తతి దుక్ఖఫలం ఏతేనాతి అయో, లోభో. అయధాతు గతిమ్హి అ. సం అవసేస పచ్చయసంయోగే సతి ఉ దుక్ఖుప్పత్తియా అయో కారణోతి సముదయో. ఛట్ఠీతప్పురిససమాసోయం. వుత్తఞ్హేతం **సచ్చ విభఙ్గట్ఠకథాయం** "సంఇతి చ అయంసద్దో సమాగమో సమేతన్తిఆదీసు సంయోగం దీపేతి. ఉఇతి అయంసద్దో ఉప్పన్నం ఉదితన్తిఆదీసు ఉప్పత్తిం. అయసద్దో పన కారణం దీపేతి. ఇదఞ్చాపి దుతియసచ్చం అవసేసపచ్చయసమాయోగే సతి దుక్ఖస్సుప్పత్తికారణం. ఇతి దుక్ఖస్స సంయోగే ఉప్పత్తికారణత్తా దుక్ఖసముదయన్తి వుచ్చతీ"తి. సముదయో చ సో

సచ్చఞ్చాతి సముదయసచ్చం, లోభసఙ్ఖాతా తణ్హా లబ్భతి . నిరోధసచ్చన్తి రోధతి చరతి పవత్తతీతి రోధో, తేభూమికవట్టధమ్మో. రోధధాతు చరణే ణ. నత్థి తేభూమికవట్టధమ్మస్స రోధో చరణం ఏత్థాతి నిరోధో, నిబ్బానం. అథ వా నిరుజ్ఝతి సంసారదుక్ఖం ఏత్థాతి నిరోధో, నిబ్బానం. రుధిధాతు ఆవరణే ణ. వుత్తఞ్హేతం **సచ్చవిభఙ్గట్ఠ కథాయం** "తతియసచ్చం పన యస్మా నిసద్దో అభావం. రోధ సద్దో చారకం దీపేతి. తస్మా అభావో ఏత్థ సంసార చారకసఙ్ఖాతస్స దుక్ఖరోధస్స సబ్బగతిసుఞ్ఞత్తా. సమధి గతే వా తస్మిం సంసారచారకసఙ్ఖాతస్స దుక్ఖరోధస్స అభావో హోతి తప్పటిపక్ఖత్తాతిపి దుక్ఖనిరోధన్తి వుచ్చతీ"తి. దుక్ఖస్స వా అనుప్పాదనిరోధపచ్చయత్తా దుక్ఖనిరోధన్తి. నిరోధో చ సో సచ్చఞ్చాతి నిరోధసచ్చం. నిబ్బానం. మగ్గసచ్చన్తి దుక్ఖనిరోధం నిబ్బానం మగ్గతి గచ్ఛతి ఏతేనాతి మగ్గో. అట్ఠఙ్గికో మగ్గో. మగ్గధాతు గతియం అ. వుత్తఞ్హేతం **సచ్చ విభఙ్గట్ఠకథాయం** "చతుత్థసచ్చం పన యస్మా ఏతం దుక్ఖనిరోధం గచ్ఛతి ఆరమ్మణవసేన తదభిముఖభూతత్తా పటిపదా చ హోతి దుక్ఖనిరోధప్పత్తియా. తస్మా దుక్ఖనిరోధగామినిపటిపదాతి వుచ్చతీ"తి. మగ్గో చ సో సచ్చఞ్చాతి మగ్గసచ్చం. అట్ఠఙ్గికో మగ్గో లబ్భతి. యస్మా పనేతాని బుద్ధాదయో అరియా పటివిజ్ఝన్తి, తస్మా అరియసచ్చానీతిపి వుచ్చన్తి. అథ వా బుద్ధాదీహి అరియేహి పటివిజ్ఝియన్తి, తస్మా అరియసచ్చానీతిపి వుచ్చన్తి.

తేసం పన లక్ఖణాదీని ఏవం వేదితబ్బాని. ఏత్థ హి బాధనలక్ఖణం దుక్ఖసచ్చం, సన్తాపనరసం, పవత్తిపచ్చుపట్ఠానం, పభవలక్ఖణం సముదయసచ్చం, అనుపచ్ఛేదకరణరసం, పలిబోధపచ్చుపట్ఠానం. సన్తిలక్ఖణం నిరోధసచ్చం, అచ్చుతిరసం, అనిమిత్తపచ్చుపట్ఠానం. నియ్యానలక్ఖణం మగ్గసచ్చం, కిలేసప్పహాన కరణరసం, వుట్ఠానపచ్చుపట్ఠానన్తి. ఏతేసు పన చతూసు సచ్చేసు పఠమతతియసచ్చాని ఫలాని హోన్తి. దుతియ చతుత్థసచ్చాని హేతూని హోన్తి. పురిమాని ద్వేసచ్చాని దుద్ద సత్తా గమ్భీరాని. పచ్ఛిమాని ద్వేసచ్చాని గమ్భీరత్తా దుద్దసాని.

అపి చ ఖో పన దుక్ఖనిరోధం అరియసచ్చం గమ్భీరఞ్చేవ దుద్దసఞ్చాతి వేదితబ్బం. ఏకేకస్స పన సచ్చస్స చతున్నం చతున్నం అత్థానం వసేన సోళస సచ్చట్ఠా హోన్తి. తేన వుత్తం **పటిసమ్భిదా మగ్గపాళియం** "దుక్ఖస్స పీళనట్ఠో సఙ్ఖతట్ఠో సన్తాపట్ఠో విపరిణామట్ఠో, ఇమే చత్తారో దుక్ఖస్స దుక్ఖట్ఠా తథా అవితథా అనఞ్ఞథా. ఏవం దుక్ఖం తథట్ఠేన సచ్చం. సముదయస్స ఆయూహనట్ఠో నిదానట్ఠో సంయోగట్ఠో పలిబోధట్ఠో, ఇమే చత్తారో సముదయస్స సముదయట్ఠా తథా అవితథా అనఞ్ఞథా. ఏవం సముదయో తథట్ఠేన సచ్చం. నిరోధస్స నిస్సరణట్ఠో వివేకట్ఠో అసఙ్ఖతట్ఠో అమతట్ఠో, ఇమే చత్తారో నిరోధస్స నిరోధట్ఠా తథా అవితథా అనఞ్ఞథా, ఏవం నిరోధో తథట్ఠేన సచ్చం. మగ్గస్స నియ్యానట్ఠో హేత్వట్ఠో దస్సనట్ఠో అధిపతేయ్యట్ఠో, ఇమే చత్తారో మగ్గస్స మగ్గట్ఠా తథా అవితథా అనఞ్ఞథా, ఏవం మగ్గో తథట్ఠేన సచ్చ"న్తి.

దస్సనం దసం, దిసతి పస్సతీతి వా దసం, చతుమగ్గఞాణం. దిసధాతు అపేక్ఖనే అ. చతున్నం సచ్చానం దస్సనం అస్సాతి చతుసచ్చదసో, జినో. అథ వా చత్తారి సచ్చాని అదస్సి అపస్సీతి చతుసచ్చదసో, జినో. సో చత్తారి సచ్చాని చతుమగ్గఞాణేన అప్పటివిజ్ఝీతి అత్థో. తం చతుసచ్చదసం. చతుసచ్చఞాణం పన దువిధం హోతి అనుబోధఞాణఞ్చ, పటివేధ ఞాణఞ్చాతి. తత్థ అనుబోధఞాణం లోకియం అనుస్సవాదివసేన నిరోధే మగ్గే చ పవత్తతి, పటివేధఞాణం లోకుత్తరం నిరోధమారమ్మణం కత్వా కిచ్చతో చత్తారిపి సచ్చాని పటివిజ్ఝతి. యథాహ యో భిక్ఖవే దుక్ఖం పస్సతి, దుక్ఖసముదయమ్పి సో పస్సతి. దుక్ఖనిరోధమ్పి పస్సతి, దుక్ఖనిరోధగామినిపటి పదమ్పి పస్సతీతి సబ్బం వత్తబ్బం. చతుసచ్చపటివేధఞాణం పన అనుబోధఞాణేన వినా న పవత్తతి, తస్మా అనుబోధ ఞాణత్థాయ పుబ్బే చతుసచ్చకమ్మట్ఠానం పణ్డితేన సమారమ్భి తబ్బన్తి . నను చ అరియసావకా చత్తారి సచ్చాని పటివిజ్ఝన్తి. అథ కస్మా

జినోయేవ చతుసచ్చదసన్తి థోమితోతి. భగవా పన అరియసావకేహి విసిట్ఠేన అనఞ్ఞోపదేసేన అరహత్తమగ్గఞాణేన చత్తారి సచ్చాని పటివిజ్ఝన్తి. తస్మా భగవాయేవ చతుసచ్చదసన్తి అభిత్థవితోతి. తత్థ పన ఠపేత్వా తణ్హఞ్చ నిబ్బానఞ్చ అవసేసధమ్మా దుక్ఖసచ్చం నామ. అట్ఠసతతణ్హావిచరితా సముదయసచ్చం నామ. నిబ్బానం నిరోధ సచ్చం నామ. అట్ఠఙ్గికో మగ్గో మగ్గసచ్చం నామ. వుత్తం పన **అభిధమ్మత్థసఙ్గహే** –

"దుక్ఖం తేభూమకం వట్టం, తణ్హా సముదయో భవే;
నిరోధో నామ నిబ్బానం, మగ్గో లోకుత్తరో మతో"తి.

వరమిద్ధిగతన్తి వరం ఇద్ధిగతం. ఉత్తమం అతీతబుద్ధానం ఇద్ధిం పత్తన్తి అత్థో. అథ వా ఉత్తమానం ఇద్ధీనం పతిట్ఠానభూతన్తి అత్థో. ఇజ్ఝనం సమిజ్ఝనం ఇద్ధి, ఇజ్ఝతి సమిజ్ఝతి నిప్ఫజ్జతీతి వా ఇద్ధి. ఇద్ధివిధఞాణఞ్చ అరహత్తమగ్గో చ లబ్భతి. వుత్తఞ్హి **విసుద్ధిమగ్గే** "తథా నేక్ఖమ్మం ఇజ్ఝతీతి ఇద్ధీతి చ అరహత్తమగ్గో ఇజ్ఝతీతి ఇద్ధీ"తి చ. అథ వా ఇజ్ఝన్తి సత్తా ఏతాయ ఇద్ధా వుద్ధా ఉక్కంసగతా హోన్తీతి ఇద్ధి, అట్ఠసమాపత్తియో చ చత్తారో మగ్గా చ లబ్భన్తి. ఇధధాతు వుడ్ఢియన్తి పచ్చయో. అథ వా తపచ్చయో ఇత్థిలిఙ్గజోతకో ఈపచ్చయో చ. ఇద్ధిం అగమిన్తి ఇద్ధిగతో, జినో. అథ వా గచ్ఛతి పతిట్ఠహతి ఏత్థాతి గతో, వరానం ఉత్తమానం ఇద్ధీనం గతో పతిట్ఠానభూతోతి వరమిద్ధిగతో, జినో. తం వరమిద్ధిగతం. కిఞ్చాపి పన అరియసావకా ఇద్ధిప్పత్తా హోన్తి, బుద్ధా పన విసేసతో ఏతాయ అభిఞ్ఞాయ ఇద్ధా సమిద్ధా వుద్ధా అతిఉక్కంసగతా హోన్తి, తస్మా బుద్ధోయేవ వరమిద్ధిగతన్తి అభిత్థవితుం అరహతీతి వేదితబ్బో.

నరదేవహితన్తి మనుస్సదేవానం లోకియలోకుత్తర సఙ్ఖాతం హితం పయోజనం ధారణం. తేసం పన అత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. **తిభవూపసమ**న్తి తిభవఉపసమం. పునబ్భవాభినిబ్బత్తియా అభావతో కామరూపఅరూపసఙ్ఖాతేహి తీహి భవేహి తీసు భవేసు పునబ్భవాభినిబ్బత్తితో వా ఉపసమితం నిబ్బుతం నిరుద్ధన్తి అత్థో. భవన్తి సత్తా ఏత్థాతి భవో, తయో భవా తిభవా, తేహి ఉపసమిత్థాతి తిభవూపసమో, జినో. తం తిభవూపసమం. భగవతో పన బోధిపల్లఙ్కేవ కామరూపారూపసఙ్ఖాతేసు తీసు భవేసు పటిసన్ధిజనకానం అవిజ్జాతణ్హామూలకానం పుఞ్ఞాదిసఙ్ఖారానం అరహత్తమగ్గఞాణేన నిరవసేసం పహీనత్తా పునబ్భవాభినిబ్బత్తి నత్థి. తస్మా భగవన్తంయేవ విసేసేన తిభవూపసమన్తి థోమేతీతి వుత్తం హోతి. **జిన**న్తి పఞ్చమారజయన్తం బుద్ధం. **పణమామీ**తి అహం ఞాణసమ్పయుత్తచిత్తేన ఆదరం వన్దామీతి యోజనా.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. సమతింసతి సమ్భరణం సమతింసపారమియో సమ్భూతం పరిపూరితం, వరబోధిదుమే ఉత్తమబోధిరుక్ఖమూలే, చతుసచ్చదసం చత్తారి అరియసచ్చాని మగ్గఞాణేన పస్సన్తం పటివిజ్ఝన్తం, వరమిద్ధిగతం ఉత్తమం అతీత బుద్ధానం ఇద్ధిపత్తం ఉత్తమానం ఇద్ధీనం పతిట్ఠానభూతం వా, నరదేవహితం మనుస్సదేవానం లోకియలోకుత్తరసఙ్ఖాతం పయోజనం ధారణం, తిభవూపసమం కామరూపఅరూపసఙ్ఖాతేహి తీహి భవేహి ఉపసమితం, కామరూపారూపసఙ్ఖాతేసు తీసు భవేసు పునబ్భవా భినిబ్బత్తితో ఉపసమితం నిబ్బుతం వా, జినం పఞ్చమారజయన్తం బుద్ధం పణమామి అహం ఞాణసమ్పయుత్తచిత్తేన ఆదరం వన్దామీతి.

ఏకాదసమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౧౨. సతపుఞ్ఞజలక్ఖణికం విరజం,
గగనూపమధిం ధితిమేరుసమం;

జలజూపమసీతలసీలయుతం,

పథవీసహనం పణమామి జినం.

౧౨. ఏవం ఏకాదసమగాథాయ జినం వన్దిత్వా ఇదాని సతపుఞ్ఞజలక్ఖణికన్త్యాదీహి ఛహి గుణేహి థోమిత్వా జినం వన్దితు కామో **సతపుఞ్ఞజలక్ఖణిక**న్త్యాదిగాథమాహ. అయం పన చతూహి స గణేహి రచితత్తా ద్వాదసక్ఖరేహి యుత్తా తోటకగాథాతి దట్ఠబ్బా. సాధకం పన అనన్తరగాథావణ్ణనాయం వుత్తమేవ.

తత్థ **సతపుఞ్ఞజలక్ఖణిక**న్తి అనేకపారమీపుఞ్ఞతేజేన జాతేన ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణేన సమ్పన్నం. ఏత్థ చ సతసద్దో అనేకసఙ్ఖ్యావాచకో. సతతేజో సహస్సరం సీతిఆదీసు వియ. సతేన అనేకేన పారమీపుఞ్ఞతేజేన జాతన్తి సతపుఞ్ఞజం, లక్ఖియతి లక్ఖితబ్బం బుద్ధదబ్బం ఏతేహీతి లక్ఖణం, ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణాది. లక్ఖధాతు దస్సనఙ్కేసుయు. సతపుఞ్ఞజఞ్చ తం లక్ఖణఞ్చాతి సతపుఞ్ఞజ లక్ఖణం. తం అస్స అత్థీతి సతపుఞ్ఞజలక్ఖణికో, జినో. తం. భగవా హి అనన్తేసు చక్కవాళేసు సబ్బే సత్తా ఏకేకం పుఞ్ఞకమ్మం సతక్ఖత్తుం కరేయ్యుం. ఏత్తకేహి జనేహి కతం పుఞ్ఞకమ్మం బోధిసత్తో ఏకోవ ఏకేకం సతగుణం కత్వా నిబ్బత్తేన పారమీపుఞ్ఞతేజేన జాతేహి ద్వత్తింస మహాపురిసలక్ఖణేహి చ అసీతిఅనుబ్యఞ్జన లక్ఖణే హి చ సమ్పన్నోతి సతపుఞ్ఞజలక్ఖణికన్తి థోమేతీతి అధిప్పాయో. వుత్తఞ్హి **బుద్ధవంసట్ఠకథాయం** –

“సతపుఞ్ఞ లక్ఖణోతి అనన్తేసు చక్కవాళేసు సబ్బే సత్తా ఏకేకం పుఞ్ఞకమ్మం సతక్ఖత్తుం కరేయ్యుం, ఏత్తకేహి జనేహి కతకమ్మం బోధిసత్తో సయమేవ ఏకో సతగుణం కత్వా నిబ్బత్తో. తస్మా సతపుఞ్ఞలక్ఖణోతి వుచ్చతి. కేచి పన సతేన సతేన పుఞ్ఞకమ్మేన నిబ్బత్తం ఏకేకలక్ఖణోతి వదన్తి. ఏవం సన్తే యో కోచి బుద్ధో భవేయ్యాతి. తం అట్ఠకథాసు పటిక్ఖిత్త”న్తి. **పాథేయ్యట్ఠకథాయం** పన “సత పుఞ్ఞలక్ఖణన్తి సతేన సతేన పుఞ్ఞకమ్మేన నిబ్బత్తం ఏకేకం లక్ఖణం . ఏవం సన్తే యో కోచి బుద్ధో భవేయ్యాతి న రోచయింసు. అనన్తేసు పన చక్కవాళేసు సబ్బే సత్తా ఏకేకం కమ్మం సతక్ఖత్తుం కరేయ్యుం. ఏత్తకేహి జనేహి కతం కమ్మం బోధిసత్తో ఏకోవ ఏకేకం సతగుణం కత్వా నిబ్బత్తో. తస్మా సతపుఞ్ఞలక్ఖణోతి ఇమమత్థం రోచయింసూ”తి వుత్తం. ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణం పన ఉపరి ఆవిభవిస్సతీతి.

విరజన్తి రాగరజాదీనం అభావా విగతరజం. రఞ్జతి సఞ్జతి రూపాదిఆరమ్మణేసూతి రజో, రాగాదిరజో. రఞ్జధాతు రాగే అ. విగతో రజో అస్సాతి విరజో, జినో. తం విరజం. జినో హి బోధిపల్లఙ్కేయేవ సబ్బకిలేసమార రజస్స జయితత్తా విగతరజోతి అత్థో. **గగనూపమధి**న్తి ఏత్థ ధీ వుచ్చతి సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. తస్మా ఆకాసూపమసబ్బఞ్ఞుత ఞాణవన్తన్తి అత్థో. గచ్ఛన్తి ఏత్థ విహఙ్గమాదయోతి గగనం, ఆకాసో. గముధాతు గతియం యు. మకారస్స గో. ఉపమియతే ఉపమా. భావసాధనోయం. ఉపపుబ్బమాధాతు పరిమానే అ. సబ్బఞేయ్యధమ్మం ధరతి జానాతీతి ధీ, సబ్బఞ్ఞుత ఞాణం. ధరధాతు ఞాణే క్వి, ఇత్థిలిఙ్గజోతకఈపచ్చయో చ. గగనేన ఆకాసేన యుత్తా ఉపమా గగనూపమా, తం సదిసం ధీ సబ్బఞ్ఞుతఞాణం యస్సాతి గగనూపమధి, జినో. తం గగనూపమధిం. అయం పన అనన్తాదిగుణహీనత్తా ధమ్మహీనోపమా నామ. వుత్తఞ్హి **సుబోధాలఙ్కారే** “ధమ్మహీనాముఖమ్భోజ, సదిసం మునినో ఇతీ”తి. యథా హి ఆకాసో అనన్తోతి వుత్తత్తా ఆకాసో అనన్తో హుత్వా విత్థరతి, ఏవం భగవతో అనన్తం బుద్ధఞాణన్తి వుత్తత్తా సబ్బఞ్ఞుతఞాణస్స అనన్తారమ్మణత్తా చ ఞాణం అనన్తం హుత్వా విత్థరతి. తస్మా గగనూపమధిన్తి థోమేతీతి.

ధితిమేరుసమన్తి ఏత్థ ధితి వుచ్చతి సమాధి. సినేరుపబ్బత సదిసం అచలసమాధివన్తన్తి అత్థో. ధియతి ఠపియతి సమ్పయుత్తధమ్మే ఏకారమ్మణే ఏతేనాతి ధితి, భగవతో లోకియలోకుత్తరఝానసమాధి. ధిధాతు ధారణేతి. రంసియా అన్ధకారం మినాతి హింసతీతి మేరు, పబ్బతరాజా. మీధాతు హింసాయం రుపచ్చయో. ఇమం వచనత్థఞ్హి సినేరుస్స పాచీనపస్సం రజతమయం, దక్ఖిణపస్సం మణిమయం, పచ్ఛిమపస్సం ఫలికమయం, ఉత్తరపస్సం సువణ్ణమయం హోతీతి వుత్తవచనం సన్ధాయ వుత్తం. అథ వా మినాతి హింసతి సబ్బే పబ్బతే అత్తనో ఉచ్చతరట్ఠేనాతి మేరు, మేరునా సమో ధితి సమాధి యస్సాతి ధితిమేరుసమో, జినో. తం ధితిమేరు సమం. యథా హి మేరురాజా అట్ఠహి దిసాహి ఆగతేహి వాతేహి న కమ్పతి న చలతి, ఏవం జినో కామచ్ఛన్దాదినీవరణే పజహిత్వా లోకుత్తరజ్ఝానసమాధినా సమన్నాగతత్తా అట్ఠహి లోకధమ్మేహి చ మిచ్ఛాదిట్ఠివాతేహి చ న కమ్పతి న చలతీతి ధితిమేరుసమన్తి థోమేతి.

జలజూపమసీతలసీలయుతన్తి ఉదకజాతప్పదుమసదిసేన అతిసీతలేన అసఙ్ఖ్యేయ్యసీలేన సంయుత్తం. వుత్తఞ్హి **అపదాన పాళియం** "సీలం తస్స అసఙ్ఖ్యేయ్య"న్తి. **తదట్ఠకథాయఞ్చ** "భగవతో పన సీలం అసఙ్ఖ్యేయ్యమేవా"తి. జలతి దిబ్బతీతి జలం, ఉదకం. జలధాతు దిత్తియం అ. జలే ఉదకే జాతం జలజం, పదుమం. జలజేన పదుమేన ఉపమం సదిసన్తి జలజూపమం, సీలం. సుఖత్థికేహి సేవియతీతి సీతలం, సీలం. సిధాతు సేవాయం తలపచ్చయో. అథ వా సీతగుణం లాతి గణ్హాతీతి సీతలం, సీలం. సీతసద్దూపపద లాధాతు గహణే క్వి. ఉదకే పన జాతం పదుమం ఉదకేన ఉణ్హస్స సమితత్తా సీతలం వియ. సీలం పన బుద్ధస్స కిలేసతా పనస్స సమేతత్తా అచ్చన్తసీతలం హోతి. సురక్ఖితఞ్హి విసుద్ధం సీలం కిలేసప్పహానేన సత్తానం కిలేసపరిళాహం ఉపసమేతి న హరితచన్దనం ముత్తాహారో మణి ఉదకం వాతో చన్దకిరణో చ. తస్మా సీలమేవ సీతలన్తి అచ్చన్తసీతలన్తి వుచ్చతి. తేన వుత్తం **విసుద్ధిమగ్గే** –

> "న తం సజలదా వాతా, న చాపి హరిచన్దనం;
> నేవ హారా న మణయో, న చన్దకిరణఙ్కురా;
> సమయన్తీధ సత్తానం, పరిళాహం సురక్ఖితం;
> యం సమేతిదం అరియం, సీలం అచ్చన్తసీతల"న్తి.

అయం పన తస్స గాథాద్వయస్సత్థో. సురక్ఖితం సుట్ఠురక్ఖితం అరియం విసుద్ధం అచ్చన్తసీతలం ఇదం సీలం ఇధలోకే సత్తానం యం పరిళాహం సమేతి, తం పరిళాహం సజలదా ఉదకదదేన మేఘేన సహ పవత్తా వాతా సీతవాతా న సమయన్తి హరితచన్దనఞ్చాపి న సమయతి. హారా ముత్తాహారా నేవ సమయన్తి. మణయో వేళురియాదిమణియో న సమయన్తి. చన్దకిరణఙ్కురా చన్దస్స రంసిఅఙ్కురా న సమయన్తీతి. సీలతి సమాధియతి కాయకమ్మాదీనం సుసీల్యవసేన న విప్పకిరతీతి సీలం. సీలధాతు సమాధిమ్హి అ. అథ వా సీలన్తి సమాదహన్తి చిత్తం ఏతేనాతి సీలం, సీలేన్తి వా ఏతేన కుసలే ధమ్మే ఉపధారేన్తి ఆభుసో ధారేన్తి సాధవోతి సీలం, చేతనాధమ్మో, కుసలచిత్తుప్పాదో వా లబ్భతి. సీలధాతు ఉపధారణే అ. వుత్తఞ్హేతం **విసుద్ధిమగ్గట్ఠకథాయం** "కేనట్ఠేన సీలన్తి సీలనట్ఠేన సీలం. కిమిదం సీలం నామ, సమాధానం వా, కాయకమ్మాదీనం సుసీల్యవసేన అవిప్పకిణ్ణతాతి అత్థో. ఉపధారణం వా, కుసలానం ధమ్మానం పతిట్ఠానవసేన ఆధారభావోతి అత్థో"తి. జలజూపమేన పదుమసదిసేన సీతలేన అచ్చన్తసీతలేన సీలేన అసఙ్ఖ్యేయ్యసీలేన యుత్తోతి జలజూపమసీతలసీలయుతో, జినో. తం జలజూపమసీతలసీలయుతం. యథా హి ఉదకే జాతం పదుమం జలేన సీతలం

హోతి, ఏవం భగవతో మగ్గసీలేన కిలేసుపతాపనస్స పహీనత్తా తం సీతలం అచ్చన్తసీతలం. తేన సమ్పయుత్తోతి జలజూపమసీతలసీల యుతన్తి ధోమేతీతి వుత్తం హోతి.

పథవీసహనన్తి పథవీ వియ ఖన్తిసమ్పన్నం ఖన్తివన్తం వా. పథన్తి పతిట్ఠహన్తి ఏత్థ తరుపబ్బతాదయోతి పథవీ, భూమి. పథధాతు పతిట్ఠాయం వీపచ్చయో. అథ వా పుథు హుత్వా జాతన్తి పథవీ. జాతతద్ధితత్థే వీపచ్చయో. సహయతే ఖమియతే సహనం, సహతి ఖమతీతి వా సహనం, అధివాసనఖన్తి. సహధాతు ఖన్తియం యు. పథవీ వియ సహనం ఖమనం యస్స సోతి పథవీసహనో, జినో. తం పథవీసహనం. యథా హి పథవీ అత్తనో ఉపరి పక్ఖిత్తం సుచిమ్పి అసుచిమ్పి సబ్బం సహతి, న పటిఘానునయం కరోతి, ఏవం జినో ఇట్ఠారమ్మణమ్పి అనిట్ఠారమ్మణమ్పి సబ్బం సహతి, న తత్థ పటిఘానునయం కరోతీతి పథవీసహనన్తి ధోమేతీతి అధిప్పాయో. తేన వుత్తం **అపదానపాళియం** –

“లాభాలాభే న సజ్జన్తి, సమ్మాననవిమాననే;
పథవీసదిసా బుద్ధా, తస్మా తే న విరాధియా”తి.

అహం జినం పణమామి వన్దామీతి సమ్బన్ధో.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. సతపుఞ్ఞజలక్ఖణికం అనేకపారమీపుఞ్ఞతేజేన జాతేన ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణేన సమ్పన్నం, విరజం రాగరజాదీనం అభావా విగతరజం, గగనూపమధిం ఆకాసూపమసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణవన్తం, ధితిమేరుసమం సినేరుపబ్బతసదిసం అచలసమాధివన్తం, జలజూపమసీతల సీలయుతం. ఉదకజాతప్పదుమసదిసేన అచ్చన్తఅతిసీతలేన అసఙ్ఖ్యేయ్యసీలేన సమ్పయుత్తం, పథవీసహనం పథవీ వియ ఖన్తిసమ్పన్నం, ఖన్తివన్తం వా, జినం పఞ్చమారవిజయం బుద్ధం అహం సక్కచ్చం పణమామి వన్దామీతి.

ద్వాదసమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౧౩. యో బుద్ధో సుమతి దివే దివాకరోవ,
సోభన్తో రతిజననే సిలాసనమ్హి;
ఆసీనో సివసుఖదం అదేసి ధమ్మం,
దేవానం తమసదిసం నమామి నిచ్చం.

౧౩. ఏవం ద్వాదసమగాథాయ జినం వన్దిత్వా ఇదాని తావతింసపురే మాతుదేవపుత్తప్పముఖానం ఉపపత్తిదేవానం అభిధమ్మం దేసక గుణేన అభిత్థవిత్వా వన్దితుకామో **యో బుద్ధో సుమతిత్యా**దిగాథమాహ. అయం పన మ న జ ర గణేహి చ ఏకగరునా చ తీహి యతీహి చ దసహి యతీహి చ రచితత్తా తేరసక్ఖర సంయుత్తా పహస్సిణీగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హేతం **వుత్తోదయే** “మ్నా జరా గో తిదసయతిప్పహస్సిణీ సా”తి.

తస్సత్థో. యస్సం పటిపాదం మ్నా మగణ నగణా చ జరా జ గణ రగణా చ గో గరు చ తిదసయతి తియతి చ దసయతి చ చే సియా, సా గాథా పహస్సిణీగాథా నామాతి. తత్థ సుమతి యో బుద్ధో ధమ్మం దేవానం అదేసీతి సమ్బన్ధో. **యోతి** అనియమవాచకసబ్బనామపదం. తస్స వచనత్థో న కాతబ్బో. వుత్తఞ్హి **సద్దవిదూహి** –

“ఝళ్హీఖ్యాతం నిపాతఞ్చ, పసగ్గాలపనం తథా;
సబ్బనామన్తి ఏతేసు, న కతో విగ్గహో ఛసూ”తి.

అథ వా సబ్బనామభావం యాతీతి యో, అనియమవాచక భావం యాతీతి వా యో. సబ్బనామభావేన యాతి పవత్తతీతి వా యో. అనియమవాచకభావేన యాతి పవత్తతీతి వా యో. సబ్బనామభావేన యాతబ్బో ఞాతబ్బోతి వా యో, యాతబ్బో ఞాతబ్బో ఏతేన అనియమత్థోతి వా యో. సబ్బనామసఙ్ఖాతం యఇతిపదం లబ్భతి. యో యాది సోతి అత్థో. **బుద్ధో**తి పటివిద్ధచతుసచ్చధమ్మో, పటివిద్ధసబ్బఞేయ్యధమ్మో వా. తస్స పన వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. **సుమతీ**తి సున్దరసబ్బఞ్ఞుతఞాణవాతో, దేసనాఞాణవాతో వా. అదేసి ధమ్మం దేవానన్తి వుచ్చమానత్తా హి ఇధ సబ్బఞ్ఞుత ఞాణం సుమతీతి వుచ్చతి. మనతి జానాతి సబ్బఞేయ్యధమ్మం దేసేతబ్బధమ్మం వాతి మతి. మనధాతు ఞాణేతి. సున్దరా మతి సుమతి, సబ్బఞేయ్యధమ్మానం యథాసభావజాననసమత్థం తేసం దేసే తబ్బప్పకారజాననసమత్థం బోధేతబ్బపుగ్గలానం ఆసయాధి ముత్తియాదివిభావనసమత్థఞ్చాతి తిసమత్థసమ్పన్నం సబ్బఞ్ఞుతఞాణం లబ్భతి. సుమతీతి ఇమినా హి సబ్బఞ్ఞుతఞాణమేవ అభిధమ్మకథాయ సముట్ఠానభావే సమత్థం. నాఞ్ఞన్తి ఇమమత్థం దీపేన్తో అభిధమ్మకథాయ అనఞ్ఞసాధారణభావం దస్సేతి. సున్దరా మతి అస్స అస్మిం వా అత్థీతి సుమతి, బుద్ధో. సమాసన్త తద్ధితాయం. తదస్సత్థీతివీ చాతి సుత్తే చసద్దేన అపచ్చయో. యథా పీతిసుఖన్తి. వుత్తఞ్హి **పారాజికణ్డట్ఠకథాయం** “అయఞ్చ పీతి ఇదఞ్చ సుఖం అస్స ఝానస్స అస్మిం వా ఝానే అత్థీతి ఇదం ఝానం పీతిసుఖన్తి వుచ్చతీ”తి.

దివేతి దివసే. సూరియోభాసేన దిబ్బతి ఏత్థాతి దివో. దివుధాతు జుతియం అ. తస్మిం దివే. **దివా కరో**వాతి సూరియో ఇవ. దివాదినం కరోతీతి దివాకరో, సూరియో. దివాసద్దూప పద కరధాతు కరణే అ. అథ వా దివా దివసే కరో రంసి అస్సాతి దివాకరో. కరసద్దో హి రంసివాచకో. **సోభన్తో**తి విరోచమానో హుత్వా. సుభతి విరోచతి ఛబ్బణ్ణరంసిఆదీహీతి సోభన్తో, బుద్ధో. సుభధాతు సోభే, దిత్తియం వా అన్తపచ్చయో. భగవా హి ఛబ్బణ్ణరంసీహి ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణేహి అసీత్యానుబ్యఞ్జనలక్ఖణేహి చ దేవానం మజ్ఝే సోభతి విరోచతీతి అత్థో. **రతిజననే**తి దేవానం అతప్పకపీతిసోమనస్సుప్పాదనే, పేముప్పాదనే వా. రమనం రతి. రముధాతు కీళాయన్తి. తం జనేతి ఉప్పాదేతీతి రతిజననం. సిలాసనం. రతిసద్దూపపద జనధాతు జననే యు. తస్మిం రతిజననే.

సిలాసనమ్హీతి తిదసాలయే, పారిచ్ఛత్తకమూలే జాతే నిక్ఖిత్తే వా దీఘతో సట్ఠియోజనే విత్థారతో పణ్ణాస యోజనే పుథులతో పన్నరసయోజనే వణ్ణతో జయసుమనపుప్ఫసదిసే రత్తకమ్బలవణ్ణే వా సణ్హసుఖుమే పణ్డుకమ్బ లనామకే సిలాసనే. సక్కేన సేవియతీతి సిలం. పాసాణో . సిధాతు సేవాయం అలపచ్చయో. ఆసియతి ఏత్థాతి ఆసనం. అథ వా ఆగన్త్వా సేవియతి ఏత్థాతి ఆసనం. ఆపుబ్బసిధాతు సేవాయం యు. సిలంఏవ ఆసనం సిలాసనం. పణ్డుకమ్బలసిలాసనం లబ్భతి. తస్మిం సిలాసనమ్హి. **ఆసీనో**తి దసహి చక్కవాళసహస్సేహి ఆగమ్మ సన్నిసిన్నానం దేవానం గణేన పరివారితో హుత్వా నిసీదన్తో. ఆసీదనం నిసజ్జనం ఆసీనో. ఆసమన్తతో సీదతి వసతీతి వా ఆసీనో. అభిధమ్మకథాభిముఖం సీదతి నిసజ్జతీతి వా ఆసీనో, బుద్ధో. ఆపుబ్బసీదధాతు నిసజ్జాయం. విసరణ గత్యావసానేసు వా తపచ్చయో. తస్స ఈణాదేసో, ణస్సనత్తం, ధాత్వన్తలోపో. **సివసుఖద**న్తి నిబ్బానసుఖదాయకం. అరియేహి సేవియతీతి సివం, నిబ్బానం. సిధాతు సేవాయం అవో. అథ వా రాగగ్గిఆదీహి సమతి ఉపసమతి ఏత్థాతి సివం, నిబ్బానం. సముధాతు ఉపసమే రివో. **అభిధానప్పదీపికటీకాయం** పన “సివం ఖేమభావం కరోతీతి సివం, సంసారభీరుకేహి సేవితబ్బత్తా వా సివం. యదాదినా

వపచ్చయో"తి వుత్తం. సుఖయతీతి సుఖం. యస్సుప్పజ్జతి, తం సుఖితం కరోతీతి అత్థో. అథ వా సుట్ఠు దుక్ఖం ఖనతీతి సుఖం. సుపుబ్బ ఖనుధాతు అవదారణే క్వి. సివస్స నిబ్బానస్స సుఖం సివసుఖం, తం దదాతీతి సివసుఖదం, అభిధమ్మధమ్మో. సివసుఖసద్దూపపదదాధాతు అ. యో హి అభిధమ్మధమ్మం సుణాతి, సో తస్స నిబ్బానసుఖం దదాతీతి అత్థో.

అదేసి ధమ్మం దేవానన్తి దేవానం ధమ్మం అదేసీతి సమ్బన్ధో. ఏత్థ చ **ధమ్మ**న్తి నానానయవిచిత్తం గమ్భీరం సణ్హసుఖుమం దుద్దసం అభిధమ్మ ధమ్మం. అత్తనో సభావం ధారేతీతి ధమ్మో, పణ్డితేహి ధారియతి న బాలేహీతి వా ధమ్మో, అభిధమ్మపిటకం. ధరధాతు ధారణే రమ్మపచ్చయో. తం ధమ్మం. **దేవాన**న్తి పుబ్బే మనుస్సలోకే మాతుభూతదేవపుత్తప్పముఖానం ఉపపత్తిదేవానం. వుత్తఞ్హేతం **అట్ఠసాలినీఅట్ఠకథాయం** –

"మాతరం పముఖం కత్వా, తస్సా పఞ్ఞాయ తేజసా;
అభిధమ్మకథామగ్గం, దేవానం సమ్పవత్తయీ"తి.

ఏత్థ చ మాతరన్తిపదస్స పుబ్బే మనుస్సలోకే మాతుభూతం దేవపుత్తన్తి అత్థో దట్ఠబ్బో. వుత్తఞ్హేతం **జినాలఙ్కారపాళియం** –

"తతో పుత్తం గహేత్వాన, గతా మాతా సకం ఘరం;
సత్తమియం చుతా గన్త్వా, దేవపుత్తత్తమాగమీ"తి.

తట్టీకాయఞ్చ "బోధిసత్తమాతా గబ్భవుట్ఠానతో సత్తమే దివసే కాలఙ్కత్వా తుసితపురే దేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తీ"తి వుత్తం. ఏత్థ చ దేవపుత్తసద్దేన వుత్తమేవ. **కాళుదాయీ థేరగాథాఅట్ఠకథాయఞ్చ** "పరివారితాతి చ ఇత్థిలిఙ్గనిద్దేసో పురిమత్తభావసిద్ధం ఇత్థిభావం దేవతాభావం వా సన్ధాయ కతో. దేవూపపత్తి పన పురిసభావేన జాతా"తి వుత్తం. **జాతకటీకాయఞ్చ** "దేవోరోహనేతి మాతుదేవపుత్తస్స తేమాసం అభిధమ్మపిటకం దేసేత్వా దేవోరోహనకాలే"తి మాతుదేవపుత్తసద్దేన వుత్తం. **అభిధమ్మావతారటీకాయఞ్చ** "దేవానన్తి తదా ధమ్మపటిగ్గాహకానం దససహస్సచక్కవాళాధివాసీనం మాతుదేవపుత్తప్పముఖానం ఉపపత్తిదేవాన"న్తి మాతుదేవపుత్త సద్దేన వుత్తం. **సిరీమహామాయాసత్థే** చ "సిరీమహామాయా దేవీపి సత్తదివసేయేవ వసిత్వా కాలఙ్కత్వా అత్తనో పుఞ్ఞానుభావేన తుసితభవనే దేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తీ"తి దేవపుత్తసద్దేన వుత్తం. **మణిదీపటీకాయఞ్చ** "మాతరన్తి పుబ్బే మనుస్సలోకే మాతుభూతం దేవపుత్తన్తి అత్థో. సిరీమహామాయా హి బోధిసత్తం విజాయిత్వా సత్తాహమత్తం ఠత్వా ఇతో చవిత్వా తుసితభవనే పురిసభావేనేవ నిబ్బత్తో, న ఇత్థిభావేనా"తి వుత్తం. తస్మా మాతరన్తిపదస్స మాతుభూతం దేవపుత్తన్తి అత్థో ముఖ్యేన దట్ఠబ్బో.

మధుసారత్థ దీపనీటీకాయం పన –
"సుద్ధోదనో నామ పితా మహేసినో,
బుద్ధస్స మాతా పన మాయా నామ.

బోధిసత్తం పరిహరియ కుచ్ఛినా,

కాయస్స భేదా తిదివస్మిం మోదతి;

సా గోతమీ కాలంకతా ఇతో చుతా,

దిబ్బేహి కామేహి సమఙ్గిభూతా;

ఆమోదతి కామగుణేహి పఞ్చహి,

పరివారితా దేవగణేహి తేహీ"తి; **థేరాపాళి**;

తదట్ఠకథాయం "పరివారితాతి చ ఇత్థిలిఙ్గనిద్దేసో పురిమత్త భావసిద్ధం ఇత్థిభావం దేవతాభావం వా సన్ధాయ కతో. దేవూపపత్తి పన పురిసభావేన జాతాతి వుత్తత్తా మాతరన్తి మనుస్సత్తభావవసేన వుత్త"న్తి వదన్తి. థేరట్ఠకథా పన నసఙ్గహారుళ్హా. అఞ్ఞట్ఠకథాటీకాసు చ తాదిసం వచనం నత్థి. పత్థనాకాలే చ బుద్ధమాతా హుత్వా పచ్ఛా పురిసో హోమీతి పత్థనా నత్థి. తింసధమ్మతాయఞ్చ బుద్ధమాతుయా పురిసభావో నామ నత్థి. తస్మా తం వీమంసితబ్బన్తిపి విదూ వదన్తీతి వుత్తం. తం పన న గహేతబ్బం. కస్మా, సంసయవచనేన వీమంసితబ్బన్తి విదూవదన్తీతి చ వుత్తత్తా చ యథావుత్తట్ఠకథాటీకావచనేహి ఉజుకం విరుద్ధత్తా చ. దేవతాసద్దో హి దేవపుత్తే బ్రహ్మే దేవధీతాయ చ వత్తతి. తథాహేస "అథ ఖో అఞ్ఞతరా దేవతా అభిక్కన్తాయ రత్తియా అభిక్కన్తవణ్ణా"తిఆదీసు దేవపుత్తే. వుత్తఞ్హి **ఖుద్దకపాఠఅట్ఠకథాయం** "అఞ్ఞతరాతి అనియమిత నిద్దేసో. సా హి నామగోత్తతో అపాకటా. తస్మా అఞ్ఞతరాతి వుత్తా. దేవోయేవ దేవతా. ఇత్థిపురిససాధారణమేవేతం. ఇధ పన పురిసోఏవ. సో దేవపుత్తో. కిన్తుసాధారణనామవసేన దేవతాతి వుత్తో"తి. **సునీతత్థేరఅపదాన పాళియం** ఆగతాసు "తథా తా దేవతా సత్తసతా ఉళారా బ్రహ్మా విమానా అభినిక్ఖమిత్వా"తిఆదీసు బ్రహ్మే. **పదీపవిమానవత్థుపాళియం** వుత్తాసు –

"అభిక్కన్తేన వణ్ణేన, యా త్వం తిట్ఠతి దేవతే;

ఓభాసేన్తీ దిసా సబ్బా, ఓసధీ వియ తారకా"తి.

ఆదీసు దేవధీతాయ. ఏవం పన పరివారితాసద్దోపి వేదితబ్బో. తస్మా ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన కతాయ థేరట్ఠకథాయ వుత్తవచనం జాతకటీకాయ వుత్తవచనఞ్చ ఆచరియసుమఙ్గలత్థేరేన కతాయ అభిధమ్మావతారటీకాయ వుత్తవచనం పమాణం కత్వా మాతుదేవపుత్తోతి అత్థోయేవ దట్ఠబ్బో. ఏతరహి పన కేచి ఆచరియా థేరాపాళియం ఆగతం పరివారితాసద్దఞ్చ మధుసారత్థదీపనీటీకావచనఞ్చ పటిచ్చ మాతుదేవధీతాతి వదన్తి. తం పన తేసం మతిమత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **అదేసీ**తి మహాకరుణాపుబ్బఙ్గమేన సబ్బఞ్ఞుతఞాణేన కథేసి. అసదిసం తన్తి సమ్బన్ధో. ఏత్థ చ **త**న్తి బుద్ధం. **అసదిస**న్తి అప్పటిపుగ్గలం. నత్థి ఏతస్స సదిసో పటిపుగ్గలోతి అసదిసో, బుద్ధో. సదేవకే లోకే సీలాదిగుణేన బుద్ధేన సదిసో కోచి పుగ్గలో నత్థీతి అత్థో. తేనాహ **వినయమహావగ్గపాళియం** –

"న మే ఆచరియో అత్థి, సదిసో మే న విజ్జతి;

సదేవకస్మిం లోకస్మిం, నత్థి మే పటిపుగ్గలో"తి.

నిచ్చన్తిసతతం సమితం, సబ్బకాలం నిరన్తరన్తి అత్థో. అసదిసం తం బుద్ధం నిచ్చం నమామీతి సమ్బన్ధోతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా.** సుమతి సున్దరసబ్బఞ్ఞుత ఞాణవాతో, దేసనాఞాణవాతో వా. యో యాదిసో బుద్ధో. దివే దివసే దివాకరోవ సూరియోఇవ, సోభన్తో విరోచమానో హుత్వా, రతిజననే దేవానం అతప్పకపీతి సోమనస్సుప్పాదనే,

పేముప్పాదనే వా, సిలాసనమ్హి పణ్డు కమ్బలనామకే సిలాసనే, ఆసీనో నిసీదన్తో హుత్వా సివసుఖదం నిబ్బానసుఖదాయకం, ధమ్మం అభిధమ్మధమ్మం, దేవానం మాతు పుబ్బదేవపుత్తప్పముఖానం ఉపపత్తిదేవానం అదేసి కథేసి. అసదిసం అప్పటిపుగ్గలం తం బుద్ధం అహం నిచ్చం సతతం నమామి వన్దామీతి.

తేరసమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౧౪. యో పాదపఙ్కజముదుత్తలరాజికేహి,
లోకేహి తీహివికలేహి నిరాకులేహి;
సమ్పాపుణే నిరుపమేయ్యతమేవ నాథో,
తం సబ్బలోకమహితం అసమం నమామి.

౧౪. ఏవం తేరసమగాథాయ బుద్ధం వన్దిత్వా ఇదాని బుద్ధస్స పాదతలే విచిత్తప్పవత్తేహి అట్ఠసతచక్కలక్ఖణేహి థోమిత్వా వన్దితుకామో **యో పాదపఙ్కజ**త్యాదిగాథమాహ. అయం పన త భ జ జ గణేహి చ గరుద్వయేన రచితత్తా చుద్దసక్ఖరేహి యుత్తా వసన్తతిలకాగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హేతం **వుత్తోదయే** "వుత్తా వసన్తతిలకా త భ జా జగా గో"తి. తస్సాయమత్థో. యస్సం పటిపాదం త భ జా త భ జ గణా చ జగా జగణగరుకా చ గో గరు చ చే భవన్తి, సా గాథా వసన్తతిలకాగాథాతి ఛన్దాచరియేహి వుత్తాతి.

తత్థ పన యో నాథో అవికలేహి నిరాకులేహి పాదపఙ్కజముదుత్తలేహితీహి లోకేహి నిరుపమేయ్యతం సమ్పాపుణేఏవ సబ్బలోకమహితం అసమం తం నాథం అహం నమామీతి సమ్బన్ధో. ఏత్థ పన సద్దక్కమేన అదస్సేత్వా అత్థక్కమేన వణ్ణనం దస్సయిస్సామ. **యో నాథో**తి యో యాదిసో సబ్బసత్తానం పటిసరణో బుద్ధో. తం పన పదం సమ్పాపుణేఏవాతిపదే కత్తుభావేన సమ్బన్ధితబ్బం. నాథస్స పన వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. **అవికలేహీ**తి కేనచి అవేకల్లేహి సబ్బపాదచక్కలక్ఖణేహి సమ్పుణ్ణేహీతి అత్థో. విరూపం కలతి గచ్ఛతీతి వికలో. విపుబ్బకలధాతు గతియం అ. నత్థి కిఞ్చి వికలం ఏతిస్సా రాజియాతి అవికలా, పాదరాజి. పాదద్వయే పరిబ్యత్తం సణ్ఠానరూపం కిఞ్చి వికలం నత్థీతి అత్థో. తేహి అవికలేహి.

నిరాకులేహీతి ఆకులవిరహితేహి. పాదచక్కలక్ఖణానం అఞ్ఞమఞ్ఞం అసమ్మిస్సేహి అసంసట్ఠేహీతి అత్థో. ఆభుసో కులతి బన్ధతీతి ఆకులం, ఆపుబ్బ కులధాతు బన్ధనే అ. అథ వా ఆభుసో కులతి ఆవరతి సోభనన్తి ఆకులం, నత్థి ఆకులం అఞ్ఞమఞ్ఞమిస్సం ఏతిస్సా పాదరాజి యాతి నిరాకులా, పాదరాజి. తేహి నిరాకులేహి. తం పన పదద్వయం పాదపఙ్కజముదుత్తలరాజికేహీతిపదే విసేసనం. **పాదపఙ్కజముదుత్తలరాజికేహీ**తి పాదసఙ్ఖాతపదుమస్స సణ్హ తలే జాతేహి అట్ఠసతచక్కలక్ఖణరాజికేహి పదతి గచ్ఛతి ఏతేనాతి పాదో. పదధాతు గతిమ్హిణ. పఙ్కే కద్దమే జాతన్తి పఙ్కజం, పదుమం. పాదసఙ్ఖాతం పఙ్కజం పాదపఙ్కజం. పఙ్కజంఇవ పాదో వా పాదపఙ్కజం, పాదో. సణ్హభావేన ముదతి పవత్తతీతి ముదు, ముదధాతు గతియం ఉ. తలతి పతిట్ఠతి ఏత్థాతి తలం. తలధాతు పతిట్ఠాయం అ. ముదు చ తం తలఞ్చాతి ముదుత్తలం, పాదపఙ్కజస్స ముదుత్తలం పాదపఙ్కజముదుత్తలం, రాజతి దిస్సతీతి రాజికా, రాజతి సోభతి ఏతేనాతి రాజికా. రాజధాతు సోభనే ణికో. పాదపఙ్కజ ముదుత్తలే జాతం అట్ఠసతచక్కలక్ఖణసఙ్ఖాతం రాజికన్తి పాదపఙ్కజముదుత్తలరాజికం, తేహి.

తం పన అట్ఠసతపాదచక్కలక్ఖణం నామేవం వేదితబ్బం. భగవతో పాదపఙ్కజముదుతలస్స మజ్ఝే నాభి దిస్సతి. నాభిపటిచ్ఛిన్నా వట్టలేఖా దిస్సతి. నాభిముఖపరిక్ఖేపపట్టో దిస్సతి. పనాళిముఖం దిస్సతి. అరా దిస్సన్తి. అరేసు వట్టలేఖా దిస్సన్తి. నేమి దిస్సతి. నేమిమణికా దిస్సన్తి. ఇదం తావ పాళిఆగతమేవ. సమ్బహులవారో పన అనాగతో, సో ఏవం దట్ఠబ్బో. సత్తి, సిరివచ్ఛో, నన్దియావట్టం, సోవత్థికో, వటంసకో, వడ్ఢమానకం, మచ్ఛయుగలం, భద్దపీఠం, అఙ్కుసం, తోమరో, పాసాదో, తోరణం, సేతచ్ఛత్తం, ఖగ్గో, తాలవణ్టం, మోరహత్థకో, వాళబీజని, ఉణ్హీసం, పత్తో , మణికుసుమదామం, నీలుప్పలం, రత్తుప్పలం, సేతుప్పలం, పదుమం, పుణ్డరికం, పుణ్ణఘటో, పుణ్ణపాతి, సముద్దో, చక్కవాళం, హిమవా, సినేరు, చన్దిమసూరియా, నక్ఖత్తాని, చత్తారో మహాదీపా, ద్వేపరిత్తదీపసహస్సాని అన్తమసో చక్కవత్తి రఞ్ఞో పరిసం ఉపాదాయ సబ్బో చక్కలక్ఖణస్సేవ పరివారోతి ఏత్తకమేవ **మజ్ఝిమపణ్ణాసట్ఠకథాయం** వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

జినాలఙ్కారటీకాయం పన "హేట్ఠాపాదతలేసు చక్కాని జాతానీతి చక్కలక్ఖణం నామ ద్వీసు పాదతలేసు ద్వే చక్కాని ఏకేకస్మిం సహస్సమత్తా అరా యుత్తా హోన్తి. నేమివలయం సువణ్ణవణ్ణం. నాభి ఇన్దనీలమణివణ్ణా. తస్మిం మజ్ఝే చ నాభిపరియన్తే చ నాభిముఖే చ వట్టలేఖా మజ్ఝే ఛిద్దం చక్కపరియన్తే నేమితో బహిద్ధా వట్టే. సత్తి, సిరివచ్ఛో, నన్దియావట్టం, సోవత్థికో, వటంసకం, వడ్ఢమానకం, భద్దపీఠం, అఙ్కుసో, పాసాదం, తోరణం, సేతచ్ఛత్తం, ఖగ్గం, తాలవణ్టం, మయూరహత్థం, చామరం, ఉణ్హీసం, పత్తం, మణి, సుమనదామం, నీలుప్పలం, రత్తుప్పలం, రత్తపదుమం, సేతపదుమం, పుణ్డరికం, పుణ్ణకలసం, పుణ్ణపత్తం, సముద్దో, చక్కవాళపబ్బతో, హిమవన్తపబ్బతో, మేరుపబ్బతో, సూరియమణ్డలం, చన్దమణ్డలం, నక్ఖత్తం, సపరివారా చతుమహాదీపా, సపరివారో సత్తరతనసమఙ్గీ చక్కవత్తి, దక్ఖిణావట్ట సేతసఙ్ఖం, సువణ్ణమచ్ఛయుగళం, చక్కావుధం, సత్తమహాగఙ్గా, సత్తకులపబ్బతా, సత్తసీదన్తసాగరా, సువణ్ణ హంసరాజా, సంసుమారో, ధజపటాకో, సువణ్ణసివికా, సువణ్ణవాళబీజని, కేలాసపబ్బతో, సీహరాజా, బ్యగ్ఘరాజా, వలాహకఅస్సరాజా, ఉపోసథఛద్దన్తహత్థిరాజా, వాసుకీనాగరాజా, హంసరాజా, ఉసభరాజా, ఏరావణ హత్థిరాజా, సువణ్ణమకరం, చతుముఖసువణ్ణనావా, సవచ్ఛకా ధేను, కింపురిసో, కిన్నరీ, కరవీకో, మయూరరాజా, కోఞ్చరాజా, చక్కవాకరాజా, జీవఞ్జీవకరాజా ఛ దేవలోకా, సోళస బ్రహ్మలోకాతి ఇమే ఏత్తకా అగ్గమఙ్గలలక్ఖణా పాదతలే పఞ్ఞాయన్తీ"తి వుత్తం. ఇమినా చ వచనేన అట్ఠసత పాదచక్కలక్ఖణం పరిపుణ్ణం వేదితబ్బన్తి.

తీహి లోకేహీతి సమ్బన్ధో. తీహి కామరూపారూప లోకేహీతి అత్థో. తస్స పన వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. తం పనేతం కత్వత్థే కరణవచనం. తస్స పన పదస్స నిరుపమేయ్యాతి పదేన కత్తుభావేన సమ్బన్ధో. **నిరుపమేయ్యత**న్తి అప్పమేయ్యభావం. ఉపమితబ్బన్తి ఉపమేయ్యం. ఉపపుబ్బ మాధాతు పమానే ణ్యో. ఉపమేయ్యస్స భావో ఉపమేయ్యతం. నత్థి ఉపమేయ్యతం అస్స రాజికస్సాతి నిరుపమేయ్యతం. అథ వా నత్థి ఉపమేయ్యం ఏతస్స రాజికస్సాతి నిరుపమేయ్యో, పాదచక్కలక్ఖణరాజికో లబ్భతి. తస్స భావో నిరుపమేయ్యతం. తం పన పదం సమ్పాపుణే ఏవాతిపదే కమ్మం. సమ్పాపుణేఏవాతి సమ్బన్ధో. సమ్మా గచ్ఛతిఏవాతి అత్థో. కస్మా పన తీహి లోకేహి పాదపఙ్కజముదుతలేహి నిరుపమేయ్యతం పాపుణాతీతి. బుద్ధతో అఞ్ఞస్స కస్సచి దేవమనుస్సస్స పాదతలమజ్ఝే పాదచక్కలక్ఖణస్స అభావతో. భగవతో హి పాదపఙ్కజముదుతలే పారమిపుఞ్ఞానుభావేన నిబ్బత్తాని అట్ఠసతపాదచక్కలక్ఖణాని సమ్పాపుణన్తి, న అఞ్ఞేసం. తస్మా నిరుపమేయ్యతం పాపుణాతీతి.

సబ్బలోకమహితన్తి సబ్బలోకేన పూజితం. సబ్బేన దేవమనుస్సలోకేన మహితబ్బో పూజితబ్బోతి సబ్బలోక మహితో, నాథో లబ్భతి. తం. ఉప్పన్నే హి తథాగతే యే కేచి మహేసక్ఖా దేవమనుస్సా బుద్ధస్స పూజేన్తి, పగేవ అఞ్ఞా. తథా హి బ్రహ్మా సహమ్పతి సినేరుమత్తేన రతన దామేన తథాగతం పూజేతి. యథాబలఞ్చ అఞ్ఞేపి దేవా మనుస్సా చ బిమ్బిసారకోసలరాజాదయో నిబ్బుతమ్పి భగవన్తం ఉద్దిస్స ఛన్నవుతికోటిధనం విస్సజ్జేత్వా అసోక మహారాజా సకలజమ్బుదీపే చతురాసీతివిహారసహస్సాని పతిట్ఠాపేతి. కా కథా పన అఞ్ఞేసం పూజాతి వుత్తం హోతి.

అసమన్తి సబ్బమనుస్సదేవబ్రహ్మేహి అసదిసం. అప్పటిపుగ్గలన్తి అత్థో. నత్థి సమో సదిసో పుగ్గలో అస్సాతి అసమో, నాథో. సో పన అసీతిఅనుబ్యఞ్జనపటిమణ్డిత ద్వత్తింస మహాపురిసలక్ఖణ విచిత్రరూపకాయో. సబ్బాకార పరిసుద్ధ సీలక్ఖన్ధాదిగుణరతనసమిద్ధధమ్మకాయో. పుఞ్ఞమహత్త థామమహత్తఇద్ధిమహత్త యసమహత్త పఞ్ఞామహత్తానం పరముక్కంస గతో చ హోతి, తస్మా తథాగతేన సమో సదిసో నామ నత్థీతి అత్థో. తం అసమం. **త**న్తి నాథం అహం నమామీతి సమ్బన్ధో.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. యో నాథో యో యాదిసో సబ్బసత్తానం పటిసరణో బుద్ధో, అవికలేహి కేహిచి అవేకల్లేహి, నిరాకులేహి ఆకులవిరహితేహి, పాదపఙ్కజ ముదుత్తలరాజికేహి పాదసఙ్ఖాతపదుమస్స సణ్హతలే జాతేహి అట్ఠసతచక్కలక్ఖణరాజికేహి, తీహి లోకేహి కత్తుభూతేహి, నిరుపమేయ్యతం అప్పమేయ్యభావం అప్పమితబ్బ భావం వా, సమ్పాపుణేయేవ సమ్మా గచ్ఛతియేవ, సబ్బలోకమహితం సబ్బలోకేన పూజితం, అసమం సబ్బమనుస్సదేవబ్రహ్మేహి అసదిసం తం నాథం అహం నమామీతి.

చుద్దసమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౧౩. బుద్ధం నరానరసమోసరణం ధితత్తం,
పఞ్ఞాపదీపజుతియా విహతన్ధకారం;
అత్థాభికామనరదేవహితావహం తం,
వన్దామి కారుణికమగ్గమనన్తఞాణం.

౧౩. ఏవం చుద్దసమగాథాయ నాథం నత్వా ఇదాని నరానరస మోసరణన్త్యాదీహి సత్తహి గుణేహి థోమిత్వా బుద్ధం వన్దితు కామో **బుద్ధం నరానరసమోసరణ**న్త్యాదిగాథమాహ. అయం పన తభజజగణేహి గరుద్వయేన చ రచితత్తా చుద్దసక్ఖరేహి యుత్తా వసన్తతిలకాగాథాతి దట్ఠబ్బా. సాధకం పనేత్థ హేట్ఠా వుత్తమేవ.

తత్థ పన **నరానరసమోసరణ**న్తి ఏత్థ నరఅనరసమం ఓసరణన్తి పదవిభాగో. మనుస్సదేవానం సమం ఓసరణం సన్నిపతితట్ఠానన్తి అత్థో. నరానరసద్దస్స వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. సమం అవసరన్తి సన్నిపతన్తి ఏత్థాతి సమోసరణో, బుద్ధో. సమఅవపుబ్బ సరధాతు గతియం యు. నరానరానం మనుస్సదేవానం సమోసరణో నరానరసమోసరణో, బుద్ధో. యథా హి మహానిగ్రోధో ఫలకామానం సకుణ సమూహానం సమోసరణం హోతి, ఏవం బుద్ధో లోకియ లోకుత్తరసమ్పత్తికామానం మనుస్సదేవానం సమోసరణో సన్నిపతితో పటిసరణో వా హోతి. తస్మా నరానరసమోసరణన్తి థోమేతి.

ఠితత్తన్తి సమాహితచిత్తం. ఏత్థ అత్తసద్దో అత్తసమ్మా పణిధి చాతిఆదీసు అత్తసద్దో వియ చిత్తవాచకో దట్ఠబ్బో. ఠియతి ఠపియతి ఏత్థ ఏతేన వా ఏకారమ్మణే సమ్పయుత్త ధమ్మాతి ఠితో, సమాధి. ఠాధాతు పతిట్ఠాయం త. ఆరమ్మణం అదతి ఆదదాతీతి అత్తం, చిత్తం. అదధాతు ఆదానే త. ఠితం సమాహితం అత్తం చిత్తం యస్సాతి ఠితత్తో, బుద్ధో. తం ఠితత్తం.

పఞ్ఞాపదీపజుతియాతి అరహత్తమగ్గఞాణసఙ్ఖాతపదీపోభాసేన కరణభూతేన. పజానాతీతి పఞ్ఞా, అరహత్తమగ్గ ఞాణం. యథాసభావం సబ్బప్పకారేహి చతుసచ్చధమ్మం పటివిజ్ఝతీతి అత్థో. పఞ్ఞావ ఞేయ్యావరణప్పహానతో సబ్బపకారేహి ధమ్మసభావం దీపేతీతి పఞ్ఞాపదీపో. జోతేతీతి జుతి, పఞ్ఞాపదీపోభాసో. జుధాతు దిత్తియన్తి. పఞ్ఞా పదీపోఏవ జుతి పఞ్ఞాపదీపజుతి. అథ వా పఞ్ఞాపదీపస్స జుతి పఞ్ఞాపదీపజుతి, అయం పన సమాసో అభేదభేదూ పచారేన దట్ఠబ్బో. తాయ పఞ్ఞాపదీపజుతియా.

విహతన్ధకారన్తి హనితబ్బఅవిజ్జాసఙ్ఖాతమోహతమం. సవాసనకిలేసప్పహానతో విసేసేన హనితబ్బోతి విహతో. విపుబ్బహనధాతు హింసాయం త. అన్ధం తమం కరోతీతి అన్ధకారో, అవిజ్జాసఙ్ఖాతమోహో. విసయసభావపటిచ్ఛాదనతో అన్ధకారసరిక్ఖకతాయ మోహో అన్ధకారోతి వుచ్చతి. అథ వా అన్ధం పఞ్ఞాచక్ఖుఅన్ధం కరోతీతి అన్ధకారో, మోహో. అన్ధసద్దూపపద కరధాతు ణ. విహతో అన్ధకారో యేన సోతి విహతన్ధకారో, బుద్ధో. తం విహతన్ధకారం. యథా హి లోకే పదీపో అత్తనో జుతియా అన్ధకారం హనతి, ఏవం బుద్ధస్స అరహత్తమగ్గపఞ్ఞాపి అవిజ్జన్ధకారం హనతీతి వుత్తా. అయం పన హీనూపమాతి వుచ్చతి. పఞ్ఞావతో హి ఏకపల్లఙ్కేనపి నిసిన్నస్స దససహస్సి లోకధాతు ఏకపజ్జోతా హోతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా "చత్తారోమే భిక్ఖవే పజ్జోతా. కతమే చత్తారో. చన్దపజ్జోతో, సూరియపజ్జోతో, అగ్గిపజ్జోతో, పఞ్ఞా పజ్జోతో. ఇమే ఖో భిక్ఖవే చత్తారో పజ్జోతా. ఏతదగ్గం భిక్ఖవే ఇమేసం చతున్నం పజ్జోతానం యదిదం పఞ్ఞా పజ్జోతో"తి.

పఞ్ఞాపదీపజుతియా విహతన్ధకారన్తి ఏత్థ పన పఞ్ఞాపదీప జుతియాతిఇమినా బుద్ధస్స అరహత్తమగ్గఞాణం ముఖ్యేన దస్సేతి. తం దస్సనేన పారమీఞాణఞ్చ విపస్సనాఞాణఞ్చ హేట్ఠిమమగ్గఫల ఞాణఞ్చ ఫలూపచారేన దీపేతి. తద్దీపకేన అవిజ్జన్ధకారప్పహానం పరమకారణూపచారేన పకాసేతి. తప్పకాసనేన అరహత్త ఫలఞాణలభనం దుతియకారణూపచారేన విభావేతి. తం విభావనేన సబ్బఞ్ఞుతఞాణాదిసబ్బబుద్ధగుణలభనం తతియ కారణూపచారేన ఆనుభావేతి.

నను చ సబ్బేసమ్పి ఖీణాసవానం పఞ్ఞాపదీపజుతియా విహతన్ధకారతా సమ్భవతి, అథ కస్మా అఞ్ఞసాధారణావిసేస గుణేన బుద్ధస్స థోమనా కతాతి. సవాసనప్పహానేన అనఞ్ఞసాధారణవిసేసతాయ సమ్భవతో. సబ్బేసమ్పి హి ఖీణాసవానం సతిపి పఞ్ఞాపదీపజుతియా విహతన్ధకారత్తే అరియసావకపచ్చేకబుద్ధానం సవాసనాయ కిలేసప్పహానం న విజ్జతి. సమ్మాసమ్బుద్ధానంయేవ సవాసనప్పహానేన కిలేసప్పహానస్స విసేసో విజ్జతీతి సాతిసయవసేన అవిజ్జన్ధకారప్పహానేన భగవన్తంయేవ పఞ్ఞాపదీపజుతియా విహతన్ధకారన్తి థోమేతీతి.

అత్థాభికామన్తి సత్తలోకస్స లోకియలోకుత్తర సఙ్ఖాతం పయోజనం అతివియ ఇచ్ఛన్తం. కారణానురూపం అసతి భవతీతి అత్థం, ఫలం. అసధాతు భువిమ్హి థ. తం అభిఅతిరేకం కామేతి ఇచ్ఛతీతి అత్థాభికామో, బుద్ధో. అత్థసద్దూపపద అభిపుబ్బకముధాతు ఇచ్ఛాయం ణ. తం అత్థాభికామం. **నరదేవహితావహ**న్తి మనుస్సదేవానం హితం ధారకం. హితం నరతి నేతీతి నరో, మనుస్సో. అథ వా నరియతి సకేన కమ్మేన నియ్యతీతి నరో, మనుస్సో. నరధాతు నయనే అ. వుత్తఞ్హి "కమ్మేన నియ్యతి లోకో"తి. కామగుణ ఝానాభిఞ్ఞచిత్తిస్సరియాదీహి దిబ్బన్తి కీళన్తీతి దేవా, తేసు వా విహరన్తీతి దేవా,

దివుధాతు కీళాదీసు ణ. నరా చ దేవా చ నరదేవా. హినోతి వడ్ఢతీతి హితం, ఫలం. హిధాతు వడ్ఢనే త. నరదేవానం హితం నరదేవహితం, తం ఆవహతీతి నరదేవహితావహో, బుద్ధో. నరదేవహితసద్దూపపదఆపుబ్బ వహధాతు హరణే ణ. బుద్ధో హి సబ్బదేవమనుస్సానం లోకియలోకుత్తరసమ్పత్తిఅత్థం ధమ్మదేసనాయ ధారేతీతి వుత్తం హోతి, తం నరదేవహితావహం. **కారుణికమగ్గమనన్త ఞాణ**న్తి ఏత్థ కారుణికం అగ్గం అనన్తఞాణన్తిపదచ్ఛేదో. తత్థ కారుణికన్తి సబ్బసత్తేసు మహాకరుణాయ యుత్తం, మహాకరుణవన్తం వా. కిరతీతి కరుణా. కిరధాతు అపనయనే ఉణపచ్చయో. పరదుక్ఖం విక్ఖిపతి అపనేతీతి అత్థో.

అథ వా కినాతీతి కరుణా. కిధాతు హింసాయం రుణపచ్చయో. పరదుక్ఖే సతి కారుణికం హింసతి విబాధతీతి అత్థో. పరదుక్ఖే సతి సాధూనం హదయకమ్పనం కరోతీతి వా కరుణా. కరధాతు ఉణపచ్చయో. అథ వా కం వుచ్చతి సుఖం, తం రున్ధతీతి కరుణా. కంసద్దూపపద రుధిధాతు ఆవరణే యుపచ్చయో. ఏసా హి పరదుక్ఖాపనయనకామతా లక్ఖణా. అత్తసుఖనిరపేక్ఖతాయ కారుణికానం సుఖం రున్ధతి విబాధతీతి అత్థో. కరుణాయ మహాకరుణాయ యుత్తో కారుణికో. కరుణా అస్స అత్థీతి వా కారుణికో, బుద్ధో. తం కారుణితం. **అగ్గ**న్తి జాతిపుఞ్ఞ గుణమహత్తభావేన సబ్బసత్తుత్తమం సేట్ఠభావం అజతి గచ్ఛతీతి అగ్గో, బుద్ధో. అజధాతు గతియం అ. జస్స గో. బుద్ధో హి అసమ్భిన్నఖత్తియవంసే జాతత్తా జాతివసేన చ పూరితపారమీపుఞ్ఞత్తా పుఞ్ఞవసేన చ అపరిమితనిరుపమసీలాది గుణవిసేసేన సమన్నాగతత్తా గుణవసేన చ అనన్తలోకధాతూసు సబ్బసత్తుత్తమభావం గచ్ఛతీతి అగ్గో. నిబ్బానం అజతి గచ్ఛతీతి వా అగ్గో. అథ వా అజేతి ఖేపేతి కిలేసేతి అగ్గో, బుద్ధో. అజధాతు ఖేపనే అ. తం అగ్గం. **అనన్తఞాణ**న్తి గణనవసేన చ సభావవసేన చ విసయవసేన చ అన్తవిరహితఞాణం. కేనచి పుగ్గలేన ఞాణేన అనన్తం అపరిచ్ఛిన్నం, సబ్బఞ్ఞుతఞాణవన్తం వా. నత్థి అన్తం యస్సాతి అనన్తం, ఞాణం. సబ్బఞేయ్యధమ్మం జానాతీతి ఞాణం, సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. అనన్తం ఞాణం యస్స సోతి అనన్తఞాణో, బుద్ధో. బుద్ధస్స హి ఞాణం కోచి మనుస్సో వా దేవో వా బ్రహ్మా వా ఏత్తకన్తి పరిచ్ఛిన్దితుం న సక్కోతి, తస్మా అనన్తం అపరిమాణం హోతీతి వుత్తం హోతి.

వుత్తఞ్హేతం **సారిపుత్తత్థేరఅపదానే** –

“సక్కా సముద్దే ఉదకం, పమేతుం అళ్హకేన వా;
నత్వేవ తవ సబ్బఞ్ఞు, ఞాణం సక్కా పమేతవే”తి.

కారుణికమగ్గమనన్తఞాణన్తి ఏత్థ చ కరుణగ్గహణేన సమ్మాసమ్బోధియా మూలం దస్సేతి, మహాకరుణాసఞ్చోదితమానసో హి భగవా సంసారపఙ్కతో సత్తానం సముద్ధరణత్థం దీపఙ్కరపాదమూలే కతాభినీహారో కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని అనుపుబ్బేన పారమియో పూరేత్వా అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అధిగతోతి కరుణా సమ్మాసమ్బోధియా మూలన్తి. అగ్గన్తి ఏతేన భగవతో అపరిమితనిరుపమసీలాదిగుణసమఙ్గీతాయ అపరిమాణాసు లోకధాతూసు అపరిమాణానం సత్తానం ఉత్తమభావం దస్సేతి. అనన్తఞాణన్తిఏతేన సమ్మాసమ్బోధిం దస్సేతి. సబ్బఞ్ఞుతఞాణపదట్ఠానఞ్హి అగ్గమగ్గఞాణం, అగ్గమగ్గఞాణపదట్ఠానఞ్చ సబ్బఞ్ఞుతఞాణం సమ్మాసమ్బోధీతి వుచ్చతి. తస్స చ సామత్థియేన చతుపటిసమ్భిదాఞాణం చతువేసారజ్జఞాణం ఛఅసాధారణఞాణాని చ ఛళభిఞ్ఞా అట్ఠసు పరిసాసు అకమ్పన ఞాణాని దసబలఞాణాని సోళసఞాణచరియా చ చతుచత్తారీసఞాణవత్థూని సత్తసత్తతిఞాణవత్థూని చాతి ఏవమాదీనం అనేకేసం పఞ్ఞాపభేదానం వసేన ఞాణాచారం దస్సేతీతి. తం బుద్ధం అహం విప్పసన్నేన చేతసా వన్దామీతి సమ్బన్ధోతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. నరానరసమోసరణం మనుస్సదేవానం సమం ఓసరణం సన్నిపతితట్ఠానం, ధితత్తం సమాహితచిత్తం, పఞ్ఞాపదీపజుతియా అరహత్తమగ్గఞాణసఙ్ఖాత పదీపోభాసేన కరణభూతేన విహతన్ధకారం హనితబ్బ అవిజ్జాసఙ్ఖాతమోహతమం, అత్థాభికామం సత్తలోకస్స లోకియలోకుత్తరసఙ్ఖాతపయోజనం అతివియ ఇచ్ఛన్తం, నరదేవహితావహం మనుస్సదేవానం హితం ధారకం, కారుణికం సబ్బసత్తేసు మహాకరుణాయ యుత్తం మహాకరుణవన్తం వా, అగ్గం జాతిపుఞ్ఞగుణమహత్తభావేన సబ్బసత్తుత్తమం, అనన్త ఞాణం గణవసేన చ సభావవసేన చ విసయవసేన చ అన్తవిరహితఞాణం, అనన్తం సబ్బఞ్ఞుతఞాణవన్తం వా తం బుద్ధం అహం విప్పసన్నేన చేతసా వన్దామీతి.

పన్నరసమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౧౬. అఖిలగుణనిధానో యో మునిన్దోపగన్త్వా,
వనమిసిపతనవ్హం సఞ్ఞతానం నికేతం;
తహిమకుసలభేదం ధమ్మచక్కం పవత్తో,
తమతులమభికన్తం వన్దనేయ్యం నమామి.

౧౬. ఏవం పన్నరసమగాథాయ బుద్ధం వన్దిత్వా ఇదాని ఇసిపతన మిగదాయే ధమ్మచక్కపవత్తనాదిగుణేహి థోమిత్వా మునిన్దం వన్దితు కామో **అఖిలగుణనిధానో** త్యాదిగాథమాహ. అయం పన ననమయయగణేహి రచితత్తా పన్నరసక్ఖరేహి యుత్తా మాలినీ గాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** "ననమయయయుతాయం మాలినీభోగిసీహి"తి. తస్సత్థో. యస్సం పటిపాదం భోగిసీహి అట్ఠసత్తయతీహి యుత్తా చ ననమయయయుతా ననగణమగణ యయగణేహి యుత్తా చ చే సియుం, అయం గాథా మాలినీగాథా నామాతి. ఏత్థ చ భోగిసీహీతి భోగఇసీహీతి పదచ్ఛేదో. భోగసద్దో అట్ఠసఙ్ఖ్యా వాచకో. ఇసిసద్దో సత్తసఙ్ఖ్యావాచకోతి దట్ఠబ్బో.

తత్థ **అఖిలగుణనిధానో**తి సబ్బలోకియలోకుత్తర సఙ్ఖాతానం సీలసమాధిపఞ్ఞాదిగుణసమూహానం పతిట్ఠానో. ఏత్థ చ అఖిలసద్దో అనవసేసవాచకో. సబ్బోతి అత్థో. వుత్తఞ్హి **మధుటీకాయం** "ఖిలసద్దో హేత్థ అవసేసవాచకో"తి. న ఖిలం అఖిలం. అథ వా న ఖీయతీతి అఖిలం , సబ్బం. నపుబ్బఖిధాతు ఖయే లో. గుణసద్దస్స వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. అఖిలాని సబ్బాని గుణాని అఖిలగుణాని, తేసం నిధాతి తిట్ఠతి ఏత్థాతి అఖిలగుణనిధానో, మునిన్దో లబ్భతి. **యో**తి యో యాదిసో. **మునిన్దోపగన్త్వా**తి ఏత్థ మునిన్దో ఉపగన్త్వాతి పదచ్ఛేదో. **మునిన్దో**తి అగారియముని, అనగారియముని, సేక్ఖముని, అసేక్ఖముని, పచ్చేక మునివసేన పఞ్చన్నం మునీనం ఇన్దో ఇస్సరోతి అత్థో. తస్స పన వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. అఖిలగుణనిధానో యో మునిన్దో సఞ్ఞతానం నికేతం ఇసిపతనఅవ్హం వనం ఉపగన్త్వా తహిం అకుసలభేదం ధమ్మచక్కం పవత్తోతి సమ్బన్ధో.

వనమిసిపతనవ్హన్తి వనం ఇసిపతనఅవ్హన్తి పదచ్ఛేదో. ఏత్థ వనన్తి మిగదాయవనం. తఞ్హి వివేకకామేహి వనితబ్బం సమ్భజితబ్బం ఏత్థాతి వనన్తి వుచ్చతి. వనధాతు సమ్భత్తియం క్వి. ఇసిపతనవ్హన్తి ఇసిపతననామికం ఇసీనం పతనట్ఠానత్తా ఇసిపతనన్తి వోహరితబ్బం వా, సీలక్ఖన్ధాదికే ఏసన్తి గవేసన్తీతి ఇసి, పచ్చేకబుద్ధాదయో. ఇసధాతు గవేసనే ఇపచ్చయో. తే పతన్తి సన్నిపతన్తి ఏత్థాతి ఇసిపతనం, వనం. ఇసిసద్దూపపదపతధాతు గతియం యు. అథ వా ఇసీనం పతనం ఇసిపతనం, వనం. అవ్హేతబ్బం వోహరితబ్బన్తి అవ్హం. ఆపుబ్బవ్హేధాతు అవ్హయనే క్వి. సంయోగపరత్తా ఆకారస్స

రస్సాదేసో. ఇసిపతనన్తి అప్పేతబ్బన్తి ఇసిపతనవ్హం, వనం. **సఞ్ఞతానన్తి** కాయవచీమనోసంయమన్తానం సాధూనం. సంయమన్తీతి సఞ్ఞతా, పచ్చేకబుద్ధాదయో సాధూ. సంపుబ్బయముధాతు ఉపరమే త. తేసం సఞ్ఞతానం. **నికేతన్తి** వసనట్ఠానం, రమ్మణట్ఠానం వా. నికితతి నివసతి రమ్మతి వా ఏత్థాతి నికేతం, వనం. నిపుబ్బ కితధాతు నివాసే ణ. **ఉపగన్త్వాతి** గమిత్వా. **తహిన్తి** తస్మిం ఇసిపతననామకే మిగదాయవనే. **అకుసలఛేదన్తి** అకుసలస్స సముచ్చేదం. అకుసలం ఛిన్దతి సముచ్ఛిన్దతి ఏతేన సుత్తేనాతి అకుసలఛేదం, ధమ్మచక్క పవత్తనసుత్తం. అకుసలసద్దూపపదఛిదిధాతు ద్విధాకరణే ణ.

ధమ్మచక్కన్తి ధమ్మచక్కపవత్తనసుత్తం. ఏత్థ హి చక్కసద్దో సమ్పత్తియం, లక్ఖణే, రథఙ్గే, ఇరియాపథే, దానే, రతన ధమ్మఖురచక్కాదీసు చ దిస్సతి. చత్తారిమాని భిక్ఖవే చక్కాని, యేహి సమన్నాగతానం దేవమనుస్సానన్తిఆదీసు హి సమ్పత్తియం దిస్సతి. పాదతలేసు చక్కాని జాతానీతి ఏత్థ లక్ఖణే. చక్కంవ వహతో పదన్తి ఏత్థ రథఙ్గే. చతుచక్కం నవద్వారన్తి ఏత్థ ఇరియాపథే. దదం భుఞ్జ మా చ పమాదో చక్కం వత్తయ సబ్బపాణీనన్తి ఏత్థ దానే. దిబ్బచక్కరతనం పాతురహోసీతి ఏత్థ రతనచక్కే. మయా పవత్తితం చక్కన్తి ఏత్థ ధమ్మచక్కే. ఇచ్ఛాహతస్స పోసస్స చక్కం భమతి మత్థకేతి ఏత్థ ఖురచక్కే. ఖురపరియన్తేన చక్కేనాతి ఏత్థ పహరణచక్కే. అసనివిచక్కన్తి ఏత్థ అసనిమణ్డలే. ఇధ పనాయం ధమ్మచక్కే దట్ఠబ్బో. తఞ్హి సతిపట్ఠానాదిధమ్మం చక్కేతి పవత్తేతీతి ధమ్మచక్కన్తి వుచ్చతి. అరియసచ్చాదిధమ్మం వా చక్కేతి పవత్తేతీతి చక్కన్తి. అథ వా ధమ్మతో అనపేతత్తా ధమ్మఞ్చ తం ఆణాచక్కఞ్చాతి ధమ్మచక్కం. ధమ్మేన ఞాయేన చక్కన్తి ధమ్మచక్కం, తేన వుత్తం **పటిసమ్భిదాయం** "ధమ్మచక్కన్తి కేనట్ఠేన ధమ్మచక్కం. ధమ్మఞ్చ పవత్తేతి చక్కఞ్చాతి ధమ్మచక్కం, చక్కఞ్చ పవత్తేతి ధమ్మఞ్చాతి ధమ్మచక్కం, ధమ్మేన పవత్తేతీతి ధమ్మచక్కం, ధమ్మచరియాయ పవత్తేతీతి ధమ్మచక్కం, ధమ్మే ఠితో పవత్తేతీతి ధమ్మచక్క"న్తిఆది. అపి చ ధమ్మచక్కన్తి పటివేధఞాణమ్పి దేసనాఞాణమ్పి. తత్థ పటివేధఞాణం నామ యేన ఞాణేన బోధిపల్లఙ్కే నిసిన్నో చత్తారి సచ్చాని సోళసహాకారేహి సట్ఠినయసహస్సేహి పటివిజ్ఝి. దేసనాఞాణం నామ యేన ఞాణేన తిపరివట్టం ద్వాదసాకారం ధమ్మచక్కం పవత్తేసి. ఉభయమ్పేతం దసబలస్స ఉరే జాతఞాణమేవ. తేసు పన ధమ్మదేసనాఞాణం అధిప్పేతం. సుత్తం పన ఠానూపచారేన ధమ్మచక్కన్తి వుచ్చతి. **పవత్తోతి** పఞ్చవగ్గియానం భిక్ఖూనం ద్వేమే భిక్ఖవే అన్తా పబ్బజితేన న సేవితబ్బాతిఆదినా అదేసయి.

తమతులమభికన్తన్తి తం అతులం అభికన్తన్తి పదచ్ఛేదో. ఏత్థ తన్తి మునిన్దం. అతులన్తి సీలాదీహి గుణేహి కేనచి అసదిసం. నత్థి తులో సదిసో పుగ్గలో ఏతస్సాతి అతులో, మునిన్దో. తస్స హి అపరిమాణాసు లోక ధాతూసు సీలాదీహి గుణేహి సదిసో పుగ్గలో నత్థి. అసదిసేహి బుద్ధేహి సమోతి అత్థో. **అభికన్తన్తి** సబ్బదేవమనుస్సేహి అతివియ కన్తం కమనీయం సరీరవణ్ణవన్తం. అతిరేకం తుసితబ్బసరీరవణ్ణసమ్పన్నం వా. అభిక్కన్తవణ్ణన్తి హి వత్తబ్బే ఛన్దానురక్ఖణత్థం కకారలోపఞ్చ వణ్ణపదలోపం కత్వా వుత్తసన్ధివసేన అభికన్తన్తి వుత్తం. ఉత్తరపదలోప వసేన వా. మునిన్దస్స పన సరీరవణ్ణం సబ్బదేవమనుస్సేహి అతివియ అతిరేకం వా కమియతి తోసియతీతి అభికన్తన్తి వుచ్చతి. అభిపుబ్బకముధాతు ఇచ్ఛాకన్తీసు త. అభికన్తం వణ్ణం సరీరవణ్ణం యస్స సోతి అభికన్తో, మునిన్దో. తస్స హి ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణేహి చ అసీత్యానుబ్యఞ్జన లక్ఖణేహి చ ఛబ్బణ్ణరంసీహి చ సువణ్ణవణ్ణేన చ సమన్నా గతత్తా సరీరసోభగ్గప్పత్తితో సబ్బదేవమనుస్సేహి అతివియ కమనీయో తుట్ఠో సరీరవణ్ణో అత్థీతి అభికన్తన్తి థోమేతి. తం అభికన్తం. **వన్దనేయ్యన్తి** దేవమనుస్సానం వన్దనారహం. తేహి వన్దితబ్బం వా, వన్దియతే థోమియతే వా వన్దనం. భావసాధనోయం. వన్దధాతు వదిధాతు వా అభివాదనథుతీసు యు. తం అరహతీతి వన్దనేయ్యో, మునిన్దో. వన్దపదం అరహతితద్ధితే ణేయ్యో.

అథ వా దేవమనుస్సేహి వన్దితబ్బం థోమితబ్బన్తి వా వన్దనేయ్యో, మునిన్దో. సో హి ఆదిమజ్ఝపరియోసాన గుణేహి సమన్నాగతత్తా సబ్బదేవమనుస్సానం వన్దనారహో తేహి వా వన్దితబ్బో హోతి. తత్థ చ ఆదిగుణం నామ కరుణానిదానం సీలం పాణాతిపాతాదివిరతిప్పవత్తితో. మజ్ఝ గుణం నామ సమాధి ఝానత్తయయోగతో. పరియోసానగుణం నామ పఞ్ఞా తతో ఉత్తరి కరణీయాభావతోతి విసేసేన భగవతో వన్దనేయ్యన్తి థోమేతి. అహం తీహి ద్వారేహి నమామి వన్దామీతి సమ్బన్ధో.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. అఖిలనిధానో సబ్బ లోకియలోకుత్తరసఙ్ఖాతానం సీలసమాధిపఞ్ఞాదిగుణ సమూహానం పతిట్ఠానో యో యాదిసో మునిన్దో పఞ్చన్నం మునీనం ఇన్దో ఇస్సరో భగవా, సఞ్ఞతానం కాయవచీమనోసంయ మన్తానం సాధూనం, నికేతం వసనట్ఠానం రమ్మణట్ఠానం వా, ఇసిపతనవ్హం ఇసిపతననామికం ఇసిపతనన్తి వోహరితబ్బం వా, వనం మిగదాయవనం, ఉపగన్త్వా గమిత్వా తహిం తస్మిం ఇసిపతననామకే మిగదాయ వనే, అకుసలస్స సముచ్ఛేదం, ధమ్మచక్కం ధమ్మచక్కప్పవత్తనసుత్తం, పవత్తో పఞ్చవగ్గియానం భిక్ఖూనం అదేసయి, అతులం సీలాదీహి గుణేహి కేనచి అసదిసం, అభికన్తం సబ్బదేవమనుస్సేహి అతివియ కన్తం కమనీయం తుట్ఠి సరీరవణ్ణవన్తం, వన్దనేయ్యం దేవ మనుస్సానం వన్దనారహం తేహి వా వన్దితబ్బం, తం మునిన్దం అహం తీహి ద్వారేహి నమామి వన్దామీతి.

సోళసమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౧౭. సుచిపరివారితం సురుచిరప్పభాహి రత్తం,
సిరివిసరాలయం గుపితమిన్ద్రియేహుపేతం;
రవిససిమణ్డలప్పభుతిలక్ఖణోపచిత్తం,
సురనరపూజితం సుగతమాదరం నమామి.

౧౭. ఏవం సోళసమగాథాయ మునిన్దం వన్దిత్వా ఇదాని సుచిపరివారితన్త్యాదీహి సత్తహి గుణేహి థోమిత్వా వన్దితుకామో **సుచిపరివారిత**న్త్యాదిగాథమాహ. అయం పన న జభజరగణేహి చ ఏకగరునా చ రచితత్తా సోళసక్ఖరేహి యుత్తావాణినీగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** "నజభజరా యదా భవతి వాణినీ గయుత్తా"తి. తస్సత్థో. యస్సం పటిపాదం నజభజరా నగణ జగణ భగణ జగణ రగణా యదా గయుత్తా పాదన్తగరునా సంయోగా చే సియుం, తదా సా వుత్తా వాణినీ వాణినీగాథా నామ భవతీతి.

తత్థ **సుచిపరివారిత**న్తి రాగాదిమలవిసుద్ధాహి అరియసావకాదిపరిసాహి పరిక్ఖారితం కిలేసమలవిసుద్ధం పరిక్ఖారవన్తం వా. రాగాదిమలేహి సుచతి సుజ్ఝతీతి సుచి, పరిసా. సుచధాతు సోచేయ్యే ఇ. పరిసమన్తతో అరియభిక్ఖుఆదీహి దేవ మనుస్సేహి వారియతి పరిక్ఖరియతీతి పరివారో, సుగతో. పరిపుబ్బవరధాతు ఆవరణే పరిక్ఖారే వా ణ. సుచీహి పరిసాహి పరివారితో సుచిపరివారితో, సుగతో. తతియ తప్పురిససమాసోయం. భగవతో హి సదా రాగాదిమల విసుద్ధేహి అరియభిక్ఖుఆదీహి చతూహి పరిసాహి అట్ఠహి పరిసాహి వా పరివారితో హోతీతి అధిప్పాయో. అథ వా సుచిపరిసుద్ధం పరివారితం యస్స సోతి సుచిపరివారితో, సుగతో. **సురుచిరప్పభాహీ**తి సుట్ఠు కన్తితసరీరనిక్ఖన్త బ్యామమత్తరంసీహి కరణభూతేహి సుట్ఠు రుచియతి కమియతి తుసియతీతి సురుచిరా, రంసి. సుపుబ్బ రుచధాతు రోచనే ఇరో. పకారేన భాతి దిబ్బతీతి పభా, రంసి. పపుబ్బ భాధాతు దిబ్బనే క్వి. సురుచిరా చ సా పభా చాతి సురుచిరప్పభా, తాహి సురుచిరప్పభాహి. **రత్త**న్తి నిచ్చం రఞ్జితబ్బకాయం. రఞ్జియతీతి రత్తో, కాయో. రఞ్జధాతు రాగే త. రత్తో కాయో యస్స సోతి

రత్తో, సుగతో. ఉత్తరపదలోపసమా సోయం. రూపస్స భవో రూపం వియ, తం రత్తం. భగవతో హి సరీరతో నిచ్చం నిక్ఖన్తేహి బ్యామమత్తరంసీహి రఞ్జితబ్బో రూపకాయో అత్థీతి వుత్తం హోతి.

సిరివిసరాలయన్తి పఞ్ఞాపుఞ్ఞసఙ్ఖాతలక్ఖిసమూహానం పతిట్ఠానం. ఏత్థ చ సిరీతి పఞ్ఞాపుఞ్ఞానమేతం అధివచనం. అథ వా పుఞ్ఞనిబ్బత్తా సరీరసోభగ్గాదిసమ్పత్తి. సా హి కతపుఞ్ఞే సియతి నిస్సయతి, కతపుఞ్ఞేహి వా సియతి నిస్సియతీతి సిరీతి వుచ్చతి, పఞ్ఞాపుఞ్ఞం, ఇస్సరియం వా. సరీరసోభగ్గాది సమ్పత్తి వా లబ్భతి. వుత్తఞ్హి **విమానవత్థుఅట్ఠకథాదీసు** "సిరీతి బుద్ధిపుఞ్ఞానం అధివచనన్తి చ. సిరీతి ఇస్సరియన్తి చ సిరీతి రూపకాయసమ్పత్తీ"తి చ. సిధాతు సేవాయం, రపచ్చయో చ, ఇత్థిలిఙ్గజోతకఈపచ్చయో చ. సిరీతి హి దీఘవసేన వత్తబ్బే గాథాబన్ధత్తా ఛన్దానురక్ఖణత్థం రస్సవసేన వుత్తం. విసరాలయన్తి విసరఆలయన్తి పదచ్ఛేదో. విసరోతి సమూహో. విసన్తి పవిసన్తి అవయవా యస్మిం సమూహేతి విసరో, సమూహో. విసధాతు పవేసనే అరపచ్చయో. అథ వా విసరన్తి సమోసరన్తి అవయవా యస్మిన్తి విసరో. విపుబ్బ సరధాతు సమోసరణే అ. పోత్థకేసు పన విసయాల యన్తి యకారేన పాఠో దిస్సతి. న సో యుజ్జతి. కస్మా, విసరసద్దస్సేవ సమూహవాచకత్తా. వుత్తఞ్హి **అభిధానప్ప దీపికాయం** –

"సమూహో గణసఙ్ఘాతా,
సముదాయో చ సఞ్చయో;
సన్దోహో నివహో ఓఘో,
విసరో నికరో చయో"త్యాది.

ఆలయన్తి పతిట్ఠానం. ఆలయన్తి పతిట్ఠన్తి ఏత్థాతి ఆలయో, సుగతో. ఆపుబ్బ లిధాతు అల్లియనే ణ. సిరీనం పఞ్ఞాసఙ్ఖాతలక్ఖీనం విసరో సమూహో సిరీవిసరో, తేసం ఆలయో సిరీవిసరాలయో, సుగతో. తం సిరివిసరాలయం. **గుపితమిన్ద్రియేహుపేత**న్తి గోపితబ్బేహి సంవరితబ్బేహి చక్ఖాదీహి ఛహి ఇన్ద్రియేహి ఉపేతం సముపేతం సమన్నాగతం. గుపియన్తి రక్ఖియన్తీతి గుపితాని. గుపధాతు రక్ఖనే త. ఇదన్తి సహజాతధమ్మే ఇస్సరియం కరోన్తీతి ఇన్ద్రియాని. ఇదిధాతు పరమిస్సరియే ఇయో. గుపితాని ఇన్ద్రియాని గుపితమిన్ద్రియాని , చక్ఖాదిఇన్ద్రియాని లబ్భన్తి. తేహి. ఉపేతి సమ్పజ్జతీతి ఉపేతో, సుగతో. ఉపపుబ్బ ఇధాతు గతియం త, తం ఉపేతం. కిఞ్చాపి బుద్ధతో అఞ్ఞేహి అరియసావకాదీహి పుగ్గలేహి చక్ఖాదిఇన్ద్రియాని రక్ఖితాని. బుద్ధోయేవ పన బోధిపల్లఙ్కే సహ వాసనాయ సబ్బ కిలేసానం అరహత్తమగ్గేన విద్ధంసితత్తా విసిట్ఠేన చక్ఖాది ఇన్ద్రియం రక్ఖితో హోతీతి తస్స గుపితమిన్ద్రియేహుపేతన్తి థోమేతి.

రవిససిమణ్డలప్పభుతిలక్ఖణోపచిత్తన్తి సూరియమణ్డల చన్దమణ్డలాదీహి పాదచక్కలక్ఖణేహి అభివిచిత్రపాదం. ఉపసద్దో చేత్థ భుసత్థవాచకో. అభివిచిత్రం సూరియమణ్డల చన్దమణ్డలాదిం పాదచక్కలక్ఖణవన్తం వా. ఏత్థ చ రవీతి సూరియో, సో హి రవతి సీఘం గచ్ఛతీతి రవీతి వుచ్చతి. రుధాతు గతియం ణి. వుత్తఞ్హి **పాథేయ్యట్ఠకథాయం** "చన్దో ఉజుకం సణికం గచ్ఛతి, సూరియస్స పన ఉజుకం గమనం సీఘ"న్తి. ణ్వాది **మోగ్గల్లానే** పన "రుసద్దే ఇ. ఓ అవాదేసో. రవతి గజ్జతీతి రవి. ఆదిచ్చో"తి వుత్తం. **అభిధాన టీకాయఞ్చ** "రవన్తి ఏతేన సత్తా పభావితత్తాతి రవీ"తి వుత్తం. ససీతి చన్దో. సో హి ససతి తిణేన పాణతి జీవతీతి ససో, ససపణ్డితో. ససధాతు పాణే అ. ససరూపలక్ఖణమేత్థ అత్థీతి ససీతి వుచ్చతి. అతీతే హి ససరాజా బ్రాహ్మణవేసేన ఆగన్త్వా యాచకస్స సక్కరఞ్ఞో అఙ్గారరాసిమ్హి లఙ్ఘిత్వా జీవితం పరిచ్చజిత్వా కాయం అదాసి. అథ పన సక్కో రాజా తస్స ససపణ్డితస్స జీవితపరిచ్చజితస్స జీవితదానగుణో సకలకప్పం పాకటో హోతూతి పబ్బతం పీళేత్వా పబ్బతరసం

ఆదాయ చన్దమణ్డలే ససరూపలక్ఖణం లిఖిత్వా ఠపేసి. తస్మా చన్దో ససీతి లోకేహి వోహరియతి. తస్స పన విత్థారో ససపణ్డితజాతకే పస్సిత్వా గహేతబ్బో.

అథ వా ససతి హింసతి ఉణ్హగుణన్తి ససీతి వుచ్చతి. ససుధాతు హింసాయం ఈపచ్చయో. మణ్డియతి విభూసియతి పరిచ్ఛేదకరణవసేనాతి మణ్డలం. మణ్డధాతు మడిధాతు వా విభూసనే అలో. అథ వా మణ్డం విభూసనం పరిసమన్తతో లాతి గణ్హాతీతి మణ్డలం. మణ్డసద్దూపపద లాధాతు గహణే క్వి. రవినో మణ్డలం రవిమణ్డలం, ససినో మణ్డలం ససిమణ్డలం, రవిమణ్డలఞ్చ ససిమణ్డలఞ్చ రవిససిమణ్డలం, మణ్డలసద్దో రవిసద్దేపి యోజేతబ్బో. మణ్డలసద్దస్స ద్వన్దపదతో సుయ్యమానత్తా. **పభుతీ**తిఆది. సో హి ఆద్యత్థవాచకో అబ్యయనిపాతో. రవిససిమణ్డలం పభుతిఆది యస్సాతి రవిససిమణ్డలప్పభుతి, పాదచక్కలక్ఖణం లబ్భతి. లక్ఖియతి లక్ఖితబ్బం ఏతేనాతి లక్ఖణం, పాదప్ప వత్తచక్కలక్ఖణం, రవిససిమణ్డలప్పభుతి చ తం లక్ఖణఞ్చాతి రవిససిమణ్డలప్పభుతిలక్ఖణం, తేన ఉపచిత్తం అతివిచిత్రం పాదం యస్స సోతి రవిససిమణ్డలప్పభుతిలక్ఖణోప చిత్తో, సుగతో. అథ వా ఉపచిత్తం అతివిచిత్రం రవిససి మణ్డలప్పభుతిలక్ఖణం పాదచక్కలక్ఖణం అస్సాతి తథా, సుగతో. తం.

సురనరపూజితన్తి దేవమనుస్సేహి పూజితబ్బం. సురన్తి ఇస్సరియ కీళాదీహి దిబ్బన్తీతి సురా, దేవా. సురధాతు దిబ్బనే అ. అథ వా సురతి ఇసతి దేవిస్సరియం పాపుణాతి విరోచతి చాతి సురా, దేవా. సురధాతు ఇస్సరియదిత్తీసు అ. సున్దరా రావాచా ఏతేసన్తి వా సురా, దేవా. ఖన్ధసన్తానం సకకమ్మం వా నరన్తి నియన్తీతి నరా, మనుస్సా. నరధాతు నయనే అ. సురా చ నరా చ సురనరా, తేహి పూజితబ్బోతి సురనర పూజితో, సుగతో. తం. **సుగత**న్తి బుద్ధం. సో హి సోభనం గతం గమనం ఏతస్సాతి సుగతోతి వుచ్చతి. భగవతో హి వేనేయ్యజనూపసఙ్కమనం ఏకన్తేన తేసం హితసుఖనిప్ఫాదనతో సోభనం. తథా లక్ఖణానుబ్యఞ్జనప్పటి మణ్డితరూపకాయతాయ దుతవిలమ్బితఖలితానుకడ్ఢననిప్పీళనుక్కుటిక కుటిలాకుటిలతాది దోసరహిత మవహసిత రాజహంసఉసభ వారణ మిగరాజగమనం కాయగమనం. ఞాణగమనఞ్చ విపుల నిమ్మల కరుణా సతి వీరియాది గుణవిసేస సహిత అభినీహారతో యావ మహాబోధి అనవజ్జతాయ సోభనమేవాతి.

అథ వా సయమ్భూఞాణేన సకలమ్పి లోకం పరిఞ్ఞాభి సమయవసేన పరిజానన్తో ఞాణేన సమ్మా గతో అవగతోతి సుగతో, తథా లోకసముదయం పహానాతిసమయవసేన పజహన్తో అనుప్పత్తిధమ్మతం ఆపాదేన్తో సమ్మా గతో అవగతోతి సుగతో, లోకనిరోధం నిబ్బానం సచ్ఛికిరియాభిసమయవసేన సమ్మా గతో అవగతోతి సుగతో, లోకనిరోధగామినిప్పటిపదం భావనాభి సమయవసేన సమ్మా గతో పటిపన్నోతి సుగతో, సోతాపత్తిమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా, తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతీతి సుగతోతిఆదినా నయేన అయమత్థో విభావేతబ్బో. అథ వా సున్దరం ఠానం సమ్మాసమ్బోధిం నిబ్బానమేవ వా గతో అధిగతోతి సుగతో. యస్మా వా భూతం తచ్ఛం అత్థసంహితం వేనేయ్యానం యథారహం యుత్తమేవ చ ధమ్మం భాసతి, తస్మా సమ్మా గదతీతి సుగతో దకారస్స తకారం కత్వా. ఇతి సోభన గమనతాదీహి సుగతో, తం సుగతం. **ఆదర**న్తి సక్కచ్చం, ఆదరనం ఆదరో. ఆపుబ్బ దరధాతు ఆదరే ణ. తం ఆదరం. **నమామీ**తి అహం వన్దామీతి అత్థోతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. సుచిపరివారితం రాగాదిమల విసుద్ధాహి అరియసావకాదిపరిసాహి పరిక్ఖారితం కిలేసమలవిసుద్ధం పరిక్ఖారవన్తం వా, సురుచిరప్పభాహి సుట్ఠు కన్తిత సరీరనిక్ఖన్తబ్యామమత్తరంసీహి కరణభూతేహి, రత్తం నిచ్చం రఞ్జితబ్బకాయం, సిరివిసరాలయం పఞ్ఞాపుఞ్ఞసఙ్ఖాతలక్ఖిస మూహానం పతిట్ఠానం, గుపితమిన్ద్రియేహి గుపితబ్బేహి

సంవరితబ్బేహి ఛహి చక్ఖాదిఇన్ద్రియేహి, ఉపేతం సముపేతం సమన్నాగతం, రవిససిమణ్డలప్పభుతిలక్ఖణోపచిత్తం సూరియమణ్డలచన్దమణ్డలాదీహి పాదచక్కలక్ఖణేహి అభివిచిత్రపాదం, అభివిచిత్రం సూరియ మణ్డలచన్దమణ్డలాదిం పాదచక్కలక్ఖణవన్తం వా, సురనరపూజితం దేవమనుస్సేహి పూజితబ్బం, సుగతం బుద్ధం ఆదరం సక్కచ్చం అహం నమామి వన్దామీతి.

సత్తరసమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౧౮. మగ్గోళుమ్బేన ముహపటిఘాసాదిఉల్లోలవీచిం,
సంసారోఘం తరి తమభయం పారపత్తం పజానం;
తాణం లేణం అసమసరణం ఏకతిత్థం పతిట్ఠం,
పుఞ్ఞక్ఖేత్తం పరమసుఖదం ధమ్మరాజం నమామి.

౧౮. ఏవం సత్తరసమగాథాయ సుగతం వన్దిత్వా ఇదాని సంసారోఘం తరితాదీహి నవహి గుణేహి థోమిత్వా వన్దితుకామో **మగ్గోళుమ్బేన**త్యాదిగాథమాహ. అయం పన మ భ న త త గణేహి చ గరుద్వయేన చ రచితత్తా సత్తరసక్ఖరేహి యుత్తా మన్దక్కన్తాగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** “మన్దక్కన్తా మ భ న తత గా గో యుగుత్వస్స కేహీ”తి. తస్సా పనాయమత్థో. యస్సం పటిపాదం యుగుత్వస్సకేహి చతు ఛ సత్తయతీహి మ భ న త త గా మగణ భగణ నగణ తగణ తగణ గరూ చ గో గరు చ చే యుత్తా, మన్దక్కన్తాగాథానామాతి. యుగుత్వస్సకేహీతి ఏత్థ చ యుగసద్దస్స మగ్గఫలచతుబ్బిధపురిసయుగళవాచకత్తా యుగసద్దో చతుసఙ్ఖ్యావాచకో, ఉతూనం హేమన్తసిసిర వస్సన్త గిమ్హ వస్సాన సరద ఉతువసేన ఛబ్బిధత్తా ఉతుసద్దో ఛసఙ్ఖ్యావాచకో. అస్ససద్దో సత్తసఙ్ఖ్యావాచకోతి వేదితబ్బో . **ఛప్పచ్చయటీకాదీసు** హి “అస్ససద్దస్స సత్తసఙ్ఖ్యావాచకభావో వుత్తో”తి.

తత్థ పన యో ధమ్మరాజా ముహపటిఘాసాదిఉల్లోలవీచిం సంసారోఘం మగ్గోళుమ్బేన తరి, అభయం పారపత్తం పజానం తాణం లేణం అసమసరణం ఏకతిత్థం పతిట్ఠం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం పరమసుఖదం తం ధమ్మరాజం అహం నమామీతి సమ్బన్ధో. ఏతిస్సం పన అత్థక్కమేన వణ్ణయిస్సామి. **ముహపటిఘాసాది ఉల్లోలవీచిన్తి** మోహదోసతణ్హాదిసఙ్ఖాతం మహాతరఙ్గ ఖుద్దఊమికం. ముయ్హన్తి ఏతేన సమ్పయుత్తధమ్మా, సయం వా ముయ్హతి, ముయ్హనమత్తమేవేతన్తి ముహో, మోహో. ముహధాతు వేఖిత్తే ణ. పటిహఞ్ఞన్తి సమ్పయుత్తధమ్మా, సయం వా పటిహఞ్ఞతి పటిహఞ్ఞనమత్తమేవేతన్తి పటిఘో, దోసో. పటిపుబ్బ హనధాతు హింసాగతీసు అ. హనస్స ఘో. అసనం ఇచ్ఛనం ఆసా, ఇసతి ఇచ్ఛతీతి వా ఆసా, తణ్హా. ఇసుధాతు ఇచ్ఛాయం అ. ఇస్స ఆ. ముహో చ పటిఘో చ ఆసా చ ముహపటిఘాసా, తే ఆది యేసన్తేతి ముహపటిఘాసాది, లోభాదికిలేసా లబ్భన్తి. ఏత్థ చ ఆదిసద్దేన మాన దిట్ఠి విచికిచ్ఛా థిన ఉద్ధచ్చ అహిరిక అనోత్తప్పకిలేసే చ అకుసలచిత్తుప్పాదే చ సఙ్గణ్హాతి. ఉద్ధం ఉదకం లోలతి ఆకులేతీతి ఉల్లోలో, మహాతరఙ్గో. ఉపుబ్బలోల ధాతు ఉమ్మాదనే ణ. తీరం ఉలతి గచ్ఛతీతి వా ఉల్లోలో. ఉలధాతు గతియం ఓలపచ్చయో. విప్పయం విచిత్తం చినోతీతి వీచి, ఖుద్దకఊమి. విపుబ్బ చిధాతు చయే క్వి. ఉల్లోలో చ వీచి చ ఉల్లోలవీచి. కేసుచి పోత్థకేసు చ కుల్లోలవీచిన్తిపాఠో దిస్సతి. న సో యుజ్జతి, కస్మా, కుల్లసద్దస్స ఉళుమ్పత్థవాచకత్తా. ఉల్లోలసద్దోయేవ హి మహాతరఙ్గత్థ వాచకో హోతీతి. వుత్తఞ్హి **అభిధానప్పదీపికాయం** “ఉల్లోలో తు చ కల్లోలో, మహావీచిసు కథ్యతే”తి.

మూలపణ్ణాసట్ఠకథాయఞ్చ “కుల్లో నామ తరణత్థాయ కలాపం కత్వా బన్ధో. పత్థరిత్వా బద్ధా పన పదరచాటి ఆదయో ఉళుమ్పో”తి వుత్తో. ముహపటిఘాసాదిఏవ ఉల్లోలవీచి. సా అస్మిం సంసారోఘే అత్థీతి ముహపటిఘాసాదిఉల్లోలవీచి. సమాసన్తతద్ధితాయం. పీతిసుఖం, మహాసన్నం, రత్తిదివన్త్యాదీసు వియ. ఏవం పనేత్థ వచనత్థో కాతబ్బో. పీతి చ సుఖఞ్చ పీతిసుఖం, తం అస్స ఝానస్స అత్థి, తస్మిం వా విజ్జతీతి పీతిసుఖం, ఝానం. మహన్తం ఆసనం మహాసనం, తస్స భావో మహాసన్నం. రత్తి చ దివా చ రత్తిదివం. రత్తిదివం కతం రత్తిదివన్తి. అథ వా ఉల్లోలవీచి వియ ముహపటిఘాసాది ఉల్లోలవీచి, సంసారోఘం లబ్భతి. ఉపమా బహుబ్బీహిసమాసోయం. యథా పన మహాసముద్దే భాయితబ్బా మహాతరఙ్గఊమివేగాదయో చ సంసుమార తిమి తిపిఙ్గలాది మచ్ఛమకారాదయో చ ఓకిణ్ణా హోన్తి, ఏవం మోహాదికిలేసా చ అకుసలచిత్తుప్పాదా చ తేహి నిబ్బత్తా భయానకా బహూ జాతిజరాబ్యాధిమరణదుక్ఖాదయో చ ఖన్ధాదయో చ ఓకిణ్ణా హోన్తీతి వుత్తం హోతి. **సంసారోఘన్తి** సంసారసఙ్ఖాతం ఓఘం సముద్దజలప్పవాహం. సంపునప్పునం అబ్బోచ్ఛిన్నం వా సరతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి సంసారో. సంపుబ్బసరధాతు గతియం ణ. ఖన్ధధాతుఆయత నానం అబ్బోచ్ఛిన్నం పవత్తతీతి అత్థో. తేన వుత్తం **అట్ఠకథాసు** –

> “ఖన్ధానఞ్చ పటిపాటి, ధాతుఆయతనాన చ;
> అబ్బోచ్ఛిన్నం వత్తమానా, సంసారోతి పవుచ్చతీ”తి.

సత్తే ఓత్థరిత్వా అజ్ఝోత్థరిత్వా హేట్ఠా హనతి హారతీతి ఓఘో, జలప్పవాహో. అవపుబ్బ హనధాతు హారణే ణ. హనస్స ఘో. అవసద్దో ఓత్థరణత్థో. అత్తని పతితే సత్తే హేట్ఠా కత్వా హనేతి ఓసీదాపేతీతి వా ఓఘో, జలప్పవాహో. అవపుబ్బ హనధాతు ఓసీదాపనే ణ. అవసద్దో హేట్ఠాభాగత్థో. ఓఘో వియాతి ఓఘో, సంసారో. అథ వా సత్తసఙ్ఖారే ఓత్థరిత్వా అజ్ఝోత్థరిత్వా అభిభవిత్వా వట్టస్మిం హనతి హారతీతి ఓఘో, ఓహనేతి ఓసీదాపేతి వట్టస్మిం సత్తసఙ్ఖారేతి వా ఓఘో, రాగాది కిలేసా లబ్భన్తి. సంసారోఏవ ఓఘో సంసారోఘో, తం సంసారోఘం.

మగ్గోళుమ్పేనాతి ఏత్థ మగ్గఓళుమ్పేనాతి పదచ్ఛేదో. అట్ఠమగ్గఙ్గసఙ్ఖాతేన కుల్లేనాతి అత్థో. ఏత్థ చ మగ్గో వుచ్చతి అట్ఠఙ్గికమగ్గో. మగ్గన్తి గచ్ఛన్తి బుద్ధా చ అరియసావకా చ అగతం దిసం నిబ్బానన్తి మగ్గో. అట్ఠఙ్గికో మగ్గో. మగ్గధాతు గతియం అ. వుత్తఞ్హి **పటిసమ్భిదామగ్గే** “ఏతేన మగ్గేన బుద్ధా చ సావకా చ అగతం దిసం నిబ్బానం గచ్ఛన్తీతి అట్ఠఙ్గికో మగ్గో”తి. అథ వా నిబ్బానం మగ్గతి గవేసతీతి మగ్గో, నిబ్బానత్థికేహి మగ్గియతి గవేసియతీతి వా మగ్గో, అట్ఠఙ్గికో మగ్గో. ఞాణేన దస్సియతీతి అత్థో. మగ్గధాతు గవేసనే అ. వుత్తఞ్హేతం **మహావగ్గసంయుత్తట్ఠకథాయం** “మగ్గోతి కేనట్ఠేన మగ్గో, నిబ్బానం మగ్గనట్ఠేన నిబ్బానత్థికేహి మగ్గనియట్ఠేన చా”తి. అథ వా మగ్గియతి పటిపజ్జియతీతి మగ్గో, నిబ్బానత్థికేహి అట్ఠఙ్గికో మగ్గో పటిపజ్జియతీతి అత్థో. ఉళు వుచ్చతి ఉదకం, తతో పాతి రక్ఖతీతి ఉళుపో, సోయేవ నిగ్గహితాగమవసేన ఉళుమ్పో, కుల్లో. ఉళుసద్దూపపదపాధాతు రక్ఖనే క్వి. మగ్గోఏవ ఉళుమ్పో మగ్గోళుమ్పో, మగ్గసఙ్ఖాతో వా ఉళుమ్పో తథా, మగ్గసదిసో వా ఉళుమ్పో తథా, మగ్గో వియ వా ఉళుమ్పో తథా, మగ్గో చ ఉళుమ్పో చ మగ్గోళుమ్పో. అథ వా ఉళుమ్పోఏవ మగ్గో మగ్గోళుమ్పో, ఉళుమ్పసఙ్ఖాతో వా మగ్గో తథా, ఉళుమ్ప సదిసో వా మగ్గో తథా, ఉళుమ్పో వియ వా మగ్గో తథా, ఉళుమ్పో చ మగ్గో చ మగ్గోళుమ్పోతి ఏవం రూపకసదిసఉపమా సముపేక్ఖత్థవసేన చ పరపక్ఖ సకపక్ఖత్థవసేన చ వచనత్థో వేదితబ్బో. తేన మగ్గోళుమ్పేన. **తరీతి** అతరి. ధమ్మరాజా హి అట్ఠమగ్గఙ్గనావాయ సంసారోఘం తరిత్వా నిబ్బానతీరం పాపుణాతి. అతీతా బుద్ధా పాపుణింసు. అనాగతా బుద్ధా పాపుణిస్సన్తీతి వుత్తం హోతి. వుత్తఞ్హి **మహావగ్గసంయుత్తే**

“ఏకాయనం జాతిఖయన్తదస్సీ,

మగ్గం పజానాతి హితానుకమ్పీ;

ఏతేన మగ్గేన తరింసు పుబ్బే,

తరిస్సన్తియేవ తరన్తి ఓఘ”న్తి; **బుద్ధవంసే** చ

“సంసారసోతం ఛిన్దిత్వా, విద్ధంసేత్వా తయో భవే;

ధమ్మనావం సమారుయ్హ, తారేమి జనతం బహు”న్తి.

అభయన్తి జాతిజరాబ్యాధిమరణభయాదీనం అభావతో నిబ్భయం. సో హి భగవా నత్థి భయం ఏతస్సాతి అభయోతి వుచ్చతి. అథ వా అభయన్తి ఖేమం. తఞ్హి నిబ్బానం నత్థి జాతిఆదిభయం ఏత్థాతి అభయన్తి వుచ్చతి. ఏతస్మిం పన దుతియవికప్పే తం పదం పారన్తిపదే విసేసనం. **పారపత్త**న్తి ఏత్థ పారన్తి సంసారవట్టస్స పరతీరట్ఠేన వుచ్చతి నిబ్బానం. తఞ్హి ఉదకం పాతి రక్ఖతీతి పారం, సముద్దపారం. పాధాతు రక్ఖనే అరో. అథ వా పారేతి సమత్థేతి తరఙ్గాదయో వారేతున్తి పారం. పారధాతు సమత్థియం అ. పారం వియాతి పారన్తి వుచ్చతి. నీతత్థేన పన ఏవం వచనత్థో కాతబ్బో. జాతి భయాదిం పాతి రక్ఖతి ఏత్థాతి పారం, పారేతి సమత్థేతి ఏత్థ వా జాతిభయాదయో వారేతున్తి పారం, నిబ్బానం. తం పజ్జిత్థ అధిగమిత్థాతి పారపత్తో, ధమ్మరాజా. పారసద్దూపపద పదధాతు గతియం త. అథ వా ముత్తో మోచేయ్యన్తిఆదినా నయేన పవత్తస్స మహాభినీహారస్స సకలస్స సంసారదుక్ఖస్స వా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణాదిగుణానం వా పారం పరియన్తం పత్తో గతోతి పారపత్తో, ధమ్మరాజా. పారసద్దో హి పరియన్త వాచకో. తం పారపత్తం. **పజాన**న్తి సబ్బసత్తానం. తేహి కమ్మకిలేసేహి పకారేన జనియతి నిబ్బత్తియతీతి పజాతి వుచ్చన్తి. తేసం పజానం.

తాణన్తి తాయనట్ఠేన తాణం. సత్తానం సంసార భయతో తాయతి రక్ఖతీతి తాణో, ధమ్మరాజా. తాధాతు రక్ఖనే యు. అథ వా తాణన్తి సత్తానం సంసారవట్టదుక్ఖతో పరిపాలనట్ఠేన తాణం. సో హి ధమ్మరాజా సత్తానం సంసారవట్టదుక్ఖతో ధమ్మదేసనాయ మగ్గ ఫలనిబ్బానసుఖం దదన్తో తాయతి పాలేతీతి తాణోతి వుచ్చతి. తం తాణం. **లేణ**న్తి నిలీయనట్ఠేన లేణం, జాతిభయాదీహి పీళితేహి సత్తేహి లీయన్తి నిలీయన్తి ఏత్థాతి లేణో, ధమ్మరాజా. లీధాతు నిలీయనే యు. అథ వా లేణన్తి సంసారభయం పస్సన్తేహి నిలీయనట్ఠేన లేణం. సో హి ధమ్మరాజా సంసారనిస్సరణత్థికేహి లీయన్తి నిలీయన్తి ఏత్థాతి లేణోతి వుచ్చతి. తం లేణం. ధమ్మరాజా హి సంసారభయేహి పీళితానం సబ్బసత్తానం తాణం లేణం సరణం పరాయనం ఠానం హోతీతి వుత్తం హోతి.

అసమసరణన్తి సబ్బసత్తానం అసదిసఅవస్సయనం, నత్థి ఏతస్స సమో సదిసో సీలాదిగుణేనాతి అసమో, ధమ్మరాజా. సరతి గచ్ఛతి అవస్సయతి ఏత్థాతి సరణో, ధమ్మరాజా. సరధాతు గతిమ్హి యు. అసమో అసదిసో హుత్వా సరణోతి అసమసరణో, ధమ్మరాజా. సమ్భావ నాకమ్మధారయసమాసోయం. ధమ్మరాజా హి సబ్బసమ్పత్తిసుఖానం దాయకత్తా సబ్బసత్తానం అనఞ్ఞసాధారణం అసమం సరణం అవస్సయనం పరాయనం హోతీతి అత్థో. తం అసమసరణం. **ఏకతిత్థ**న్తి నిబ్బానపారగమనానం ఏకతిత్థభూతం. తరన్తి ఉత్తరన్తి ఏత్థ ఏతేన వా నజ్జసముద్దాదిన్తి తిత్థం. నజ్జసముద్దాదీనం పారిమతీరగమనత్థం ఓతరణట్ఠానం లబ్భతి. తరధాతు ఓతరణే థ. రస్స తో, ఇకారాగమో. మనుస్సానం ఏకం తిత్థం ఏకతిత్థం, తం వియాతి ఏకతిత్థో, ధమ్మరాజా. యథా హి తిత్థేన నజ్జాదిం తరన్తా మనుస్సా పారిమతీరం సుఖం పాపుణన్తి, న అతిత్థేన, ఏవం సేట్ఠభూతేన బుద్ధతిత్థేన సంసారోఘం తరన్తా వేనేయ్యసత్తా నిబ్బానపారం సుఖం పాపుణన్తి, న అతిత్థేన

అఞ్ఞతిత్థియేన, తస్మా ధమ్మరాజం ఏకతిత్థోతి థోమేతి. నీతత్థేన పన ఏకో సేట్ఠో హుత్వా నిబ్బానపారం తరన్తి ఉత్తరన్తి ఏత్థాతి ఏక తిత్థో, ధమ్మరాజా. ఖేమం నిబ్బానపారం తరితుకామా వేనేయ్యసత్తా ఏత్థ బుద్ధతిత్థే దేసితధమ్మం సుత్వా దేసితధమ్మానురూపం పటిపజ్జిత్వా సంసారోఘం అట్ఠమగ్గఙ్గనావాయ ఛిన్దిత్వా ఖేమం నిబ్బానపారం సుఖం తరన్తి, ఇతితస్మా ఏత్థాతిపదేన నిద్దిట్ఠో సో బుద్ధో సబ్బసత్తానం ఏకో సేట్ఠో తిత్థో నామ. న అఞ్ఞతిత్థియా ఏకతిత్థా నామ హోన్తీతి అత్థో. తం ఏకతిత్థం.

పతిట్ఠన్తి సబ్బసత్తానం మహాదీపం వియ పతిట్ఠం ఆధారభూతం. పటిసరణం లేణం పరాయనన్తి అత్థో. పతిట్ఠహన్తి ఏత్థాతి పతిట్ఠో, ధమ్మరాజా. పతిపుబ్బఠాధాతు గతినివత్తిమ్హి అ. ధమ్మరాజా హి సబ్బసుఖత్థికానం సత్తానం మహాదీపో వియ పతిట్ఠో పటిసరణో లేణో పరాయనో హోతీతి అత్థో, తం పతిట్ఠం. **పుఞ్ఞక్ఖేత్త**న్తి నిబ్బానసుఖత్థికానం పుఞ్ఞబీజస్స ఖేత్తభూతం. పుఞ్ఞత్థికానం పుఞ్ఞబీజస్స వపనఠానం ఖేత్తభూతం వా, అత్తనో కారకం పవతి సోధేతీతి పుఞ్ఞం, కుసలం. పుధాతు సోధనే ఞ్ఞో. అథ వా పరం పుజ్జభావం జనేతీతి పుఞ్ఞం, సదా పూజితం వా జనేతీతి పుఞ్ఞం, కుసలం. పూజసద్దూపపద జనధాతు ఞ్ఞో. నిరుత్తినయేన సద్దసిద్ధి వేదితబ్బా. అవసేసం అపుఞ్ఞం పునాతి సోధేతీతి వా పుఞ్ఞం, కుసలం. పుధాతు సోధనే ఞ్ఞో. ఖిత్తం వుత్తం బీజం తాయతి రక్ఖతీతి ఖేత్తం, కేదారాది. ఖిపసద్దూపపద తాధాతు రక్ఖనే క్వి. బీజాని వపన్తానం మనుస్సానం మహప్ఫలభావకరణేన బీజం రక్ఖతీతి అత్థో. అథ వా ఖిపన్తి వపన్తి ఏత్థ బీజానీతి ఖేత్తం. ఖిపధాతు పేరణే ఖేపే వా త. ఖేత్తం వియాతి ఖేత్తో. ధమ్మరాజా. నీతత్థేన పన పుఞ్ఞబీజాని వపన్తానం సత్తానం మహప్ఫల భావకరణేన ఖిత్తం వుత్తం పుఞ్ఞబీజం తాయతి రక్ఖతీతి ఖేత్తో. అథ వా నిబ్బానత్థికేహి పుఞ్ఞబీజాని ఖిపియన్తి వపియన్తి ఏత్థాతి ఖేత్తో. ధమ్మరాజాతి కాతబ్బో. పుఞ్ఞానం ఖేత్తం పుఞ్ఞక్ఖేత్తో, ధమ్మరాజా. యథా హి రఞ్ఞో వా అమచ్చాదీనం వా సాలీనం వా యవానం వా విరూహనట్ఠానం రఞ్ఞో వా అమచ్చాదీనం వా సాలిఖేత్తం యవఖేత్తన్తి వుచ్చతి. ఏవం ధమ్మరాజా సబ్బలోకస్స పుఞ్ఞమహబ్బలభావకరణేన పుఞ్ఞానం విరూహ నట్ఠానం ధమ్మరాజం నిస్సాయ సత్తలోకస్స నానప్పకారహిత సుఖసంవత్తనికాని పుఞ్ఞాని విరూహన్తి, తస్మా ధమ్మరాజా పుఞ్ఞక్ఖేత్తన్తి అభిత్థవితోతి వుత్తం హోతి. తం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం.

పరమసుఖదన్తి ఉత్తమం నిబ్బానసుఖం దదమానం. వుత్తఞ్హి “నిబ్బానం పరమం సుఖ”న్తి. ఏత్థ చ పరమసద్దో ఉత్తమత్థవాచకో అనిప్ఫన్నపాటి పదికో. అథ వా పరం అతిరేకం అరియేహి మానితబ్బన్తి పరమం, నిబ్బానం. పరపుబ్బమాధాతు మానే అ. పకారేన అరియేహి రమియతి ఏత్థాతి వా పరమం, నిబ్బానం. పపుబ్బరముధాతు రమనే ణ. **అభిధానటీకాయం** పన “పరం పచ్చనీకం మారేతీతి పరమం. పకట్ఠభావే రమతీతి పరమం. ణో”తి వుత్తం. తస్స సుఖం పరమసుఖం. పరమం ఉత్తమం వా సుఖం పరమసుఖం. తం దదాతీతి పరమసుఖదో, ధమ్మరాజా. పరమసుఖసద్దూపపద దాధాతు దానే క్వి. ధమ్మరాజా పన వేనేయ్యసత్తానం ధమ్మదేసనాయ చ చతుపచ్చయప్పటిగ్గహణేన చ నిబ్బానసుఖం దేతీతి వుత్తం హోతి. తం పరమసుఖదం. **ధమ్మరాజ**న్తి బుద్ధం. సో హి లోకియ లోకుత్తరధమ్మేహి దేవమనుస్సానం రఞ్జేతి తోసేతీతి ధమ్మరాజాతి. అథ వా పారమీధమ్మేనేవ బుద్ధత్తం పత్వా రాజా జాతోతి ధమ్మరాజాతి. పారమీధమ్మేనేవ జాతో వా రాజాతి ధమ్మరాజాతి చ వుచ్చతి. తం ధమ్మరాజం అహం నమామీతి సమ్బన్ధో.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. యో ధమ్మరాజా ముహ పటిఘూసాదిఉల్లోలవీచిం మోహదోసతణ్హాదిసఙ్ఖాతం మహాతరఙ్గ ఖుద్దకఊమికం, సంసారోఘం సంసారసఙ్ఖాతం ఓఘం సముద్దజలప్పవాహం . మగ్గోళుమ్పేన అట్ఠమగ్గఙ్గసఙ్ఖాతేన కుల్లేన తరి అతరిం, అభయం ఖేమం, జాతిఆదీనం అభావతో నిబ్భయం వా, పారపత్తం నిబ్బానపారం

పత్తం అధిగతం, పజానం సబ్బ సత్తానం, తాణం తాయనట్ఠేన తాణం రక్ఖణం. లేణం నిలీయనట్ఠేన లేణం నిలీయనం, అసమసరణం సబ్బసత్తానం అసదిసఅవస్సయనం, ఏకతిత్థం నిబ్బానపారగమనానం ఏకతిత్థ భూతం, పతిట్ఠం సబ్బసత్తానం మహాదీపం వియ పతిట్ఠం ఆధారభూతం, పుఞ్ఞక్ఖేత్తం నిబ్బానసుఖత్థికానం పుఞ్ఞబీజస్స ఖేత్తభూతం, పుఞ్ఞత్థికానం పుఞ్ఞబీజస్స వపనట్ఠానం ఖేత్తభూతం వా, పరమసుఖం ఉత్తమం నిబ్బానసుఖం దదమానం, ధమ్మరాజం బుద్ధం లోకియలోకుత్తర ధమ్మేహి పజానం రఞ్జాపనం వా, పారమీధమ్మేనేవ బుద్ధభావం జాతం బుద్ధం వా, అహం తీహి ద్వారేహి నమామీతి.

అట్ఠారసమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౧౯. కణ్డమ్బంమూలే పరహితకరో యో మునిన్దో నిసిన్నో;
అచ్ఛేరం సీఘం నయనసుభగం ఆకులణ్ణగ్గిజాలం;
దుజ్జాలద్ధంసం మునిభిజహితం పాటిహేరం అకాసి;
వన్దే తం సేట్ఠం పరమరతిజం ఇద్ధిధమ్మేహుపేతం.

౧౯. ఏవం అట్ఠారసమగాథాయ ధమ్మరాజం వన్దిత్వా ఇదాని సావత్థియం కణ్డమ్బమూలే ఇద్ధిపాటిహేరాదీహి గుణేహి మునిన్దస్స థోమేత్వా వన్దితుకామో **కణ్డమ్బంమూలే**త్యాది గాథమాహ. అయం పన మతనయయయగణేహి చ పఞ్చ యతి ఛయతి సత్తయ తీహి చ రచితత్తా అట్ఠారసక్ఖరేహి యుత్తా కుసుమితలతా వేల్లితాగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** “మో తో నో యో యా కుసుమితలతా వేల్లితాక్ఖుత్విసీహీ”తి. అయం పనేత్థ యోజనా. యస్సం పటిపాదం అక్ఖుత్విసీహి పఞ్చయతి ఛయతి సత్తయతీహి మోగణో చ తోగణో చ నోగణో చ యోగణో చ యా యగణద్వయఞ్చ చే యుత్తా , సా గాథా కుసుమితలతా వేల్లితా కుసుమితలతా వేల్లితా గాథా నామాతి. ఏత్థ చ అక్ఖసద్దస్స పఞ్చిన్ద్రియవాచకత్తా అక్ఖసద్దో పఞ్చసఙ్ఖ్యావాచకోతి వేదితబ్బో. ఉతూనం హేమన్తసిసిరవస్సన్తగిమ్హవస్సానసరదవసేన ఛబ్బిధత్తా ఉతుసద్దో ఛసఙ్ఖ్యావాచకోతి. ఇసిసద్దో విపస్సిఆదీనం బుద్ధానం సత్తవిధత్తా సత్తసఙ్ఖ్యావాచకోతి వేదితబ్బోతి.

తత్థ పన పరహితకరో యో మునిన్దో కణ్డమ్బమూలే నిసిన్నో పాటిహేరం సీఘం అకాసి, తం మునిన్దం అహం వన్దే వన్దామీతి సమ్బన్ధో. అత్థక్కమేన పనేత్థ వణ్ణయిస్సామి. **పరహితకరో**తి అత్తనా పరేసం సబ్బసత్తానం హితం అత్థం కరోన్తో. హినోతి వడ్ఢతి సుఖం ఏతేనాతి హితం, అత్థం పయోజనం వా. హిధాతు వడ్ఢనే త. తంసమఙ్గినో లోకియలోకుత్తరసుఖం వడ్ఢతీతి అత్థో. పరేసం హితం పరహితం, తం కరోతీతి పరహితకరో, మునిన్దో. సో హి దీపఙ్కరస్స భగవతో పాదమూలే లద్ధబ్యాకరణతో పట్ఠాయ అత్తనో సుఖం పజహన్తో సత్తలోకస్స హితసుఖత్థాయ కప్పసత సహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని సమతింసపారమియో పఞ్చమహాపరిచ్చాగే చ కరోన్తో సబ్బఞ్ఞుబుద్ధభావం పత్తకాలే చ పఞ్చచత్తాలీసవస్సాని ధమ్మ దేసనాయ సత్తలోకస్స లోకియలోకుత్తరహిత సుఖం కరోతీతి పరహితకరోతి థోమేతి. **యో**తి యో యాదిసో. **మునిన్దో**తి బుద్ధో. సో హి అగారియ ముని, అనగారియముని, సేక్ఖముని, అసేక్ఖముని, పచ్చేకమునివసేన పఞ్చన్నం మునీనం ఇన్దోతి మునిన్దోతి వుచ్చతి. **కణ్డమ్బమూలే**తి ఏత్థ కణ్డఅమ్బమూలేతి పదచ్ఛేదో. ఛన్దానురక్ఖణత్థం బిన్దాగమో. కణ్డనామికేన పసేనదికోసలరఞ్ఞో ఉయ్యానపాలేన రోపితస్స సేతమ్బరుక్ఖస్స సమీపేతి అత్థో. ఏత్థ చ కణ్డన్తి తస్సేవ నామం. అథ వా కం వుచ్చతి సుఖం, తం డేతి గచ్ఛతి పాపుణాతీతి కణ్డో, ఉయ్యానపాలో. కంసద్దూపపదడి ధాతు గతియం ఙ. కం వుచ్చతి వా ఉదకం, తం రుక్ఖేసు సిఞ్చనం టినాతి జానాతీతి కణ్డో, ఉయ్యానపాలో ఉయ్యాన నాయకో వా. ఫలకామేహి

జనేహి అమియతి గమియతీతి అమ్బో, సేతమ్బరుక్ఖో. అమధాతు గతియం బో. కణ్డనామికేన ఉయ్యానపాలేన రోపితో అమ్బో కణ్డమ్బో, తస్స మూలం సమీపన్తి కణ్డమ్బమూలం, తస్మిం కణ్డమ్బమూలే.

నిసిన్నోతి వసమానో. విమ్హాపనియట్ఠేన **అచ్ఛేరం**. అయఞ్హి అచ్ఛేరసద్దో విమ్హయత్థవాచకో అనిప్ఫన్నపాటి పదికో. అథ వా ఆభుసో విమ్హయో చరతి పవత్తతీతి అచ్ఛేరం, పాటిహీరం. ఆపుబ్బ చరధాతు గతియం అ. చరధాతుస్సచ్ఛేరాదేసో. ఆకారస్స రస్సో. అన్ధస్స పబ్బతారోహనం వియ నిచ్చం న చరతి న పవత్తతీతి అచ్ఛేరం, పాటిహీరం. నపుబ్బ చరధాతు గతియం అ. యథా హి అన్ధస్స పబ్బాతారోహనం నిచ్చం న హోతి, కదాచియేవ హోతి, ఏవమేవ భగవతో పాటిహారియం నిచ్చం న హోతి, కదాచియేవ హోతి. తస్మా తం అచ్ఛేరన్తి వుచ్చతి. తేన వుత్తం **నేత్తిఅట్ఠకథాయం** "యం అభిణ్హం న పవత్తతి, తం అచ్ఛరియ"న్తి. అథ వా అచ్ఛరం పహరితుం యోగ్గన్తి అచ్ఛరియం. యోగ్గతద్ధితే ణియపచ్చయో. అచ్ఛరియన్తి హి వత్తబ్బే ఛన్దానురక్ఖణత్థం ఇయసద్దలోపేన అచ్ఛేరన్తి వుత్తం. వుత్తఞ్హేతం **సీలక్ఖన్ధవగ్గట్ఠకథాయం** "అన్ధస్స పబ్బతారోహనం వియ నిచ్చం న హోతీతి అచ్ఛరియం. అయం తావ సద్దనయో. అయం పన అట్ఠకథానయో, అచ్ఛరాయోగ్గన్తి అచ్ఛరియం, అచ్ఛరం పహరితుం యుత్తన్తి అత్థో"తి. **నయనసుభగ**న్తి దేవమనుస్సానం పసాదచక్ఖుస్స సోభనపత్తం. సమవిసమం దస్సేన్తం అత్తభావం నేతీతి నయనం, పసాదచక్ఖు. నీధాతు నయే యు. తస్స సుభం సోభనం గచ్ఛతీతి నయనసుభగం, పాటిహీరం. నయనసుభ సద్దూపపదగముధాతు గతియం క్వి. తం నయనసుభగం.

ఆకులణ్ణగ్గిజాలన్తి ఏత్థ ఆకులఅణ్ణఅగ్గిజాలన్తి పదచ్ఛేదో. పరికిణ్ణ ఉదకధార అగ్గిసిఖావన్తం. అథ వా పరిసమన్తతో కులం పకిణ్ణం అఞ్ఞమఞ్ఞమిస్సకం యమకం యమకం ఉదకజాలఅగ్గిజాలవన్తన్తి అత్థో. ఆభుసో కులతి ఉదకగ్గిజాలం అఞ్ఞమఞ్ఞమిస్సకం కరోతీతి ఆకులం, ఉదకగ్గిజాలం. ఆపుబ్బకులధాతు కరణే అ. ఆభుసం కులతి బన్ధతి అఞ్ఞమఞ్ఞన్తి వా ఆకులం. అథ వా ఆసమన్తతో కులతి యమకం యమకం ఉదకగ్గిజాలం పవత్తతీతి ఆకులం, ఉదకగ్గిజాలం. ఉదకజాలం అగ్గిజాలేన అగ్గిజాలఞ్చ ఉదకజాలేన సమ్మిస్సో హోతీతి అత్థో. అనన్తి జీవన్తి ఏతేన సత్తాతి అణ్ణం, ఉదకం. అనధాతు జీవాయం అ. నస్స ణో. తస్స ద్విత్తం. ద్విభావో వా. అథ వా అరతి గచ్ఛతి తం తం ఠానన్తి అణ్ణం. అరధాతు గతిమ్హితో. తస్స అన్నాదేసో, ధాత్వన్తలోపో, న్నస్స ణ్ణత్తం. అణ్ణస్స ధారం అణ్ణం. ఉత్తరపదలోపేన. కుటిలభావేన అజతి గచ్ఛతీతి అగ్గి, అజధాతు గతియం ఇ. జస్స గ్గో. జలతి దిబ్బతీతి జాలం, సిఖం. జలధాతు దిత్తియం ణ. అగ్గినో జాలం అగ్గిజాలం. అణ్ణఞ్చ అగ్గిజాలఞ్చ అణ్ణగ్గిజాలం, ఆకులం పరికిణ్ణం అణ్ణగ్గిజాలం అస్సాతి ఆకులణ్ణగ్గిజాలం, యమక పాటిహీరం లబ్భతి. తం ఆకులణ్ణగ్గిజాలం.

దుజ్జాలద్ధంసన్తి దుట్ఠు దిట్ఠివాదసఙ్ఖాతజాలం విద్ధంసితం. దుట్ఠు జలతి బన్ధతి సంసారవట్టేతి దుజ్జాలం, దిట్ఠివాదజాలం. తిత్థియ వాదో హి నత్థి దిన్నన్తిఆదినయపవత్తో సంసారతో నిస్సరితుమప్పదానవసేన జాలసదిసత్తా దుజ్జాలన్తి అత్థో. దుపుబ్బ జలధాతు బన్ధనే ణో. తం ధంసతి విద్ధంసతీతి దుజ్జాలద్ధంసం, యమకపాటిహారియం. **మునిభిజహిత**న్తి మునిభి అజహితన్తి పదచ్ఛేదో. తత్థ మునిభీతి సబ్బసమ్మాసమ్బుద్ధేహి. తే హి మోనం వుచ్చతి సబ్బఞ్ఞుతఞాణం, తం ఏతేసం అత్థీతి మునీతి వుచ్చన్తి. కాయమోనేయ్య వచీమోనేయ్య మనోమోనేయ్యం ఏతేసం అత్థీతి వా ముని. అస్సత్థితద్ధితే ణీపచ్చయో. అథ వా ఇధలోక పరలోకం అత్తహిత పరహితం హితాహితఞ్చ మునన్తి జానన్తీతి మునీతి వుచ్చన్తి. తేహి మునీభి.

అజహితన్తి అవిజహితం అపరిచ్చత్తం వా, హాతబ్బం చజితబ్బన్తి జహితం. హాధాతు చాగే త. న జహితం అజహితం, పాటిహీరం. తం అజహితం. భగవతో హి సావత్థినగరస్స దక్ఖిణద్వారే కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే కతం పాటిహారియఞ్చ భగవా పన తస్మిం పాటిహారియావసానే తావతింసపురం గతో, తస్మిం పారిఛత్తకమూలమ్హి పణ్డుకమ్బలనామకే సిలాసనే సన్నిసిన్నో దేవానం అభిధమ్మకథాయ దేసనా చ సబ్బసమ్మాసమ్బుద్ధేహి అవిజహితా ధమ్మతాయేవ హోతీతి వుత్తం హోతి. **బుద్ధవంసట్ఠకథాయ**ఞ్హి సమతింసధమ్మతాపకాసనే సావత్థి నగరద్వారే యమకపాటిహారియకరణం. తావతింసే భవనే అభిధమ్మదేసనాతి ధమ్మతాభావేన వుత్తం. తస్మా పాటిహీరం మునీభిజహితన్తి థోమేతి.

పాటిహీరన్తి పచ్చనీకపటిహరణవసేన పాటిహారియం, పటిపక్ఖే తిత్థియే మద్దిత్వా హినోతి పవత్తతీతి పాటిహీరం. పటిపుబ్బహిధాతు గతియం ణో. హిస్స హీరణిదేసో. అథ వా భగవతో చ సాసనస్స చ పటిపక్ఖే తిత్థియే హరతి అపనేతీతి పాటిహీరం, ఇద్ధివిధఞాణం. పటిపుబ్బహరధాతు అపనయనే ణో. పటిహరతి అపనేతి సత్తానం దిట్ఠిమానోపగతాని చిత్తానీతి వా పాటిహీరం. అప్పసన్నానం పసాదం ఆహరతీతి వా పాటిహీరం. సమాహితే చిత్తే విగతూపక్కిలేసే కతకిచ్చేన పటిపచ్చా హరితబ్బం పవత్తేతబ్బన్తి వా పాటిహీరం. పటీతి హి అయంసద్దో పచ్ఛాతి ఏతస్స అత్థం బోధేతి. తస్మిం పటిపవిట్ఠమ్హి అఞ్ఞో ఆగచ్ఛి బ్రాహ్మణోతిఆదీసు వియ. అథ వా పటిపునప్పునం ఉదకగ్గిజాలం అబ్బోచ్ఛిన్నం యమకం యమకం హుత్వా హరతి పవత్తతీతి పాటిహీరం, యమకపాటిహారియం. తఞ్చ పన ఇద్ధిపాటిహారియ, ఆదేసనాపాటిహారియ, అనుసా సనీ పాటిహారియవసేన తివిధం హోతి. తేసు పన ఇధ ఇద్ధిపాటిహారియం అధిప్పేతన్తి. **సీఘ**న్తి ఖిప్పం ఆసుం లహుం వా. తం పన అకాసీతిపదే క్రియావిసేసనం. సేతి లహు హుత్వా పవత్తతీతి సీఘం. సిధాతు గతిమ్హి ఘుపచ్చయో. దీఘో. **అకాసీ**తి అకరి.

ఏత్థ చ పాటిహారియమేవం వేదితబ్బం. భగవా హి అభిసమ్బోధితో సత్తమే సంవచ్ఛరే సావత్థినగరస్స దక్ఖిణద్వారే కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే దేవానమిన్దేన సక్కేన ఆణాపితేన విసుకమ్మదేవపుత్తేన నిమ్మితే ద్వాదసయోజనే రతన మణ్డపే భగవతా నిమ్మితే యోజనప్పమాణే రతనపల్లఙ్కే రతనచఙ్కమే చ నిసీదిత్వా తియోజనికే దిబ్బసేతచ్ఛత్తే ధారయమానే సమన్తతో ద్వాదసయోజనాయ పరిసాయ అత్థాదానపరిదీపనం తిత్థియమద్దనం ఉపరిమకాయతో అగ్గిక్ఖన్ధో పవత్తతి, హేట్ఠిమకాయతో ఉదకధారా పవత్తతి, హేట్ఠిమకాయతో అగ్గిక్ఖన్ధో, ఉపరిమకాయతో ఉదకధారా. పురత్థిమకాయతో అగ్గిక్ఖన్ధో, పచ్ఛిమకాయతో ఉదకధారా. పచ్ఛిమకాయతో అగ్గిక్ఖన్ధో, పురత్థిమకాయతో ఉదకధారా, దక్ఖిణఅక్ఖితో అగ్గిక్ఖన్ధో, వామఅక్ఖితో ఉదకధారా. వామఅక్ఖితో అగ్గిక్ఖన్ధో, దక్ఖిణఅక్ఖితో ఉదకధారా. దక్ఖిణకణ్ణసోతతో అగ్గిక్ఖన్ధో, వామకణ్ణసోతతో ఉదకధారా. వామకణ్ణసోతతో అగ్గిక్ఖన్ధో, దక్ఖిణకణ్ణసోతతో ఉదకధారా. దక్ఖిణ నాసికాసోతతో అగ్గిక్ఖన్ధో, వామనాసికాసో తతో ఉదకధారా. వామనాసికాసోతతో అగ్గిక్ఖన్ధో, దక్ఖిణనాసికాసోతతో ఉదకధారా. దక్ఖిణఅంసకూటతో అగ్గిక్ఖన్ధో, వామఅంసకూటతో ఉదకధారా. వామఅంసకూటతో అగ్గిక్ఖన్ధో, దక్ఖిణఅంసకూటతో ఉదకధారా. దక్ఖిణహత్థతో అగ్గిక్ఖన్ధో, వామహత్థతో ఉదకధారా. వామహత్థతో అగ్గిక్ఖన్ధో, దక్ఖిణహత్థతో ఉదకధారా. దక్ఖిణపస్సతో అగ్గిక్ఖన్ధో, వామపస్సతో ఉదకధారా. వామపస్సతో అగ్గిక్ఖన్ధో, దక్ఖిణపస్సతో ఉదకధారా. దక్ఖిణపాదతో అగ్గిక్ఖన్ధో, వామపాదతో ఉదకధారా. వామపాదతో అగ్గిక్ఖన్ధో, దక్ఖిణపాదతో ఉదకధారా. అఙ్గులఙ్గులేహి అగ్గిక్ఖన్ధో, అఙ్గులన్తరికాహి ఉదకధారా. అఙ్గులన్తరికాహి అగ్గిక్ఖన్ధో, అఙ్గులఙ్గులేహి ఉదకధారా. ఏకేకలోమతో అగ్గిక్ఖన్ధో, ఏకేకలోమతో ఉదకధారా. లోమకూపతో లోమకూపతో అగ్గిక్ఖన్ధో, లోమకూపతో లోమకూపతో ఉదకధారా పవత్తతి. ఛన్నం వణ్ణానం నీలానం పీతానం లోహితకానం ఓదాతానం మఞ్జిట్ఠానం పభస్సరానం ఉబ్బహానభూతానం యమకా యమకా వణ్ణా పవత్తన్తి. భగవా చఙ్కమతి, నిమ్మితో తిట్ఠతి వా నిసీదతి వా సేయ్యం వా కప్పేతి. భగవా తిట్ఠతి, నిమ్మితో చఙ్కమతి వా

నిసీదతి వా సేయ్యం వా కప్పేతి. భగవా నిసీదతి, నిమ్మితో చఙ్కమతి వా తిట్ఠతి వా సేయ్యం వా కప్పేతి. భగవా సేయ్యం కప్పేతి, నిమ్మితో చఙ్కమతి వా తిట్ఠతి వా నిసీదతి వా. నిమ్మితో చఙ్కమతి, భగవా తిట్ఠతి వా నిసీదతి వా సేయ్యం వా కప్పేతి. నిమ్మితో తిట్ఠతి, భగవా చఙ్కమతి వా నిసీదతి వా సేయ్యం వా కప్పేతి. నిమ్మితో నిసీదతి, భగవా చఙ్కమతి వా తిట్ఠతి వా సేయ్యం వా కప్పేతి. నిమ్మితో సేయ్యం కప్పేతి, భగవా చఙ్కమతి వా తిట్ఠతి వా నిసీదతి వాతి వివిధం యమకపాటిహారియం తిత్థియానం మద్దనత్థాయ అకాసీతి. ఏత్థ చ పన యో కోచి ఏవరూపం పాటిహారియం కాతుం సమత్థో చే. నో ఆగచ్ఛతూతి చోదనాసదిసత్తా వుత్తం అత్థాదానపరిదీపనన్తి. అత్థాదానఞ్హి అనుయోగో, పటిపక్ఖస్స అత్థస్స ఆదానం గహణన్తి కత్వా, తస్స పరిదీపనం అత్థాదానపరిదీపనం. తిత్థియమద్దనన్తి పాటిహారియం కరిస్సామాతి కుహాయనవసేన పుబ్బే ఉట్ఠితానం తిత్థియానం మద్దనం. తఞ్చ తథా కాతుం అసమత్థతా సమ్పాదనమేవ. తదేతం పదద్వయం యమకపాటిహారియన్తి ఏతేన సమ్బన్ధితబ్బన్తి.

సేట్ఠన్తి పసత్థతరం. తస్స వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. **పరమరతిజ**న్తి దేవమనుస్సానం ఉత్తమరతిం జనకం. పరమానం ఉత్తమసాధూనం చిత్తరమనం జనాపేతం వా, ఏత్థ చ పఠమవికప్పే పరమసద్దో ఉత్తమవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో నిపాతో. దుతియవికప్పే సాధువాచకో నిప్ఫన్నపాటిపదికో. దేవమనుస్సానం పరమం ఉత్తమం రతిం జనేతీతి పరమరతిజో, మునిన్దో. పరమరతిసద్దూపపద జనధాతు జననే క్వి. అథ వా పకారేన సద్ధమ్మే రమన్తీతి పరమా, సాధూ లబ్భన్తి. పపుబ్బ రముధాతు కీళాయం అ. తేసం చిత్తస్స రతిం రమనం జనేతీతి పరమరతిజో, మునిన్దో. తం పరమరతిజం. సో హి ధమ్మ దేసనాయ చ పాటిహారియేన ఇద్ధియా సరీరసోభగ్గ సమ్పత్తిఆదీహి చ దేవమనుస్సానం చిత్తస్స అభిరతిం అభిక్కన్తం జనేతీతి పరమరతిజన్తి థోమేతి.

ఇద్ధిధమ్మేహుపేతన్తి ఇద్ధిధమ్మేహి ఉపేతన్తి పదచ్ఛేదో. **ఇద్ధి ధమ్మేహీ**తి అచిన్తేయ్యఅప్పమేయ్యేహి బుద్ధఇద్ధిసఙ్ఖాతగుణేహి. ధమ్మసద్దో హి గుణే వత్తతి బుద్ధధమ్మాతిఆదీసు వియ. ఇజ్ఝనం సమిజ్ఝనం ఇద్ధి. ఇజ్ఝతి సమిజ్ఝతీతి వా ఇద్ధి. ఇజ్ఝతి సమిజ్ఝతి యథిచ్ఛితత్థో ఏతాయాతి ఇద్ధి. ఇధధాతు వుద్ధియం ఇ, తిపచ్చయో వా. భగవా ఏతాయ ఇద్ధియా యథిచ్ఛితత్థో ఇద్ధో వుద్ధో ఉక్కంసగతో హోతీతి అత్థో. ధారేతి పకాసేతి తంసమఙ్గినో దబ్బన్తి ధమ్మో, గుణో. ఇద్ధిఏవ ధమ్మో ఇద్ధిధమ్మో, తేహి ధమ్మేహి. **ఉపేత**న్తి సమన్నాగతం. ఉపగచ్ఛతి సమ్పజ్జతీతి ఉపేతో, మునిన్దో. ఉపపుబ్బఇధాతు గతియం త. తం ఉపేతం.

ఇద్ధి పన అధిట్ఠానా ఇద్ధి, వికుప్పనా ఇద్ధి, మనోమయా ఇద్ధి, ఞాణవిప్ఫారా ఇద్ధి, సమాధివిప్ఫారా ఇద్ధి, అరియా ఇద్ధి, కమ్మవిపాకజా ఇద్ధి, పుఞ్ఞవతో ఇద్ధి, విజ్జామయా ఇద్ధి, తత్థ తత్థ సమ్మాపయోగపచ్చయా ఇజ్ఝనట్ఠేన ఇద్ధి చాతి దసవిధా హోతి. తత్థ పకతియా ఏకో బహుకం ఆపజ్జతి. సతం వా సహస్సం వా ఆవజ్జిత్వా ఞాణేన అధిట్ఠాతి బహుకో హోమీతి ఏవం విభజిత్వా దస్సితా ఇద్ధి అధిట్ఠాన వసేన నిప్ఫన్నత్తా అధిట్ఠానా ఇద్ధి నామ. పకతివణ్ణం విజహిత్వా కుమారవణ్ణం వా దస్సేతి నాగవణ్ణం వా సుపణ్ణవణ్ణం వా యక్ఖవణ్ణం వా...పే... వివిధమ్పి సేనాబ్యూహం దస్సేతీతి ఏవం ఆగతా ఇద్ధి పకతివణ్ణవిజహనవికారవసేన పవత్తత్తా వికుప్పనా ఇద్ధి నామ. ఇధ భిక్ఖు ఇమమ్హా కాయా అఞ్ఞం కాయం అభినిమ్మినాతి రూపం మనోమయన్తి ఇమినా నయేన ఆగతా ఇద్ధి సరీరబ్భన్తరే అఞ్ఞస్సేవ మనోమయస్స సరీరస్స నిప్ఫత్తివసేన పవత్తత్తా మనోమయా ఇద్ధి నామ. ఞాణుప్పత్తితో పుబ్బే వా పచ్ఛా వా తఙ్ఖణే వా ఞాణానుభావనిబ్బత్తా విసేసా ఞాణవిప్ఫారా ఇద్ధి నామ. ఏత్థ చ ఆయస్మతో బాకులత్థేరస్స చ ఆయస్మతో సంకిచ్చత్థేరస్స చ ఆయస్మతో భూతపాలత్థేరస్స చ ఞాణవిప్ఫారా

ఇద్ధి వేదితబ్బా. సమాధితో పుబ్బే వా పచ్ఛా వా తఙ్ఖణే వా సమథానుభావేన నిబ్బత్తా విసేసా సమాధివిప్ఫారా ఇద్ధి నామ. ఏత్థ చ ఆయస్మతో సారిపుత్తత్థేరస్స చ ఆయస్మతో సఞ్జీవత్థేరస్స చ ఆయస్మతో ఖాణుకోణ్డఞ్ఞత్థేరస్స చ ఉత్తరాయ ఉపాసికాయ చ సామావతియా ఉపాసికాయ చ సమాధివిప్ఫారా ఇద్ధి వేదితబ్బా.

పటికూలాదీసు అప్పటికూలసఞ్ఞీ విహారాదికా పన అరియా ఇద్ధి నామ. పక్ఖిదేవాదీనం వేహాసగమనాదికా కమ్మ విపాకజా ఇద్ధి నామ. యథాహ "కతమా విపాకజా ఇద్ధి. సబ్బేసం పక్ఖీనం సబ్బేసం దేవానం ఏకచ్చానం మనుస్సానం ఏకచ్చా నఞ్చ వినిపాతికానం అయం కమ్మవిపాకజా ఇద్ధీ"తిఆది. చక్కవత్తిఆదీనం వేహాసగమనాదికా పన పుఞ్ఞవతో ఇద్ధి నామ. యథాహ "కతమా పుఞ్ఞవతో ఇద్ధి. రాజా చక్కవత్తి వేహాసం గచ్ఛతి సద్ధిం చతురఙ్గినియా సేనాయ అన్తమసో అస్సబన్ధగోబన్ధపురిసే ఉపాదాయ. జోతికస్స గహపతిస్స పుఞ్ఞవతో ఇద్ధి. జటిలస్స గహపతిస్స పుఞ్ఞవతో ఇద్ధి. ఘోసకస్స గహపతిస్స పుఞ్ఞవతో ఇద్ధి. మేణ్డకస్స గహపతిస్స పుఞ్ఞవతో ఇద్ధి. పఞ్చన్నం మహాపుఞ్ఞానం పుఞ్ఞవతో ఇద్ధీ"తి. విజ్జాధరాదీనం వేహాసగమనాదికా పన విజ్జామయా ఇద్ధి నామ. ఏత్థ చ ఆదిసద్దేన ఆకాసే అన్తలిక్ఖే హత్థిమ్పి దస్సేతి. అస్సమ్పి...పే.... వివిధమ్పి సేనాబ్యూహం దస్సేతి త్యాదిం సఙ్గణ్హాతి. తేన తేన సమ్మాపయోగేన తస్స తస్స కమ్మస్స ఇజ్ఝనం తత్థ తత్థ సమ్మా పయోగపచ్చయా ఇజ్ఝనట్ఠేన ఇద్ధి నామ.

అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారో పన **పటిసమ్భిదామగ్గే** ఇద్ధికథాయ చ **విసుద్ధిమగ్గట్ఠకథాయ** చ గహేతబ్బో. తాసు పన ఇద్ధీసు భగవతో ఠపేత్వా విజ్జామయిద్ధిం అవసేసా అత్థీతి వేదితబ్బా. అథ వా భగవతో తీహి విజ్జాహి చ అట్ఠహి విజ్జాహి చ సమన్నాగతత్తా సబ్బా బుద్ధఇద్ధియో సన్తీతి విజ్జామయిద్ధిపి లబ్భతీతి దట్ఠబ్బా. తం మునిన్దం అహం వన్దే వన్దామీతి సమ్బన్ధో.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపత్థయోజనా**. పరహితకరో అత్తనా పరేసం సబ్బసత్తానం అత్థం పయోజనం కరోన్తో, యో మునిన్దో యో యాదిసో బుద్ధో, కణ్డమ్బంమూలే కణ్డనామికేన పసేనదికోసలరఞ్ఞో ఉయ్యానపాలేన రోపితస్స సేతమ్బరుక్ఖస్స సమీపే సన్నిసిన్నో వసమానో అచ్ఛేరం విమ్హాపనీయం నయనసుభగం దేవమనుస్సానం పసాద చక్ఖుస్స సోభనపత్తం ఆకులణ్ణగ్గిజాలం పరికిణ్ణఉదక ధారఅగ్గిసిఖవన్తం పరిసమన్తతో కులం పరికిణ్ణం అఞ్ఞమఞ్ఞ మిస్సకం యమకం యమకం ఉదకజాలఅగ్గిజాలవన్తం వా, దుజ్జాలద్ధంసం దుట్ఠుం మిచ్ఛాదిట్ఠివాదసఙ్ఖాతం జాలం విద్ధంసితం, మునిభిజహితం సబ్బసమ్మాసమ్బుద్ధేహి అవిజహితం, పాటిహీరం పచ్చనీక పటిహారకం పాటిహారియం ఉదకగ్గియమకంయమకం పాటిహారియం వా , సీఘం ఖిప్పం అకాసి అకరి, సేట్ఠం పసత్థతరం, పరమరతిజం దేవమనుస్సానం ఉత్తమరతిం జనకం ఉత్తమానం సాధూనం చిత్తరమనం జనాపేతం వా, ఇద్ధిధమ్మేహి అచిన్తేయ్యఅప్పమేయ్యేహి బుద్ధఇద్ధి గుణేహి ఉపేతం సమన్నాగతం, తం మునిన్దం అహం సిరసా వన్దే వన్దామీతి.

ఏకూనవీసతిమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౦. మునిన్దక్కో య్యేకో దయుదయరుణో ఞాణవిత్థిణ్ణబిమ్బో, వినేయ్యప్పాణోఘం కమలకథితం ధమ్మరంసీవరేహి. సుబోధేసీ సుద్ధే తిభవకుహరే బ్యాపితక్కిత్తినఞ్చ, తిలోకేకచక్ఖుం దుఖమసహనం తం మహేసిం నమామి.

౨౦. ఏవం ఏకూనవీసతిమాయ గాథాయ మునిన్దం వన్దిత్వా ఇదాని వినేయ్యప్పాణోఘం ధమ్మదేసనాయ చతుసచ్చధమ్మం బోధనేయ్యాదీహి నవహి గుణేహి థోమిత్వా మునిన్దక్కం వన్దితుకామో **మునిన్దక్కో**త్యాదిగాథమాహ. అయం పన య మ న స ర రగణేహి చ ఏకగరునా చ ఛయతీహి చ సత్తయతీహి చ రచితత్తా ఏకూనవీసతక్ఖరా మేఘవిప్ఫుజ్జితాగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** "రసుత్వస్సేహి య్మా న స ర ర గరూ మేఘవిప్ఫుజ్జితా సా"తి. అయం పనేత్థ యోజనా. యస్సం పటిపాదం రసుత్వస్సేహి ఛ ఛ సత్త యతీహి య్మా యగణమగణా చ న స రర గరూ నగణ సగణ రగణ రగణ ఏకగరు చ చే యుత్తా, సా గాథా మేఘవిప్ఫుజ్జితా మేఘ విప్ఫుజ్జితా గాథా నామాతి. ఏత్థ చ రసానం కసావ తిత్త మధురలవణ అమ్బిల కటుకవసేన ఛబ్బిధత్తా రససద్దో ఛసఙ్ఖ్యావాచకోతి దట్ఠబ్బో. ఉతూనం హేమన్త సిసిర వసన్త గిమ్హవస్సానసరదవసేన ఛబ్బిధత్తా ఉతుసద్దో ఛసఙ్ఖ్యావాచకోతి. అస్ససద్దో సత్తసఙ్ఖ్యావాచకోతి దట్ఠబ్బో. అస్ససద్దస్స హి సత్తసఙ్ఖ్యావాచకభావో **ఛన్దటీకాసు** వుత్తోతి.

తత్థ పన దయుదయరుణో ఞాణవిత్థిణ్ణబిమ్బో ఏకో యో మునిన్దక్కో సుద్ధే తిభవకుహరే కమలకథితం వినేయ్యప్పాణోఘం ధమ్మరంసీవరేహి సుబోధేసి బ్యాపితక్కిత్తి నఞ్చ తిలోకేకచ్చక్ఖుం దుఖమసహనం మహేసిం తం మునిన్దక్కం నమామీతి యోజనా.

ఇమిస్సా గాథాయ చ అత్థక్కమేనేవ సుఖజాననత్థం వణ్ణయిస్సామ, న సద్దక్కమేన. **దయుదయరుణో**తిపదస్స దయాఉదయఅరుణోతి పదవిభాగో కాతబ్బో. మహాకరుణాసఙ్ఖాతఉదయపబ్బతుగ్గతసూరియారుణో. అథ వా ఉదయపబ్బతతో ఉగ్గతసూరియారుణో వియ మహాకరుణా వాతి అత్థో. ఏత్థ చ దయాసద్దో కరుణామేత్తాసు వత్తతి. అదయాతి వుచ్చతి నిక్కరుణతన్తి ఏత్థ హి కరుణాయం. దయాపన్నోతి ఏత్థ మేత్తాయం వత్తతి. మేత్తాచిత్తతం ఆపన్నోతి అత్థో. ఇధ పన కరుణా అధిప్పేతా.

అయం పన వచనత్థో. దయతి హింసతి కారుణికం యావ యథాధిప్పేతం పరస్స హితనిబ్బత్తిం న పాపుణాతి తావాతి దయా, మహాకరుణా. దయధాతు హింసాయం అ. దయతి అనుగ్గణ్హాతి పాపజనమ్పి ఏతాయాతి వా దయా. దయధాతు అనుగ్గహణే. దయతి అత్తనో సుఖమ్పి పహాయ ఖేదం గణ్హాతీతి వా దయా. దయధాతు గహణే. అథ వా దయన్తి గణ్హన్తి ఏతాయ బోధిసత్తా సంసారదుక్ఖఞ్చ సబ్బఞ్ఞుతఞాణఞ్చాతి దయా, మహాకరుణా. మహాబోధిసత్తా హి బుద్ధభావాయ అభినీహారకరణకాలే హత్థగతమ్పి అరహత్త ఫలం ఛట్టేత్వా సంసారసాగరతో సత్తే సముద్ధరితుకామా అనస్సాసకరం అతిభయానకం సంసారదుక్ఖం పచ్ఛిమభవే చ సహ అమతధాతుపటిలాభేన అనేకగుణసమలఙ్కతం సబ్బఞ్ఞుతఞాణఞ్చ గణ్హన్తీతి అత్థో. కరుణామూలకా హి సబ్బే బుద్ధగుణా. తేన వుత్తం **అజ్జత్తరటీకాయం** "సబ్బేసఞ్చ బుద్ధగుణానం కరుణా ఆది, తన్నిదానభావతో"తి.

అపి చ దయన్తి అనురక్ఖన్తి సత్తే ఏతాయ, సయం వా అనుద్దయతి అనుదయమత్తమేవ వా ఏతన్తి దయా. దయధాతు అనురక్ఖణే అపచ్చయో. ఉదేతి వడ్ఢేతీతి ఉదయో, పబ్బతో. ఉదిధాతు పసవనే ణ. ఆసమన్తతో ఆలోకం కరోన్తో ఉణతి గచ్ఛతీతి అరుణో, సూరియరంసీ విసేసో. ఆపుబ్బఉణధాతు గతియం ణ. దయాసఙ్ఖాతతో ఉదయపబ్బతతో ఉగ్గతసూరియస్స అరుణో యస్సాతి దయుదయరుణో. అథ వా ఉదయపబ్బతతో ఉగ్గతసూరియారుణో వియ దయా మహాకరుణా యస్సాతి దయుదయరుణో, మునిన్దక్కో. యథా హి ఉగ్గతసూరియస్స అరుణో ఆలోకస్స ఆది హోతి, ఏవం బోధిసత్తో దీపఙ్కరబుద్ధస్స పాదమూలే కరోపయాతం నిబ్బానసుఖమోసజ్జ మహాకరుణాయ సంసారసముద్దతో సత్తే

సముద్ధరితుకామో బుద్ధభావాయ సుదుక్కరా దానాదయో దస పారమియో చ పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే చ కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని అకాసీతి కరుణా బుద్ధభావాయ ఆది. తస్మా బుద్ధస్సేవ దయుదయరుణోతి అభిత్థవితుం అరహతీతి వుత్తం హోతి.

ఞాణవిత్థిణ్ణబిమ్బోతి సబ్బఞ్ఞుతఞాణసఙ్ఖాతో విత్థార పరిమణ్డలో. విత్థారచక్కవాళమణ్డలం వియ విపులారమ్మణ సబ్బఞ్ఞుతఞాణవా. సఙ్ఖతాసఙ్ఖతభేదం సబ్బేఞేయ్యధమ్మం జానాతీతి ఞాణం, సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. ఞాధాతు అవబోధనేయు. విసేసేన తనోతి విత్థారేతీతి విత్థిణ్ణం, ఞాణం. విపుబ్బతనుధాతు విత్థారే తపచ్చయో. తస్స ఇణ్ణాదేసో. ధాత్వన్తస్స లోపో, అసరూపద్విత్తం. అథ వా విత్థరతి పత్థరతీతి విత్థిణ్ణం. థరధాతుమేవేత్థ విసేసో. వమతి పరిమణ్డలాకారేన గచ్ఛతి పవత్తతీతి బిమ్బం, ఞాణమణ్డలం. వమధాతు గతియం బో. అస్సి. వస్స బో.

ణ్వాదిమోగ్గల్లానే పన "వమ ఉగ్గిరణే బ. వమిస్స వస్స బిత్తం. వమతి ఉగ్గిరతీతి బిమ్బం, సరీర"న్తి వుత్తం. తం పన బిమ్బసద్దస్స సరీరవాచకే యుత్తమేవ. న పరిమణ్డలవాచకే. ఇధ పన బిమ్బసద్దస్స పరిమణ్డలవాచకత్తా. ఆచరియా పన ఇధ బిమ్బసద్దస్స అత్థం చక్కమణ్డలన్తి వదన్తి. తం పన విచారేతబ్బం. కస్మా, **అభిధానప్పదీపికాయం** "బిమ్బం తు పటిబిమ్బే చ, మణ్డలే బిమ్బికాఫలే"తి చ. **తట్టీకాయఞ్చ** "మణ్డలే పటిమణ్డలే"తి చ వుత్తత్తా. ఞాణం సబ్బఞ్ఞుతఞాణసఙ్ఖాతం విత్థిణ్ణం విత్థారం బిమ్బం పరిమణ్డలం అస్సాతి ఞాణవిత్థిణ్ణబిమ్బో. అథ వా విత్థిణ్ణం విత్థారం బిమ్బం చక్కవాళపరిమణ్డలం వియ విపులారమ్మణం ఞాణం సబ్బఞ్ఞుతఞాణం అస్సాతి ఞాణవిత్థిణ్ణబిమ్బో, మునిన్దక్కో. యథా హి చక్కవాళస్స అనన్తత్తా చక్కవాళమణ్డలం విపులం మహన్తం హోతి, ఏవ మేవ బుద్ధస్స సబ్బఞ్ఞుతఞాణం అనన్తారమ్మణత్తా విపులం మహన్తం. తస్మా తస్స ఞాణవిత్థిణ్ణబిమ్బోతి థోమేతీతి. **య్వేకో**తి యో ఏకోతి పదచ్ఛేదో. యేకోతిపి కత్థచి పాఠో. తస్స పన యో ఏకోతి పదచ్ఛేదో కాతబ్బో. తం పన పాఠద్వయం యుత్తమేవ. య్వేకోతి హి పాఠే ఆదేససన్ధి హోతి. యేకోతి పాఠే పన లోపసన్ధీతి అయమేతేసం విసేసో. యో మునిన్దక్కోతి సమ్బన్ధో.

ఏకోతి అసహాయో, అదుతియకో ఏక బుద్ధభూతోతి అత్థో. ఏత్థ చ ఏకసద్దో అఞ్ఞసేట్ఠాసహాయ సఙ్ఖ్యాదీసు దిస్సతి. తథాహేస సస్సతో అత్తా చ లోకో చ, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞన్తి ఇత్థేకే అభివదన్తీతిఆదీసు అఞ్ఞత్థే దిస్సతి. చేతసో ఏకోదిభావన్తిఆదీసు సేట్ఠే. ఏకో వూపకట్ఠోతిఆదీసు అసహాయే. ఏకోవ ఖో భిక్ఖవే ఖణో చ సమయో చ బ్రహ్మచరియాయాతిఆదీసు సఙ్ఖ్యాయం. ఇధ పన అసహాయే అధిప్పేతో. అయం పనస్స వచనత్థో. అసహాయో హుత్వా ఏతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి ఏకో, అదుతియకో హుత్వా అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం ఏతి జానాతి పటివిజ్ఝతీతి వా ఏకో, మునిన్దక్కో. ఏధాతు ఇధాతు వా ఞాణగతీసు ణ్వు. అథ వా ఏకో భగవా పబ్బజ్జసఙ్ఖాతేన ఏకో. అదుతియట్ఠేన ఏకో, తణ్హాయ పహానట్ఠేన ఏకో , ఏకన్తవీతరాగోతి ఏకో, ఏకన్తవీతదోసోతి ఏకో, ఏకన్తవీతమోహోతి ఏకో, ఏకన్తనిక్కిలేసోతి ఏకో, ఏకాయ మగ్గం గతోతి ఏకో, అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధోతి ఏకోతిఆదినా ఆగతేన మహానిద్దేసనయేనపేత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

అపి చ అనన్తచక్కవాళేసుయేవ ఏకోవ బుద్ధో ఏతి ఉప్పజ్జతి వికసతి వాతి ఏకో. వుత్తఞ్హి ఏకనిపాత **అఙ్గుత్తర పాళియం** "అట్ఠానమేతం భిక్ఖవే అనవకాసో, యం ఏకిస్సా లోకధాతుయా ద్వే అరహన్తో సమ్మాసమ్బుద్ధా అపుబ్బం అచరిమం ఉప్పజ్జేయ్యుం, నేతం ఠానం విజ్జతి. ఠానఞ్చ ఖో ఏతం భిక్ఖవే విజ్జతి, యం ఏకిస్సా లోకధాతుయా ఏకోవ అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో ఉప్పజ్జేయ్య, ఠానమేతం విజ్జతీ"తి. **తదట్ఠకథాయఞ్చ** "ఏకిస్సా లోకధాతుయాతి దససహస్సిలోకధాతుయా. తీణి హి ఖేత్తాని జాతిక్ఖేత్తం ఆణక్ఖేత్తం విసయక్ఖేత్తన్తి. తత్థ జాతిక్ఖేత్తం నామ దససహస్సిలోకధాతు.

సా హి తథాగతస్స మాతుకుచ్ఛిం ఓక్కమనకాలే నిక్ఖమనకాలే సమ్బోధికాలే ధమ్మచక్కప్పవత్తనే ఆయు సఙ్ఖారవోస్సజ్జనే పరినిబ్బానే చ కమ్పతి, కోటిసతసహస్సం చక్కవాళం పన ఆణక్ఖేత్తం నామ. ఆటానాటియపరిత్త మోరపరిత్తధజగ్గపరిత్త రతనపరిత్తాదీనఞ్హి ఏత్థ ఆణా పవత్తతి. విసయక్ఖేత్తస్స పన పరిమాణం నత్థి. బుద్ధానఞ్హి యావతకం ఞాణం, తావతకం ఞేయ్యం. యావతకం ఞేయ్యం, తావతకం ఞాణం. ఞాణపరియన్తికం ఞేయ్యం, ఞేయ్యపరియన్తికం ఞాణన్తి వచనతో అవిసయో నామ నత్థి. ఇమేసు పన తీసు ఖేత్తేసు ఠపేత్వా ఇమం చక్కవాళం అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళే బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తీతి సుత్తం నత్థి. న ఉప్పజ్జన్తీతి పన అత్థి. తీణి హి పిటకాని వినయపిటకం, సుత్తన్తపిటకం, అభిధమ్మపిటకం. తిస్సో సంగీతియో మహాకస్సపత్థేరస్స సంగీతి, యసత్థేరస్స సంగీతి, మోగ్గలిపుత్తత్థేరస్స సంగీతి, ఇమా తిస్సో సంగీతియో ఆరుళ్హే తేపిటకే బుద్ధవచనే ఇమం చక్కవాళం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞత్థ బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తీతి సుత్తం నత్థి. న ఉప్పజ్జన్తీతి పన అత్థీ”తి.

ఏత్థ చ ఏకిస్సా లోకధాతుయాతి దససహస్సి లోకధాతుయాతి ఇదం జాతిక్ఖేత్తం సన్ధాయ వుత్తం. దససహస్సిలోకధాతు హి ఇమం లోకధాతుం పరివారేత్వా ఠితా హోతి. తత్తకానంయేవ జాతిక్ఖేత్తభావో ధమ్మతా వసేన వేదితబ్బో. ఇమేసు పన తీసు ఖేత్తేసూతి ఇమినా దససహస్సిలోకధాతుసఙ్ఖాతే జాతిక్ఖేత్తే కోటిసతసహస్సచక్కవాళసఙ్ఖాతే ఆణక్ఖేత్తే అనన్తచక్కవాళ సఙ్ఖాతే విసయక్ఖేత్తే చాతి ఇమేసు తీసు బుద్ధక్ఖేత్తేసు ఇతో చక్కవాళతో అఞ్ఞేసు అనన్తచక్కవాళేసు బుద్ధా నుప్పజ్జన్తీతి దస్సేతి. తివిధఞ్హి బుద్ధక్ఖేత్తం దస్సేత్వా ఇమేసు పన తీసు ఖేత్తేసూతి ఆధారభావేన వుత్తం, న నిద్ధారణభావేన. కస్మా, అట్ఠకథాయం నిద్ధారణీయపదస్స అభావతో. సతి హి అట్ఠకథాచరియో తస్స పదస్స నిద్ధారణత్థే అధిప్పేతే ఇమేసు తీసు ఖేత్తేసు ఆణక్ఖేత్తే ఠపేత్వా ఇమం చక్కవాళన్తిఆది వుచ్చేయ్య. న. తస్మా తస్స పదస్స ఆధారత్థోయేవ గహేతబ్బో. పుబ్బనిస్సయా చరియేహి చ తస్స పదస్స ఆధారభావేన అత్థయోజనా కతాతి. తథేవ పన **అభిధమ్మఞాణవిభఙ్గపాళియఞ్చ**, తదట్ఠకథాయఞ్చ ఉపరిపణ్ణాసే **బహుధాతుసుత్తపాళియఞ్చ**, తదట్ఠకథాయఞ్చ **నేత్తిపాళియఞ్చ** తదట్ఠకథాయఞ్చ తం కారణం ఆగతమేవాతి. తం **అఙ్గుత్తరటీకాయం** పన “న ఉప్పజ్జన్తీతి పన అత్థీతి న మే ఆచరియో అత్థి, సదిసో మే నవిజ్జతీతిఆది. ఇమిస్సా లోకధాతుయా ఠత్వా వదన్తేన భగవతా కింపనావుసో సారిపుత్త అత్థేతరహి అఞ్ఞో సమణో వా బ్రాహ్మణో వా భగవతా సమసమో సమ్బోధియన్తి ఏవం పుట్ఠోహం భన్తే నోతి వదేయ్యన్తి వత్వా తస్స కారణం దస్సేతుం అట్ఠానమేతం అనవకాసో, యం ఏకిస్సా లోకధాతుయా ద్వే అరహన్తో సమ్మాసమ్బుద్ధా అపుబ్బం అచరిమం ఉప్పజ్జేయ్యున్తి ఇమం సుత్తం ఆహరన్తేన ధమ్మ సేనాపతినా చ బుద్ధక్ఖేత్తభూతం ఇమం లోకధాతుం ఠపేత్వా అఞ్ఞత్థ అనుప్పత్తి వుత్తా హోతీతి అధిప్పాయో”తి వుత్తం. తథేవ పన **ఞాణవిభఙ్గమూలటీకాయం, ఉపరిపణ్ణాసబహుధాతు సుత్తటీకాయఞ్చ** వుత్తం. ఏత్థ చ ఇమం లోకధాతుం ఠపేత్వా అఞ్ఞత్థ అనుప్పత్తి వుత్తా హోతీతి ఇమినా బుద్ధక్ఖేత్తభూతతో ఇతో చక్కవాళతో అఞ్ఞేసు అనన్తచక్కవాళేసు బుద్ధానం అనుప్పత్తి దస్సితా హోతి. అఞ్ఞత్థాతి హి సామఞ్ఞేన వుత్తేపి అట్ఠకథాయం వుత్తేన ఇమేసు తీసు ఖేత్తేసూతి సద్దన్తరసన్నిధానేన అనన్తచక్కవాళభూతో విసేసత్థో గహేతబ్బో. సామఞ్ఞవచనోపి హి సద్దో సద్దన్తరసన్నిధానేన విసేసవిసయోతి.

అయం పనేత్థ అపరో నయో. అట్ఠకథాయం వుత్తే బుద్ధా హి ఉప్పజ్జమానా ఇమస్మింయేవ చక్కవాళే ఉప్పజ్జన్తి. ఉప్పజ్జనట్ఠానే పన వారితే ఇతో అఞ్ఞేసు చక్కవాళేసు నుప్పజ్జన్తీతి వారితమేవ హోతీతిఏత్థ వాక్యే ఇమస్మిం యేవాతిపదే సమభినివిట్ఠో ఏవసద్దో నివత్తాపనావధారణత్థో. ఏతేన అఞ్ఞేసు అనన్తచక్కవాళేసు అఞ్ఞేసం బుద్ధానం ఉప్పత్తిం నివత్తేతి. యదిపి హి అఞ్ఞేసు అనన్తచక్కవాళేసు అఞ్ఞే బుద్ధా ఉప్పజ్జేయ్యుం. ఏవం సన్తేసు సఙ్ఖతాసఙ్ఖతభేదం సబ్బధమ్మం జానన్తో పస్సన్తో అమ్హాకం భగవా అఞ్ఞచక్కవాళేసు అఞ్ఞే బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తీతి ఏవం వుచ్చేయ్య. న. తణ్హఙ్కరాదయో హి అట్ఠవీసతి

సమ్బుద్ధా ఇతో చక్కవాళతో అఞ్ఞేసు చక్కవాళేసు ఉప్పజ్జన్తీతివచనం తేపిటకే బుద్ధవచనే నత్థి, తథా అట్ఠకథా టీకాసు చ. తస్మా ఇతో చక్కవాళతో అఞ్ఞేసు అనన్త చక్కవాళేసు అఞ్ఞే బుద్ధా నుప్పజ్జన్తీతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హేతం సుత్తన్తమహావగ్గట్ఠకథాయం **మహాసమయసుత్తవణ్ణనాయం** –

“అథస్స ఏతదహోసి మాదిసో బుద్ధోయేవ సక్కుణేయ్య. అత్థి పన కత్థచి అఞ్ఞో బుద్ధోతి అనన్తాసు లోకధాతూసు అనన్తఞాణం పత్థరిత్వా ఓలోకేన్తో అఞ్ఞం బుద్ధం న అద్దస. అనచ్ఛరియఞ్చేతం, యం ఇదాని అత్తనా సమం న పస్సేయ్య. యో జాతదివసేపి బ్రహ్మజాలసుత్తవణ్ణనాయం వుత్తనయేన అత్తనా సమం అపస్సన్తో అగ్గోహమస్మి లోకస్సాతి అప్పటివత్తియం సీహనాదం నది. ఏవం అఞ్ఞం అత్తనా సమం అపస్సిత్వా చిన్తేసీ”తి. తథేవేతం. పురాభేదసుత్త **మహానిద్దేసట్ఠకథాయఞ్చ**, తం **మహాసమయసుత్తటీకాయఞ్చ** ఏకిస్సా లోకధాతుయాతి సుత్తే ఆగతనయేన సబ్బత్థేవ పన అపుబ్బం అచరిమం ద్వే బుద్ధా నామ న హోన్తేవ. తేనేవాహ “అనన్తాసు లోక ధాతూసు…పే॰… న అద్దసా”తి సంవణ్ణేతి.

అపణ్ణకజాతకట్ఠకథాయఞ్చ “సత్థా ఉపాసకా హేట్ఠా అవీచిం ఉపరి భవగ్గం పరిచ్ఛేదం కత్వా అపరిమాణాసు లోకధాతూసు సీలాదీహి గుణేహి బుద్ధేన సదిసో నామ నత్థి. కుతో అధికతరో…పే॰… ఆహా”తి వుత్తం. ఇమాసు ద్వీసు అట్ఠకథాసు చ అనన్తాసు లోకధాతూసూతి చ అపరిమాణాసు లోకధాతూసూతి చ అనన్తఅపరిమాణ సద్దేన వుత్తం. తేహి ద్వీహి సద్దేహి టీకావచనేన చ అనన్తాసు లోకధాతూసు అఞ్ఞేసం బుద్ధానం అనుప్పత్తిం దస్సేతి.

సమ్మోహవినోదనీఅట్ఠకథాయ యోజనాయం పన ఇమేసు పనాతిఆదినా కోటిసతసహస్స చక్కవాళతో అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళే బుద్ధా న ఉప్పజ్జన్తీతి ఞాపేతి. మయం పన ఏవం వితక్కయామ. అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళేతి ఇతో చక్కవాళతో అఞ్ఞేసు సబ్బేసుపి తీసు బుద్ధక్ఖేత్తేసూతి అత్థే గయ్హమానే సతి కోటిసతసహస్సచక్కవాళతో అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళే బుద్ధా న ఉప్పజ్జన్తీతి విఞ్ఞాయతి. యది పన అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళేతి ఇతో అఞ్ఞస్మిం జాతిఆణాఖేత్తభూతే చక్కవాళేతి అత్థే గహితే కోటిసతసహస్సచక్కవాళతో అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళే బుద్ధానం ఉప్పత్తి భవేయ్యాతి విఞ్ఞాయతి. “అట్ఠానమేతం అనవకాసో, యం ఏకిస్సా లోకధాతుయా ద్వే అరహన్తో సమ్మాసమ్బుద్ధా”తిఆదిపాళియా చ. “అట్ఠానమేతం అనవకాసో, యం ఏకిస్సా లోకధాతుయా ద్వే రాజానో చక్కవత్తీ”తిఆదిపాళియా సద్ధిం కథనతో కోటిసతసహస్సచక్కవాళతో బుద్ధానం అనుప్పత్తి వియ అఞ్ఞిస్సా లోకధాతుయా చక్కవత్తిరఞ్ఞో అనుప్పత్తి భవేయ్య. **కథావత్థుప్పకరణే** చ కోటిసతసహస్సచక్కవాళతో అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళే బుద్ధానం ఉప్పత్తి న పటిసేధితా. తస్మా ఆణక్ఖేత్తభూతతో కోటిసతసహస్సచక్కవాళతో అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళే బుద్ధస్స భవేయ్యాతి అయం అమ్హాకం ఖన్తి. వీమంసేత్వా గహేతబ్బన్తి వుత్తం.

ఏత్థ చ యం కథావత్థుప్పకరణే చ…పే॰… న పటిసేధితాతి వుత్తం. తం పన కథావత్థుపాళియం నత్థేవ. ఇమిస్సా పన సబ్బదిసాకథాయం పరవాదీనం పరికప్పవచనమత్తమేవ అత్థి. తేన వుత్తం తస్సం పాళియం “సబ్బదిసా బుద్ధా తిట్ఠన్తీతి. ఆమన్తా. పురత్థిమాయ దిసాయ బుద్ధో తిట్ఠతీతి. నహేవం వత్తబ్బే…పే॰… పురత్థిమాయ దిసాయ బుద్ధో తిట్ఠతీతి. ఆమన్తా. కిన్నామో సో భగవా కింజచ్చో కింగోత్తో, కిన్నామా తస్స భగవతో మాతాపితరో, కిన్నామం తస్స భగవతో సావకయుగం, కో నామో తస్స భగవతో ఉపట్ఠకో, కిందిసం చీవరం ధారేతి, కిందిసం పత్తం ధారేతి. కతరస్మిం గామే వా నిగమే వా నగరే వా రట్ఠే వా జనపదే వాతి. నహేవం వత్తబ్బే”త్యాది.

తదట్ఠకథాయం పన "ఇదాని సబ్బదిసాకథా నామ హోతి. తత్థ చతూసు దిసాసు హేట్ఠా ఉపరీతి సమన్తతో లోకధాతుసన్నివేసం సబ్బలోకధాతూసు చ బుద్ధో అత్థీతి అత్తనో వికప్పసిప్పం ఉప్పాదేత్వా సబ్బదిసాసు బుద్ధా తిట్ఠన్తీతి యేసం...పే.... సేయ్యథాపి మహాసఙ్ఘికానం, తే సన్ధాయ పుచ్ఛా సకవాదిస్స. పటిఞ్ఞా ఇతరస్స. పురత్థిమాయాతి పుట్ఠో సక్యమునిం సన్ధాయ పటిక్ఖిపతి. పున పుట్ఠో లద్ధివసేన అఞ్ఞలోకధాతుయం ఠితం సన్ధాయ పటిజానాతి. కిన్నామో సో భగవాతిఆది సచే త్వం జానాసి. నామాదివసేన నం కథేహీతి చోదనత్థం వుత్తం. ఇమినా ఉపాయేన సబ్బత్థ అత్థో వేదితబ్బో"తి వుత్తం. ఏత్థ చ చతూసు దిసాసు...పే.... సేయ్యథాపి మహాసఙ్ఘికానన్తి ఇమినా పరవాదీనం లద్ధిం దస్సేతి. తత్థ పన చతూసు దిసాసు చ హేట్ఠా చ ఉపరి చ ఇతి ఏవం సమన్తతో లోకధాతుసన్నివేసం అత్థీతి యోజనా. యేసం... పే.... మహాసఙ్ఘికానన్తి యేసం పరవాదీనం లద్ధి హోతి. కేసం లద్ధి వియ. మహాసఙ్ఘికానం లద్ధి సేయ్యథాపీతి అత్థో. తే సన్ధాయాతి తే పరవాదీపుగ్గలే సన్ధాయ ఞాణేన ధారేత్వా సల్లక్ఖేత్వాతి అత్థో. పుచ్ఛా సకవాదిస్సాతి సకవాదిస్స సబ్బదిసాసు బుద్ధా తిట్ఠన్తీతి పుచ్ఛా హోతి. పటిఞ్ఞా ఇతరస్సాతి పరవాదిస్స పటిజాననా హోతి. పురత్థిమాయాతి పుట్ఠోతి సకవాదినా పురత్థి మాయాతిఆదినా పుచ్ఛితే సతి. సక్యమునిన్తి సక్యవంస ఖత్తియజాతిభూతం అమ్హాకం గోతమబుద్ధం సన్ధాయ. పటిక్ఖిపతీతి పరవాదీపుగ్గలో అపనేతి. పున పుట్ఠోతి సకవాదినా పున పురత్థిమాయ బుద్ధో తిట్ఠతీతి పుచ్ఛితే సతి. లద్ధివసేనాతి అత్తనో అఞ్ఞలోకధాతుయం బుద్ధో అత్థి చ ఉప్పజ్జతి చాతి మిచ్ఛాలద్ధివసేన పటిజానాతీతి పరవాదీ పుగ్గలో పటిజానాతి. యది పన అఞ్ఞలోకధాతుయం బుద్ధో తిట్ఠతి. ఏవం సతి తస్స నామగోత్తాదిం త్వం కథేహీతి సకవాదిస్స చోదనావచనం దస్సేతుం కిన్నామో సో భగవాతిఆదిమాహ. ఇమినా చ ఇతో చక్కవాళతో అఞ్ఞేసు అనన్తచక్కవాళేసు అఞ్ఞేసం బుద్ధానం అభావం దస్సేతి. తేన వుత్తం **కథావత్థుపాళియం** "కిన్నామో సో భగవా కింజచ్చో...పే.... జనపదేవాతి. నహేవం వత్తబ్బే"తి.

ఏత్థ చ పన సకవాదినా కిన్నామోత్యాదినా పుచ్ఛితే పరవాదీపుగ్గలో అత్తనో లద్ధియా సబ్బలోకధాతూసు ఉప్పజ్జమానానం బుద్ధానం నామాదిం అజానన్తో అపస్సన్తో న హేవం వత్తబ్బేతి పటిక్ఖిపతి. తస్మా పనేత్థ సకవాదీ పుగ్గలస్స లద్ధియా అఞ్ఞేసు అనన్తచక్కవాళేసు అఞ్ఞేసం బుద్ధానం ఉప్పజ్జనాభావో విఞ్ఞాయతి. యదిపి హి అఞ్ఞానన్తచక్కవాళేసు అఞ్ఞబుద్ధా ఉప్పజ్జేయ్యుం. ఏవం సన్తేసు బుద్ధస్స మతిం యథాభూతతో జానన్తో పస్సన్తో మహాపఞ్ఞో ఇద్ధిమా దిబ్బచక్ఖుఆదీహి ఛళభిఞ్ఞేహి సమ్పన్నో పటిసమ్భిదా పత్తో సత్థారా దిన్నమాతికానయేన కథావత్థుపాళిం దేసేన్తో ఆయస్మా మహామోగ్గలిపుత్తత్థేరో అఞ్ఞానన్తచక్కవాళేసు అఞ్ఞబుద్ధానం ఉప్పత్తిం కథేయ్య చ. నాతి. తస్మా అయం కథావత్థుపాళి చ తదట్ఠకథావచనఞ్చ అఞ్ఞానన్తచక్కవాళేసు అఞ్ఞబుద్ధానం అభావదీపనే సబ్బట్ఠకథాటీకాసు వుత్తవచనేహి దళ్హతరం పధానవచనమేవ హోతీతి దట్ఠబ్బం.

న పన బుద్ధావేవ అఞ్ఞానన్తచక్కవాళేసు న ఉప్పజ్జేయ్యుం, అథ ఖో లద్ధబ్యాకరణా మహాబోధిసత్తా చ పచ్చేకబోధి సత్తా అగ్గసావకమహాసావకబోధిసత్తా పరిపాకిన్ద్రియా సావకబోధిసత్తా చ బుద్ధక్ఖేత్తభూతే ఇమస్మింయేవ చక్కవాళే ఉప్పజ్జన్తి, న అఞ్ఞత్థ. కస్మా, తేసు బుద్ధానం అనుప్పన్నత్తా, తేసం పన అభినీహారో పారమీసమ్భరణం ఞాణపరిపాచనఞ్చ తస్మింఏవ సమిజ్ఝతి, న అఞ్ఞత్థ. తేన వుత్తం **మహాపదాన సుత్తటీకాయం** –

"పురిమబుద్ధానం మహాబోధిసత్తానం పచ్చేకబుద్ధానఞ్చ నిబ్బత్తియా సావకబోధిసత్తానం సావకబోధియా అభినీహారో సావకపారమియా సమ్భరణం పరిపాచనఞ్చ బుద్ధక్ఖేత్తభూతే ఇమస్మిం చక్కవాళే జమ్బుదీపేఏవ ఇజ్ఝతి, న అఞ్ఞత్థా"తి.

తథేవేతం **ఏకనిపాతఅఙ్గుత్తరటీకాయఞ్చాతి**.

ఏతరహి పన అపరే ఆచరియా "ఆణక్ఖేత్తభూతతో కోటిసతసహస్సచక్కవాళతో అఞ్ఞేసు చక్కవాళేసు బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తీ"తి వదన్తి. తేసం పన వచనం అయుత్తమేవ. కస్మా, అట్ఠకథాయం వుత్తే అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళేతి ఏత్థ అఞ్ఞసద్దస్స ఠపేత్వా ఇమం చక్కవాళన్తిపదతో అఞ్ఞస్స అపాదానస్స అసమ్భవతో చ అనన్తచక్కవాళేసు బహూసు బుద్ధేసు ఉప్పన్నేసు బుద్ధస్స అనచ్ఛరియత్తా చ. అచ్ఛరియమనుస్సో హి సమ్మాసమ్బుద్ధో. వుత్తఞ్హి ఏకనిపాత **అఙ్గుత్తరపాళియం**

"ఏకపుగ్గలో భిక్ఖవే లోకే ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతి అచ్ఛరియమనుస్సో. కతమో ఏకపుగ్గలో, తథాగతో అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో. అయం ఖో భిక్ఖవే ఏకపుగ్గలో లోకే ఉప్పజ్జతి అచ్ఛరియమనుస్సో"తి. అఞ్ఞం పన కారణం మయా హేట్ఠా వుత్తనయేనపి విఞ్ఞూహి విఞ్ఞాతబ్బన్తి. అఞ్ఞే పన ఆచరియా **బుద్ధఅపదానపాళియం** –

> "దిసా దసవిధా లోకే, యాయతో నత్థి అన్తకం;
> తస్మిఞ్చ దిసాభాగమ్హి, బుద్ధక్ఖేత్తే అసఙ్ఖియా;
> పభా పకిత్తితా మయ్హం, యమకా రంసివాహనా;
> ఏత్థన్తరే రంసిజాలం, ఆలోకో విపులో భవే"తి.

వుత్తాసు ద్వీసు గాథాసు పఠమగాథాయ అత్థం బుద్ధస్స అనాధిప్పాయేన గహేత్వా మిచ్ఛాఞాణేన అఞ్ఞానన్తచక్కవాళేసు ఉప్పజ్జమానా బుద్ధా అసఙ్ఖియాతి వదన్తి. తేసం పనేతం అయుత్తమేవ అసున్దరమేవ. కస్మా, పాళియా చ అట్ఠకథాటీకావచనేహి చ విరుద్ధత్తా చ తస్సా గాథాయ అత్థగ్గహణస్స మిచ్ఛత్తా చ. ఇమాయ హి పాళియా గాథాయ వా అఞ్ఞానన్తచక్కవాళేసు అఞ్ఞే బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తీతి అత్థే గయ్హమానే అట్ఠకథాసు ఇమేసు పన తీసు ఖేత్తేసు ఠపేత్వా ఇమం చక్కవాళం అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళే బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తీతి సుత్తం నత్థి, న ఉప్పజ్జన్తీతి పన అత్థీతి వుత్తవచనేన చ, తీణి హి పిటకాని...పే.... ఇమా తిస్సో సంగీతియో ఆరుళ్హే తేపిటకే బుద్ధవచనే...పే.... సుత్తం నత్థి. న ఉప్పజ్జన్తీతి పన అత్థీతి వుత్తవచనేన చ ఉజుకం విరుజ్ఝతి చ. భద్దన్తమహా బుద్ధఘోసాదయో అట్ఠకథాచరియా తం పాళిం న పస్సన్తీతి అత్తనో దుగ్గహితేన అట్ఠకథాచరియానం అబ్భక్ఖానం ఆపజ్జతి చ. కిం పనేతే తిపిటకధరా తిక్ఖవిసదజవన గమ్భీరాదిఞాణికా అట్ఠకథాచరియా న పస్సేయ్యుం. పస్సేయ్యుం ఏవ. తస్మా అయుత్తమేవ. అట్ఠకథాసు పన ఆగతం సుత్తం నత్థీతిఆదివచనమేవ యుత్తతరం హోతీతి దట్ఠబ్బం.

ఏత్థ చ బుద్ధక్ఖేత్తేతిపదం తస్మిఞ్చ దిసాభాగమ్హీతిపదే విసేసనం, అసఙ్ఖియాతిపదం దుతియగాథాయ పభాతిపదస్స విసేసనన్తి దట్ఠబ్బం. అయం పనేత్థ యోజనా. లోకే చక్కవాళలోకే దసవిధా దస కోట్ఠాసా దిసా హోన్తి. తత్థ కోట్ఠాసే యాయతో యాయన్తస్స గచ్ఛన్తస్స మే అన్తకం పరియోసానం నత్థి. బుద్ధక్ఖేత్తే బుద్ధస్స దససహస్సిసఙ్ఖాతజాతిక్ఖేత్తభూతే తస్మిఞ్చ దిసాభాగమ్హి మయ్హం అసఙ్ఖియా సఙ్ఖ్యారహితా యమకా యుగళా యుగళా హుత్వా రంసివాహనా రంసివహన్తా రంసిముఞ్చమానా వా పభా చక్కరతనమణిరతనాదీనం ఆలోకా పకిత్తితా పాకటా పత్థరితా వా. ఏత్థన్తరే దససహస్సచక్కవాళన్తరే రంసిజాలం రంసిసమూహేన విపులో బహుతరో ఆలోకో భవే అహోసిన్తి. అయమత్థో చక్కిన్దాభిసిరీసద్ధమ్మ ధజమహాధమ్మరాజాధిరాజగురూతిలద్ధలఞ్ఛితేన ఆచరియబుధేన లిఖితోతి దట్ఠబ్బో.

భగవా హి ఇమాహి గాథాహి చక్కవత్తిరాజకాలే మయ్హంచక్కరతనమణిరతనాదీనం అసఙ్ఖియా పభా బుద్ధక్ఖేత్తభూతే దససహస్సిచక్కవాళే పాకటా పత్థరితాతి దస్సేతి. న అనన్తచక్కవాళేసు ఉప్పజ్జనబుద్ధానం అసఙ్ఖియభావన్తి.

వుత్తఞ్హేతం **బుద్ధఅపదానట్ఠకథాయం** "దిసా దసవిధా లోకేతి చక్కవాళలోకే దసవిధా దసకోట్ఠాసా దిసా హోన్తి. తత్థ కోట్ఠాసే యాయతో యాయన్తస్స గచ్ఛన్తస్స అన్తకం నత్థీతి అత్థో. చక్కవత్తికాలే తస్మిం మయా గతట్ఠానే దిసాభాగే వా బుద్ధక్ఖేత్తే బుద్ధవిసయా అసఙ్ఖియా సఙ్ఖారహితా. పభా పకిత్తితాతి తదా చక్కవత్తి రాజకాలే మయ్హం పభా చక్కరతనమణిరతనాదీనం పభా ఆలోకా యమకా యుగళా యుగళా హుత్వా రంసివాహనా రంసిముఞ్చమానా పకిత్తితా పాకటా. ఏత్థన్తరే దససహస్సచక్కవాళన్తరే రంసిజాలం రంసిసమూహం ఆలోకో విపులో బహుతరో భవే అహోసిన్తి అత్థో"తి. ఏత్థ చ పఠమగాథాయ పుబ్బడ్ఢస్స ఏకవాక్యభావతో దిసా దసవిధా లోకేతి చక్కవాళలోకే…పే॰… అన్తకం నత్థీతి అత్థోతి వుత్తం. అపరడ్ఢస్స దుతియగాథాయం అన్తోగధత్తా చక్కవత్తికాలే…పే॰… అసఙ్ఖియా సఙ్ఖారహితా పభా పకిత్తితాతి తదా చక్కవత్తికాలే…పే॰… భవే అహోసిన్తి అత్థోతి వుత్తం. తస్మా అసఙ్ఖియాతిపదం దుతియగాథాయ పభాతిపదస్స విసేసనన్తి దట్ఠబ్బం.

జినాలఙ్కారటీకాయం పన ఏవమస్స సబ్బధమ్మేసు అప్పటిహత ఞాణాచారం దస్సేత్వా ఇదాని లోకే తాదిసస్స అఞ్ఞస్స అభావం దస్సేన్తో ఆహ.

> "అనన్తసత్తేసు చ లోకధాతుసు,
> ఏకోవ సబ్బేపి సమా న తేనా"తి.

తత్థ అనన్తలోకధాతూసు ఏకేకిస్సం లోకధాతుయా అనన్తసత్తేసు తేన తథాగతేన సమో ఏకోపి నత్థి. సచే ఏకో పన సమో న భవేయ్య. సబ్బే సత్తా ఏకజ్ఝం హుత్వా సమా భవేయ్యున్తి చే. తథాపి నత్థి, సబ్బే ఏకజ్ఝం హుత్వాపి ఇమినా ఏకకేన సమా న హోన్తీతి అధిప్పాయోతి వుత్తం. ఏత్థ చ అనన్తలోకధాతుసూతిఆదినా ఇతో చక్కవాళతో అఞ్ఞేసు అనన్తచక్కవాళేసు అఞ్ఞేసం బుద్ధానం అభావం దస్సేతి. ఏవం పన మయా పథవోజం ఉద్ధరిత్వా దస్సితో వియ దస్సితేహి అతిదళ్హతరేహి సాధకవచనేహి ఇతో చక్కవాళతో అఞ్ఞచక్కవాళేసు బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తీతి మిచ్ఛావాదో సూరియో అన్ధకారం పటిహనతి వియ పటిహఞియతి అపనియతీతి సద్దహకం దట్ఠబ్బోతి.

మునిన్దక్కోతి మునిన్ద అక్కోతి పదచ్ఛేదో. బుద్ధాదిచ్చోతి అత్థో. సబ్బధమ్మే మనతి జానాతీతి ముని. మనధాతు ఞాణే ఇ. మకారే అస్సుత్తం. అథ వా మునాతి సబ్బధమ్మే సక సామఞ్ఞలక్ఖణాదినా పటివిజ్ఝతీతి ముని. మునతి హితాహితం పరిచ్ఛిన్దతీతి వా ముని, భగవా. మునధాతు పటివిజ్ఝనే, చతుసచ్చధమ్మే మునాతి జానాతీతి వా మోనం. చతుమగ్గఞాణం. వుత్తఞ్హి **సంయుత్తట్ఠకథాయం** "మోనన్తి చతుమగ్గఞాణం. తఞ్హి మునాతీతి మోనం, చతుసచ్చధమ్మే జానాతీతి అత్థో"తి. మోనం అస్స అత్థీతి ముని, భగవా. ముని చ సో ఇన్దతి పేసేయ్యసత్తే ధమ్మేన అభిభవతి ఇన్దో చాతి మునిన్దో, భగవా. అథ వా మునీనం పఞ్చమునీనం ఇన్దోతి మునిన్దో, భగవా. న కమతి న గచ్ఛతి పాదేన అత్తనో పుఞ్ఞజవిమానేన గచ్ఛతీతి అక్కో, ఆదిచ్చో. నపుబ్బ కముధాతు గతియం క్వి. ధాత్వన్తలోపో. కస్స ద్విత్తం. అథ వా యుగన్ధరుబ్బేధప్పమాణే ఆకాసే అరతి గచ్ఛతీతి అక్కో. అరధాతు గమనే కపచ్చయో. కస్స ద్విత్తం. తం తం రాసితో తం తం రాసిం అరతి యాతీతి వా అక్కో. అథ వా మహన్తజుతతాయ అక్కియతి అభిత్థవియతి తప్పసన్నేహి జనేహీతి అక్కో, ఆదిచ్చో. అక్కధాతు థవనే అ. మునిన్దో చ

సో అక్కో చాతి మునిన్దక్కో, అక్కో ఆదిచ్చో వియ వా మునిన్దోతి మునిన్దక్కో, బుద్ధో. యథా హి సూరియో అత్తనో సహస్సరంసియా ఏకచక్కవాళే తిమిరన్ధకారం విధమేత్వా దినే దినే నవయోజనసతసహస్సప్పదేసం కోటిసహస్సప్పదేసం వా దసదిసం వా ఓభాసేత్వా విరోచమానో చరతి, ఏవమేవ భగవాపి అత్తనో సద్ధమ్మరంసియా బుద్ధక్ఖేత్తభూతేసు దససహస్సచక్కవాళేసు వినేయ్యానం అవిజ్జన్ధకారం విధమేత్వా దినే దినే తస్మిం తస్మిం దిసాభాగే వేనేయ్యసత్తసమూహం చతుసచ్చధమ్మోభాసేన జోతయమానో విరోచనం చరతీతి ఠానానురూపం మునిన్దక్కోతి థోమేతి. అయం సమానోపమా హీనూపమాతి దట్ఠబ్బా.

సుద్ధేతి రాగాదిమలేహి విసుద్ధే. సుజ్ఝతి విసుజ్ఝతీతి సుద్ధో, తిభవో. సుధధాతు సోచేయ్యేతి. **తిభవ కుహరే**తి తిభవసఙ్ఖాతకమలసరే. కమలసరం వియ తిభవస్మిం వా భవన్తి సత్తా ఏత్థాతి భవో. భూధాతు సత్తాయం ణ. తయో భవా తిభవా, కామరూపారూపభూమి లబ్భతి. కుం వుచ్చతి ఉదకం, తం హరతీతి కుహరో. కుపుబ్బహరధాతు హరణే అ. తయో భవా చ తే కుహరో చాతి తిభవకుహరో, కుహరో వియ తయో భవాతి వా తథా. తస్మిం తిభవకుహరే. **కమల కథిత**న్తి ఉప్పలన్తి కథేతబ్బం కం జలం అలయతి విభూసయతీతి కమలం, ఉప్పలం. కంసద్దూపపద అలధాతు విభూసనే అ. అథ వా కమియతి ఇచ్ఛియతీతి కమలం. కముధాతు ఇచ్ఛాయం అలపచ్చయో. కమలన్తి ఉప్పలన్తి కథియతీతి కమలకథితం. **వినేయ్యప్పాణోఘ**న్తి వినేయ్యపాణఓఘన్తి పదవిభాగో. వినేతబ్బసత్తసమూహన్తి అత్థో. వినేతబ్బో దమేతబ్బో సత్థారాతి వినేయ్యో, సత్తో. విపుబ్బనిధాతు దమనే ణ్యో. పణన్తి జీవన్తి సత్తా అనేనాతి పాణం, జీవితిన్ద్రియం. పణధాతు జీవాయం ణ. తం అస్స అత్థి తస్మిం వా విజ్జతీతి పాణో, సత్తో. అస్సత్థితద్ధితే ణపచ్చయో. వినేయ్యో చ సో పాణో చాతి వినేయ్యప్పాణో. అవయవేన సహ హనతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి ఓఘో, సమూహో. అవపుబ్బ హనధాతు గతియం ణో. అవస్స ఓ. హనస్స ఘో. వినేయ్యప్పాణానం ఓఘో సమూహోతి వినేయ్యప్పాణోఘో, తం.

ధమ్మరంసివరేహీతి ఉత్తమధమ్మసఙ్ఖాతరంసీహి. ఏత్థ చ ధమ్మోతి యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జమానే సత్తే చతూసు అపాయేసు వట్టదుక్ఖేసు చ అపతమానే కత్వా ధారేతీతి ధమ్మో. ధరధాతు ధారణే రమ్మపచ్చయో. ధారేతి చ అపాయాదినిబ్బత్తకకిలేసం విద్ధంసేతీతి అత్థో. చతురియమగ్గో చ నిబ్బానఞ్చ నిప్పరియాయతో లబ్భతి. కస్మా, అరియమగ్గస్స కిలేసానం సముచ్ఛేదప్పహానవసేన సముచ్ఛేదకత్తా, నిబ్బానస్స చ నిస్సరణప్పహానవసేన తస్స ఆరమ్మణభావం పత్వా తదత్థసిద్ధిహేతుత్తా. చతురియఫలఞ్చ పరియత్తిధమ్మో చ పరియాయతో లబ్భతి. కస్మా, ఫలస్స మగ్గేన విద్ధంసి తబ్బానం కిలేసానం పటిప్పస్సమ్భనప్పహానవసేన మగ్గానుకూలప్ప వత్తత్తా. పరియత్తిధమ్మస్స చ తదఙ్గప్పహానవసేన తదధిగమ హేతుత్తా. అథ వా కిలేసే ధునాతి కమ్పతి చలతి విద్ధంసేతీతి ధమ్మో, చతురియమగ్గో. ధునధాతు కమ్పనే రమ్మో. అరియేహి ధారియతి పటివిజ్ఝియతి సచ్ఛికరియతి ఆరమ్మణ కరణవసేనాతి ధమ్మో, నిబ్బానం. ధరధాతు ఞాణే. ధంసేతి పటిప్పస్సమ్భేతి మగ్గప్పహీనకిలేసవాసనన్తి ధమ్మో, అరియఫలం. ధంసధాతు విద్ధంసనే. అత్తనో సభావం ధారేతి చ ధారియతి చ పణ్డితేహి న బాలేహీతి ధమ్మో, పరియత్తిధమ్మో. ధమ్మో చ ధమ్మో చ ధమ్మో చ ధమ్మో చాతి ధమ్మో ఏక సేసనయేన, దసవిధో ధమ్మో లబ్భతి. వుత్తఞ్హేతం **ఛత్తవిమానే** –

"రాగవిరాగమనేజమసోకం,
ధమ్మమసఙ్ఖతమప్పటికూలం;
మధురమిమం పగుణం సువిభత్తం,

ధమ్మమిమం సరణత్తముపేహీ”తి.

అయం పనేత్థ యోజనా. మాణవ రాగవిరాగం రాగవిగతం ఇమం ధమ్మం మగ్గధమ్మఞ్చ అనేజం ఏజాసఙ్ఖాతతణ్హావిరహితం అసోకం సోకవిరహితం ఇమం ధమ్మం ఫలధమ్మఞ్చ, అసఙ్ఖతం సఙ్ఖతవిరహితం ఇమం ధమ్మం నిబ్బానధమ్మఞ్చ. అప్పటికూలం అవిరోధనం మధురం అత్థబ్యఞ్జన సమ్పన్నత్తా మధురం, పగుణం పకట్ఠగుణం సువిభత్తం సుట్ఠు విభజితబ్బం, ఇమం ధమ్మం పరియత్తిధమ్మఞ్చ సరణత్తం సరణభావం ఉపేహి ఉపగచ్ఛాహీతి.

ఏత్థ హి కామరాగాదిభేదో సబ్బోపి రాగో విరజ్జతి పహీయతి ఏతేనాతి రాగవిరాగోతి మగ్గో కథితో. ఏజాసఙ్ఖాతాయ తణ్హాయ అన్తోనిజ్ఝానలక్ఖణస్స చ సోకస్స తదుప్పత్తియా సబ్బసో పరిక్ఖీణత్తా అనేజమసోకన్తి ఫలం కథితం. కేనచి పచ్చయేన అసఙ్ఖతత్తా ధమ్మమసఙ్ఖతన్తి నిబ్బానం కథితం. అవిరోధదీపనతో పన అత్థబ్యఞ్జనస్స సమ్పన్నతాయ పకట్ఠగుణవిభావనతో సుట్ఠు విభజితత్తా చ అప్పటికూలన్తిఆదినా సబ్బోపి పరియత్తి ధమ్మో కథితో. వుత్తఞ్హి **తదట్ఠకథాయం** “ఏత్థ హి రాగవిరాగన్తి మగ్గో కథితో. అనేజమసోకన్తి ఫలం. ధమ్మమసఙ్ఖతన్తి నిబ్బానం. అప్పటికూలం మధురమిమం పగుణం సువిభత్తన్తి పిటకత్తయేన విభత్తా సబ్బధమ్మక్ఖన్ధా”తి. ఇధ పన సామఞ్ఞతో దసవిధో ధమ్మో. విసేసతో పన పరియత్తి ధమ్మో అధిప్పేతో. కస్మా, సుబోధేసీతి వుచ్చమానత్తా. రంసీతి రసియన్తి అస్సాదియన్తీతి రంసీ, రసన్తి అస్సాదేన్తి సత్తా ఏతాయాతి వా రంసీ, రసధాతు అస్సాదనే అ చ ఈ చ. అథ వా రసియతి సినేహియతి తం జనేహీతి రంసీ. రసధాతు సినేహే. నిగ్గహీతాగమో.

వరోతి ఉత్తమో, వరితబ్బో పత్థితబ్బోతి వరో, వరతి నివారేతి హీనన్తి వా వరో. వరధాతు పత్థనే నివారణే వా అ. ధమ్మో చ సో రంసి చాతి ధమ్మరంసి, ధమ్మస్స వా రంసి ధమ్మరంసి. అయం పన సమాసో అభేదూపచారేన వుత్తో . వరో చ సో ధమ్మరంసి చాతి ధమ్మరంసివరో, తేహి ధమ్మరంసివరేహి. **సుబోధేసీ**తి చతుసచ్చధమ్మం పటివిజ్ఝయమానేన సుట్ఠు పబోధేసి వికాసేతీతి అత్థో. యథా హి సూరియో అత్తనో రంసియా ఫుసయిత్వా కుహర సఙ్ఖాతే సరే జాతం ఉప్పలం వికాసేతి, ఏవమేవ భగవాపి అత్తనో ధమ్మదేసనాసఙ్ఖాతరంసియా కమలసరసఙ్ఖాతే భవత్తయే వసన్తం పుఞ్ఞూపనిస్సయం పటివిజ్ఝారహం కమల సఙ్ఖాతం వినేయ్యప్పాణోఘం చతుసచ్చధమ్మం పటివిజ్ఝయమానో ఫలధమ్మేన పబోధేసి వికాసేతీతి వుత్తం హోతి.

బ్యాపితక్కిత్తినఞ్చాతి తిలోకే పత్థటపరికిత్తనం. సీలాదిగుణేహి పత్థటథుతిఘోసికన్తి అత్థో. చసద్దో చేత్థ పదపూరణమత్తోయేవ. విసేసేన వివిధం వా ఆపతి వడ్ఢతీతి బ్యాపితో. విపుబ్బఆపధాతు బ్యాపనే వడ్ఢనే వా త. బ్యాపనం వా బ్యాపితం. కిత్తియతే అభిత్థవియతే కిత్తినం. భావసాధనోయం. థుతికిరియా లబ్భతి. కిత్తియతి అభిత్థవియతి దేవమనుస్సేహీతి కిత్తినం, థుతిఘోసో. కిత్తధాతు అభిత్థవనే యు. బ్యాపితో పత్థటో కిత్తనో థుతిఘోసో యస్స సోతి బ్యాపితక్కిత్తినో, మునిన్దక్కో. తం. భగవతో హి తిలోకే దేవమనుస్సేహి సీలాదిగుణేహి చ అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధోత్యాదీహి గుణేహి చ థోమితో కిత్తిసద్దో యావ భవగ్గం అబ్భుగ్గచ్ఛతీతి బ్యాపితక్కిత్తినన్తి థోమేతీతి వుత్తం హోతి.

తిలోకేకచక్ఖున్తి తిలోకే ఏకచక్ఖూతి పదచ్ఛేదో. కామరూప అరూపసఙ్ఖాతానం తిలోకానం ఏకం పఞ్ఞాచక్ఖుభూతన్తి అత్థో. తయో లోకా తిలోకం. తస్స చక్ఖు వియ ఏక భూతంపఞ్ఞాచక్ఖు యస్స సోతి తిలోకేకచక్ఖు, మునిన్దక్కో. ఏత్థ చ ఏకచక్ఖుసద్దస్స లోపో హోతి బ్రహ్మస్సరోతిఆదీసు వియ. అథ వా తిలోకస్స ఏకం పఞ్ఞాచక్ఖుం భూతో పత్తోతి తిలోకేకచక్ఖు, మునిన్దక్కో. తిలోకేకచక్ఖుభూతన్తి వత్తబ్బే ఛన్దానురక్ఖణత్థం భూతసద్దలోపం కత్వా తిలోకేకచక్ఖున్తి వుత్తం. అథ వా

తిలోకస్స ఏకభూతో పఞ్ఞాచక్ఖు హుత్వా సబ్బధమ్మే చక్ఖతి పస్సతీతి తిలోకేకచక్ఖు, మునిన్దక్కో. తం. భగవా హి పఞ్ఞాచక్ఖు మయత్తా సత్తేసు చ తదుప్పాదనతో తిలోకస్స చక్ఖుభూతో ఞాణభూతో ధమ్మభూతో బ్రహ్మభూతో హోతి. వుత్తఞ్హి **మధుపిణ్డికసుత్తే** "సో హావుసో భగవా జానం జానాతి, పస్సం పస్సతి చక్ఖుభూతో ఞాణభూతో ధమ్మభూతో బ్రహ్మభూతో వత్తా పవత్తా అత్థస్స నిన్నేతా అమతస్స దాతా ధమ్మస్సామీ తథాగతో"తి. తస్మా తిలోకేకచక్ఖున్తి థోమేతి.

దుఖమసహనన్తి పుథుజ్జనేహి అతిదుక్ఖమితట్ఠానం ఖమనం. పుథుజ్జనేహి దుక్ఖేన కసిరేన ఖమితబ్బన్తి దుఖమం, ఇట్ఠానిట్ఠాది ఆరమ్మణం. దుక్ఖమన్తి వత్తబ్బే గజ్జబన్ధత్తా ఛన్దానురక్ఖణత్థం కకారలోపం కత్వా దుఖమన్తి వుత్తం. తం సహతి ఖమతీతి దుఖమసహనో, మునిన్దక్కో. సహధాతు పరిసహనే యు. తం దుఖమసహనం. భగవా హి పుథుజ్జనేహి సుదుక్ఖమితం ఇట్ఠా నిట్ఠాదిఆరమ్మణం సీతుణ్హాదిం లాభాలాభయసాయస నిన్దపసంససుఖదుక్ఖసఙ్ఖాతం లోకధమ్మఞ్చ అతివియ ఖమతి అధివాసేతి, తస్మా దుఖమసహనన్తి థోమేతి.

మహేసిన్తి మహన్తం సీలక్ఖన్ధాదిం పరియేసమానం మహన్తం నిబ్బానం గవేసమానం వా మహన్తే సీలక్ఖన్ధాదికే ఏసతి గవేసతి పరియేసతీతి మహేసీ, మునిన్దక్కో. మహన్తసద్దూప పద ఏసధాతు గవేసనే ఈ. వుత్తఞ్హి **మహానిద్దేసే** "మహేసీతి మహేసీ. భగవా మహన్తం సీలక్ఖన్ధం ఏసి గవేసి పరియేసీతి మహేసీ. మహన్తం సమాధిక్ఖన్ధం మహన్తం పఞ్ఞాక్ఖన్ధం మహన్తం విముత్తిక్ఖన్ధం మహన్తం విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధం ఏసీ గవేసీ పరియేసీతి మహేసీ"తి. మహన్తే సత్తతింసబోధిపక్ఖియ ధమ్మే ఏసతి గవేసతీతి వా మహేసీ, మహన్తం నిబ్బానం ఏసతి గవేసతీతి వా మహేసీ. వుత్తఞ్హి **మహానిద్దేసే** "మహన్తే సతిపట్ఠానే మహన్తే సమ్మప్పధానే మహన్తే ఇద్ధిపాదే మహన్తాని ఇన్ద్రియాని మహన్తాని బలాని మహన్తే బోజ్ఝఙ్గే మహన్తం అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం మహన్తం పరమత్థం అమతం నిబ్బానం ఏసీ గవేసీ పరియేసీతి మహేసీ"తి. అథ వా మహేసక్ఖేహి సత్తేహి ఏసియతి గవేసియతి పరియేసియతి అమ్హాకం కహం బుద్ధోతి మహేసీ. వుత్తఞ్హి **మహానిద్దేసే** "మహేసక్ఖేహి వా సత్తేహి ఏసితో గవేసితో కహం బుద్ధో"త్యాది. తం మహేసిం. **తన్తి** మునిన్దక్కం. అహం సిరసా నమామీతి సమ్బన్ధో.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. దయుదయరుణో మహాకరుణాసఙ్ఖాతఉదయపబ్బతుగ్గతసూరియారుణో, ఉదయపబ్బతతో ఉగ్గతసూరియారుణో వియ మహాకరుణా వా, ఞాణ విత్థిణ్ణబిమ్బో సబ్బఞ్ఞుతఞాణసఙ్ఖాతో విత్థారపరిమణ్డలో, విత్థారచక్కవాళమణ్డలం వియ విపులారమ్మణసబ్బఞ్ఞుతఞాణవా, ఏకో అసహాయో ఏకబుద్ధభూతో, యో యాదిసో మునిన్దక్కో బుద్ధాదిచ్చో సుద్ధే రాగాదిమలేహి విసుద్ధే తిభవ కుహరే తిభవసఙ్ఖాతకమలసరే, కమలకథితం ఉప్పలన్తి కథేతబ్బం, వినేయ్యప్పాణోఘం వినేతబ్బసత్తసమూహం, ధమ్మరం సీవరేహి ఉత్తమధమ్మసఙ్ఖాతరంసీహి, సుబోధేసి చతుసచ్చధమ్మం పటివేధయమానేన సుట్ఠు పబోధేసి వికాసేసి, బ్యాపితక్కిత్తినం తిలోకే పత్థటపరికిత్తనం, సీలాదిగుణేహి పత్థటథుతిఘోసికం వా, తిలోకేకచక్ఖుం కామరూపఅరూప సఙ్ఖాతానం తిలోకానం ఏకం పఞ్ఞాచక్ఖుభూతం, దుఖమసహనం పుథుజ్జనేహి అతిదుక్ఖమితట్ఠానం ఖమనం, మహేసిం మహన్తం సీలక్ఖన్ధాదిం పరియేసమానం మహన్తం నిబ్బానం గవేసమానం వా, తం మునిన్దక్కం అహం సిరసా నమామి వన్దామీతి.

వీసతిమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౧. యో జినో అనేకజాతియం సపుత్తదారమఙ్గజీవితమ్పి;
బోధిపేమతో అలగ్గమానసో అదాసియేవ అత్థి కస్స;

దానపారమిం తతో పరం అపూరి సీలపారమాదికమ్పి;

తాసమిద్ధియోపయాతమగ్గతం తమేకదీపకం నమామి.

౨౧. ఏవం వీసతిమాయ గాథాయ మునిన్దక్కం వన్దిత్వా ఇదాని పుబ్బే అనేకజాతియం బోధిసత్తకాలే జీవితపరిచ్చాగాదీహి చ దానాదిదసపారమియో పూరేన్తేహి గుణేహి చ థోమేత్వా జినం వన్దితుకామో **యో జినో** త్యాదిమాహ. అయం పన రజ రజ రజ గణేహి చ గరులహూహి చ రచితత్తా వీసతక్ఖరేహి లక్ఖితా వుత్తగాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** “వుత్త మీదిసన్తు నామతో రజా రజా రజా గరుల్లహూ చా”తి.

అయం పనేత్థ యోజనా. యస్సం పటిపాదం రజా రజగణా చ రజా రజగణా చ రజా రజగణా చ గరుల్లహూ చ చే సియ్యుం, ఈదిసన్తు ఈదిసం పన గాథా నామతో నామేన వుత్తం వుత్త గాథా నామాతి.

తత్థ పన **యో జినో**తి యో బుద్ధో. సో హి దేవపుత్తకిలేసాభిసఙ్ఖారఖన్ధమచ్చువసేన పఞ్చమారే అజిని జినాతి జినిస్సతీతి జినోతి వుచ్చతి. నను చ బుద్ధసావకాపి పఞ్చమారే జినత్తా జినా నామాతి చే. న భగవతో పరూప నిస్సయవిరహనిరతిసయవసేన పఞ్చమారజినత్తా భగవాయేవ జినో నామాతి. వుత్తఞ్హి **ధాతుకథామూలటీకాయం** –

“తత్థ బలవిధమన విసయాతిక్కమవసేన దేవపుత్తమారస్స, అపవత్తికరణవసేన కిలేసాభిసఙ్ఖారమారానం, సముదయప్పహానపరిఞ్ఞావసేన ఖన్ధమారస్స, మచ్చుమారస్స, చ బోధిమూలే ఏవ భఞ్జితత్తా పరూపనిస్సయరహితం నిరతిసయం తం భఞ్జనం ఉపాదాయ భగవాఏవ మారభఞ్జనోతి థోమితో”తి.

అనేకజాతియన్తి అనేకసంసారభవే. ఏత్థ హి అయం జాతిసద్దో అనేకత్థో. తథా హేస ఏకమ్పి జాతిం ద్వేపి జాతియోతి ఏత్థ భవే ఆగతో. అత్థి విసాఖే నిగణ్ఠా నామ సమణజాతీతి ఏత్థ నికాయే. తిరి నామ తిణజాతి నాభియా ఉగ్గన్త్వా నభం ఆహచ్చ ఠితా అహోసీతి ఏత్థ పఞ్ఞత్తియం. జాతి ద్వీహి ఖన్ధేహి సఙ్గహితాతి ఏత్థ సఙ్ఖతలక్ఖణే. యం మాతుకుచ్ఛియం పఠమం చిత్తం ఉప్పన్నం పఠమం విఞ్ఞాణం పాతుభూతం. తదుపాదాయ సావస్స జాతీతి ఏత్థ పటిసన్ధియం. సమ్పతిజాతో ఆనన్ద బోధిసత్తోతి ఏత్థ పసూతియం. అనుపకుట్ఠో జాతివాదేనాతి ఏత్థ కులే. యతోహం భగిని అరియాయ జాతియా జాతోతి ఏత్థ అరియసీలే. ఇధ పనాయం భవే వత్తతి. తస్మా అనేకసంసారభవేతి అత్థో విఞ్ఞాతబ్బో. సో హి జాయతి యోని గతిఆది విభాగోతి జాతీతి వుచ్చతి. అథ వా జాయన్తి నిబ్బత్తన్తి ఏత్థ ఖన్ధాదయోతి జాతి, భవో. జనిధాతు నిబ్బత్తనేతి. న ఏకా అనేకా, అనేకా చ సా జాతి చాతి అనేక జాతి. తస్సం అనేకజాతియం.

సపుత్తదారన్తి పుత్తేన చ భరియాయ చ సహితం. అత్తనో కులం పునాతి పవతి సోధేతీతి వా పుత్తో. పుధాతు పవనే త. మాతాపితూనం మనం పూరేతీతి వా పుత్తో. పూరధాతు పూరణే త. పుత్తో చ ధీతా చ పుత్తో. విరూపేక సేసోయం. సామికేన ధరియతేతి దారో. ధరధాతు ధారణే ణో. ధస్స దో. అథ వా పురిసేన భోగం దీయతీతి దారో. దాధాతు దానే రపచ్చయో. దాకుచ్ఛితా కారేన పురిసేన రమియతి ఏత్థాతి వా దారో, భరియా. దాపుబ్బరముధాతు రమనే క్వి. దాసద్దో కుచ్ఛితత్థో. **అభిధానటీకాయం** పన “దారయన్తే యేనాతి దారో, దర విదారణే. అకత్తరి చ కారకే సఞ్ఞాయం ణో”తి వుత్తం. పుత్తో చ దారో చ పుత్తదారో. సమాహారద్వన్దేపి హి పుల్లిఙ్గం ఇచ్ఛన్తి ఆచరియా. తేన సహ వత్తతి యస్సాతి సపుత్తదారో, పుత్తదారపరిచ్చాగో. తం సపుత్తదారం. **అఙ్గజీవితమ్పీ**తి హత్థపాదకణ్ణనాసచక్ఖాదిసరీరావయవఞ్చ జీవితిన్ద్రియ పటిబద్ధసకలసరీరఞ్చ అఙ్గతి గచ్ఛతి కాయేతి అఙ్గో, చక్ఖాదిసరీరావయవో. అగిధాతు గతియం అ. జీవన్తి సత్తా ఏతేనాతి

జీవితం, జీవితిన్ద్రియం. జీవధాతు పాణధారణే త. అఙ్గో చ జీవితఞ్చ అఙ్గజీవితం. ఏత్థ చ పిసద్దో సమ్పిణ్డనత్థో. తేన ధనరట్ఠపరిచ్చాగం సమ్పిణ్డేతి. వుత్తఞ్హి **సీలక్ఖన్ధట్ఠ కథాయం** –

"అఙ్గపరిచ్చాగం జీవితధనరజ్జపుత్తదారపరిచ్చాగన్తి ఇమే పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే పరిచ్చజిత్వా"తి. అథ వా సమ్భావనత్థో. తేన భగవా సబ్బఞ్ఞుతఞాణహేతుపి పుత్తదారఅఙ్గజీవితమ్పి అలగ్గమానసో పరిచ్చజేతి, పగేవ ధనాదిబాహిరవత్థు పరిచ్చాగేపీతి సమ్భావేతి.

బోధిపేమతోతి అరహత్తమగ్గసబ్బఞ్ఞుతఞాణసఙ్ఖాతాయ బోధియా పియమానత్తా, హేత్వత్థే హి తోపచ్చయో. చత్తారి సచ్చాని బుజ్ఝతీతి బోధి, అరహత్తమగ్గఞాణం. సబ్బ ఞేయ్యధమ్మే బుజ్ఝతీతి బోధి, సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. బుధధాతు ఞాణే ణ. ఇత్థిలిఙ్గజోతకో ఈపచ్చయో చ. వుత్తఞ్హి **అభిధానప్పదీపికాయం** – "బోధి సబ్బఞ్ఞుతఞాణే, అరియమగ్గే చ నారియ"న్తి. బోధి చ బోధి చ బోధి సరూపేకసే సవసేన. పియనం పేమో, పియాయితబ్బోతి వా పేమో. పీధాతు తప్పనకన్తీసు మనిపచ్చయో. బోధియా పేమో బోధిపేమో, తతో బోధిపేమతో. భగవతా హి పుత్తదారఅఙ్గజీవితేహిపి సతగుణేన సహస్సగుణేన సత సహస్సగుణేనపి బోధిఞాణమేవ పియన్తి వుత్తం హోతి. వుత్తఞ్హి **వేస్సన్తరజాతకే** –

"న మే దేస్సా ఉభో పుత్తా, మద్దీ దేవీ న దేస్సియా;
సబ్బఞ్ఞుతం పియం మయ్హం, తస్మా పియే అదాసహ"న్తి.

అలగ్గమానసోతి పుత్తదారఅఙ్గజీవితాదీసు అనల్లీయన చిత్తో హుత్వా లగనం సజ్జనం లగ్గో, లగతి సజ్జతి అల్లయతి వాతి లగ్గో. లగధాతు సజ్జే అల్లీయనే వా గపచ్చయో. న లగ్గో అలగ్గో, నత్థి లగ్గో ఏత్థ పుత్తదార అఙ్గజీవితాదీసూతి వా అలగ్గో. మనతి జానాతి ఆరమ్మణన్తి మనో. సోయేవ మానసో. అలగ్గో మానసో యస్స సోతి అలగ్గమానసో, జినో. **అత్థికస్సా**తి పుత్త దారాదిం కామికస్స, యాచకస్స పటిగ్గాహకస్స వాతి అత్థో. అత్థో కామో అస్స అత్థీతి అత్థికో, ణికో. తస్స అత్థికస్స. **అదాసియేవా**తి పూజానుగ్గహకామతాయ ఞాణసమ్పయుత్తపరిచ్చాగచేతనాయ అదాసిఏవాతి అత్థో. బోధిసత్తో హి పారమీపూరణ కాలే సరాగసదోససమోహస్సేవ సతో ఆగతా గతానం యాచకానం అలఙ్కతపటియత్తం సీసం కన్తిత్వా గలలోహితం నీహరిత్వా సుఅఞ్జితాని అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా కులవంసప్పదీపం పుత్తం మనాపచారినిం భరియఞ్చ ఖేళపిణ్డమివ అనపేక్ఖో పరిచ్చజిత్వా దీయమానోవ సమ్మాసమ్బోధిఞాణం లద్ధుం సక్కా, న పుత్తదారఅఙ్గజీవితమ్పి అపరిచ్చజిత్వా. పఞ్చ హి మహాపరిచ్చాగే అపరిచ్చజిత్వా బుద్ధభూతపుబ్బా నామ నత్థి. పచ్చేకబుద్ధారియసావకా పన పుత్తదారఅఙ్గజీవితం అపరిచ్చజన్తాపి పచ్చేకబుద్ధారియసావకబోధిఞాణం లద్ధుం సమత్థావ. తస్మాయేవ భగవన్తంయేవ సపుత్తదారమఙ్గజీవితమ్పి బోధిపేమతో అలగ్గమానసో అదాసియేవ అత్థి కస్సాతి థోమేతి. వుత్తఞ్హేతం **వేస్సన్తరజాతకట్ఠ కథాయం** "సబ్బబోధిసత్తా ధనపరిచ్చాగం, పుత్తపరిచ్చాగం, భరియపరిచ్చాగం, అఙ్గపరిచ్చాగం, జీవితపరిచ్చాగన్తి ఇమే పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే అపరిచ్చజిత్వా బుద్ధభూతపుబ్బా నామ నత్థీ"తి.

ఏవం పఞ్చహి మహాపరిచ్చాగగుణేహి భగవతో థోమనం కత్వా ఇదాని దానాదిపారమీపూరణగుణేన థోమనం కత్తు కామో దానపారమిన్తిఆదిమాహ. తత్థ **దాన**న్తి తివిధం హోతి చాగచేతనా చ, విరతి చ, దేయ్యధమ్మో చాతి. సద్ధా హిరియం కుసలఞ్చ దానన్తి ఆగతట్ఠానే హి చాగచేతనా దానం నామ. అభయం దేతీతి ఆగతట్ఠానే విరతీ దానం నామ. దానం దేతి అన్నం పానన్తి ఆగతట్ఠానే దేయ్యధమ్మో దానం నామ. తత్థ చాగచేతనా దేతి వా దేయ్యధమ్మం దేన్తి వా ఏతాయ

దేయ్యధమ్మన్తి దానం. విరతి అవఖణ్డనట్ఠేన లవనట్ఠేన వా దానం. సా హి ఉప్పజ్జమానా భయభేరవసఙ్ఖాతం దుస్సీల్యం చేతనం దాతి లునాతి చాతి దానం, దేయ్యధమ్మో దియ్యతీతి దానం. ఇధ పన తివిధం దానం అధిప్పేతం. పారమీసద్దస్స వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. అథ వా పారం నిబ్బానం ఏతి గచ్ఛతి ఏతాయాతి పారమి. పారసద్దూపపద ఇధాతు గతియం క్వి. పారం ఇతీతి పదచ్ఛేదో కాతబ్బో. దానమేవ పారమీ దానపారమీ, తం దానపారమిం. **తతోతి** దానపారమితో. **పరన్తి** అఞ్ఞం. **సీలపారమాదికమ్పీ**తి సీలతీతి సీలం. సీల ధాతు సమాధిమ్హి అ. కాయవచీకమ్మాని సమాదహాతి సమాధపేతీతి అత్థో. సీలతి సమాధియతి కాయకమ్మాదీనం సుసీల్యవసేన న విప్పకిరతీతి వా సీలం, సీలన్తి సమాదహన్తి చిత్తం ఏతేనాతి వా సీలం. అథ వా సీలయతి ఉపధారేతీతి సీలం, సీలధాతు ఉపధారణే అ. కుసల ధమ్మానం పతిట్ఠానభావేన ఆధునో ధారేతీతి అత్థో. సీలేన్తి వా ఏతేన కుసలే ధమ్మే ఉపధారేన్తి సాధవోతి సీలం, సీలియతి ఉపధారియతి సప్పురిసేహి హదయమంసన్తరం ఉపనేత్వాతి వా సీలం, సీలేతి ఉపధారేతి తం సమఙ్గీ పుగ్గలం అపాయేసు ఉప్పత్తినీవారణవసేన సుగ్గతి నిబ్బానన్తి వా సీలం, సీలమేవ పారమీ సీలపారమీ, సా ఆది యాసన్తేతి సీలపారమాదికా. ఏత్థ చ ఆదిసద్దేన నేక్ఖమ్మపఞ్ఞా వీరియఖన్తిసచ్చఅధిట్ఠానమేత్తాఉపేక్ఖాపారమిం సఙ్గణ్హాతి. వుత్తఞ్హేతం **బుద్ధవంసపాళియం** –

> “దానం సీలఞ్చ నేక్ఖమ్మం, పఞ్ఞా వీరియేన పఞ్చమం;
> ఖన్తిసచ్చమధిట్ఠానం, మేత్తుపేక్ఖా ఇమా దసా”తి.

పిసద్దో చేత్థ సమ్పిణ్డనత్థో. తేన పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే సమ్పిణ్డేతి.

అపూరీతి సమ్మాసమ్బోధత్థాయ పూరణం అకాసీతి అత్థో. భగవతో హి దీపఙ్కరపాదమూలే అట్ఠ ధమ్మే సమోధానేత్వా బుద్ధత్థాయ అభినీహారతో పట్ఠాయ అనేకజాతీసు సమ్మాసమ్బోధిం పటివిజ్ఝితుం వాయమన్తో అదిన్నదానం నామ నత్థి, అరక్ఖితసీలం నామ నత్థి. అపూరితా పారమీ నామ నత్థి. అతిబహుమ్పి పూరణం అకాసియేవ. భగవా హి బోధిసత్త భూతో చతూసు మహాసముద్దేసు ఉదకం పరాజేత్వా అధికం లోహితదానమకాసి. సకలపథవియా పంసుం పరాజేత్వా అధికం మంసమదాసి. సినేరుపబ్బతరాజం పరాజేత్వా అధికం సీసదానమదాసి. ఆకాసే తారకసమూహం పరాజేత్వా అధికం నయనమదాసి.

తేన వుత్తం **జినాలఙ్కారే** –

> “సో సాగరే జలధికం రుధిరం అదాసి,
> భూమిం పరాజియ సమంసమదాసి దానం;
> మేరుప్పమాణమధికఞ్చ సమోళిసీసం,
> ఖే తారకాధికతరం నయనం అదాసీ”తి.

వసన్తతిలకగాథా.

తత్థ చ సోతి సో ఏవంవిధో బోధిసత్తో. సాగరేతి చతూసు మహాసముద్దేసు. జలధికన్తి ఉదకతో అధికం కత్వా. రుధిరం అదాసీతి లోహితదానమదాసి. భూమిం పరాజియాతి పంసుపథవియా పంసుం పరాజేత్వా అత్తనో సరీరమంసం అధికం అదాసి. మేరుప్పమాణమధికన్తి యోజన అట్ఠసట్ఠిసతసహస్సుబ్బేధస్స గిరిరాజస్స పమాణతోపి అధికం కత్వా.

సమోళిసీసన్తి మోళియా సహ అభిసిత్తసీసం అదాసి. ఖేతి చక్కవాళపబ్బతపరియన్తే ఆకాసే. తారకాధికతరన్తి నక్ఖత్తాదితారకరూపతోపి అధికం కత్వా . నయనం అదాసీతి నేత్తదానం అదాసీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

తాసమిద్ధియోపయాతమగ్గతన్తి తాసం ఇద్ధియా ఉపయాతం అగ్గతన్తి పదచ్ఛేదో. తాసన్తి తాసం పారమీనం. ఇద్ధియాతి సమిద్ధియా, హేత్వత్థే చేతం కరణవచనం. ఉపయాతన్తి ఉపగతం. అగ్గతన్తి సబ్బసత్తానం ఉత్తమభావం, సేట్ఠభూతం బుద్ధత్తన్తి అత్థో. తం పన పదం ఉపయాతన్తిపదే కమ్మం. అగ్గసద్దో చేత్థ ఉత్తమవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో. అథ వా అగ్గతి ఉత్తమభావం సేట్ఠభూతం వా బుద్ధభావం పాపుణాతీతి అగ్గో, జినో. అగ్గధాతు గతియం అ. అగ్గస్స భావో అగ్గతం. భగవా హి అనన్తలోకధాతూసు సబ్బ సత్తానం అగ్గో ఉత్తమతరో సేట్ఠతరోతి అత్థో. వుత్తఞ్హేతం దసనిపాత **అఙ్గుత్తరపాళియం** –

“యావతా భిక్ఖవే సత్తా అపదా వా ద్విపదా వా చతుప్పదా వా బహుప్పదా వా రూపినో వా అరూపినో వా సఞ్ఞినో వా అసఞ్ఞినో వా నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞినో వా, తథాగతో తేసం అగ్గమక్ఖాయతి అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో”తి.

తమేకదీపకన్తి తం ఏకదీపకన్తి పదచ్ఛేదో. తన్తి జినం. ఏకదీపకన్తి సబ్బసత్తానం ఏకపటిసరణభూతం పతిట్ఠభూతం వా. దీపకసద్దో హి పటిసరణపతిట్ఠవాచకో నిప్ఫన్నపాటిపదికో. వుత్తఞ్హి **సంయుత్తట్ఠకథాయం** “పతిట్ఠాపనట్ఠేన దీప”న్తి. దీపన్తి పతిట్ఠహన్తి పటిసరణభావేన సత్తా ఏత్థాతి వా దీపకో, జినో. దీపధాతు పతిట్ఠాయం అకో. ఏకసద్దో సఙ్ఖ్యావాచకో. ఏకో ఏకభూతో దీపకోతి ఏకదీపకో, జినో. అథ వా ఏకదీపకన్తి మనుస్సానం పటిసరణభూతం పతిట్ఠానభూతం సముద్దదీపకమివ సబ్బసత్తానం పటిసరణభూతం పతిట్ఠానభూతం ఏకబుద్ధభూతం.

అయం పనేత్థ వచనత్థో. జలమజ్ఝే దిప్పతీతి దీపో. ద్విధా ఆపో సన్దతి ఏత్థాతి వా దీపో. సోయేవ దీపకో. సోవియ ఏకో బుద్ధో హుత్వా ఏతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి ఏకదీపకో, జినో. యథా హి మహాసముద్దే భిన్ననావానం మనుస్సానం సముద్దదీపో పటిసరణో పతిట్ఠో హోతి, ఏవం జినో సంసారసాగరే అలబ్భనేయ్యపతిట్ఠే ఓసీదన్తానం సబ్బసత్తానం ఏకబుద్ధభూతో పటిసరణో పతిట్ఠో హోతీతి ఏకదీపకన్తి థోమేతి. తం జినం అహం నమామీతి సమ్బన్ధోతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. యో జినో అనేక జాతియం అనేకసంసారభవే, సపుత్తదారం పుత్తేన చ భరియాయ చ సహితం, అఙ్గజీవితమ్పి అఙ్గపచ్చఙ్గజీవితిన్ద్రియమ్పి. అథ వా హత్థపాదకణ్ణనాసచక్ఖాదిసరీరావయవఞ్చ జీవితిన్ద్రియ పటిబద్ధసకలసరీరఞ్చ, బోధిపేమతో అరహత్తమగ్గ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణసఙ్ఖాతాయ బోధియా పియమానత్తా, అలగ్గ మానసోతి పుత్తదారఅఙ్గజీవితాదీసు అనల్లీయనచిత్తో హుత్వా, అత్థికస్స పుత్తదారాదిం కామికస్స యాచకస్స అదాసియేవ పరిచ్చాగచేతనాయ అదాసిఏవ. దానపారమిమ్పి తతో దానపారమితో పరం అఞ్ఞం సీలపారమాదికమ్పి సీలపారమీఆదికమ్పి, అపూరి సమ్మాసమ్బోధత్థాయ పూరణం అకాసి, తాసం పారమీనం ఇద్ధియా సమిద్ధియా అగ్గతం ఉత్తమ భావం సేట్ఠబుద్ధత్తం వా, ఉపయాతం ఉపగతం, ఏకదీపకం సబ్బసత్తానం ఏకపటిసరణభూతం ఏకపతిట్ఠానభూతం వా, దీపకమివ ఏకపటిసరణభూతం పతిట్ఠానభూతం వా తం జినం తీహి ద్వారేహి నమామీతి.

ఏకవీసతిమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౨. దేవాదేవాతిదేవం నిధనవపుధరం మారభఙ్గం అభఙ్గం,

దీపం దీపం పజానం జయవరసయనే బోధిపత్తంధిపత్తం;

బ్రహ్మబ్రహ్మగతానం వరగిరకథికం పాపహీనం పహీనం,

లోకాలోకాభిరామం సతతమభినమే తం మునిన్దం మునిన్దం.

౨౨. ఏవం ఏకవీసతిమాయ గాథాయ జినం వన్దిత్వా ఇదాని దేవాదేవాతిదేవన్త్యాదీహి దసహి గుణేహి థోమేత్వా మునిన్దం వన్దితుకామో **దేవాదేవాతిదేవ**న్తిఆదిమాహ. అయం పన మ ర భ న య య గణేహి చ తిమునియతీహి చ రచితత్తా ఏకవీసతక్ఖరేహి యుత్తా ఆద్యన్తయమకా సద్ధరా గాథాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హి **వుత్తోదయే** "మ్రా భ్నా యో యోత్ర యేన తిమునియతియుతా సద్ధరా కిత్తితాయ"న్తి.

అయం పనేత్థ యోజనా. యస్సం పటిపాదం మ్రా మరగణా చ భ్నా భనగణా చ యోగణో చ యేన యగణేన సహ యోగణో చ తిమునియతియుతా సత్తమక్ఖరన్తేహి యతీహి యుత్తా చ చే సియుం. అత్ర ఇమస్మిం పకతి ఛన్దే అయం గాథా సద్ధరాగాథాతి కిత్తితాతి. ఏత్థ చ మునిసద్దో సత్తసఙ్ఖ్యావాచకోతి దట్ఠబ్బో. ఏకస్మిం పాదే సత్తమక్ఖరన్తే సత్తమక్ఖరన్తే యతీనం తిపరివత్తత్తా తిమునియతియుతాతి వుత్తం. ఏకవీసతక్ఖరవన్తోతి వుత్తం హోతి.

తత్థ చ **దేవాదేవాతిదేవ**న్తి రాజసఙ్ఖాతసమ్ముతిదేవ చతుమహారాజాదికఉపపత్తిదేవానం అతిఉత్తమం అతిసేట్ఠం విసుద్ధిదేవభూతం. ఏత్థ హి దేవాతి సమ్ముతిదేవా. తే హి మానుస్సఇస్సరియసమ్పత్తీహి దిబ్బన్తీతి మనుస్సరాజదేవీ కుమారా దేవాతి వుచ్చన్తి. పున దేవాతి ఉపపత్తిదేవా. తే హి దిబ్బఇస్సరియసమ్పత్తీహి దిబ్బన్తీతి చతుమహారాజికా దేవా వుచ్చన్తి, దిబ్బన్తి కామగుణాదీహి కీళన్తి లళన్తి, తేసు వా విహరన్తి, విజయసమత్థతాయోగేన పచ్చత్థికే విజేతుం ఇచ్ఛన్తి, ఇస్సరియధనాదిసక్కారదానగ్గహణం తం తం అత్థానుసాసనఞ్చ కరోన్తా వోహరన్తి. పుఞ్ఞాతిసయయోగానుభావప్పత్తాయ జుతియా జోతన్తి. యథాధిప్పేతఞ్చ విసయం అప్పటిఘాతేన గచ్ఛన్తి. యథిచ్ఛితనిప్ఫాదనే చ సక్కోన్తీతి దేవాతి **విసుద్ధిమగ్గమహాటీకాయం** ఆగతనయేనపి వేదితబ్బో. అతిదేవన్తి తేసం దేవానం అతిఉత్తమం అతిసేట్ఠం వా విసుద్ధి దేవభూతం భగవన్తన్తి అత్థో. సో హి తేసం సమ్ముతి ఉపపత్తిదేవానం సీలాదిగుణేహి అతిరేకత్తా అతిరేకో దేవోతి భగవా అతిదేవోతి వుచ్చతి. దేవో దేవానం అతిరేకో అతిఉత్తమో అతిసేట్ఠో అతివిసిట్ఠో దేవో దేవాదేవాతిదేవో, విసుద్ధిదేవభూతో మునిన్దో లబ్భతి. తం దేవాదేవాతిదేవం.

వుత్తఞ్హి **ధమ్మహదయవిభఙ్గే** "దేవాతి తయో దేవా సమ్ముతి దేవా, ఉపపత్తిదేవా, విసుద్ధిదేవా. సమ్ముతిదేవా నామ రాజానో దేవియో రాజకుమారా. ఉపపత్తిదేవా నామ చతుమహారాజికే దేవే ఉపాదాయ తదుపరి దేవా. విసుద్ధిదేవా నామ అరహన్తో వుచ్చన్తీ"తి.

భగవా పన నిరాతిసయాయ అభిఞ్ఞాకీళాయ ఉత్తమేహి దిబ్బబ్రహ్మఅరియవిహారేహి సపరసన్తానగతపఞ్చవిధమారవిజ యిచ్ఛానిప్ఫత్తియాచిత్తిస్సరియ సత్తధనాది సమ్మాపటిపత్తి అవేచ్చప్పసాదసక్కారదానగ్గహణసఙ్ఖాతేన ధమ్మసభావపుగ్గలజ్ఝాసయానురూపానుసాసనీసఙ్ఖాతేన చ వోహారాతిసయేన పరమాయ పఞ్ఞాసరీరప్పభాసఙ్ఖాతాయ జుతియా అనఞ్ఞసాధారణాయ ఞాణసరీరగతియా మారవిజయ సబ్బఞ్ఞుగుణపరహిత నిప్ఫాదనేసు అప్పటిహతాయ సత్తియా చ సమన్నాగతత్తా సదేవకేన లోకేన సరణన్తి గమనీయతో అభిత్థవనీయతో భత్తివసేన కమనీయతో చ సబ్బే తే దేవే తేహి గుణేహి అభిభుయ్య ఠితత్తా తేసం దేవానం అతిసేట్ఠో అతిఉత్తమో దేవోతి దేవాదేవాతిదేవోతి **విసుద్ధిమగ్గ మహాటీకాయం** ఆగతనయేనపి వేదితబ్బో.

నిధనవపుధరన్తి అన్తిమకాయధారణం. ఏత్థ చ నిధనసద్దో పరియోసానవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో. అథ వా నిధేతి పరియోసానం కరోతి ఏతేనాతి నిధనం. నిధేతి వినాసేతి భవన్తి వా నిధనం, అన్తిమకాయో లబ్భతి. నిపుబ్బ ధా ధాతు నాసే యు. వపతి కుసలాకుసలబీజమేత్థాతి వపు, కాయో. వపధాతు బీజసన్తానే ఉ. నిధనఞ్చ తం వపు చాతి నిధనవపు, తం ధారేతీతి నిధనవపుధరో, మునిన్దో. తం నిధనవపుధరం. సో హి అనమతగ్గసంసారభవేసు నిబ్బత్తేన్తానం సబ్బకిలేసానం బోధిమణ్డే అగ్గమగ్గఞాణసత్థేన సముచ్ఛిన్ది తత్తా పునబ్భవాభినిబ్బత్తి నత్థి. అయఞ్హి బుద్ధభావజాతి అన్తిమ భవో హోతి, తస్మా విసేసేన మునిన్దమేవ నిధనవపుధరన్తి థోమేతి. వుత్తఞ్హేతం **అఙ్గుత్తరపాళియం** “బుద్ధో అన్తిమ ధరో”తి.

మారభఙ్గన్తి దేవపుత్తాదిపఞ్చమారే విద్ధంసనం. మారసద్దత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. పఞ్చమారే భఞ్జతి అభఞ్జి భఞ్జిస్సతీతి మారభఙ్గో, మునిన్దో. మారసద్దూపపద భఞ్జధాతు అవమద్దనే తపచ్చయో. తస్స సహ ధాత్వన్తేన గోఆదేసో. నకారస్స నిగ్గహితాదేసో. తస్స కవగ్గన్తాదేసో. తం మారభఙ్గం. **అభఙ్గ**న్తి మారసేనాయ భఞ్జితుం విద్ధంసితుం అసమత్థం, భఞ్జియతే భఙ్గో. నభఙ్గో అభఙ్గో. అథ వా మారసేనాయ న భఞ్జియతీతి అభఙ్గో. మారసేనాయ భఞ్జితుం న అరహతీతి అత్థో. మారసేనా భఞ్జితుం న సమత్థోతి వా అభఙ్గో, మునిన్దో. తం అభఙ్గం.

దీపందీపం పజానన్తి ఏత్థ పజానం దీపం దీపన్తి సమ్బన్ధో. తత్థ పజానన్తి సత్తానం. తేహి కమ్మకిలేసేహి పజాయన్తి నిబ్బత్తియన్తి, పకారేన వా జాయన్తి నిబ్బత్తన్తి పటిసన్ధిచుతివసేనాతి పజాతి వుచ్చన్తి. దీపన్తి పఞ్ఞాపదీపం. తఞ్హి కుసలాకుసలే ధమ్మే విభజిత్వా దీపేతి పకాసేతి జోతేతీతి దీపన్తి వుచ్చతి. అథ వా దిప్పతి జోతేతీతి దీపో. అన్ధకారం విధమేత్వా ఆలోకం పకాసేతీతి అత్థో. దీపధాతు దిత్తియం అ. దీపమివాతి దీపా, పఞ్ఞా. యథా హి పదీపో అన్ధకారం విధమిత్వా ఆలోకం పకాసేతి, ఏవం పఞ్ఞా అవిజ్జన్ధకారం హన్త్వా ధమ్మాలోకం పకాసేతీతి వుత్తం హోతి. తం దీపం. పున దీపన్తి దీపకం పకాసేన్తన్తి అత్థో. సో హి దీపేతి పకాసేతీతి దీపోతి వుచ్చతి. మునిన్దో హి పయిరుపాసనవసేన గతాగతానం వినేయ్యసత్తానం ధమ్మదేసనాయ చతుమగ్గఞాణాదిపఞ్ఞాపదీపం పకాసేతీతి వుత్తం హోతి. తం దీపం.

జయవరసయనేతి పఞ్చమారవిజయన్తట్ఠానభూతే ఉత్తమ బోధిపల్లఙ్కాసనే. పఞ్చమారే జినాతి ఏత్థాతి జయో, బోధిరుక్ఖపల్లఙ్కో. జిధాతు జయే ణ. వరితబ్బో పత్థి తబ్బోతి వరో, వరధాతు పత్థనే అ. వరతి నివారేతి హీనన్తి వా వరో. వరధాతు నివారణే అ. బుద్ధేన సేవియతి భజియతి ఏత్థాతి సయనో. సిధాతు సేవాయంయు. వరో ఉత్తమో సయనో వరసయనో, జయోఏవ వరసయనో జయవరసయనో, బోధిరుక్ఖపల్లఙ్కో. తస్మిం.

బోధిపత్తంధిపత్తన్తి బోధిపత్తం అధిపత్తన్తి పదచ్ఛేదో. బోధిపత్తన్తి అరహత్తమగ్గసబ్బఞ్ఞుతఞాణం గతం. ఏత్థ చ బోధిసద్దో రుక్ఖమగ్గఞాణసబ్బఞ్ఞుతఞాణనిబ్బానేసుపి వత్తతి. తథా హేస బోధిరుక్ఖమూలే పఠమాభిసమ్బుద్ధోతిఆదీసు రుక్ఖే వత్తతి. బోధి వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు ఞాణన్తిఆదీసు మగ్గే. పప్పోతి బోధిం వరభూరీ మేధసోతిఆదీసు సబ్బఞ్ఞుతఞాణే. పత్వాన బోధిం అమతం అసఙ్ఖతన్తిఆదీసు నిబ్బానే. ఇధ పన భగవతో అరహత్తమగ్గసబ్బఞ్ఞుతఞాణం అధిప్పేతం. చత్తారి సచ్చాని బుజ్ఝతీతి బోధి, అరహత్త మగ్గఞాణం. సబ్బఞేయ్యధమ్మే బుజ్ఝతీతి బోధి, సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. బుధధాతు ఞాణే ణ ఈ చ. బోధి చ బోధి చ బోధి సరూపేకసేసవసేన. తం అపజ్జిం అగమిన్తి బోధి పత్తో, మునిన్దో. తం బోధిపత్తం. అధిపత్తన్తి సదేవకే లోకే సబ్బదేవమనుస్సానం జేట్ఠభావం గతన్తి అత్థో. సబ్బదేవమనుస్సానం అధికం జేట్ఠభావం వుడ్ఢతరభావం పత్తో గతోతి అధిపత్తో, మునిన్దో. తం అధిపత్తం. యథా హి కుక్కుటపోతకానం యో కుక్కుటపోతకో అణ్డకోసం పదాలేత్వా అభినిబ్బిదో, సో తేసం జేట్ఠభావం వుడ్ఢతరభావం గతో, ఏవమేవ భగవా సదేవకే లోకే అవిజ్జా గతాయ పజాయ తం అవిజ్జణ్డకోసం

పదాలేత్వా పఠమతరం అరియాయ జాతియా జాతత్తా చ సీలసమాధిపఞ్ఞాది సబ్బగుణేహి అధికత్తా చ అప్పటిసమత్తా చ సబ్బదేవమనుస్సానం జేట్ఠభావం వుడ్ఢతరభావం సేట్ఠభావం అప్పటిసమభావఞ్చ పత్తో గతోతి వుత్తం హోతి. తస్మా అధిపత్తన్తి థోమేతి.

బ్రహ్మబ్రహ్మగతానన్తి బ్రహ్మా అబ్రహ్మా ఆగతానన్తి పదచ్ఛేదో. ఆగతానం పయిరుపాసనవసేన ఆగతానం బ్రహ్మా దేవమనుస్సపరిసానన్తి అత్థో. తత్థ బ్రహ్మాతి బ్రహ్మపారిసజ్జాది బ్రహ్మా. తే హి ఝానాదిగుణేహి బ్రూహన్తి వడ్ఢన్తీతి బ్రహ్మాతి వుచ్చన్తి, అబ్రహ్మాతి దేవమనుస్సా. తే హి న బ్రహ్మా అబ్రహ్మాతి వుచ్చన్తి, ఆగచ్ఛన్తి పయిరుపాసనవసేనాతి ఆగతా, బ్రహ్మా బ్రహ్మానో లబ్భన్తి. ఆపుబ్బగముధాతు గతియం త. ఆగతా బ్రహ్మా చ అబ్రహ్మా చాతి బ్రహ్మబ్రహ్మగతా, తేసం. విసేసన పరనిపాతపదమేతం అగ్యాహితోతిఆదీసు వియ. తం పన పదం వరగిరకథికన్తిపదే సమ్పదానం. పయిరుపాసనానం బ్రహ్మా దేవమనుస్సపరిసానన్తి అత్థో.

వరగిరకథికన్తి ఉత్తమం ధమ్మవాచం దేసేన్తం. సేట్ఠవాచాయ ధమ్మం దేసమానం వా, గాయతి కథియతీతి గిరా, వాచా. గాధాతు సద్దే ఈరో. వరా సేట్ఠా గిరా వాచా వరగిరా. తాయ ధమ్మం కథేతీతి వరగిరకథికో, మునిన్దో. ఉత్తమాయ మనాపభూతవాచాయ ధమ్మం దేసేతీతి అత్థో. తం.

పాపహీనన్తి లామకఅకుసలకిలేసం. తఞ్హి అపాయాది దుక్ఖం పాపేతీతి పాపోతి వుచ్చతి. అకుసలకిలేసో. పపుబ్బఅపధాతు పాపుణనే. కుసలధమ్మేన హాతబ్బం చజి తబ్బన్తి హీనన్తి వుచ్చతి. లామకధమ్మో. హాధాతు చాగే తపచ్చయో, తస్సినో. పాపోఏవ హీనం పాపహీనం. **పహీన**న్తి అరహత్తమగ్గఞాణేన సుసముచ్ఛిన్నం. పజహాతీతి పహీనో, మునిన్దో. పపుబ్బహాధాతు చాగే ఇనో. సబ్బే అకుసలధమ్మే అగ్గమగ్గఞాణేన సముచ్ఛిన్దతీతి అత్థో.

లోకాలోకాభిరామన్తి లోకఅలోకఅభిరామన్తి పదచ్ఛేదో. మనుస్సలోకదేవబ్రహ్మలోకానం అభిరామట్ఠానభూతన్తి అత్థో. లోకోతి మనుస్స లోకో, సో హి లోకయతి పతిట్ఠహతి పవత్తతి వా ఏత్థ పుఞ్ఞాపుఞ్ఞం తబ్బిపాకో చాతి లోకో, మనుస్స లోకో. లోకధాతు పతిట్ఠాయం అ. న లోకో అలోకో. దేవబ్రహ్మలోకో. లోకో చ అలోకో చ లోకాలోకా, తేసం సత్తలోకానం అభిఅధికం రమన్తి ఏత్థాతి లోకాలోకాభిరామో. మునిన్దో, తం. సో హి తిలోకానం పూజానుగ్గహాదికరణవసేన అభిరామట్ఠానం హోతీతి లోకాలోకాభిరామన్తి థోమేతి. **సతత**న్తి నిచ్చం. రత్తిదివం అభిణ్హన్తి అత్థో. **మునిన్ద**న్తి పఞ్చమునిస్సరం, తం మునిన్దం. **అభినమే**తి అహం అభిసక్కచ్చం నమామీతి సమ్బన్ధోతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. దేవాదేవాతిదేవం సమ్ముతిదేవఉపపత్తిదేవానం అతిఉత్తమం విసుద్ధిదేవభూతం నిధనవపుధరం అన్తిమకాయధారణం, మారభఙ్గం దేవపుత్తాదిపఞ్చమారే విద్ధంసనం అభఙ్గం మారసేనాయ భఞ్జితుం అసమత్థం, మారసేనా భఞ్జనారహం వా, పజానం సత్తానం దీపం పఞ్ఞాపదీపం, కమ్మభూతం దీపం దీపకం పకాసేన్తం, జయవరసయనే పఞ్చమారవిజయన్తట్ఠానభూతే ఉత్తమబోధిపల్లఙ్కాసనే ఆధారభూతే, బోధిపత్తం అరహత్తమగ్గసబ్బఞ్ఞుతఞాణం గతం అధిపత్తం సదేవకే లోకే సబ్బదేవమనుస్సానం జేట్ఠభావం గతం, బ్రహ్మా బ్రహ్మగతానం పయిరుపాసనవసేన ఆగతానం బ్రహ్మదేవ మనుస్సపరిసానం వరగిరకథికం సేట్ఠవాచాయ ధమ్మం దేసమానం పాపహీనం లామకఅకుసలకిలేసం పహీనం అరహత్తమగ్గ ఞాణేన సుసముచ్ఛిన్నం లోకాలోకాభిరామం మనుస్స

లోకదేవబ్రహ్మలోకానం అభిరామభూతం, మునిన్దం పఞ్చమునిస్సరం తం మునిన్దం సతతం నిచ్చం అభిణ్హం అహం అభినమే అభిసక్కచ్చం నమామీతి.

ద్వావీసతిమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౩. బుద్ధో నిగ్రోధబిమ్బో ముదుకరచరణో బ్రహ్మఘోసేణిజఙ్ఘో,
కోసచ్ఛాదఙ్గజాతో పునరపి సుగతో సుప్పతిట్ఠితపాదో;
మూదోదాతుణ్ణలోమో అథమపి సుగతో బ్రహ్ముజుగ్గత్తభావో,
నీలక్ఖీ దీఘపణ్హీ సుఖుమమలఛవీ థోమ్యరసగ్గసగ్గీ.

౨౪. చత్తాలీసగ్గదన్తో సమకలపనజో అన్తరంసప్పపీనో,
చక్కేనఙ్కితపాదో అవిరళదసనో మారజుస్సఙ్ఖపాదో;
తిట్ఠన్తో నోనమన్తోభయకరముదునా జణ్ణుకానామసన్తో,
వట్టక్ఖన్ధో జినో గోతరుణపఖుమకో సీహపుబ్బద్ధకాయో.

౨౫. సత్తప్పీనో చ దీఘఙ్గులి మథ సుగతో లోమకూపేకలోమో,
సమ్పన్నోదాతదారో కనకసమతచో నీలముద్ధగ్గలోమో;
సమ్బుద్ధో థూలజివ్హో అథ సీహహనుకో జాలికప్పాదహత్థో,
నాథో ఉణ్హీససీసో ఇతిగుణసహితం తం మహేసిం నమామి.

౨౩. ఏవం ద్వావీసతిమాయ గాథాయ మునిన్దస్స పణామం కత్వా ఇదాని బుద్ధో నిగ్రోధబిమ్బోత్యాదీహి తీహి గాథాహి బుద్ధస్స ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణసమ్పన్నేహి గుణేహి థోమిత్వా మహేసిం వన్దితుకామో **బుద్ధో నిగ్రోధబిమ్బో**త్యాదిగాథాత్తయమాహ. తం పన గాథాత్తయం సద్ధరాగాథాతి దట్ఠబ్బం. సాధకం పన హేట్ఠా వుత్తమేవ.

తత్థ పఠమగాథాయం **బుద్ధో**తి పటివిద్ధచతుసచ్చధమ్మో పటివిద్ధనిరవసేససబ్బధమ్మో వా. తం పన పదం నిగ్రోధబిమ్బో త్యాదీసు పదేసు తుల్యలిఙ్గత్తభావేన సమ్బన్ధితబ్బం. సో హి చత్తారి సచ్చాని బుజ్ఝతి అబుజ్ఝి బుజ్ఝిస్సతీతి చ, నిరవసేససబ్బధమ్మే బుజ్ఝతి అబుజ్ఝి బుజ్ఝిస్సతీతి చ బుద్ధోతి వుచ్చతి. తేసు పన ద్వీసు వికప్పేసు పఠమవికప్పే బుధధాతుస్స వాచ్చం చతుసచ్చధమ్మపటివిజ్ఝనం అరహత్తమగ్గఞాణం ముఖ్యేన లబ్భతి. హేట్ఠా మగ్గఫలఞాణఞ్చ విపస్సనాఞాణఞ్చ పారమీఞాణఞ్చ ఫలూపచారేన. అరహత్తఫలఞాణఞ్చ సబ్బఞ్ఞుతఞాణాదిపచ్ఛిమపచ్ఛిమఞాణాని చ కారణూపచారేన. తపచ్చయస్స వాచ్చం తేన ముఖ్యోపచారేన ఉపలక్ఖితో అపరిమితగుణగణాలఙ్కారం ఖన్ధపఞ్చకం పటిచ్చ బుద్ధోబుద్ధోతి పఞ్ఞత్తో సత్తవిసేసో లబ్భతి. దుతియ వికప్పే బుధధాతుస్స వాచ్చం సబ్బఞేయ్యధమ్మపటివిజ్ఝనసమత్థం సబ్బఞ్ఞుతఞాణం ముఖ్యేన లబ్భతి. చతుమగ్గఫలఞాణఞ్చ విపస్సనా పారమీఞాణఞ్చ ఫలూపచారేన. ఆసయానుసయఞాణాదిపచ్ఛిమ పచ్ఛిమఞాణాని కారణూపచారేన. తపచ్చయస్స వాచ్చం తేన ముఖ్యోపచారేన ఉపలక్ఖితో అపరిమాణగుణోఘాలఙ్కతం ఖన్ధపఞ్చకం పటిచ్చ బుద్ధోబుద్ధోతి పఞ్ఞత్తో సత్తవిసేసో లబ్భతి. కింపనేత్థ బుధధాతుస్స వాచ్చభూతం ఞాణమేవ బుద్ధో నామ హోతి. ఉదాహు తపచ్చయస్స వాచ్చభూతో ఖన్ధసన్తానో బుద్ధో నామాతి. ఞాణేన పన

మలకర కిలేసానం సవాసనానం నిరవసేసం పహీనత్తా చిత్త సన్తానో సుద్ధో హోతి. తస్స పన సుద్ధత్తా తస్స నిస్సయభూతో రూపకాయోపి సుద్ధో హోతి. తస్మా తపచ్చయస్స వాచ్చభూతో అరహత్తమగ్గఞాణాదీనం ఆధారభూతో ఖన్ధసన్తానో నామపణ్ణత్తివోహారేన బుద్ధో నామాతి. తేన వుత్తం **పటిసమ్భిదామగ్గట్ఠకథాయం** –

“సబ్బేసు ధమ్మేసు అప్పటిహతఞాణ నిమిత్తానుత్తరవిమోక్ఖాధిగమపరిభావితం ఖన్ధసన్తానం ఉపాదాయ పణ్ణత్తికో సబ్బఞ్ఞుతపదట్ఠానం వా సచ్చాభిసమ్బోధిముపాదాయ పణ్ణత్తికో సత్తవిసేసో బుద్ధో”తి.

పరమత్థభూతే హి ఖన్ధసన్తానే వోహారసుఖత్థం సత్త పుగ్గలాదివోహారో ఆరోపితో. ఏవం వోహారప్పత్తో సత్తో యావ బోధిఞాణత్థాయ న వాయమతి, పణిధానం న కరోతి. తావ సత్తోత్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి. యతో పన పట్ఠాయ బోధిఞాణత్థాయ వాయమతి, పణిధానం కరోతి, తదా బోధిసత్తో నామ వోహారో హోతి. సో పన యదా బోధిఞాణం లభతి, తదా బుద్ధో నామ వోహారో హోతి. తస్మా పణ్ణత్తిసఙ్ఖాతో ఖన్ధసన్తానో బుద్ధో నామాతి దట్ఠబ్బో. వుత్తఞ్హి **మహానిద్దేసే** “బుద్ధోతి నేతం నామం మాతరా కతం, న పితరా కతం, న భాతరా కతం, న భగినియా కతం, న మిత్తామచ్చేహి కతం, న ఞాతిసా లోహితేహి కతం, న సమణబ్రాహ్మణేహి కతం, న దేవతాహి కతం, విమోక్ఖన్తికమేతం బుద్ధానం భగవన్తానం బోధియా మూలే సహ సబ్బఞ్ఞుతఞాణస్స పటిలాభా సచ్ఛికా పణ్ణత్తి యదిదం బుద్ధోతి తం బుద్ధ”న్తి. అథ వా పట్ఠాననయేన వా నానన్తరికనయేన వా ఞాణప్పధానో సువిసుద్ధఖన్ధసన్తానో బుద్ధో నామాతి అత్థోపి యుజ్జతేవాతి.

నిగ్రోధబిమ్బోతి నిగ్రోధరుక్ఖస్స పరిమణ్డలో వియ పరిమణ్డలసరీరో. అధోభాగం రున్ధతీతి నిగ్రోధో, వటరుక్ఖో. నిపుబ్బరుధధాతు ఆవరణే ఞ, ఉస్సో గాగమో. వమతి ఉగ్గిరతీతి బిమ్బో, సరీరో. వముధాతు ఉగ్గిరణే బో. వమిస్స వస్స బిత్తం. నిగ్రోధస్స పరిమణ్డలో వియ పరిమణ్డలో బిమ్బో సరీరో యస్సాతి నిగ్రోధబిమ్బో, బుద్ధో. నిగ్రోధపరిమణ్డలబిమ్బోతి వత్తబ్బే పరిమణ్డలసద్దలోపే నేవం వుత్తం. యథా హి పణ్ణాసహత్థతాయ వా సతహత్థతాయ వా సమక్ఖన్ధసాఖో నిగ్రోధో దీఘతోపి విత్థారతోపి ఏకప్పమాణోవ హోతి, ఏవం కాయతోపి బ్యామతోపి ఏకప్పమాణో. యథా అఞ్ఞేసం కాయో వా దీఘో హోతి, బ్యామో వా న ఏవం విసమప్పమాణోతి అత్థో. వుత్తఞ్హి **బ్రహ్మాయుసుత్తే** “నిగ్రోధపరిమణ్డలో ఖో పన భవం గోతమో. యావతక్వాస్స కాయో, తావ తక్వాస్స బ్యామో. యావతక్వాస్స బ్యామో, తావ తక్వాస్స కాయో”తి.

ముదుకరచరణోతి సణ్హహత్థపాదో. ఏత్థ చ ముదుసద్దో సణ్హసుఖుమవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో. అథ వా ముదేతి మోదయతి సత్తేతి ముదు, సణ్హహత్థపాదో. ముదధాతు మోదనే హాసే వా ఉ. తం తం కమ్మం కరోతి ఏతేనాతి కరో, హత్థో చరతి గచ్ఛతి ఏతేన తం తం ఠానన్తి చరణో, పాదో. చరధాతు గతియం యు. ముదుకరో చ చరణో చ యస్సాతి ముదుకరచరణో, బుద్ధో. సప్పి మణ్డే ఓసారిత్వా ఠపితం సతవారం విహతకప్పాసపటలం వియ ముదుజాతమత్తకుమారస్స వియ చ నిచ్చకాలం ముదుహత్థ పాదోతి అత్థో.

బ్రహ్మఘోసేణిజఙ్ఘోతి బ్రహ్మఘోసో ఏణిజఙ్ఘోతి పదచ్ఛేదో. బ్రహ్మఘోసోతి బ్రహ్మునో సరో వియ అట్ఠఙ్గ సమ్పన్నసరవన్తోతి అత్థో. ఝానాదిగుణేహి బ్రూహతి వడ్ఢతీతిబ్రహ్మా. బ్రూహధాతు మనిపచ్చయో. ఘుసియతి సద్దియతి కథియతీతి ఘోసో, సరో. ఘుసధాతు సద్దే ఞ. బ్రహ్మునో ఘోసో సరో బ్రహ్మఘోసో, సో వియ ఘోసో సరో యస్సాతి బ్రహ్మఘోసో, బుద్ధో. యథా హి మహాబ్రహ్మునో పిత్తసేమ్హేహి అపలిబుద్ధత్తా సరో విసుద్ధో హోతి, ఏవమేవ తథాగతేనపి కతం

కమ్మం వత్థుం సోధేతి, వత్థుస్స సుద్ధత్తా నాభితో పట్ఠాయ సముట్ఠహన్తో సరో విసుద్ధో అట్ఠఙ్గసమన్నాగతోతి అత్థో. తస్మా బ్రహ్మఘోసో వియ అట్ఠఙ్గసమన్నాగతసరవన్తోతి థోమేతి.

ఏణిజఙ్ఘోతి ఏణిమిగస్స జఙ్ఘా వియ సువట్టజాణుకో. ఏతి గచ్ఛతీతి ఏణి, మిగో. ఇధాతు గతియం ణి. జాయతి కమనమేతాయాతి జఙ్ఘో, జాణు. జనధాతు జననే ఘో. నస్స నిగ్గహితాదేసో. ఏణిమిగస్స జఙ్ఘో వియ జఙ్ఘో యస్స సోతి ఏణిజఙ్ఘో, బుద్ధో. యథా హి ఏణిమిగస్స జఙ్ఘో సువట్టో హోతి, ఏవమేవ బుద్ధస్స మంసుస్సదేన పరిపుణ్ణజఙ్ఘో. న ఏకతో బన్ధపిణ్డికమంసో. సమన్తతో సమసణ్ఠితేన మంసేన పరిక్ఖిత్తాహి సువట్టితాహి సాలి గబ్భయవగబ్భసదిసాహి జఙ్ఘాహి సమన్నాగతోతి అత్థో. తస్మా ఏణిమిగజఙ్ఘసదిసో సువట్టజాణుకోతి థోమేతి.

కోసచ్ఛాదఙ్గజాతోతి కోసచ్ఛాదఅఙ్గజాతోతి పదచ్ఛేదో. ఉసభవారణాదీనం అఙ్గజాతో వియ సువణ్ణపదుమ కణ్ణికసదిసేన వత్థకోసేన పటిచ్ఛన్నేన గుయ్హఙ్గజాతేన సమన్నాగతోతి అత్థో. కుసతి తిట్ఠతి ఏత్థాతి కోసో. కుసధాతు గతియం ణ. ఛాదియతీతి ఛాదో. ఛదధాతు పటిచ్ఛన్నే ణ. కోసేన ఛాదో కోసచ్ఛాదో. అఙ్గే సరీరావయవే జాతన్తి అఙ్గజాతం. కోసచ్ఛాదం అఙ్గజాతం బ్యఞ్జనం యస్సాతి కోసచ్ఛాదఙ్గజాతో, బుద్ధో. భగవతో హి ఉసభవారణాదీనం అఙ్గజాతో వియ సువణ్ణపదుమకణ్ణి కసదిసేన కోసోహితవత్థగుయ్హేన బ్యఞ్జనేన సమన్నాగతోతి అత్థో. తస్మా కోసచ్ఛాదఙ్గజాతసమ్పన్నోతి థోమేతి. **పునరపీ**తి పున అపీతి పదచ్ఛేదో. రకారా గమో . పునాతి ఏసో అత్థన్తరత్థే నిపాతో. అపిసద్దో సమ్పిణ్డనత్థో. **సుగతో**తి బుద్ధో. సో హి సున్దరం నిబ్బానం గచ్ఛతీతి సుగతోతి వుచ్చతి.

సుప్పతిట్ఠితపాదోతి సువణ్ణపాదుకతలమివ భూమియం సమం సుట్ఠు పతిట్ఠితపాదో. సమం సుట్ఠు భూమియం పతిట్ఠతీతి సుప్పతిట్ఠితో, పాదో. సు పతి పుబ్బో ఠా ధాతు గతినివత్తియం త. పజ్జతి గచ్ఛతి ఏతేనాతి పాదో. పదధాతు గతిమ్హి ణ. సుప్పతిట్ఠితో పాదో యస్సాతి సుప్పతిట్ఠితపాదో, సుగతో. యథా హి అఞ్ఞేసం భూమియం పాదం ఠపేన్తానం అగ్గతలం వా పణ్హిం వా పస్సం వా పఠమం ఫుసతి వేమజ్ఝం వా పన ఛిద్దం హోతి, ఉక్ఖిపన్తానమ్పి అగ్గతలాదీసు ఏకకోట్ఠాసోవ పఠమం ఉట్ఠహతి, న ఏవం తస్స. తస్స పన సువణ్ణపాదుకతలం వియ ఏకప్పహారేనేవ సకలపాదతలం భూమిం ఫుసతి, భూమితో ఉట్ఠహతి. సచేపి హి భగవా అనేకసతపోరిసం నరకం అక్కమిస్సామీతి పాదం నీహరతి, తావదేవ నిన్నట్ఠానం వాతపూరితం వియ కమ్మారభస్తం ఉన్నమిత్వా పథవీసమం హోతి, ఉన్నతట్ఠానమ్పి అన్తో పవిసతి, దూరే అక్కమిస్సామీతి అభినీహరన్తస్స సినేరుప్పమాణోపి పబ్బతో సేదితవేత్తఙ్కురో వియ నమిత్వా పాదసమీపం ఆగచ్ఛతి. తథా హిస్స యమకపాటిహారియం కత్వా యుగన్ధరపబ్బతం అక్కమిస్సామీతి పాదే అభినీహరతో పబ్బతో నమిత్వా పాదసమీపం ఆగతో. సో తం అక్కమిత్వా దుతియపాదేన తావతింసభవనం అక్కమి. న హి చక్కలక్ఖణేన పతిట్ఠాతబ్బట్ఠానం విసమం భవితుం సక్కోతి. ఖాణు వా కణ్డకో వా సక్ఖరకథలా వా ఉచ్చారపస్సావో వా ఖేళసిఙ్ఘణికాదీని వా పురిమతరావ అపగచ్ఛన్తి. తత్థ తత్థేవ పథవిం పవిసన్తి. తథాగతస్స హి సీలతేజేన పఞ్ఞాతేజేన ధమ్మతేజేన దసన్నం పారమీనం ఆనుభావేన అయం మహాపథవీ సమా ముదు పుప్ఫాకిణ్ణా హోన్తి. తత్ర తథాగతో సమం పాదం నిక్ఖిపతి. సమం ఉద్ధరతి, సబ్బావన్తేహి పాదతలేహి భూమిం ఫుసతి, తస్మా సుప్పతిట్ఠితపాదోతి థోమేతి.

మూదో దాతుణ్ణలోమోతి ముద ఓదాత ఉణ్ణలోమోతి పదచ్ఛేదో. భముకన్తరే జాతో సణ్హసుఖుమో సేతో సుద్ధో ఉణ్ణలోమవన్తోతి అత్థో. ఏత్థ చ ముదసద్దో సణ్హసుఖుమవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో. అథ వా ముదేతి ముదయతి సత్తేతి ముదో, సుఖుమో. ముదధాతు మోదనే అ. అవదాయతి ఖణ్డియతీతి ఓదాతో. అవపుబ్బ దాధాతు అవఖణ్డనే త. అథ వా

అవదాయతి సుజ్ఝతీతి ఓదాతో, యథా వోదానన్తి. ముదో చ ఓదాతో చ ముదోదాతో, ఉణతి ఉద్ధం గచ్ఛతీతి ఉణ్ణా, లోమో. ఉణ్ణసద్దో హి లోకే లోమసద్దపరియాయోతి వదన్తి ఆచరియా. మంసస్స ఉపరి పవత్తతీతి అత్థో. ఉణధాతు గతియం ణ. మంసచమ్మాని లునాతి ఛిన్దతీతి లోమో. లుధాతు ఛిన్దనే మనిపచ్చయో. లునితబ్బోతి వా లోమో, ఉణ్ణా చ సా లోమో చాతి ఉణ్ణలోమో, లోమవిసేసో. ముదో దాతో ఉణ్ణలోమో యస్స సోతి ముదోదాతుణ్ణ లోమో, సుగతో. ఉణ్ణాలోమం పన భగవతో ద్విన్నం భముకానం వేమజ్ఝే నాసిమత్థకేయేవ జాతం. ఉగ్గన్త్వా పన నలాటమజ్ఝే జాతం. సప్పిమణ్డే ఓసారేత్వా ఠపితసత వితతకప్పాసపటలం వియ ముదం. పరిసుద్ధఓసధితారకవణ్ణం వియ చ సిప్పలితూలలతాతూలం వియ చ విగతమలేన ఓదాతం ఉణ్ణాలోమం అత్థి, న అఞ్ఞేసన్తి అత్థో. వుత్తఞ్హేతం **బ్రహ్మాయుసుత్తే** –

“ఉణ్ణా ఖో పనస్స భోతో గోతమస్స భముకన్తరే జాతా ఓదాతా ముదు తూలసన్నిభా”తి.

తం పనేతం కోటియం గహేత్వా ఆకడ్ఢియమానం ఉపడ్ఢ బాహుప్పమాణం హోతి. విస్సట్ఠం దక్ఖిణావట్టవసేన ఆవట్టిత్వా ఉద్ధగ్గా హుత్వా సన్తిట్ఠతి. సువణ్ణఫలకమజ్ఝే ఠపితరజత పుప్ఫుళకం వియ, సువణ్ణఘటతో నిక్ఖమ్మమానం ఖీరధారం వియ అరుణప్పభారఞ్జితే గగనతలే ఓసధితారకం వియ చ అతిమనోహరాయ సిరియా విరోచతి, తస్మా మూదోదాతుణ్ణలోమోతి థోమేతి.

అథమపీతి తదఙ్గం అపి. **సుగతోతి** బుద్ధో. సో హి సున్దరవాచం గదతి వదతీతి సుగతోతి వుచ్చతి. **బ్రహ్ముజుగ్గత్తభావోతి** బ్రహ్మఉజుఉగ్గతఅత్తభావోతి పదవిభాగో. బ్రహ్మునో ఉజు ఉగ్గతఅత్తభావో వియ ఉజుమేవ ఉగ్గతఅత్తభావో దీఘసరీరోతి అత్థో. **బ్రహ్మాయుసుత్తే** పన “బ్రహ్ముజుగత్తో”తిపాఠో. తదట్ఠకథాయఞ్చ బ్రహ్ముజుగత్తోతి బ్రహ్మా వియ ఉజుగత్తో ఉజుమేవ ఉగ్గతదీఘసరీరోతి వివరతి. తం పన సన్ధాయ బ్రహ్ముజుగ్గత్తభావోతి వుత్తం.

అయం పనేత్థ వచనత్థో. ఝానాదిగుణేహి ఉపరూపరిబ్రూహతి వడ్ఢతీతి బ్రహ్మా. బ్రూహధాతు వడ్ఢనే మ, అరతి అవఙ్కభావేన పవత్తతీతి ఉజు, అవఙ్కో. అరధాతు గతియం జుపచ్చయో. అరిస్స ఉఆదేసో. ఉద్ధం గచ్ఛతి పాపుణాతీతి ఉగ్గతో. ఉపుబ్బ గముధాతు గతియం తో. ఆహితో ఆరోపితో అహం మానో ఏత్థాతి అత్తా, సరీరో. ఆపుబ్బ ధా ధాతు రోపనే మనిపచ్చయో తుపచ్చయో వా. ధస్స తో. మస్స తో. అథ వా సుఖదుక్ఖం అదతి అనుభవతీతి అత్తా. అదధాతు అనుభవనే మనిపచ్చయో. **కచ్చాయనసద్దసత్థే** పన “సుఖదుక్ఖం అదతి భక్ఖతీతి అత్తా, జాతిజరామరణాదీహి అదియతే భక్ఖియతేతి వా అత్తా. ఆతుమా”తి వుత్తం. ఖ్యాదీహి మనిమచ తోవాతి సుత్తేన పదసిద్ధి వేదితబ్బా. అత్తాతి అభిధానం బుద్ధి చ భవన్తి ఏతస్మాతి అత్తభావో, రూపకాయో. **అనుటీకాయం** పన “ఆహితో అహం మానో ఏత్థాతి అత్తా, సోఏవ భవతి ఉప్పజ్జతి న పరపరికప్పితో వియ నిచ్చోతి అత్తభావో. అత్తాతి వా దిట్ఠిగతికేహి గహేతబ్బాకారేన భవతి పవత్తతీతి అత్తభావో”తి వుత్తం . బ్రహ్మునో ఉజుమేవ ఉగ్గతో అత్తభావో వియ ఉజుమేవ ఉగ్గతో అత్తభావో యస్స సోతి బ్రహ్ముజుగ్గత్తభావో, సుగతో. యేభుయ్యేన హి సత్తా ఖన్ధే కటియం జాణుసూతి తీసు ఠానేసు నమన్తి. థోకం కటియం నమన్తా పచ్ఛతో నమన్తి. ఇతరేసు ద్వీసు ఠానేసు పురతో. దీఘసరీరా పనేకే పస్సా వఙ్కా హోన్తి, ఏకే ముఖం ఉన్నమేత్వా నక్ఖత్తాని గణయన్తా వియ చరన్తి, ఏకే అప్పమంసలోహితా సూలసదిసా హోన్తి, పవేధమానా గచ్ఛన్తి, తథాగతో పన ఉజుమేవ ఉగ్గన్త్వా దీఘప్పమాణో దేవనగరే ఉస్సితసువణ్ణ తోరణం వియ హోతి. తస్మా బ్రహ్ముజుగ్గత్తభావోతి థోమేతి.

నీలక్ఖీతి నీలఅక్ఖీతి పదచ్ఛేదో. అతినీలనేత్తేన సమన్నాగతోతి అత్థో. ఇక్ఖతి పస్సతి అనేన రూపారమ్మణం సమవిసమం వాతి అక్ఖి, నేత్తం. ఇక్ఖధాతు దస్సనే ఇ. ఇస్స అత్తం. నీలా అతినీలా అక్ఖీ నేత్తా యస్సాతి నీలక్ఖి, సుగతో. భగవతో హి న సకలనీలక్ఖివ హోతి. నీలయుత్తట్ఠానే పనస్స ఉమ్మారపుప్ఫసదిసేన అతివిసుద్ధేన నీలవణ్ణేన సమన్నాగతాని అక్ఖీని హోన్తి. పీతయుత్తట్ఠానే కణికారపుప్ఫసదిసేన లోహితవణ్ణేన. లోహితయుత్తట్ఠానే బన్ధుజీవకపుప్ఫసదిసేన లోహితవణ్ణేన. సేత యుత్తట్ఠానే ఓసధితారకసదిసేన సేతవణ్ణేన. కాళ యుత్తట్ఠానే అద్దారిట్ఠకసదిసేన కాళవణ్ణేన సమన్నాగతాని సువణ్ణవిమానే ఉగ్ఘాటితమణిసీహపఞ్జరసదిసాని ఖాయన్తి. వుత్తఞ్హి **మహానిద్దేసే** "మంసచక్ఖుమ్హి భగవతో పఞ్చవణ్ణా సంవిజ్జన్తి. నీలో చ వణ్ణో, పీతకో చ వణ్ణో, లోహితకో చ వణ్ణో, కణ్హో చ వణ్ణో, ఓదాతో చ వణ్ణో అక్ఖిలోమాని చ భగవతో, యత్థ చ అక్ఖి లోమాని పతిట్ఠితాని. తం నీలం హోతి సునీలం పాసాదికం దస్సనేయ్యం ఉమ్మారపుప్ఫసమానం. తస్స పరతో పీతకం హోతి సుపీతకం సువణ్ణవణ్ణం పాసాదికం దస్సనేయ్యం కణికారపుప్ఫసమానం. ఉభతో అక్ఖికుటాని భగవతో లోహితకాని హోన్తి సులోహికాని పాసాదికాని దస్సనేయ్యాని ఇన్దగోపకసమానాని. మజ్ఝే కణ్హం హోతి సుకణ్హం అలూఖం సుద్ధం పాసాదికం దస్సనేయ్యం అద్దారిట్ఠక సమానం. తస్స పరతో ఓదాతం హోతి సుఓదాతం సేతం పణ్డరం పాసాదికం దస్సనేయ్యం ఓసధితారకసమాన"న్తి. భగవా పన తేన మంసచక్ఖునా చతురఙ్గసమన్నాగతే అన్ధకారేపి సమన్తా యోజనం పస్సతి దివా చేవ రత్తిఞ్చ.

వుత్తఞ్హి **మహానిద్దేసే** –

"తేన భగవా పాకతికేన మంసచక్ఖునా అత్తభావ పరియాపన్నేన పురిమసుచరితకమ్మాభినిబ్బత్తేన సమన్తా యోజనం పస్సతి దివా చేవ రత్తిఞ్చ. యదాపి చతురఙ్గసమన్నాగతో అన్ధకారో హోతి, సూరియో చ అత్థఙ్గమితో హోతి, కాళపక్ఖో చ ఉపోసథో హోతి, తిబ్బో చ వనసణ్డో హోతి, మహా చ కాళమేఘో అబ్భుట్ఠితో హోతి, ఏవరూపేపి చతురఙ్గసమన్నాగతే అన్ధకారే సమన్తా యోజనం పస్సతి. నత్థి సో కుట్టో వా కవాటం వా పాకారో వా పబ్బతో వా గచ్ఛో వా లతా వా ఆవరణం రూపానం దస్సనాయా"తి. తస్మా ఉపలక్ఖణనయేన నీలక్ఖీతి థోమేతి.

దీఘపణ్హీతి ఆయతపణ్హి. పరిపుణ్ణపణ్హీతి అత్థో. పసతి బాధతి అనేన పరేసన్తి పణ్హి, పాదస్స పచ్ఛాభాగో. పసధాతు బాధనే ణి. సస్స హో. **ణ్వాదిమోగ్గల్లానే** పన "పణ బ్యవహారథుతీసు హి పణియతి వోహారియతీతి పణ్హి, పాదస్స పచ్ఛాభాగో"తి వుత్తం. దీఘా పణ్హి యస్స సోతి దీఘపణ్హి, సుగతో. యథా హి అఞ్ఞేసం అగ్గ పాదో దీఘో హోతి. పణ్హిమత్థకే జఙ్ఘా పతిట్ఠాతి పణ్హిం తచ్ఛేత్వా ఠపితా వియ హోతి. న ఏవం తథాగతస్స. తథాగతస్స పన చతూసు కోట్ఠాసేసు ద్వే కోట్ఠాసా అగ్గపాదా హోన్తి. తతియే కోట్ఠాసే జఙ్ఘా పతిట్ఠాతి. చతుత్థే కోట్ఠాసే ఆరగ్గేన వట్టేత్వా ఠపితా వియ రత్తకమ్బలే గేణ్డుకసదిసా పణ్హి హోతి. తస్మా దీఘపణ్హీతి థోమేతి.

సుఖుమమలఛవీతి సుఖుమ అమల ఛవీతి పదచ్ఛేదో. సణ్హమలవిసుద్ధతచో సణ్హమలవిరహితతచో వాతి అత్థో. ఏత్థ చ సుఖుమసద్దో సణ్హవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో. అథ వా సుఖయతి సణ్హభావేనాతి సుఖుమం, సణ్హం. సుఖధాతు తక్కరియం ఉమపచ్చయో. తంసమఙ్గీపుగ్గలం కిలిట్ఠం మలతి ధారేతీతి మలం, రజాదిమలం. మలధాతు ధారణే అ, నత్థి మలమేతిస్సాతి అమలా, ఛవీ. మంసం ఛాదేతీతి ఛవీ. ఛద ధాతు సంవరణే రవపచ్చయో ఈపచ్చయో చ. సుఖుమా సణ్హా అమలా మలవిరహితా ఛవీ యస్సాతి సుఖుమమలఛవీ, సుగతో. భగవతో హి సువణ్ణసినిద్ధసణ్హసరీరత్తా కఞ్చనసన్నిభ

తచత్తా చ రూపకాయే పదుమపలాసే ఉదకబిన్దు వియ రజోజల్లం వా మలం వా న లిమ్పతి. వుత్తఞ్హి మజ్ఝిమపణ్ణాసే **బ్రహ్మాయుసుత్తే** –

"సుఖుమచ్ఛవీ ఖో పన భవం గోతమో సుఖుమత్తా ఛవియా రజోజల్లం కాయే న ఉపలిమ్పతీ"తి. తస్మా సుఖుమ మలఛవీతి థోమేతి.

థోమ్యరసగ్గసగ్గీతి థోమ్యరస గస అగ్గీతి పదచ్ఛేదో. థోమితబ్బ రసహరణసత్తసహస్సన్హారూ ఉద్ధగ్గికాతి అత్థో. థోమియతీతి థోమ్యో, న్హారు. థోమధాతు సీలాఘాయం ణ్యో. మధురాదిభేదం రసం గసన్తి అన్తో పవేసేన్తీతి రసగ్గసా, న్హారు. రససద్దూపపదగసధాతు అదనే అ. అథ వా రసం గసతి హరతి ఏతేహీతి రసగ్గసా , న్హారు. గసధాతు హరణే అ. ధాతుసద్దో హి అనేకత్థో. రసగ్గసానం అగ్గాతి రసగ్గసగ్గా, తే ఏత్థ సన్తీతి రసగ్గసగ్గీ, న్హారు. అస్సత్థ్యత్థే ఈపచ్చయో. థోమ్యో రసగ్గసగ్గీ యస్స సోతి థోమ్యరసగ్గసగ్గీ, సుగతో. తథాగతస్స హి సత్తరసహరణిసహస్సాని ఉద్ధగ్గాని హుత్వా గీవాయమేవ పటిముక్కాని. తిలఫలమత్తోపి ఆహారో జివ్హగ్గే ఠపితో సబ్బం కాయం అనుఫరతి. తేనేవ మహాపధానం పదహన్తస్స ఏకతణ్డులాదీహిపి కళాయయూసపసతేనపి కాయస్స యాపనం హోతి. అఞ్ఞేసం పన తథా అభావా న సకలకాయం ఓజా ఫరతి. తేన తే బహ్వాబాధా హోన్తి. ఇదం లక్ఖణం అప్పాబాధతాసఙ్ఖాతస్స నిస్సన్దఫలస్సవసేన పాకటం హోతి, తస్మా థోమ్యరసగ్గసగ్గీతి థోమేతి.

తేవీసతిమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౪. దుతియగాథాయం **జినో**తి పఞ్చమారజితవా బుద్ధో. తస్స పన పదస్స సమచత్తాలీసగ్గదన్తోత్యాదీహి పదేహి తుల్యలిఙ్గత్తభావేన సమ్బన్ధో. **చత్తాలీసగ్గదన్తో**తి చత్తాలీసఅగ్గదన్తోతి పదచ్ఛేదో. సమచత్తాలీస ఉత్తమదన్తోతి అత్థో. ఏత్థ చ అగ్గసద్దో ఉత్తమవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో. అథ వా ఉత్తమభావం అజతి గచ్ఛతీతి అగ్గో, దన్తో. దంసతి విదంసతి భోజ్జమనేనాతి దన్తో. దంసధాతు దంసనే త. తస్స న్తో ధాత్వన్తలోపో. సమచత్తాలీసం అగ్గో ఉత్తమో దన్తో యస్సాతి చత్తాలీసగ్గదన్తో, జినో. ఉపరిమహనుకే పతిట్ఠితా దన్తా వీసతి హేట్ఠిమే వీసతీతి సమచత్తాలీసదన్తా హోన్తీతి అత్థో. అఞ్ఞేసఞ్హి పరిపుణ్ణదన్తానమ్పి ద్వత్తింసదన్తా హోన్తి. తథా గతస్స పన చత్తాలీసం. తస్మా చత్తాలీసగ్గదన్తోతి థోమేతి.

సమకలపనజోతి కకచేన ఛిన్దిత్వా ఠపితో వియ సమదన్తోతి అత్థో. లపతి వదతి ఏతేనాతి లపనం, ముఖం. లపధాతు వదనే యు. తస్మిం లపనే ముఖే జాతోతి లపనజో, దన్తో. తప్పురిససమాసోయం, సమకో లపనజో దన్తో యస్సాతి సమకలపనజో, జినో. **పాళియం** పన "సమదన్తో"తి పాఠో అత్థి. అయమేవత్థో. అఞ్ఞేసఞ్హి కేచి దన్తా ఉచ్చా, కేచి నీచాతి విసమా హోన్తి. తథాగతస్స పన అయపట్టఛిన్నసఙ్ఖపటలం వియ సమా హోన్తి. తస్మా సమకలపనజోతి థోమేతి.

అన్తరంసప్పపీనోతి అన్తరఅంసపీనోతి పదవిభాగో. గాథాబన్ధవసేన ఛన్దానురక్ఖణత్థం పకారాగమం కత్వా ఏవం వుత్తం. ద్విన్నం అంసానం ఖన్ధానం అన్తరం వేమజ్ఝే పరిపుణ్ణపిట్ఠితలోతి అత్థో. ఏత్థ చ అంససద్దో ఖన్ధత్థే వత్తతి. వుత్తఞ్హేతం **అభిధానప్పదీపికాయం** "అంసో నిత్థి భుజసిరో, ఖన్ధో తస్సన్ధి జత్తు త"న్తి.

అనతి జీవతి ఏతేనాతి అంసో, ఖన్ధో. అనధాతు పాణే సోపచ్చయో. నస్స నిగ్గహీతాదేసో. సరీరస్స అవయవభావేన అనతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి వా అంసో, ద్విన్నం అంసానం ఖన్ధానం అన్తరం వేమజ్ఝన్తి అన్తరంసో, పీణతి పూరతీతి పీనో,

పిట్ఠితలం. పిణధాతు పినసే పూరణే వా ఇ. ఇస్స నో. ద్విన్నం అంసానం ఖన్ధానం అన్తరం పేమజ్ఝే పీనం పరిపుణ్ణం పిట్ఠితలం యస్సాతి అన్తరంసప్పపీనో, జినో. ఉత్తరపదలోపబహుబ్బీహిసమాసోయం. అఞ్ఞేసఞ్హి తం ఠానం నిన్నం హోతి, ద్వే పిట్ఠికోట్టా పాటిఏక్కం పఞ్ఞాయన్తి. తథాగతస్స పన కటితో పట్ఠాయ మంసపటలం యావ ఖన్ధా ఉగ్గమ్మ సముస్సితసువణ్ణఫలకం వియ పిట్ఠిం ఛాదేత్వా పతిట్ఠితం. తస్మా అన్తరంసప్పపీనోతి థోమేతి. **పాళియం** పన "చితన్తరంసో"తి పాఠో. **తదట్ఠకథాయఞ్చ** "చితన్తరం సోతి అన్తరంసం వుచ్చతి ద్విన్నం కోట్టానమన్తరం. తం పరిపుణ్ణ మస్సాతి అన్తరంసో"తి వుత్తం.

చక్కేనఙ్కితపాదోతి చక్కేన అఙ్కితపాదోతి పదచ్ఛేదో. అట్ఠసతపాదచక్కలక్ఖణేన లక్ఖితపాదతలోతి అత్థో. చక్కేన అట్ఠసతపాదచక్కేన అఙ్కితో లక్ఖితో పాదో యేన సోతి చక్కేనఙ్కితపాదో, జినో. తతియాబహుబ్బీహి సమాసోయం. అఞ్ఞేసఞ్హి పాదతలే అట్ఠసతపాదచక్క లక్ఖణం నత్థి. తథాగతస్స పాదతలేఏవ విచిత్రం అట్ఠసత పాదచక్కలక్ఖణం అత్థి. తస్మా చక్కేనఙ్కితపాదోతి థోమేతి.

వుత్తఞ్హి **బ్రహ్మాయుసుత్తే** "హేట్ఠా ఖో పన తస్స భోతో గోతమస్స పాదతలేసు చక్కాని జాతాని సహస్సారాని సనేమికాని సనాభికాని సబ్బాకారపరిపూరానీ"తి. అట్ఠసతపాదచక్కలక్ఖణసరూపం పన యో పాదపఙ్కజముదుత్తలరా జికేహీతి గాథావణ్ణనాయం వుత్తమేవాతి.

అవిరళదసనోతి అవివరదన్తో. అవివరదన్తేన సమ్పన్నోతి అత్థో. వివరతి ఫుల్లతీతి విరళో. వరధాతు ఫుల్లనేళో. అస్సి. న విరళో అవిరళో, నత్థి విరళో ఏతస్సాతి అవిరళో, దన్తో. దంసతి విదంసతి ఖాదనీయం వా భోజనీయం వా ఏతేనాతి దసనో, దన్తో. దంసధాతు దంసనే యు. నిగ్గహీతలోపో. అవిరళో దసనో దన్తో యస్సాతి అవిరళదసనో, జినో. అఞ్ఞేసఞ్హి కుమ్భిలానం వియ దన్తా విరళా హోన్తి. మచ్ఛమంసాదీని ఖాదన్తానం దన్తన్తరం పూరతి. తథాగతస్స పన కనకలతాయ సముస్సాపితవజిర పన్తి వియ అవిరళా తులికాయ దస్సితపరిచ్ఛేదా వియ దన్తా హోన్తి, తస్మా అవిరళదసనోతి థోమేతి.

మారజుస్సఙ్ఖపాదోతి మారజి ఉస్సఙ్ఖపాదోతి పదచ్ఛేదో. ఏత్థ చ మారజీతి పఞ్చమారజితవా బుద్ధో కత్తుభూతో. సో హి పఞ్చమారే జితవాతి మారజీతి వుచ్చతి. ఉస్సఙ్ఖపాదోతి పాదస్స ఉపరి ఠితేన సఙ్ఖసదిసత్తా సఙ్ఖనామికేన గోప్ఫకేన సమన్నాగతోతి అత్థో. సంసుట్ఠుం పథవిం ఖనతీతి సఙ్ఖే. సంపుబ్బఖనుధాతు అవదారణే క్వి. **అపదానట్ఠకథాయం** పన "సంసుట్ఠుం ఖాదన్తో ఖణన్తో గచ్ఛతీతి సఙ్ఖే. సముద్దజలపరియన్తే చరమానో గచ్ఛతి చరతీతి అత్థో"తి వుత్తం. సఙ్ఖే వియాతి సఙ్ఖే, గోప్ఫకో. పాదస్స ఉద్ధం ఉపరి ఠితం సఙ్ఖసదిసం గోప్ఫక మస్సాతి ఉస్సఙ్ఖపాదో, జినో. వుత్తఞ్హి **బ్రహ్మాయుసుత్తట్ఠకథాయం** "ఉద్ధం పతిట్ఠితగోప్ఫకత్తా ఉస్సఙ్ఖా పాదా అస్సాతి ఉస్సఙ్ఖపాదో"తి. అఞ్ఞేసఞ్హి పిట్ఠిపాదే గోప్ఫకా హోన్తి. తేన తేసం పాదా ఆణిబద్ధా వియ బద్ధా హోన్తి. న యథాసుఖం పరివత్తన్తి. గచ్ఛన్తానం పాదతలాని న దిస్సన్తి. తథాగతస్స పన అభిరూహిత్వా ఉపరి గోప్ఫకా పతిట్ఠహన్తి. తేనస్స నాభితో పట్ఠాయ ఉపరిమకాయో నావాయ ఠపిత సువణ్ణపటిమా వియ నిచ్చలో హోతి. అధోకాయోవ ఇఞ్జతి. సుఖేన పాదా పరివత్తన్తి. పురతోపి పచ్ఛతో ఉభయపస్సేసుపి ఠత్వా పస్సన్తానం పాదతలాని పఞ్ఞాయన్తి. న హత్థీనం వియ పచ్ఛతోయేవాతి. తస్మా ఉస్సఙ్ఖపాదోతి థోమేతి.

తిట్ఠన్తో నోనమన్తోభయకరముదునా జణ్ణుకానామసన్తోతి ఏత్థ తిట్ఠన్తో నో నమన్తో ఉభయ కరముదునా జణ్ణుకాని ఆమసన్తోతి పదవిభాగో. **తిట్ఠన్తో**తి ఠితకోవ. **నోనమన్తో**తి అనమమానో హుత్వా. **ఉభయ కరముదునా**తి సుఖుమేన హత్థద్వయేన. **జణ్ణుకానీ**తి జఙ్ఘాని. జాయతి గమనాగమనం అనేనాతి జణ్ణు, జనధాతు జననే ణు. సోఏవ జణ్ణుకా,

జఙ్ఘోరూనం సన్ధి లబ్భతి. తాని. **ఆమసన్తోతి** పరిమజ్జితుం సక్కోన్తో. ఏత్థ చ తిట్ఠన్తో నోనమన్తోతి ఇమినా తథాగతస్స అఖుజ్జఅవామనభావో దీపితో . అవసేసజనా హి ఖుజ్జా వా హోన్తి వామనా వా. ఖుజ్జానం ఉపరిమకాయో అపరిపుణ్ణో హోతి వామనానం హేట్ఠిమకాయో. తే అపరిపుణ్ణకాయత్తా న సక్కోన్తి నోనమన్తో జణ్ణుకాని పరిమజ్జితుం. తథాగతో పన పరిపుణ్ణఉభయకాయత్తా సక్కోతి, తస్మా తిట్ఠన్తో...పే.... జణ్ణుకా నామసన్తోతి థోమేతి.

వట్టక్ఖన్ధోతి సువణ్ణాలిఙ్గో వియ సమవట్టితగలికో. వుత్తఞ్హి **బ్రహ్మాయుసుత్తే** "సమవట్టక్ఖన్ధో"తి. పరిమణ్డలా కారేన వట్టతి పవత్తతీతి వట్టో, పరిమణ్డలో. వట్టధాతు వట్టనే అ. భోజనం ఖాదతి ఏతేన గలేనాతి ఖన్ధో, గలో. ఖాదధాతు ఖాదనే భక్ఖనే వా క్విపచ్చయో. ఖాదామగమానం ఖన్ధన్ధగన్ధాతి సుత్తేన పదసిద్ధి వేదితబ్బా. **అభిధానటీకాయం** పన "కం మత్థకం దధాతీతి కన్ధో. సోఏవ కకారస్స ఖకారకరణవసేనా"తి వుత్తం. వట్టో సమపరిమణ్డలో ఖన్ధో గలో యస్సాతి వట్టక్ఖన్ధో, జినో. యథా హి ఏకే కోఞ్చా వియ బకా వియ వరాహా వియ చ దీఘగలా వఙ్కగలా పుథుగలా చ హోన్తి. కథనకాలే సిరాజలం పఞ్ఞాయతి. మన్దో సరో నిక్ఖమతి, న ఏవం తస్స. తథాగతస్స పన సువట్టితసువణ్ణాలిఙ్గసదిసో ఖన్ధో గలో హోతి. కథనకాలే సిరాజలం న పఞ్ఞాయతి. మేఘస్స వియ గజ్జితో సరో మహా హోతి. తస్మా వట్టక్ఖన్ధోతి థోమేతి.

పున జినోతి బుద్ధో కత్తుభూతో. తస్స పన పదస్స గోతరుణపఖుమకోత్యాదీహి పదేహి తుల్యలిఙ్గత్తభావేన సమ్బన్ధో. **గోతరుణపఖుమకోతి** తంముహుత్తజాతరత్త వచ్ఛస్స చక్ఖుభణ్డో వియ విప్పసన్నచక్ఖుభణ్డో, విప్పసన్నచక్ఖుభణ్డేన సమన్నాగతో వా. ఏత్థ చ పఖుమకోతి సకలం చక్ఖుభణ్డం అధిప్పేతం. చక్ఖుభణ్డన్తి చక్ఖుపరివారం. చక్ఖుభణ్డన్తి అక్ఖిదలన్తి కేచి. అక్ఖిదలపత్తన్తి వదన్తి అఞ్ఞే. అక్ఖిదలే హి పన సద్ధిం అక్ఖిబిమ్బన్తి వేదితబ్బం. అయం పనేత్థ వచనత్థో. పతతి చక్ఖుం పరివారేతి ఏతేనాతి పఖుమం, పమ్హాదిపరివారం. పతధాతు పరివారే ఉమో. తకారస్స ఖో. అథ వా అక్ఖినో పక్ఖద్వయే జాతన్తి పఖుమం, పమ్హం. జాతతద్ధితే ఉమో. పక్ఖుమన్తి వత్తబ్బే కకారలోపవసేన పఖుమన్తి వుచ్చతి. పఖుమంయేవ పఖుమకో. గోతరుణస్స తంముహుత్తజాతరత్తవచ్ఛస్స పఖుమం వియ పఖుమం యస్స సోతి గోతరుణపఖుమకో, జినో. గోతరుణస్స తంముహుత్తజాతరత్తవచ్ఛస్స పఖుమసదిసం విప్పసన్నచక్ఖుభణ్డం అత్థీతి అత్థో. అఞ్ఞేసఞ్హి అక్ఖిభణ్డో అపరిపుణ్ణో హోతి. హత్థిమూసికకాకాదీనం అక్ఖిసదిసేహి వినిగ్గతేహి గమ్భీరేహిపి అక్ఖీహి సమన్నాగతా. తథాగతస్స పన ధోవిత్వా మజ్జిత్వా ఠపితమణిగుళికా వియ ముదుసినిద్ధనీల సుఖుమపఖుమాచితాని అక్ఖీని హోన్తి. తస్మా గోతరుణపఖుమకోతి థోమేతి.

సీహపుబ్బడ్ఢకాయోతి సీహస్స పుబ్బడ్ఢకాయో వియ పరిపుణ్ణకాయో. వాతాతపాదిపరిస్సయం సహతి ఖమతీతి సీహో, సహధాతు ఖమనే అ. ఈకారాగమో. అథ వా సూకరమహింసాదయో సత్తే హింసతీతి సీహో. హింసధాతు హననే ణ. హింసోతి వత్తబ్బే అక్ఖరవిపరియాయేన సీహోతి వుచ్చతి. అథ వా సబ్బిరియాపథేసు దళ్హవీరియత్తా సుట్ఠు ఈహతి వాయమతీతి సీహో, కేసరసీహో. సుపుబ్బ ఈహధాతు చేతాయం అ. తేన వుత్తం **సద్దనీతియం** "సహహింస ఈహావసా, సీహసద్దగతిం వదే"తి. సీహస్స పుబ్బడ్ఢే జాతో కాయో వియ పరిపుణ్ణకాయో యస్సాతి సీహపుబ్బడ్ఢకాయో, జినో. యథా హి సీహస్స పుబ్బడ్ఢకాయోవ పరిపుణ్ణో హోతి, న ఏవం తస్స. తథాగతస్స పన కాయో సబ్బపరిపుణ్ణోతి అత్థో. సీహస్స పన పురిమకాయోవ పరిపుణ్ణో హోతి, పచ్ఛిమ కాయో అపరిపుణ్ణో. తథాగతస్స పన సీహస్స పుబ్బడ్ఢకాయోఇవ సబ్బో కాయో పరిపుణ్ణో. సోపి సీహస్సేవ న తత్థ తత్థ వినతున్నతాదివసేన దుస్సణ్ఠిత విసణ్ఠితో. దీఘయుత్తట్ఠానే పన దీఘో. రస్సకిసథూల అనువట్టితయుత్తట్ఠానేసు తథావిధోవ హోతి. వుత్తఞ్హేతం "మనాపియే చ ఖో భిక్ఖవే కమ్మవిపాకే పచ్చుపట్ఠితే యేహి అఙ్గేహి దీఘేహి సోభతి, తాని అఙ్గాని థూలాని సణ్ఠహన్తి. యేహి అఙ్గేహి కిసేహి సోభతి, తాని అఙ్గాని కిసాని

సణ్ఠహన్తి. యేహి అఙ్గేహి వట్టేహి సోభతి, తాని అఙ్గాని వట్టాని సణ్ఠహన్తీ”తి. ఇతి నానాచిత్తేన పుఞ్ఞచిత్తేన చిత్తితో దసహి పారమీహి సజ్జితో తథాగతస్స అత్తభావో తస్స లోకే సబ్బసిప్పినో వా ఇద్ధిమన్తో వా పతిరూపకమ్పి కాతుం న సక్కోన్తి. తస్మా సీహపుబ్బద్ధకాయోతి థోమేతి.

చతువీసతిమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౫. తతియ గాథాయం **సుగతో**తి బుద్ధో కత్తుభూతో. తస్స పన పదస్స సత్తప్పీనోత్యాదీహి పదేహి తుల్యలిఙ్గత్తభావేన సమ్బన్ధో. **సత్తప్పీనో**తి ద్విహత్థపాద అంసకూట ఏకగలవసేన సత్తసు ఠానేసు పరిపుణ్ణమంసికోతి అత్థో. ఆచరియా పన పరిపుణ్ణద్విహత్థపాద అంసకూట ఖన్ధసఙ్ఖాతసత్తట్ఠానోతి అత్థం వదన్తి. మంసేన పీణతి పరిపూరతీతి పీనో. పీణతే పరిపూరతే వా పీనో. పీణధాతు పీణనే, పూరణే వా ణ. ణస్స నో. ద్వే హత్థపిట్ఠియో ద్వే పాదపిట్ఠియో ద్వే అంసకూటాని ఏకగలో చాతి సత్తసు ఠానేసు పీనో పరిపుణ్ణో మంసో అస్సాతి సత్తపీనో, సుగతో లబ్భతి. అఞ్ఞేసఞ్హి హత్థపాదపిట్ఠీసు న్హారుజాలా పఞ్ఞాయన్తి అంసకూటగలేసు అట్ఠికోటియో. తే మనుస్సా పేతా వియ ఖాయన్తి. న తథాగతో. తథాగతో పన సత్తసు ఠానేసు పరిపుణ్ణమంసుస్సదత్తా నిగుళ్హన్హారుజాలేహి హత్థపిట్ఠాదీహి వట్టేత్వా ఠపితసువణ్ణవణ్ణాలిఙ్గసదిసేన గలేన సీలారూపకం వియ చిత్తకమ్మరూపకం వియ చ ఖాయతి, తస్మా సత్తప్పీనోతి థోమేతి.

బ్రహ్మాయుసుత్తే పన “సత్తుస్సదో”తి పాఠో. తస్స పన సత్తసు ఠానేసు పరిపుణ్ణమంసుస్సదోతి అత్థో దట్ఠబ్బో.

దీఘఙ్గులీతి దీఘఅఙ్గులీతి పదచ్ఛేదో. సమఆయతహత్థ పాదఙ్గులీతి అత్థో. అఙ్గతి ఉద్ధం గచ్ఛతీతి అఙ్గులి. అఙ్గతి తం తం కాయఙ్గం పరామసతి ఏతాయాతి వా అఙ్గులి, కరసాఖా. అగిధాతు గతియం ఉలిపచ్చయో. అథ వా అఙ్గం కాయఙ్గం ఉలతి గచ్ఛతి పరామసతి ఏతాయాతి అఙ్గులి, కరసాఖా. అఙ్గ సద్దూపపదఉలధాతు గతియం ఇ. సమదీఘా అఙ్గులి హత్థ పాదఙ్గులి యస్స సోతి దీఘఙ్గులి, సుగతో. సమదీఘా హత్థపాదఙ్గులి అత్థీతి అత్థో. యథా హి అఞ్ఞేసం కాచి అఙ్గులి దీఘా హోతి కాచి రస్సా, న ఏవం తథాగతస్స. తథాగతస్స పన మక్కటస్సేవ దీఘహత్థపాదఙ్గులియో మూలే థూలా అనుపుబ్బేన గన్త్వా అగ్గే తనుకా నియ్యాసతేలేన మద్దిత్వా వట్టితహరితాలవట్టసదిసా హోన్తి. తస్మా దీఘఙ్గులీతి థోమేతి. **మథా**తి మఅథాతి పదచ్ఛేదో. మకారో హి పదసన్ధికరో. అథాతి అత్థన్తరే నిపాతో. తదఞ్ఞన్తి అత్థో.

లోమకూపేకలోమోతి లోమకూపఏకలోమోతి పదచ్ఛేదో. ఏకేకలోమకూపే ఏకేకజాతలోమోతి అత్థో. చమ్మమంసం లునాతి ఛిన్దతీతి లోమో, వడ్ఢమానం లునితబ్బన్తి వా లోమో, లూధాతు ఛేదనే మనిపచ్చయో. కువుచ్చతి ఉదకం, తం పాతి రక్ఖతీతి కూపో. కుపుబ్బపాధాతు రక్ఖనే క్వి. ఉస్స దీఘో. కూపో వియాతి కూపో, అథ వా కువుచ్చతి లోమం, తం పాతి రక్ఖతీతి కూపో. **అభిధానటీకాయం** పన “కుసద్దే పో. దీఘాది. కూపో. కేన ఉభతీతి వా కూపో. భస్స పో”తి వుత్తం. లోమస్స కూపో లోమకూపో. తస్మిం తస్మిం జాతో ఏకేక లోమో యస్సాతి లోమకూపేకలోమో, సుగతో. యథా హి అఞ్ఞేసం ఏకేకస్మిమ్పి లోమకూపే అనేకాని లోమాని జాయన్తి, న ఏవం తథాగతస్స. తథాగతస్స పన ఏకేకస్మిం లోమకూపే ఏకేకలోమో జాయతి. వుత్తఞ్హి **బ్రహ్మాయుసుత్తే** “ఏకేకలోమో ఖో పన భవం గోతమో. ఏకేకాని లోమాని లోమకూపేసు జాతా నీ”తి. తస్మా లోమకూపేకలోమోతి థోమేతి.

సమ్పన్నోదాతదాఠోతి సమ్పన్నోఓదాతదాఠోతి పదచ్ఛేదో. సమ్పన్నసుక్కదాఠోతి అత్థో. సమ్పజ్జతీతి సమ్పన్నో. సంపుబ్బపదధాతు గతియం త. తస్స అన్నో. అవదాయతి అవఖణ్డియతి అఞ్ఞవణ్ణోభాసన్తి ఓదాతో. అవపుబ్బ దాధాతు

అవఖణ్డనే త. దంసతి ఓదనాదిం ఏతాయాతి దాఠో, దన్తవిసేసో. దంసధాతు దంసనే ఠో. దంసిస్స దా. సమ్పన్నో చ ఓదాతో చ దాఠో యస్సాతి సమ్పన్నో దాతదాఠో, సుగతో. అఞ్ఞేసఞ్హి పూతిదన్తా ఉట్ఠహన్తి. తేన కాచి దాఠా కాళాపి వివణ్ణాపి హోన్తి. తథాగతో పన సుక్కదాఠో ఓసధితారకమ్పి అతిక్కమ్మ విరోచమానాయ పభాయ సమన్నాగతదాఠో హోతి. **పాళియం** పన "సుసుక్కదాఠో"తి పాఠో. అయమేవత్థో. తస్మా సమ్పన్నోదాతదాఠోతి థోమేతి.

కనకసమతచోతి సువణ్ణేన సదిసచమ్మో. కనతి దిబ్బతి ఓభాసేనాతి కనకం. కనియతి ఇచ్ఛియతి మనుస్సేహీతి వా కనకం, సువణ్ణం. కనధాతు దిత్తిగతికన్తీసు అకపచ్చయో, సంసదిసేన అమతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి సమం. సంపుబ్బఅమధాతు గతియం అ. తచతి మంసం ఛాదేతి సంవరతి వాతి తచో, తచతి దిబ్బతి సువణ్ణోభాసేనాతి వా తచో, చమ్మం. తచధాతు సంవరణదిత్తీసు అ. కనకేన సువణ్ణేన సమో సదిసో తచో యస్సాతి కనక సమతచో, సుగతో. యథా హి అఞ్ఞేసం తచో కోచి నీలతచో సేతతచో పీతతచో హోతి, న ఏవం తథాగతస్స. తథాగతస్స పన జాతిహిఙ్గులకేన మజ్జిత్వా నిసదాయ ఘంసిత్వా గేరుకపరికమ్మం కత్వా ఠపిత ఘనసువణ్ణరూపకం వియ కఞ్చనసదిసతచో హోతి. **పాళియం** పన "సువణ్ణవణ్ణో కఞ్చనసన్నిభత్తచో"తి వుత్తో. ఏత్థ చ సువణ్ణవణ్ణో వియ వణ్ణో యస్సాతి సువణ్ణవణ్ణో, కఞ్చనేన సన్నిభం సదిసం తచమస్సాతి కఞ్చనసన్నిభత్తచోతి వచనత్థో కాతబ్బో. ఏత్థ చ సువణ్ణవణ్ణన్తి ఇమినా తథాగతస్స ఘనసినిద్ధసణ్హసరీరతం దస్సేతి. కఞ్చనసన్నిభత్తచోతి ఇమినా ఛవివణ్ణం దస్సేతి. అథ వా వేవచనమేతం పదద్వయం. తస్మా కనకసమతచోతి థోమేతి.

నీలముద్ధగ్గలోమోతి నీలం ఉద్ధం అగ్గలోమోతి పదచ్ఛేదో. నీలం ఉద్ధం అగ్గా కోటి హుత్వా ముఖసోభం ఉల్లోకయమానో వియ ఠితలోమో, నీలాని ఉద్ధం అగ్గాని కోటీని హుత్వా ఠితాని లోమాని యస్సాతి నీలముద్ధగ్గలోమో, సుగతో. యథా హి అఞ్ఞేసం లోమాని హేట్ఠా అగ్గాని హుత్వా తిట్ఠన్తి, న ఏవం తథాగతస్స. తథాగతస్స పన లోమాని ఆవట్టపరియోసానే ఉద్ధం అగ్గాని హుత్వా ముఖసోభం ఉల్లోకయమానాని వియ తిట్ఠన్తి. వుత్తఞ్హేతం **బ్రహ్మాయుసుత్తే** "ఉద్ధగ్గలోమో భవం గోతమో. ఉద్ధగ్గాని లోమాని జాతాని నీలాని అఞ్జనవణ్ణాని కుణ్డలావట్టాని పదక్ఖిణావట్టకజాతానీ"తి. తస్మా నీలముద్ధగ్గలోమోతి థోమేతి.

సమ్బుద్ధోతి తథాగతో. సో హి అనఞ్ఞబుద్ధో హుత్వా సామంయేవ చత్తారి సచ్చాని బుజ్ఝతీతి సమ్బుద్ధోతి వుచ్చతి. తస్స పన పదస్స థూలజివ్హోత్యాదీహి తీహి పదేహి తుల్యలిఙ్గత్తభావేన సమ్బన్ధో.

థూలజివ్హోతి ముదుదీఘపుథుల జివ్హాయ సమ్పన్నోతి అత్థో. గాథాబన్ధవసేన హి ముదుదీఘసద్దలోపం కత్వా ఏవం వుత్తం. తేన వుత్తం **అట్ఠకథాయం** "ముదుజివ్హా దీఘా థూలా వణ్ణ సమ్పన్నా"తి. థూలతి బ్రూహతీతి థూలా, జివ్హా. థూలధాతు బుద్ధియం అ. జీవతి పాణం ధారేతీతి జివ్హా, రసనా. జీవధాతు పాణధారణే హపచ్చయో. జీవన్తి సత్తా ఏతేన రసేనాతి జీవితం, ఛబ్బిధరసో. తం అవ్హాయతీతి జివ్హా, జివ్హాపసాదరూపం. సమ్భారజివ్హా ఠానూపచారేన లబ్భతి. జీవితసద్దూపపద అవ్హధాతు అవ్హాయనే అ. జీవితఅవ్హాతి వత్తబ్బే నిరుత్తినయేన వితసద్దలోపం కత్వా జివ్హాతి వుత్తం. థూలా మహన్తా దీఘా ముదుకా జివ్హా యస్సాతి థూలజివ్హో, సమ్బుద్ధో. అఞ్ఞేసఞ్హి జివ్హా థూలాపి హోతి కిసాపి రస్సాపి థద్ధాపి విసమాపి. తథాగతస్స పన ముదుజివ్హా దీఘా పుథులా వణ్ణ సమ్పన్నా హోతి. సో తం లక్ఖణం పరియేసితుం ఆగతానం బ్రహ్మాయుబ్రాహ్మణాదీనం కఙ్ఖావినోదనత్థం జివ్హాయ ముదుకత్తా తం జివ్హం కథినసూచి వియ వట్టేత్వా ఉభోపి నాసికాసోతాని పరామసతి, దీఘత్తా ఉభో కణ్ణసోతాని పరామసతి, పుథులత్తా కేసన్తపరియోసానం కేవలమ్పి నలాటం పటిచ్ఛాదేతి, ఏవం

తస్సా ముదుదీఘపుథులభావం పకాసేన్తో కథ్థావినోదేతి, ఏవం తిలక్ఖణసమ్పన్నం జివ్హం సన్ధాయ థూల జివ్హోతి థోమేతి. **పాళియం** పన "పహూతజివ్హో"తి పాఠో. అయమేవత్థో.

అథాతి అత్థన్తరత్థే నిపాతో. తదఞ్ఞన్తి అత్థో. **సీహహనుకోతి** సీహస్స హేట్ఠా హను వియ పరిపుణ్ణ హనుకో. సీహసద్దత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. హనతి ఓదనాదీనం వణ్ణవిసేసం నాసేతీతి హను. హనధాతు హింసాయం ఉ. సీహస్స హేట్ఠా హను వియ హను యస్సాతి సీహహనుకో , సమ్బుద్ధో. సమాసన్తే కో. సీహస్స హి హేట్ఠిమహనుమేవ పరిపుణ్ణం హోతి, న ఉపరిమం. తథాగతస్స పన సీహస్స హేట్ఠిమం వియ ద్వేపి పరిపుణ్ణాని ద్వాదసియం పక్ఖస్స చన్దసదిసాని హోన్తి. తస్మా సీహహనుకోతి థోమేతి.

జాలికప్పాదహత్థోతి కుసలేన వడ్ఢకినా వాతపానే సమ్మాయోజితజాలం వియ చమ్మేన అప్పటిబద్ధహత్థపాదఙ్గులన్తరో. జలతి దిబ్బతీతి జాలం, జలధాతు దిత్తియం ణ. జాలం అస్స అత్థి తస్మిం వా విజ్జతీతి జాలికం, వాతపానం. అస్సత్థ్యత్థే ణికో. అథ వా జాలం ఏవ జాలికం. పజ్జతి గచ్ఛతి ఏతేనాతి పాదో, చరణో. పదధాతు గమనే ణ. తం తం భారం హరతీతి హత్థో, కరో. హరధాతు హరణే థో. జాలికం వియ హత్థపాదఙ్గులన్తరం యస్సాతి జాలికప్పాదహత్థో, సమ్బుద్ధో. కుసలేన వడ్ఢకినా వాతపానే సమ్మాయోజితాని జాలసదిసాని హత్థపాదఙ్గులన్తరాని హోన్తి. న చ చమ్మేన పటిబద్ధఅఙ్గులన్తరానీతి అత్థో. ఏత్థ జాలికప్పాదహత్థఙ్గులన్తరన్తి వత్తబ్బే ఉత్తరపదలోపేన ఏవం వుత్తం. చమ్మేన పటిబద్ధహత్థపాదఙ్గులన్తరో హి ఫణహత్థకో పురిసదోసేన ఉపహతో పబ్బజ్జమ్పి న లభతి. తథాగతస్స పన చతస్సో హత్థఙ్గులియో పఞ్చపి పాదఙ్గులియో ఏకప్పమాణా హోన్తి. తాసం ఏకప్పమాణ తాయ యవలక్ఖణం అఞ్ఞమఞ్ఞం పటివిజ్ఝిత్వా తిట్ఠతి. అథస్స హత్థపాదా కుసలేన వడ్ఢకినా సమ్మాయోజితజాలవాత పానసదిసా హోన్తి, తస్మా జాలికప్పాదహత్థోతి థోమేతి. **పాళియం** పన "జాలహత్థపాదో"తి పాఠో. అయమేవత్థో.

నాథోతి బుద్ధో కత్తువసేన. సో హి నాథతి వినేయ్యానం హితపటిపత్తిం యాచతి, పరసన్తానగతం వా కిలేసబ్యసనం ఉపతాపేతి, పరమేన చిత్తిస్సరియేన సమన్నా గతో . సబ్బసత్తే వా గుణేహి ఈసతి అభిభవతి, వినేయ్యానం హితసుఖం వా ఆసీసతీతి నాథోతి వుచ్చతి. వుత్తఞ్హి **సద్దనీతియం** "నాథధాతు యాచనే ఉపతాపే ఇస్సరియే ఆసిసనే చాతి చతూస్వత్థేసు పవత్తతీ"తి.

తస్స పన పదస్స ఉణ్హీససీసోతిపదేన తుల్యలిఙ్గత్తభావేన సమ్బన్ధో. **ఉణ్హీససీసోతి** రఞ్ఞో బద్ధఉణ్హీస పట్టో వియ విరోచమానో పకతిమంసపిణ్డసణ్ఠాతో ఉణ్హీసపట్టసీసో. నలాటే నహియతి బన్ధియతీతి ఉణ్హీసో. ఉపుబ్బనహధాతు బన్ధనే, ఈసో. వణ్ణవికారో. వుత్తఞ్హి **జాలినియం** –

"వణ్ణాగమో వణ్ణవిపరియాయో,
ద్వే చాపరే వణ్ణవికారనాసా;
ధాతూనమత్థాతిసయేన యోగో,
తదుచ్చతే పఞ్చవిధం నిరుత్తి"న్తి.

తత్థ చ అవిజ్జమానస్స ఆగమా వణ్ణాగమో నామ. విజ్జమానఅక్ఖరానం హేట్ఠుపరియాయవసేన వణ్ణవిపరియాయో నామ. అఞ్ఞక్ఖరస్స అఞ్ఞక్ఖరాపజ్జనతా వణ్ణవికారో నామ. విజ్జమానక్ఖరవినాసో వణ్ణవినాసో నామ. తత్థ తత్థ యథాయోగం

విసేసత్థయోగో ధాతూనం అత్థాతిసయ యోగో నామాతి అధిప్పాయో. ఏత్థ పన నకారస్స ణకారం కతత్తా వణ్ణవికారోతి దట్ఠబ్బో. మాలాదిం సియతి బన్ధియతీతి సీసో, ఉత్తమఙ్గో. సిధాతు బన్ధనే ఈసో. రాజూనం ఉణ్హీసపట్టేన వేఠితసీసో వియ సీసో యస్సాతి ఉణ్హీససీసో. అథ వా రాజూనం ఉణ్హీసం వియ సబ్బత్థ పరిమణ్డలసీసో యస్సాతి ఉణ్హీససీసో, నాథో.

వుత్తఞ్హి **బ్రహ్మాయుసుత్తట్ఠకథాయం** "ఉణ్హీససీసోతి ఇదం పరిపుణ్ణనలాటతఞ్చేవ పరిపుణ్ణసీసఞ్చాతి ద్వే అత్థవసే పటిచ్చ వుత్తం. తథాగతస్స హి దక్ఖిణకణ్ణచూళికతో పట్ఠాయ మంసపటం ఉట్ఠహిత్వా సకలం నలాటం ఛాదయమానం పూరయమానం గన్త్వా వామకణ్ణచూళికాయ పతిట్ఠితం. రఞ్ఞో బద్ధఉణ్హీసపట్టో వియ విరోచతి. పచ్ఛిమభవికబోధిసత్తానం కిర ఇమం లక్ఖణం విదిత్వా రాజూనం ఉణ్హీసపట్టం అకంసు. అయం తావ ఏకో అత్థో. అఞ్ఞే పన జనా అపరిపుణ్ణసీసా హోన్తి. కేచి కపిసీసా, కేచి ఫలసీసా, కేచి అట్ఠిసీసా, కేచి తుమ్బ సీసా, కేచి పబ్భారసీసా. తథాగతస్స పన ఆరగ్గేన వట్టేత్వా ఠపితం వియ సుపరిపుణ్ణం ఉదకపుప్ఫులసదిసం సీసం హోతి. తత్థ పురిమనయేన ఉణ్హీసవేఠితసీసో వియాతి ఉణ్హీససీసో. దుతియనయేన ఉణ్హీసం వియ సబ్బత్థ పరిమణ్డల సీసోతి ఉణ్హీససీసో"తి. **తట్టీకాయఞ్చ** "ద్వే అత్థ వసే పటిచ్చ వుత్తన్తి, యస్మా బుద్ధా చక్కవత్తినో చ పరిపుణ్ణ నలాటతాయ పరిపుణ్ణసీసబిమ్బతాయ ఉణ్హీససీసాతి వుచ్చన్తి. తస్మా తే ద్వే అత్థవసే పటిచ్చ ఉణ్హీససీసోతి వుత్త"న్తి వణ్ణేతి. తస్మా ఉణ్హీససీసోతి థోమేతి.

ఇతిగుణసహితన్తి ఇమినా వుత్తప్పకారేన నిగ్రోధబిమ్బోత్యాదినా ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణగుణేన సమ్పన్నం. ఇతిఏవం వుత్తప్పకారం గుణం ఇతిగుణం. తేన సహ ఇతో పత్తోతి ఇతిగుణసహితో, మహేసీ. అఞ్ఞే హి ద్వత్తింస మహాపురిసలక్ఖణేహి సమ్పన్నా న హోన్తి, చక్కవత్తిరాజానో మహాపురిసలక్ఖణేహి సమ్పన్నాపి ఠపేత్వా కోసోహితవత్థ గుయ్హలక్ఖణం అవసేసేహి సమ్పన్నా హోన్తి. తథాగతోయేవ సబ్బమహాపురిసలక్ఖణేహి సమన్నాగతో. తస్మా భగవన్తంయేవ ఇతిగుణసహితన్తి థోమనం అరహతీతి వుత్తం హోతి. **తం మహేసి**న్తి సీలక్ఖన్ధాదికే చ నిబ్బానఞ్చ ఏసతి గవేసతీతి మహేసీ. తం మహేసిం అహం తీహి ద్వారేహి నమామి వన్దామీతి సమ్బన్ధో.

పఞ్చవీసతిమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౩. అయం పన ఇమాసు తీసు గాథాసు **సఙ్ఖేపత్థయోజనా.** బుద్ధో కత్తుభూతో నిగ్రోధబిమ్బో నిగ్రోధస్స పరిమణ్డలో వియ పరిమణ్డలసరీరో ముదుకరచరణో సణ్హహత్థపాదో, బ్రహ్మఘోసో బ్రహ్మునో సరో వియ అట్ఠఙ్గసమ్పన్నసరవన్తో, ఏణిజఙ్ఘో ఏణిమిగస్స జఙ్ఘో వియ సువట్టజాణుకో, కోసచ్ఛాదఙ్గజాతో ఉసభవారణా దీనం అఙ్గజాతో వియ సువణ్ణపదుమకణ్ణికసదిసేన వత్థకోసేన పటిచ్ఛన్నేన గుయ్హఙ్గజాతేన సమన్నాగతో, పునరపి పునఅపి, సుగతో బుద్ధో సుప్పతిట్ఠితపాదో సువణ్ణ పాదుకతలమివ భూమియం సమం సుట్ఠు పతిట్ఠితపాదో, మూదో దాతుణ్ణలోమో భముకన్తరే జాతో సణ్హసుఖుమో సేతో సుద్ధో ఉణ్ణలోమవన్తో, అథమపి తదఞ్ఞంఅపి, సుగతో బుద్ధో, బ్రహ్ముజుగ్గత్తభావో బ్రహ్మునో ఉజుఉగ్గత అత్తభావో వియ ఉజుమేవ అత్తభావో, నీలక్ఖీ అతినీలనేత్తేన సమన్నాగతో, దీఘపణ్హి ఆయతపణ్హి పరిపుణ్ణపణ్హి వా, సుఖుమమలఛవీ సణ్హమలవిసుద్ధతచో సణ్హమల విరహితతచో వా, థోమ్యరసగ్గసగ్గీ థోమితబ్బసత్తర సహరణసహస్సన్హారుఉద్ధగ్గికా.

౨౪. జినో పఞ్చమారజితవా బుద్ధో, చత్తాలీసగ్గదన్తో సమచత్తాలీసఉత్తమదన్తో, సమకలపనజో కకచేన ఛిన్దిత్వా ఠపితో వియ సమదన్తో, అన్తరంసప్పీనో ద్విన్నం అంసానం ఖన్ధానం అన్తరం పేమఙ్ఘే పరిపుణ్ణపిట్ఠితలో, చక్కేనఙ్కితపాదో అట్ఠసతపాదచక్కలక్ఖణేన లక్ఖిత పాదతలో, అవిరళదసనో అవివరదన్తేన సమ్పన్నో, మారజి పఞ్చమారజితవా బుద్ధో,

ఉస్సఙ్ఖపాదో పాదస్స ఉపరి ఠితేన సఙ్ఖసదిసత్తా సఙ్ఖనామికేన గోప్ఫకేన సమన్నాగతో, తిట్ఠన్తో ఠితకోవ నోనమన్తో అనమమానో హుత్వా ఉభయకరముదునా సుఖుమేన హత్థద్వయేన జణ్ణుకాని జఙ్ఘాని ఆమసన్తో పరిమజ్జితుం సక్కోన్తో, వట్టక్ఖన్ధో సువణ్ణాలిఙ్గో వియ సమవట్టితగలికో, గోతరుణ పఖుమకో తంముహుత్తజాతరత్తవచ్ఛస్స చక్ఖుభణ్డో వియ విప్పసన్నచక్ఖుభణ్డో, విప్పసన్నచక్ఖుభణ్డేన సమన్నాగతో వా, సీహపుబ్బద్ధకాయో సీహస్స పుబ్బద్ధకాయో వియ పరిపుణ్ణకాయో.

౨౫. సుగతో బుద్ధో, సత్తపీనో ద్విహత్థపాదఅంసకూటఏకగలవసేన సత్తసు ఠానేసు పరిపుణ్ణమంసికో, దీఘఙ్గులి సమఆయతహత్థపాదఙ్గులి, అథ తదఙ్ఘం లోమ కూపేకలోమో ఏకేకలోమకూపే ఏకేకజాతలోమో, సమ్పన్నోదాతదాఠో సమ్పన్నసుక్కదాఠో, కనక సమతచో సువణ్ణేన సదిసచమ్మో నీలముద్ధగ్గలోమో నీలం ఉద్ధం అగ్గా కోటి హుత్వా ముఖసోభం ఉల్లోకయమానో వియ ఠితలోమో, సమ్బుద్ధో తథాగతో, థూలజివ్హో ముదుదీఘపుథులజివ్హాయ సమ్పన్నో, అథ తదఙ్ఘం, సీహహనుకో సీహస్స హేట్ఠాహను వియ పరిపుణ్ణహనుకో, జాలికప్పాద హత్థో కుసలేన వడ్ఢకినా వాతపానే సమ్మాయోజిత జాలం వియ చమ్మేన అప్పటిబద్ధహత్థపాదఙ్గలన్తరో, నాథో బుద్ధో, ఉణ్హీససీసో రఞ్ఞో ఉణ్హీసపట్టో వియ విరోచమానో పకతిమంసపిణ్డసఙ్ఖాతో ఉణ్హీసపట్టసీసో, ఇతి గుణసహితం ఏవం ఇమినా వుత్తప్పకారేన ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణగుణేన సమన్నాగతం తం మహేసిం బుద్ధం తీహి ద్వారేహి అహం నమామి వన్దామీతి.

తీసు గాథాసు సఙ్ఖేపత్థయోజనా సమత్తా.

ఇమిస్సం పన నమక్కారపాళియం ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణం బుద్ధవచనపాళియం ఆగతనయానుక్కమేన న వుత్తం. గాథాబన్ధవసేన ఛన్దానురక్ఖణత్థమేవ పన నిగ్రోధబిమ్బోత్యాదినా అక్కమేన వుత్తం. తస్మా పాథేయ్యవగ్గే **లక్ఖణసుత్తే** వుత్తం ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణక్కమం సఙ్ఖేపేన దస్సయిస్సామ బహుస్సుతపఞ్ఞావడ్ఢనత్థం.

౧

. బుద్ధో సుప్పతిట్ఠితపాదో ౨. హేట్ఠాపాదతలేసు చక్కజాతో ౩. ఆయతపణ్హి ౪. దీఘఙ్గులి ౫. ముదుతలున హత్థపాదో ౬. జాలహత్థపాదో ౭. ఉస్సఙ్ఖపాదో ౮. ఏణిజఙ్ఘో ౯. ఠితకోవ అనోనమన్తో ఉభోహి పాణితలేహి జాణుకాని పరిమసతి ౧౦. కోసోహిత వత్థగుయ్హో ౧౧. సువణ్ణవణ్ణో కఞ్చనసన్నిభత్తచో ౧౨. సుఖుమచ్ఛవీ ౧౩. ఏకేకలోమకూపేసు ఏకేకలోమో ౧౪. నీలముద్ధగ్గలోమో ౧౫. బ్రహ్ముజుగత్తో ౧౬. సత్తుస్సదో ౧౭. సీహపుబ్బద్ధకాయో ౧౮. చితన్తరంసో ౧౯. నిగ్రోధపరిమణ్డలో ౨౦. సమవట్టక్ఖన్ధో ౨౧. రసగ్గసగ్గీ ౨౨. సీహహనుకో ౨౩. చత్తాలీసదన్తో ౨౪. సమదన్తో ౨౫. అవిరళదన్తో ౨౬. సుసుక్కదాఠో ౨౭. పహుత జివ్హో ౨౮. బ్రహ్మాసరో ౨౯. అభినీలనేత్తో ౩౦. గోప ఖుమో ౩౧. ఉణ్ణా భముకన్తరే జాతా ఓదాతా ముదుతూల సన్నిభా ౩౨. ఉణ్హీససీసోతి ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణస్స కమో వేదితబ్బో. ఇమాని పన భగవతో ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణాని పారమీపుఞ్ఞకమ్మేన యథారహం కమ్మసరిక్ఖకం లబ్భన్తీతి వేదితబ్బాని. తాని పన కమ్మాని పాథేయ్యవగ్గే లక్ఖణసుత్తే వుత్తాని, తాని పనేత్థ ఓలోకేత్వా గహేతబ్బానీతి.

తిస్సో వన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౬. బుద్ధోబుద్ధోతిఘోసో అతిదులభతరో కా కథా బుద్ధభావో,

లోకే తస్మా విభావీ వివిధహితసుఖం సాధవో పత్థయన్తా;

ఇట్ఠం అత్థం వహన్తం సురనరమహితం నిబ్బయం దక్ఖిణేయ్యం,

లోకానం నన్దివడ్ఢం దసబలమసమం తం నమస్సన్తు నిచ్చం.

౨౬. ఏవం సుగతన్తిఆదీహి పఞ్చవీసతివన్దనగాథాహి బుద్ధస్స పణామం కత్వా ఇదాని తస్స వన్దనే ఉయ్యోజనం కరోన్తో ఆహ **బుద్ధో బుద్ధోతిఘోసో** త్యాదిగాథం. అయం పన సద్ధరాగాథాతి దట్ఠబ్బో.

తత్థ పన లోకే బుద్ధో బుద్ధోతి ఘోసో అతిదులభతరో బుద్ధభావో కా కథాతి సమ్బన్ధో. ఏత్థ చ **లోకే**తి మనుస్సలోకే తిలోకే వా అనన్తచక్కవాళ లోకే వా. **బుద్ధో బుద్ధోతిఘోసో**తి బుద్ధో బుద్ధో ఇతి కిత్తిసద్దో థుతిసద్దో వా. ఘుసనం ఘోసో. ఘుసియతి కథియతీతి వా ఘోసో, కిత్తిసద్దో. ఘుసధాతు సద్దే ణ. అథ వా ఘుసియతి థవియతీతి ఘోసో, థుతిసద్దో. తేన వుత్తం **పారాజికణ్డట్ఠకథాయం** "కిత్తిసద్దోతి కిత్తిఏవ. థుతిఘోసో వా"తి. బుద్ధో బుద్ధో ఇతి పవత్తో ఘోసో థుతిఘోసోతి బుద్ధోబుద్ధోతిఘోసో. **అతిదులభతరో**తి అతివియ దుల్లభతమో. దుల్లభతరోతి హి వత్తబ్బే ఛన్దానురక్ఖణత్థం లకారలోపేన దులభతరోతి వుత్తం. దుక్ఖేన లభియతీతి దుల్లభో. దుపుబ్బలభధాతు లభనే అ. అథ వా లభస్స అసమిద్ధన్తి దుల్లభో, దుబ్భిజానేయ్య అబ్యయీభావసమాసోయం. దుసద్దో అసమిద్ధత్థో, యథా దుబ్భిక్ఖోతి. అతి వియ దుల్లభోతి అతిదులభో. తేసం విసేసేన అతిదుల్లభోతి అతిదులభతరో. బుద్ధా హి లోకే కదాచి కరహచి ఉప్పజ్జన్తి. తస్మా బుద్ధో బుద్ధోతి ఘోసో అతిదులభతరోతి వుత్తం. వుత్తఞ్హేతం **చూళవగ్గఖన్ధకే** "ఘోసోపి ఖో ఏసో గహపతి దుల్లభో లోకస్మిం, యదిదం బుద్ధో బుద్ధో"తి. యథా చ హి లోకే ఉదుమ్బరికపుప్ఫం దుల్లభం. చన్దమ్హి ససకం హత్థేన గణ్హితుం. వాయసానం ఖీరం, ఏవం బుద్ధభావో అతిదుల్లభతరోతి వుత్తం హోతి. అయం పన హీనూపమాతి దట్ఠబ్బా. వుత్తఞ్హేతం **అపదానపాళియం** –

"ఉదుమ్బరికపుప్ఫంవ , చన్దమ్హి ససకం యథా;

వాయసానం యథా ఖీరం, దుల్లభం లోకనాయక"న్తి చ;

దుల్లభో బుద్ధుప్పాదో లోకస్మి"న్తి చ;

కిఞ్చాపి హి లోకే చక్కవత్తిరాజూనం ఉప్పజ్జమానో దుల్లభో. ఏకస్మిమ్పి పన కప్పే చక్కవత్తిరాజానో అనేకా ఉప్పజ్జన్తి. తథాగతా పన లోకే ఉప్పజ్జమానాపి ఏకస్మిం కప్పే ఏక ద్వితి చతు పఞ్చ బుద్ధాయేవ ఉప్పజ్జన్తి, న తదుత్తరి. యస్మా హి అసఙ్ఖ్యేయ్యేపి కప్పే తథాగతసుఞ్ఞో హోతి. తస్మా తథాగతస్సేవ కదాచి కరహచి ఉప్పజ్జనతో బుద్ధోబుద్ధోతిఘోసో అతిదులభతరో కా కథా బుద్ధభావోతి వుత్తో. వుత్తమ్పి చేతం భగవతా మహాపరినిబ్బానసమయే "దేవతా ఆనన్ద ఉజ్ఝాయన్తి. దూరావతమ్హా ఆగతా తథాగతం దస్సనాయ కదాచి కరహచి తథాగతా లోకే ఉప్పజ్జన్తి అరహన్తో సమ్మాసమ్బుద్ధా. అజ్జ రత్తియా పచ్చూససమయే తథాగతస్స పరినిబ్బానం భవిస్సతి. అయఞ్చ మహేసక్ఖో భిక్ఖు భగవతో పురతో ఠితో ఓవారేన్తో ఓతరేన్తో వా న మయం లభామ పచ్ఛిమే కాలే తథాగతం దస్సనాయా"తి.

బుద్ధభావోతి బుద్ధస్స భావో. **కా కథా**తి కిం వత్తబ్బోఏవాతి అత్థో. కస్మా పన బుద్ధో అతిదుల్లభతరోతి చ, బుద్ధో కదాచి కరహచి ఉప్పజ్జన్తీతి చ వుత్తం. నను బుద్ధా లోకే అనేకా ఉప్పజ్జన్తీతి. సచ్చమేతం. బుద్ధో నామ పన అనేకాసఙ్ఖ్యేయ్యవారేన వా అనేకాసఙ్ఖ్యేయ్యదివసమాససంవచ్ఛరం వా అనేకాసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పం వా దసపారమియో చ పఞ్చమహాపరిచ్చాగే చ పూరేత్వావ భవితుం సక్కోతి, న ఏకేకవారాదినా. అథ ఖో పన అన్తమసో కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని

దసపారమియో చ పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే చ పూరేత్వావ బుద్ధో భవితుం సక్కోతి. తస్మా బుద్ధో అతిదుల్లభతరోతి చ, బుద్ధా కదాచి కరహచి ఉప్పజ్జన్తీతి చ వుత్తన్తి.

ఏవం బుద్ధస్స అతిదుల్లభతరత్తా చ కదాచి కరహచి ఉప్పన్నత్తా చఏవ బుద్ధోబుద్ధోతి కిత్తయన్తస్స మహప్ఫలం హోతి. వుత్తఞ్హేతం **అపదానే** –

> "బుద్ధోతి కిత్తయన్తస్స, కాయే భవతి యా పీతి;
> వరమేవ హి సా పీతి, కసిణేనపి జమ్బుదీపస్సా"తి.

తస్మాతి యస్మా బుద్ధో బుద్ధోతి ఘోసో అతిదుల్లభతరో, బుద్ధభావో కా కథా. తస్మా. **విభావీ**తి మేధావీ. తే హి హితాహితం కారణాకారణం వా విసేసేన భావేతి పకాసేతీతి విభావా, పఞ్ఞా. విపుబ్బ భూధాతు సత్తాయం ణ. సా ఏతేసం అత్థీతి విభావీతి వుచ్చన్తి, సాధవో లబ్భతి. తం పన సాధవోతి పదే విసేసనం.

వివిధహితసుఖన్తి నానప్పకారం లోకియలోకుత్తర సఙ్ఖాతం హితసుఖం. తస్స పన అత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. తం పన పత్థయన్తాతిపదే కమ్మం. **సాధవో**తి సప్పురిసా. తే హి సపరహితం సాధేతి నిబ్బత్తేతీతి సాధవోతి వుచ్చతి. సాధధాతు సంసిద్ధియం అవో. తస్స పన పదస్స నమస్సన్తూతి పదేన కత్తుభావేన సమ్బన్ధో. **పత్థయన్తా**తి యాచన్తా. వివిధహితసుఖం పత్థయన్తి యాచన్తీతి పత్థయన్తా, సాధవో. పత్థధాతు యాచనే అన్తో. యకారాగమో. తం పన సాధవోతిపదే విసేసనం. **ఇట్ఠ**న్తి కామయమానం. ఇచ్ఛితబ్బం కమితబ్బన్తి ఇట్ఠం. ఇసుధాతు ఇచ్ఛా కన్తీసు తపచ్చయో. తస్స రట్ఠో, ధాత్వన్తలోపో. **అత్థ**న్తి దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికాదిఅత్థం. అత్థియతి పత్థియతీతి అత్థో, విపాకానిసంసఫలం. అత్థధాతు యాచనాయం అ . అథ వా అసతి భవతి ఫలభావేనాతి అత్థో. అసధాతు భువిమ్హి థ. తం పన పదద్వయం వహన్తన్తిపదే కమ్మం. **వహన్త**న్తి ధారకం. వహతి హరతీతి వహన్తో, బుద్ధో. వహధాతు వహనే పాపుణనే వా అన్తో. బుద్ధో హి సత్తానం లోకియలోకుత్తరహితసుఖం ధమ్మదేసనాయ ధారేతీతి అత్థో.

సురనరమహితన్తి దేవేహి చ మనుస్సేహి చ చతుపచ్చయాదీహి పూజితం. ఇదం పనేత్థ నిబ్బచనం. ఇస్సరియకీళాదీహి సురన్తి దిబ్బన్తీతి సురా, దేవా. సురధాతు దిత్తియం. అథ వా సురన్తి ఈసన్తి దేవిస్సరియం పాపుణన్తి విరోచన్తి చాతి సురా, దేవా. సున్దరా రా వాచా ఏతేసన్తి వా సురా, దేవా. ఖన్ధసన్తానం నరన్తి నేన్తీతి నరా, మనుస్సా. నరధాతు నయనే అ. సురా చ నరా చ సురనరా. తేహి మహితబ్బా పూజితబ్బాతి సురనరమహితో, బుద్ధో. మహధాతు పూజాయం త. తం సురనరమహితం. **నిబ్భయ**న్తి అభయం. భియతే భయం. నత్థి భయం ఏతస్సాతి నిబ్భయో, బుద్ధో. తం నిబ్భయం. తథాగతస్స అట్ఠసు పరిసాసు కేనచి కారణేన భయం హదయచలనం కమ్పనం నత్థీతి అత్థో.

దక్ఖిణేయ్యన్తి పరలోకం సద్దహిత్వా దాతబ్బఉత్తమదానారహం. దాతబ్బాతి దక్ఖిణా, దేయ్యధమ్మవత్థు. దాధాతు దానేక్ఖిణపచ్చయో. అథ వా దక్ఖన్తి వడ్ఢన్తి ఏతాయ సత్తా యథాధిప్పేతాహి సమ్పత్తీహీతి దక్ఖిణా, పరలోకం సద్దహిత్వా దాతబ్బదానం. దక్ఖధాతు వడ్ఢనేయు, తం అరహతీతి దక్ఖిణేయ్యో, బుద్ధో. అరహతితద్ధితే ణేయ్యో. అథ వా దక్ఖిణాయ హితం అనురూపం మహప్ఫలకరణతాయ విసోధేతీతి దక్ఖిణేయ్యో, బుద్ధో. విసోధేతితద్ధితాయం. బుద్ధోయేవ హి దక్ఖిణాయ మహప్ఫలకరణవసేన చ, విసోధనవసేన చ, దేవసక్కబ్రహ్మేహి చ, కోసలరాజాదీహి చ, అనాథపిణ్డికసేట్ఠాదీహి చ పరలోకం సద్దహిత్వా దాతబ్బం ఉత్తమదానం విసేసేన అరహతి, తస్మా దక్ఖిణేయ్యన్తి థోమేతి.

లోకానన్తి సత్తలోకానం. తస్స పన అత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. **నన్దివద్ధ**న్తి పీతియా వడ్ఢాపేన్తం. నన్దియతే నన్ది. భావసాధనోయం. నన్దధాతు సమిద్ధియం నన్దనే వా ఇ. పీతియా అధివచనమేతం. సా వడ్ఢేతి బుద్ధేతీతి నన్దివడ్ఢో, బుద్ధో. నన్దిసద్దూపపదవడ్ఢధాతు వడ్ఢనే అ. బుద్ధో హి ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణాసీతానుబ్యఞ్జనలక్ఖణసమ్పన్నేన చ సబ్బఞ్ఞుతఞాణాదిగుణసమ్పన్నేన ధమ్మదేసనాయ చ లోకే సబ్బసత్తానం పీతిం వడ్ఢేతీతి అత్థో. సబ్బసత్తానఞ్హి బుద్ధదస్సనే ధమ్మసవనే చ తిత్తో నత్థి, తస్మా లోకానం నన్దివడ్ఢన్తి థోమేతి. వుత్తఞ్హేతం **అపదానట్ఠకథాయం** "పకతియాఏవ హి బుద్ధదస్సనే పుణ్ణచన్దసముద్దరాజదస్సనే అతిత్తో లోకోతి. కథం పన సబ్బసత్తానం బుద్ధదస్సనే అతిత్తో హోతీ"తి. బుద్ధస్స పన బాత్తింసమహాపురిసలక్ఖణాదీహి సీలాదిఅసాధారణగుణేహి చ అధిక సమ్పన్నో హుత్వా సబ్బదేవమనుస్సేహి అతివిరోచమానత్తా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా తావతింసే –

> "న కోచి దేవో వణ్ణేన, సమ్బుద్ధం అతిరోచతి;
> సబ్బే దేవే అధిగ్గయ్హ, సమ్బుద్ధోవ విరోచతీ"తి.

దసబలన్తి అఞ్ఞేహి పచ్చేకబుద్ధారియసావకేహి అసాధారణేన దసకాయబలేన చ దసఞాణబలేన సమ్పన్నం. తఞ్హి కేహిచి విరుద్ధేహి కారణేహి బలన్తి న కమ్పేన్తీతి బలన్తి వుచ్చతి. అథ వా బలన్తి జీవితం కప్పేన్తి ఏతేనాతి బలం, కాయబలం. బలధాతు పాణే అ. బలన్తి భారం వహితుం సక్కుణన్తీతి వా బలం, బలన్తి జానన్తి సబ్బధమ్మన్తి బలం, ఞాణ బలం. దసబలఞ్చ దసబలఞ్చ దసబలాని ఏకసేసనయేన. తాని యస్స సోతి దసబలో, బుద్ధో. ఇధ పన సామఞ్ఞవసేన వుత్తోపి విసేసట్ఠానియత్తా భగవతో దసకాయబలాని చ, దసఞాణబలాని చ అధిప్పేతాని. తేసం పన సరూ పత్థం నయనసుభగకాయఙ్గన్త్యాది గాథావణ్ణనాయం వుత్తమేవ.

అసమన్తి సీలాదిగుణేహి కేనచి అసదిసం. నత్థి సమో సదిసో పుగ్గలో ఏతస్సాతి అసమో, బుద్ధో. తం అసమం. **త**న్తి తాదిసం గుణసమ్పన్నం బుద్ధం. **నిచ్చ**న్తి సతతం సమితం సబ్బకాలం నిరన్తరన్తి అత్థో. **నమస్సన్తూ**తి అభివన్దన్తూతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. లోకే తిలోకే మనుస్సలోకే వా, బుద్ధోబుద్ధోతిఘోసో బుద్ధో బుద్ధోఇతి కిత్తిసద్దో థుతిసద్దో వా, అతిదులభతరో అతివియ దుల్లభతమో, బుద్ధభావో బుద్ధస్స భావో, కా కథా కింవత్తబ్బో ఏవ, తస్మా బుద్ధోబుద్ధోతి ఘోసస్స అతిదుల్లభతరత్తా, విభావీ మేధావీ వివిధహితసుఖం నానప్పకారం లోకియలోకుత్తరసఙ్ఖాతం హితసుఖం పత్థయన్తా యాచన్తా, సాధవో సప్పురిసా ఇట్ఠం కామయమానం, అత్థం దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికాదిఅత్థం, వహన్తం ధారకం, సురనరమహితం దేవమనుస్సేహి పూజితం, నిబ్బయం అభయం అసన్తాసం వా, దక్ఖిణేయ్యం పరలోకం సద్దహిత్వా దాతబ్బఉత్తమదానారహం, లోకానం సత్తలోకానం నన్దివడ్ఢం పీతియా వడ్ఢాపనేన్తం. దసబలం అసాధారణేన దసకాయఞాణబలేన సమ్పన్నం, అసమం సీలాదిగుణేహి కేనచి అసదిసం తం తాదిసం గుణసమ్పన్నం బుద్ధం నిచ్చం సతతం సమితం సబ్బకాలం నిరన్తరం, నమస్సన్తు అభివన్దన్తూతి.

ఛబ్బీసతిమవన్దనగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౭. పుఞ్ఞేనేతేన సోహం నిపుణమతి సతో సమ్పరాయే చ తిత్తో,
దక్ఖో దిట్ఠుజ్జుపఞ్ఞో అవికలవీరియో భోగవా సంవిభాగీ;
తిక్ఖో సూరో ధితత్తో సపరహితధరో దీఘజీవీ అరోగో,

ధఞ్ఞో వణ్ణో యసస్సీ అతిబలవధరో కిత్తిమా ఖన్తుపేతో.

౨౮. సద్ధో దాతబ్బపేతో పరమసిరిధరో దిట్ఠధమ్మే విరత్తో,
లజ్జీ కల్యాణమిత్తో అభిరతకుసలో పఞ్చసీలాదిరక్ఖీ;
అప్పిచ్ఛో అప్పకోధో అతివుజుహదయో ఇద్ధిమా అప్పమేయ్యో,
పాసంసో పేమవాచో సుజనగుణవిదూ మామకో సో భవేయ్యం.

౨౭. ఏవం బుద్ధో బుద్ధోతి ఘోసోత్యాదిగాథాయ బుద్ధవన్దనే ఉయ్యోజనం కత్వా ఇదాని సుగతన్త్యాదీహి గాథాహి బుద్ధం వన్దిత్వా పణిధిం కరోన్తో ఆహ **పుఞ్ఞేనేతేన సోహన్త్యాది** గాథాద్వయం. అయం పన గాథాద్వయమ్పి సద్ధరాగాథాతి దట్ఠబ్బా. తత్థ పఠమగాథాయం సోఅహం ఏతేన పుఞ్ఞేన సమ్పరాయే నిపుణమతి చ సతో చ...పే.... ఖన్తుపేతో చ భవేయ్యన్తి సమ్బన్ధో. **సోహన్తి** సో అహం. బుద్ధస్స నమక్కారో సోఅహన్తి అత్థో. **ఏతేన పుఞ్ఞేనాతి** ఇమినా బుద్ధవన్దనపుఞ్ఞకమ్మేన అత్తనో కారకం పవతి సోధేతీతి పుఞ్ఞం. పుధాతు సోధనే ణ్య. పుఞ్ఞన్తి చ ఇధ పన బుద్ధపణామక్రియాభినిప్ఫాదికా కుసలచేతనా అధిప్పేతా. సా చ వన్దనేయ్యవన్దకానం ఖేత్తజ్ఝాసయసమ్పదాహి దిట్ఠధమ్మ వేదనీయభూతా యథాలద్ధసమ్పత్తినిమిత్తకస్స కమ్మస్స అనుబలప్పదానవసేన తన్నిబ్బత్తితవిపాకసన్తతియా అన్తరాయకరాని ఉపపీళకఉపచ్ఛేదకకమ్మాని పటిబాహిత్వా తన్నిదానానం యథాధిప్పేతసిద్ధివిబన్ధకానం రోగాదిఅన్తరాయానమప్పవత్తింసాధేతి చాతి అత్థో చ వేదితబ్బో. **సమ్పరాయే చాతి** ఏత్థ చసద్దో అట్ఠానయోగో. సో చ నిపుణమతిత్యాదీసు పదేసు యోజేతబ్బో. **సమ్పరాయేతి** పరలోకే. సో హి సమ్పరాయితబ్బో ఉపగమితబ్బో ఏత్థ సత్తేహీతి చ, కమ్మకిలేసవసేన సత్తేహి సమ్పరాయితబ్బో పాపుణితబ్బోతి వా ఏత్థాతి చ సమ్పరాయోతి వుచ్చతి. సంపరిపుబ్బ అయధాతు హి గతియం ణ. అథ వా కమ్మవసేన అభిముఖో సమ్పరేతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి సమ్పరాయోతి వుచ్చతి. సంపుబ్బపరధాతు గతియం ణ్య. ఇతి ఖో ఆనన్ద కుసలాని సీలాని అనుపుబ్బేన అగ్గాయ పరేన్తీతిఆదీసు వియ హి చురాది గణవసేన పరసద్దం గతియమిచ్ఛన్తి సద్దవిదూ. తస్మిం సమ్పరాయే.

నిపుణమతీతి సణ్హసుఖుమపఞ్ఞవా చ. సణ్హసుఖుమం అత్థన్తరం పటివిజ్ఝనసమత్థాయ పఞ్ఞాయ సమ్పన్నో చ వా. ఏత్థ చ నిపుణసద్దో సణ్హసుఖుమవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో. హితాహితం మనతి జానాతీతి మతి, పఞ్ఞా. మనధాతు ఞాణేతి. నిపుణా సణ్హా మతి పఞ్ఞా యస్స మేతి నిపుణమతి. **సతోతి** సతిమా చ. సరతీతి సతి, సరధాతు చిన్తాయన్తి. సా అస్స మే అత్థీతి సతో. **తిత్తోతి** తప్పనో చ. యథాలద్ధవత్థునా సన్తుట్ఠో చాతి అత్థో. తిసనం తప్పనం తిత్తో. తిసధాతు తప్పనే తపచ్చయో. సకారస్స తోఆదేసో. యథాలాభ సన్తోసో, యథాబలసన్తోసో, యథాసారుప్పసన్తో సో చాతి తివిధేన సన్తోసేన సన్తుట్ఠోతి వుత్తం హోతి.

దక్ఖోతి తం తం కిచ్చే ఛేకో చ కుసలో చ వా. సో హి కుసలకమ్మే అఞ్ఞస్మిఞ్చ కిచ్చాకిచ్చే అదన్ధతాయ సీఘం గచ్ఛతీతి దక్ఖో. దక్ఖధాతు సీఘత్థే అ. **దిట్ఠుజ్జుపఞ్ఞోతి** దిట్ఠిఉజుపఞ్ఞోతి పదచ్ఛేదో. ఉజు దిట్ఠిపఞ్ఞాయ సమన్నాగతోతి అత్థో. కేసుచి పోత్థకేసు దిట్ఠిజ్జు పఞ్ఞోతి పాఠో. దిట్ఠిఉజుపఞ్ఞోతి పదచ్ఛేదో, సోయే వత్థో . ఉజూతి అకుటిలభావేన భవతీతి ఉజు, అజ్జవో. ఉజుధాతు అజ్జవే క్వి. అథ వా అరతి అకుటిలభావేన పవత్తతీతి ఉజు, అవఙ్కో. అరధాతు గతియం జుపచ్చయో. అరిస్స ఉఆదేసో. సమ్మా పస్సతీతి దిట్ఠి, మతి. దిసధాతు పస్సనే తపచ్చయో. తస్స రట్ఠాదేసో. ధాత్వన్తలోపో చ ఈ చ. ఉజు అజ్జవా దిట్ఠి మతి దిట్ఠుజు విసేసనపరనిపాతవసేన. పకారేన జానాతి అనిచ్చాదివసేన అవబుజ్ఝతీతి పఞ్ఞా. పపుబ్బఞాధాతు

అవబోధనే అ. ఉజుదిట్ఠి చ ఉజుపఞ్ఞా చ యస్స మేతి దిట్ఠుజ్జుపఞ్ఞో, పుగ్గలో. **అవికలవీరియో**తి అనూనవీరియో చ పరిపుణ్ణవీరియో చాతి అత్థో. విహీనం కరోతీతి వికలో. విపుబ్బకరధాతు కరణే అ. రస్సలో. వీరానం కమ్మం వీరియం. అవికలం అనూనం వీరియం అస్సమేతి అవికలవీరియో. న సక్కా కుసీతేనేవ నవలోకుత్తరధమ్మా లద్ధుం, ఆరద్ధవీరియేనేవ సక్కా. తస్మా అవికలవీరియోతి పత్థేతీతి వుత్తం హోతి.

భోగవాతి భుఞ్జితబ్బసమ్పత్తిసుఖేన సమ్పన్నో చ. భుఞ్జితబ్బోతి భోగో, సమ్పత్తి. భుజధాతు పాలనబ్యవహరణేసు ణ. భోగో అస్స మే అత్థీతి భోగవా. **సంవిభాగీ**తి సంవిభజనసీలో చ సంవిభజనసమ్పన్నో చ వా, సంవిభజతి సీలేనాతి సంవిభాగీ. సంవిభజనసీలోతి వా సంవిభాగీ, సంవిభజితుం సీలమస్సాతి వా సంవిభాగీ. సంవిభాగే సీలమస్సాతి సంవిభాగీ. అయం తస్సీలత్థో. సంవిభజతి ధమ్మేనాతి సంవిభజనధమ్మోతి వా. సంవిభజితుం ధమ్మో అస్సాతి వా, సంవిభజనే ధమ్మో అస్సాతి వా సంవిభాగీ. అయం తద్ధమ్మత్థో. సంవిభజనం సాధుకారో అస్స అత్థి. సాధుకారినా సంవిభజతీతి వా, సంవిభజితుం సాధుకారీతి వా, సంవిభజనే సాధుకారీతి వా సంవిభాగీ. అయం తస్సా ధుకారత్థో. సంవిపుబ్బ భజధాతు విభాగే ణ. జస్స గో. అథ వా సంవిభజనం సంవిభాగో. సో మే అస్స అత్థీతి సంవిభాగీ . అస్సత్థ్యత్థే ఈ. పరేసం యాచకానం అన్నాదిదానవత్థుం నిచ్చం పరిచ్చజనకారీతి వుత్తం హోతి.

తిక్ఖోతి తిక్ఖప్పఞ్ఞవా చ నిసానపఞ్ఞవా వా. తిజనం నిసనం తిక్ఖా, పఞ్ఞా. తిజధాతు నిసానే ఖ. జస్స కో. తిక్ఖా పఞ్ఞా మే అస్స అత్థీతి తిక్ఖో. అస్సత్థ్యత్థే ణో. తిక్ఖ పఞ్ఞాయ సమ్పన్నో చాతి అత్థో. పఞ్ఞాయ చ సబ్బ కుసలానం ధమ్మానం సేట్ఠత్తా మూలకారణత్తా చ తిక్ఖోతి పత్థనం కరోతి. వుత్తఞ్హి **మిలిన్దపఞ్హే** –

> “పఞ్ఞా పసట్ఠా లోకస్మిం, కతా సద్ధమ్మట్ఠితియా;
> పఞ్ఞాయ విమతిం హన్త్వా, సన్తిం పప్పోతి పణ్డితో”తి.

సూరోతి చతూసు పరిసాసు అట్ఠసు పరిసాసు చ వీరో చ. సత్తివన్తో నిబ్భయోతి అత్థో. సూరయతే విరయతే సూరో. భావసాధనోయం. సూరధాతు విక్కన్తియం వీరే వా అ. అథ వా అభిరుఅఛమ్భిఅనుత్రాసభావేన సూరతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి సూరో. సూరధాతు గతియం అ. సీహో వియ పరిసమజ్ఝే సూరవీరసమ్పన్నో చాతి అత్థో. సాసని కేహి పన సద్ధమ్మవిదూహి సూరసద్దస్స నిబ్బచనం న దస్సితం. కేవలం పన సూరోతి విసిట్ఠసూరోతి అత్థవివరణమత్తమేవ దస్సితం. **ధితత్తో**తి ఏత్థ ధిత అత్తోతి పదచ్ఛేదో. ధితోతి సమాధి. అత్తన్తి చిత్తం. ఏకగ్గచిత్తసమ్పన్నో చాతి అత్థో. ధాతి తిట్ఠతి ఏకారమ్మణేహి ధితో, ఏకారమ్మణే సమ్పయుత్తధమ్మే ధారేతీతి వా ధితో, సమాధి. ధాధాతు ధారణే త. ఆరమ్మణం అరతి జానాతీతి అత్తం, చిత్తం. అరధాతు గతియం త. రస్స తో. ధితో సమాధి అత్తం చిత్తం అస్స మేతి ధితత్తో.

సపరహితచరోతి అత్తహితపరహితచరో, అత్తనో చ పరస్స చ అత్థం పటిపన్నకో చాతి అత్థో. అత్తనో చ పరస్స చ హితం అత్థం పయోజనం చరతి పటిపజ్జతీతి సపరహితచరో . సపరహితసద్దూపపద చరధాతు చరణే అ. **దీఘజీవీ**తి దీఘాయుకో చ. దీఘేన జీవితిన్ద్రియేన సమ్పన్నో వా. దీఘో జీవో జీవితం అస్స మేతి దీఘజీవి. ఆయుకప్పమ్పి దీఘజీవితసమ్పన్నో చాతి అత్థో. **అరోగో**తి రోగవిరహో చ ఆరోగ్యం వా. రుజ్జతి భఞ్జతి అఙ్గపచ్చఙ్గానీతి రోగో, బ్యాధి. రుజధాతు భఙ్గే ణ. అథ వా రుజ్జతి హింసతీతి రోగో. రుజధాతు హింసాయం ణ. నత్థి రోగో తస్స మేతి అరోగో, ఛన్నవుతిరోగానం అభావో భవేయ్యన్తి అత్థో. **ధఞ్ఞో**తి సిరీపుఞ్ఞపఞ్ఞాలక్ఖణసమ్పన్నో చ. ధఞ్ఞసద్దో హి సిరీపుఞ్ఞపఞ్ఞాలక్ఖణవాచకోతి దట్ఠబ్బో. వుత్తఞ్హి **వేస్సన్తరజాతకే**

“ధఞ్ఞం మఙ్గల సమ్మత”న్తి చ. **తేమియజాతకే** “ధఞ్ఞపుఞ్ఞలక్ఖణసమ్పన్నం పుత్తం విజాయీ”తి చ. ఇదం పన నిబ్బచనం. ధననం సమ్పజ్జనం ధఞ్ఞం, సిరీపఞ్ఞాపుఞ్ఞలక్ఖణానం సమ్పన్నన్తి అత్థో. ధనధాతు సమ్పన్నే. ధాతూనం అనేకత్థత్తా ణ్యపచ్చయో. ణకారానుబన్ధే లోపే కతే యపచ్చయేన సద్ధిం నకారస్స ఞకారం కత్వా ధఞ్ఞన్తి రూపసిద్ధి వేదితబ్బా. అథ వా ధనం సిరీపఞ్ఞా పుఞ్ఞలక్ఖణసమ్పదం అస్స మే అత్థీతి ధఞ్ఞో. అస్సత్థ్యత్థే ణ్యో.

వణ్ణోతి వణ్ణసమ్పన్నో చ. ఏత్థ చ వణ్ణో దువిధో హోతి సరీరవణ్ణగుణవణ్ణవసేన. తత్థ సరీర వణ్ణో నామ రూపకాయస్స పాసాదికరూపసమ్పన్నతా. గుణ వణ్ణో నామ సీలసమాధిపఞ్ఞాదిగుణేన చ ధుతఙ్గాదిపటిపదాగుణేన చ సమ్పన్నతా. ఇదం పన నిబ్బచనం. వణ్ణేతి వికారమాపన్నానం హదయఙ్గతభావం పకాసేతీతి వణ్ణో, సరీరరూపం. వణ్ణేతి అత్తనో దబ్బం పకాసేతీతి వణ్ణో, గుణో. వణ్ణధాతు పకాసనే అ. ఇధ పన తదుభయమ్పి యుజ్జతి. వణ్ణం అస్స మే అత్థీతి వణ్ణో. అస్సత్థ్యత్థే అ. **యసస్సీ**తి పరివారసమ్పన్నో కిత్తివన్తో వా. ఏత్థ చ దువిధో హోతి యసో పరివారకిత్తియసవసేన. తత్థ యజియతి పూజియతి ఏతేన పరివారేనాతి యసో, పరివారో. యజధాతు పూజాయం అ. జస్స సో. అథ వా యాతి గచ్ఛతి పాపుణాతి సామికస్స పరివారన్తి యసో, పరివారో. యాధాతు గతియం సోపచ్చయో. యజియతి పూజియతి ఏతేనాతి యసో, కిత్తిసద్దో. యజధాతు దేవపూజాసఙ్గహకరణదానధమ్మేసు అ. జస్స సో. అథ వా యాతి గచ్ఛతి పాపుణాతి సబ్బత్థ బ్యాపనన్తి యసో, కిత్తిఘోసో థుతిసద్దో వా. యాధాతు గతియం సోపచ్చయో. యసో చ యసో చ యసో ఏకసేసనయేన. సో అస్స మే అత్థీతి యసస్సీ, అస్సత్థ్యత్థే సీపచ్చయో.

అతిబలవధరోతి అతిబలవన్తధారకో చ అతివియ కాయబలఞాణబలవన్తం ధారేతీతి అతిబలవధరో. అజాతసత్తురాజాదయో వియ పఞ్చహత్థి దసహత్థిబలస్స ధారణసమత్థో చ, సారిపుత్తత్థేరాదయో వియ ఞాణబలస్స ధారణసమత్థో చ భవేయ్యన్తి అత్థో. **కిత్తిమా**తి కిత్తిఘోసవన్తో చ. కిత్తియతే కథియతే గుణన్తి కిత్తి, థుతిఘోసో. కిత్తధాతు సద్దే ఇ. కిత్తిఘోసో అస్స మే అత్థీతి కిత్తిమా. అస్సత్థ్యత్థే మన్తుపచ్చయో. **ఖన్తుపేతో**తి ఖన్తియా ఉపేతో సముపేతో సమన్నాగతో చ. ఖమనం సహనం ఖన్తి. ఖముధాతు సహనే తపచ్చయో. తస్సన్తి తాయ ఉపేతో సముపేతో సమన్నాగతోతి ఖన్తుపేతో. ఖన్తివాదతాపసో వియ ఖన్తుపేతో చ భవేయ్యన్తి అత్థో. ఖన్తియా హి దుక్కరత్తా సబ్బకుసల ధమ్మానం పధానత్తా సేట్ఠతపత్తా చ ఖన్తుపేతోతి పత్థనం కరోతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా “ఖన్తీ పరమం తపో తితిక్ఖా”తి చ. “ఖన్త్యా భియ్యో న విజ్జతీ”తి చ. “ఖన్తీబలం బలానీక”న్తి చ.

“సీలసమాధిపఞ్ఞానం , ఖన్తిప్పధానకారణం;
సబ్బేపి కుసలా ధమ్మా, ఖన్త్యాయత్తావ వడ్ఢరే”తి చ.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. సోహం సో అహం, ఏతేన పుఞ్ఞేన ఇమినా బుద్ధవన్దనపుఞ్ఞకమ్మేన సమ్పరాయే పరలోకే, నిపుణమతి చ సణ్హసుఖుమపఞ్ఞవా చ, సతో సతిమా చ తిత్తో తప్పనో యథాలద్ధవత్థునా సన్తుట్ఠో చ, దక్ఖో తంతంకిచ్చే ఛేకో చ, దిట్ఠుజ్జుపఞ్ఞో ఉజుదిట్ఠి పఞ్ఞాయ సమ్పన్నో చ అవీకలవీరియో అనూనవీరియో చ పరిపుణ్ణవీరియో వా, భోగవాభుఞ్జితబ్బసమ్పత్తిసుఖేన సమ్పన్నో చ సంవిభాగీ సంవిభజనసీలో చ తిక్ఖో తిక్ఖపఞ్ఞవా చ, సూరోతి సత్తివన్తో నిబ్భయో చ, ధితత్తో సమాహిత చిత్తో చ ఏకగ్గచిత్తో వా, సపరహితచరో అత్తహిత పరహితపటిపన్నకో చ దీఘజీవీ దీఘాయుకో చ అరోగో రోగవిరహో చ ధఞ్ఞో సిరీపుఞ్ఞపఞ్ఞాలక్ఖణసమ్పన్నో చ వణ్ణో వణ్ణసమ్పన్నో చ యసస్సీ

పరివారసమ్పన్నో చ అతిబలవధరో అతిబలవన్తధారకో చ కిత్తిమా కిత్తి ఘోసవన్తో చ ఖన్తుపేతో ఖన్తియా ఉపేతో సముపేతో సమన్నాగతో చ భవేయ్యన్తి.

సత్తవీసతిమగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౮. ఏవం పుఞ్ఞోనేతేనత్యాదిగాథాయ సమ్పరాయే పణిధిం కత్వా ఇదాని దిట్ఠధమ్మే పత్థనం కత్తుకామో **సద్ధో దాతఙ్గుపేతో** త్యాదిగాథమాహ. తత్థ **సద్ధో**తి కమ్మాది సద్దహనలక్ఖణాయ సద్ధాయ సమ్పన్నో చ. సద్దహనం సద్ధా, సద్దహాతీతి వా సద్ధా. సద్దహన్తి సమ్పయుత్తధమ్మా ఏతాయాతి సద్ధా. సంపుబ్బధాధాతు ధారణే త. సా పన కమ్మాదీసు సద్దహనలక్ఖణా. ఓకప్పనలక్ఖణా వా. పసాదరసా. ఉదకప్పసాదకమణి వియ. పక్ఖన్దనరసా వా. ఓఘుత్తరణో వియ . అకాలుస్సియపచ్చుపట్ఠానా అధిముత్తిపచ్చుపట్ఠానా వా, సద్ధేయ్యవత్థుపదట్ఠానా సోతాపత్తియఙ్గపదట్ఠానా వా. సా హత్థవిత్తబీజాని వియ దట్ఠబ్బా. భగవతా హి సా సద్ధా "సద్ధాహత్థో మహానాగో"తి చ. "సద్ధీధ విత్తం పురిసస్స సేట్ఠ"న్తి చ. "సద్ధాబీజం తపో వుట్ఠీ"తి చ "సద్ధాయ తరతి ఓఘ"న్తి చ "సద్ధా బన్ధతి పాథేయ్యం, సద్ధా దుతియా పురిసస్స హోతీ"తి చ, "సద్ధేసికో భిక్ఖవే అరియసావకో"తి చ, "సద్ధాధన"న్తి చ.

"యేసం అత్థి సద్ధా బుద్ధే, ధమ్మే చ సఙ్ఘరతనే;
తే మం అతివిరోచన్తి, ఆయునా యససా సిరియా"తి.

చ. "సద్ధం ఉపనిస్సాయ దానం దేతి, సీలం సమాదియతి, ఉపోసథకమ్మం కరోతి, ఝానం ఉప్పాదేతి, విపస్సనం ఉప్పాదేతి, మగ్గం ఉప్పాదేతి, అభిఞ్ఞం ఉప్పాదేతి, సమాపత్తిం ఉప్పాదేతీ"తి చ. "దుల్లభా సద్ధాసమ్పత్తీ"తి చ వుత్తా. తస్మా సద్ధో చ భవేయ్యన్తి పత్థనం కరోతి.

సా చ పన చతుబ్బిధా హోతి ఆగమసద్ధా, అధిగమసద్ధా, ఓకప్పనసద్ధా, పసాదసద్ధా చాతి. తత్థ సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తానం అభినీహారతో ఆగతత్తా ఆగమసద్ధా నామ. అరియసావకానం సచ్చపటివేధేన అధిగతత్తా అధిగమసద్ధా నామ. బుద్ధో ధమ్మో సఙ్ఘోతి వుత్తే అచలభావేన ఓకప్పనం ఓకప్పనసద్ధా నామ. బుద్ధాదీసు పసాదుప్పత్తిమత్తా పసాదసద్ధా నామ. ఇధ పన పణిధానట్ఠానత్తా సబ్బసద్ధా అధిప్పేతా. సద్ధా అస్స మే అత్థీతి సద్ధో. అస్సత్థ్యత్థే ణ.

దాతఙ్గుపేతోతి దాతస్స అఙ్గాయ కారణభూతాయ ధనసమ్పత్తియా ఉపేతో సముపేతో సమన్నాగతో చ. దాతబ్బవత్థు చ, తప్పటిగ్గాహకపుగ్గలో చ, సద్ధా చాతి తీహి అఙ్గేహి ఉపేతో సముపేతో సమన్నాగతో చ వా. దియతే దాతం. భావసాధనోయం. దాధాతు దానే అ. అఙ్గీయతి ఞాయతి ఏతేనాతి అఙ్గో, ధనసమ్పత్తి. దాతస్స అఙ్గో దాతఙ్గో, తేన ఉపేతో సముపేతో సమన్నాగతోతి దాతఙ్గుపేతో, అథ వా దియతీతి దాతం, దానవత్థు. దాతస్స అఙ్గో దాతఙ్గో, తేన ఉపేతో సముపేతో సమన్నాగతోతి దాతఙ్గుపేతో, దాతబ్బవత్థు చ, తప్పటిగ్గాహక పుగ్గలో చ, సద్ధా చాతి తీహి అఙ్గేహి సమ్పన్నో అస్సన్తి పత్థనం కరోతీతి వుత్తం హోతి. వుత్తఞ్హి **ఇతివుత్తట్ఠకథాయం** "సద్ధా దేయ్యధమ్మో పటిగ్గాహకో చాతి ఇమేసం తిణ్ణం సమ్ముఖీభూతకాలేయేవ హి దానం సమ్భవతీ"తి.

పరమసిరిధరోతి ఉత్తమసిరీధారకో చ. ఉత్తమసిరిం ధారణసమత్థో చ వా. ఏత్థ చ సిరీతి పఞ్ఞాపుఞ్ఞసరీరసోభగ్గసమ్పత్తీనమేతం అధివచనం. కతపుఞ్ఞేహి సేవియతీతి సిరీ, కతపుఞ్ఞో పుగ్గలో సేవతి నిస్సయతీతి వా

సిరీ, పఞ్ఞాపుఞ్ఞసరీరసోభగ్గసమ్పత్తి లబ్భతి. సిధాతు సేవాయం ఇరో ఈ చ. పరమా ఉత్తమా సిరీ పరమసిరీ, తం ధారేతీతి పరమసిరీధరో, పరమసిరియా ధారణసమత్థోతి అత్థో.

దిట్ఠధమ్మేతి పచ్చక్ఖభూతే అత్తభావే. ఏత్థ చ దిట్ఠధమ్మో వుచ్చతి పచ్చక్ఖభూతో అత్తభావో. సో హి పస్సితబ్బోతి దిట్ఠో, అత్తభావో. దిట్ఠో పస్సితబ్బో ధమ్మో సభావో అస్సాతి దిట్ఠధమ్మోతి వుచ్చతి. తస్మిం దిట్ఠధమ్మే. **విరత్తో**తి కామగుణేసు విగతరత్తో చ, రజ్జనం రత్తో. రఞ్జధాతు రాగే. విగతో రత్తో అస్స మేతి విరత్తో. **లజ్జీ**తి పాపహిరివన్తో చ, పాపజిగుచ్ఛనలక్ఖణాయ లజ్జాయ సమ్పన్నో చ వా. అథ వా లజ్జీతి హిరోత్తప్పసమ్పన్నో చ. లజ్జీసద్దేన హి లక్ఖణాహారనయేన ఓత్తప్పమ్పి గహేతబ్బం. కస్మా, కుసల లక్ఖణసభావేన సమానత్తా. వుత్తఞ్హేతం **నేత్తిపాళియం** –

“వుత్తమ్హి ఏకధమ్మే, యే ధమ్మా ఏకలక్ఖణా కేచి;
వుత్తా భవన్తి సబ్బే, సోహారో లక్ఖణో నామా”తి.

లజ్జతీతి లజ్జా, హిరి. లజ్జధాతు హిరియం. లజ్జా అస్స మే అత్థీతి లజ్జా, కాయదుచ్చరితాదితో హిరోత్తప్పసమన్నాగతో చాతి అత్థో. **కల్యాణమిత్తో**తి సున్దరమిత్త సమ్పన్నో చ. కల్యాణసద్దో హి సున్దరవాచకో అనిప్ఫన్న పాటిపదికో. అథ వా కల్యం హితం అణయతి పాపయతీతి కల్యాణో, సుమిత్తో. కల్యసద్దూపపదఅణధాతు గతియం ణ. మిజ్జతి సినేహతీతి మిత్తో, మిజ్జియతి సినేహియతీతి వా మిత్తో, మిదధాతు సినేహే త. కల్యాణో మిత్తో అస్స మేతి కల్యాణమిత్తో. హితధరసుమిత్తసమ్పన్నో చ భవేయ్యన్తి అత్థో. ఇధ పన సద్ధాసీలసుతచాగవీరియసతి సమాధిపఞ్ఞాగుణేహి సమన్నాగతో కల్యాణమిత్తో అధిప్పేతో. తం పన సన్ధాయ భగవతా **సిఙ్గాలసుత్తే** –

“ఉపకారో చ యో మిత్తో, సుఖదుక్ఖే చ యో సఖా;
అత్థక్ఖాయీ చ యో మిత్తో, యో చ మిత్తానుకమ్పకో;
ఏతేపి మిత్తే చత్తారో, ఇతి విఞ్ఞాయ పణ్డితో; సక్కచ్చం
పయిరుపాసేయ్య, మాతా పుత్తంవ ఓరస”న్తి వుత్తో.

విసుద్ధిమగ్గే చ –

“పియో గరు భావనీయో, వత్తా చ వచనక్ఖమో. గమ్భీరఞ్చ కథం కత్తా, నో చాట్ఠానే నియోజయే”తి వుత్తో. ఇతి ఏవరూపస్స చ కల్యాణమిత్తస్స దుల్లభత్తా కల్యాణమిత్తేన సమ్పజ్జామీతి పత్థనం కరోతీతి వుత్తం హోతి.

అభిరతకుసలోతి దానాదిపుఞ్ఞకుసలధమ్మేసు అభిరమణో చ. కుచ్ఛితం అపాయద్వారం సలన్తి సంవరన్తి పిదహన్తి సాధవో ఏతేనాతి కుసలం, దానాదిపుఞ్ఞధమ్మా. కుపుబ్బ సలధాతు సంవరణే అ. తేసు అభిఅతిరేకం రమతీతి అభిరతకుసలో , కితన్తసమాసోయం. కుసలాభిరతోతి వత్తబ్బే ఛన్దానురక్ఖణత్థం పదవిపరియాయేన ఏవం వుత్తన్తి. అథ వా అభిఅతిరేకం రమనం అభిరతో, కుసలేసు అభిరతో యస్స మేతి అభిరతకుసలో, నిచ్చం కుసలపుఞ్ఞస్స కరణే అభిరతచిత్తసమ్పన్నో చాతి అత్థో.

పఞ్చసీలాదిరక్ఖోతి పఞ్చసీలాదీనం రక్ఖితుం సమత్థో చ. ఏత్థ చ ఆదిసద్దేన గిహీనం అట్ఠఙ్గపోసథసీలం, సామణేరానం దసఙ్గసీలఞ్చ, భిక్ఖూనం చతుపారిసుద్ధిసీలఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. పఞ్చసీలం ఆది యేసం తేతి పఞ్చసీలాది, తం రక్ఖతి రక్ఖితుం సమత్థేతీతి పఞ్చసీలాదిరక్ఖో. గహట్ఠానం నిచ్చసీలవసేన పఞ్చసీలం సతి ఉస్సాహసమత్థే ఉపోసథఙ్గవసేన అట్ఠఙ్గసీలం దసఙ్గసీలఞ్చ అఖణ్డం అచ్ఛిద్దం అసబలం అకమ్మాసం కత్వా రక్ఖితుం సామణేరసీలవసేన దససీలఞ్చ, భిక్ఖుసీలవసేన చతుపారిసుద్ధిసీలఞ్చ రక్ఖితుం సమత్థో చాతి అత్థో. భగవతా హి "సీలవిపత్తిహేతు వా భిక్ఖవే సత్తా కాయస్స భేదా పరం మరణా అపాయం దుగ్గతిం వినిపాతం నిరయం ఉపపజ్జన్తీ"తి చ. "సీలసమ్పదాహేతు వా భిక్ఖవే సత్తా కాయస్స భేదా పరం మరణా సుగతిం సగ్గం లోకం ఉపపజ్జన్తీ"తి చ. "సీలసమ్పన్నో మహన్తం భోగక్ఖన్ధం అధిగచ్ఛతి కల్యాణో కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గచ్ఛతి. చతుపరిసం విసారదో ఉపసఙ్కమతి అమఙ్కుభూతో. అసమ్మూళ్హో కాలం కరోతి, కాయస్స భేదా పరం మరణా సుగతిం సగ్గం లోకం ఉపపజ్జతీ"తి చ వుత్తత్తా చ. **అట్ఠకథాయఞ్చ** "సీలాలఙ్కారసదిసో అలఙ్కారో నత్థి, సీలసదిసం పుప్ఫం నత్థి, సీలగన్ధసదిసో గన్ధో నత్థీ"తి చ. "సీల సమ్పత్తిఞ్హి నిస్సాయ తిస్సో విజ్జా పాపుణాతీ"తి చ. "ఆదిమ్హి సీలం విసోధేయ్యా"తి చ. "సత్తా సీలేన విసుజ్ఝన్తీ"తి చ. "సీలం సాసనస్స ఆదీ"తి చ. "సత్తసు విసుద్ధీసు సీలవిసుద్ధి సరీరం నామా"తి చ. "సీలం నామేతం అవస్సయో పతిట్ఠా ఆరమ్మణం తాణం లేణం గతి పరాయన"న్తి చ వుత్తత్తా పఞ్చసీలాదిరక్ఖోతి పత్థనం కరోతీతి వుత్తం హోతి.

అప్పిచ్ఛోతి అనిచ్ఛో చ, రూపాదికామగుణేసు అనిచ్ఛన్తోతి అత్థో. అభావత్థోహేత్థ అప్పసద్దో. అప్పడంసమకసవాతాతపాతిఆదీసు వియ ఇచ్ఛనం ఇచ్ఛా, రూపాదికామగుణం ఇచ్ఛతీతి వా ఇచ్ఛా, కామతణ్హా. ఇసుధాతు ఇచ్ఛాకన్తీసు అ. ధాత్వన్తస్సచ్ఛో. నత్థి ఇచ్ఛా యస్స మేతి అప్పిచ్ఛో, రూపాదీసు కామేసు అనిచ్ఛన్తో చాతి అత్థో. అప్పిచ్ఛో పన చతుబ్బిధో హోతి పచ్చయఅప్పిచ్ఛో, పరియత్తిఅప్పిచ్ఛో, ధుతఙ్గఅప్పిచ్ఛో, పటివేధఅప్పిచ్ఛో చాతి. తత్థ చతూసు పచ్చయేసు అప్పిచ్ఛో పచ్చయఅప్పిచ్ఛో. యో పన పచ్చయే బహుం దేన్తే అప్పం గణ్హాతి, అప్పం దేన్తే అప్పతరం వా గణ్హాతి న వా గణ్హాతి. న అనవసేసగాహీ హోతి. అయం పచ్చయఅప్పిచ్ఛో నామ. యో పన తేపిటకోపి సమానో న బహుస్సుతభావం జానాపేతుకామో హోతి, అయం పరియత్తిఅప్పిచ్ఛో నామ. ధుతఙ్గసమాదానస్స పన ధుతఙ్గపరిహరణభావం అఞ్ఞేసం జానితుం న దేతి, అయం ధుతఙ్గఅప్పిచ్ఛో నామ. యో పన సోతాపన్నాదీసు అఞ్ఞతరో హుత్వా సోతాపన్నాదిభావం జానాపేతుం న ఇచ్ఛతి, అయం అధిగమఅప్పిచ్ఛో నామ. ఇమేహి అప్పిచ్ఛగుణేహి సమ్పన్నో చ అహం భవేయ్యన్తి వుత్తం హోతి.

అప్పకోధోతి దుస్సనలక్ఖణదోసతో విరహితో చ. సో హి కుజ్ఝతీతి కోధోతి వుచ్చతి. దోసస్సేతం అధివచనం. నత్థి కోధో అస్స మేతి అప్పకోధో.

> కుద్ధో అత్థం న జానాతి, కుద్ధో ధమ్మం న పస్సతి;
> అన్ధతమం తదా హోతి, యం కోధో సహతే నరన్తి.

వుత్తదేసనం మనసికరిత్వా అప్పకోధోతి పత్థనం కరోతీతి వుత్తం హోతి.

అతివుజుహదయోతి అతిఏవ ఉజుచిత్తసమన్నాగతో చ. అరతి గచ్ఛతి పవత్తతి అకుటిలభావేనాతి ఉజు, అజ్జవం. అరధాతు గతియం జు. అరిస్స ఉ. ఆరమ్మణం హరతీతి హదయం, చిత్తం. హరధాతు హరణే అయ. రస్స దో. అథ వా

ఆరమ్మణం హరన్తం అయతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి హదయం, చిత్తం. హరసద్దూపపద అయధాతు గతియం అ. ఉజు చ తం హదయఞ్చాతి ఉజుహదయం. అతివియ ఉజు హదయం అస్స మేతి అతివుజుహదయో. గోముత్తవఙ్కో చ చన్దలేఖావఙ్కో చ నఙ్గలకోటి వఙ్కో చాతి తీహి వఙ్కేహి విగతో హుత్వా అతివియ ఉజుచిత్తసమన్నాగతో చ భవేయ్యన్తి అత్థో. తత్థ చ యో పాపం కత్వావ న కరోమీతి భాసతి. సో గన్త్వా పచ్చోసక్కనతాయ గోముత్తవఙ్కో నామ. యో పాపం కరోన్తోవ భాయామహం పాపస్సాతి భాసతి. సో యేభుయ్యేన కుటిలతాయ చన్దలేఖా వఙ్కో నామ. యో పాపం కరోన్తోవ కో పాపస్స న భాయేయ్యాతి భాసతి, సో నాతికుటిలతాయ నఙ్గలకోటివఙ్కో నామ హోతి. యస్స వా తీణి కమ్మద్వారాని అసుద్ధాని. సో గోముత్తవఙ్కో నామ హోతి. యస్స యాని కానిచి ద్వే. సో చన్దలేఖా వఙ్కో నామ. యస్స యంకిఞ్చి ఏకం. సో నఙ్గలకోటివఙ్కో నామాతి వేదితబ్బో.

ఇద్ధిమాతి ఇద్ధియా సమన్నాగతో చ, ఇద్ధిసద్దస్స వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. ఇద్ధి అస్స మే అత్థీతి ఇద్ధిమా. అస్సత్థ్యత్థే మన్తుపచ్చయో. మానుస్సికాలే మనుస్సిద్ధియా దేవుప్పత్తికాలే దేవిద్ధియా సమణుప్పత్తికాలే సమణిద్ధియా చ సమ్పుణ్ణేయ్యన్తి అత్థో.

అప్పమేయ్యోతి అప్పమేతబ్బేహి సీలాదిగుణేహి సమ్పన్నో చ. పమేతబ్బోతి పమేయ్యో. పపుబ్బమాధాతు పమాణే ణ్య. న పమేయ్యో అప్పమేయ్యో, అప్పమేయ్యో సీలాదిగుణో మే అస్స అత్థీతి అప్పమేయ్యో. అస్సత్థ్యత్థే ణ. అప్పమేయ్యేహి సీలాదిగుణేహి చ భోగసమ్పత్తీహి చ సమ్పజ్జామీతి పత్థనం కరోతీతి వుత్తం హోతి.

పాసంసోతి సీలాదిగుణేహి బుద్ధాదిసప్పురిసానం పసంసారహో చ, పసంసియతే థవియతే పసంసో. భావ సాధనోయం. పపుబ్బసంసధాతు థుతియం, తం అరహతీతి పాసంసో. అరహతితద్ధితే ణ. బుద్ధాదిసప్పురిసేహి పసంసి తబ్బేహి దానసీలాదిగుణేహి సమ్పన్నో చ భవేయ్యన్తి వుత్తం హోతి.

పేమవాచోతి అత్థబ్యఞ్జనమధురతాయ బుద్ధాదిసప్పురిసేహి పేమితబ్బవాచాయ సమ్పన్నో చ. పియతేతి పేమా, వాచా. పీధాతు తప్పనకన్తీసు ఇమో. వచితబ్బాతి వాచా. వచధాతు వియత్తియం వాచాయం ణ. పేమా వాచా అస్స మేతి పేమ వాచో. బుద్ధాదిసప్పురిసేహి పేమియా చతురఙ్గసమన్నాగత వాచాయ సమ్పన్నో చాతి అత్థో. సప్పురిసానం పన వాచా చతురఙ్గసమన్నాగతా హోతి. సుభాసితవాచా చ ధమ్మవాచా పియవాచా సచ్చవాచాతి. తథాహేతం వుత్తం **సగాథావగ్గ సంయుత్తే** –

> సుభాసితం ఉత్తమమాహు సన్తో,
> ధమ్మం భణే నాధమ్మం తం దుతియం;
> పియం భణే నాప్పియం తం తతియం,
> సచ్చం భణే నాలికం తం చతుత్థన్తి.

అయం పనేత్థ యోజనా. సన్తో సప్పురిసా ఉత్తమం సుభాసితం సుట్ఠు భాసితం వాచం ఆహు, ధమ్మం భణే భణేయ్య అధమ్మం న భణే న భణేయ్య, దుతియం తం వాచం ఆహు, పియం భణే భణేయ్య, అప్పియం న భణే న భణేయ్య, తతియం తం వాచం ఆహు, సచ్చం భణే భణేయ్య అలికం న భణే న భణేయ్య, చతుత్థం తం వాచం ఆహూతి.

సుజనగుణవిదూతి బుద్ధాదిసప్పురిసానం సీలాదిగుణం విజానకో చ. సున్దరో జనో సుజనో. గుణతి పకాసేతి సీలాదిగుణసమఙ్గితం పుగ్గలన్తి గుణం, సీలాదిగుణం. గుణధాతు పకాసనే అ. సుజనానం బుద్ధాదిసప్పురిసానం గుణో సుజనగుణో, తం విదతి జానాతీతి సుజనగుణవిదూ. సుజన గుణసద్దూపపదవిదధాతు ఞాణే ఊ. బుద్ధాదిసప్పురిసానం సీలసమాధిపఞ్ఞాదిగుణం జానితుం సమత్థో చ భవేయ్యన్తి అత్థో.

మామకోతి బుద్ధాదిసజ్జనానం మామకో చ. మమాయతీతి మామకో. మమధాతు మాననే పేమే వా ణ్వు. తస్స అకో. బుద్ధాదిరతనత్తయఞ్చ సద్ధమ్మఞ్చ మానన్తో చ భవేయ్యన్తి అత్థో. **సో**తి సో అహం. **భవేయ్య**న్తి భవామీతి.

అయం పనేత్థ **సఙ్ఖేపయోజనా**. సో అహం దిట్ఠధమ్మే పచ్చక్ఖభూతే అత్తభావే, సద్ధో సద్ధాయ సమన్నాగతో చ, దాతఙ్గపేతో దాతస్స అఙ్గాయ కారణభూతాయ ధన సమ్పత్తియా ఉపేతో సముపేతో సమన్నాగతో చ, దాతబ్బ వత్థు చ, తప్పటిగ్గాహకపుగ్గలో చ, సద్ధా చాతి తీహి అఙ్గేహి ఉపేతో సముపేతో సమన్నాగతో చ వా, పరమసిరిధరో ఉత్తమసిరీధారకో చ, ఉత్తమసిరిం ధారణసమత్థో చ వా, విరత్తో కామగుణేసు విగతరత్తో చ, లజ్జీ పాపహిరివన్తో చ, పాపజిగుచ్ఛనలక్ఖణాయ లజ్జాయ సమ్పన్నో చ వా, హిరోత్తప్పసమన్నాగతో చ వా, కల్యాణమిత్తో సున్దరమిత్త సమ్పన్నో చ, అభిరతకుసలో దానాదిపుఞ్ఞకుసలధమ్మేసు అభిరమణో చ, పఞ్చసీలాదిరక్ఖో పఞ్చసీలాదీని రక్ఖితుం సమత్థో చ, అప్పిచ్ఛో అనిచ్ఛో చ, రూపాదికామగుణేసు అనిచ్ఛన్తో చ వా, అప్పకోధో దుస్సనలక్ఖణదోసతో విరహితో చ, అతివుజుహదయో అతిఏవ ఉజుచిత్తసమన్నాగతో చ, ఇద్ధియా సమన్నాగతో చ, అప్పమేయ్యో అప్పమేయ్యేహి సీలాదిగుణేహి సమ్పన్నో చ, పాసంసో సీలాదిగుణేహి బుద్ధాదిసప్పురిసానం పసంసారహో చ, పేమవాచో అత్థబ్యఞ్జనమధురతాయ బుద్ధాదిసప్పురిసేహి పేమితబ్బవాచాయ సమ్పన్నో చ, సుజనగుణవిదూ బుద్ధాదిసప్పురిసానం సీలాదిగుణం విజానకో చ, మామకో బుద్ధాదిసజ్జనానం మామకో చ, బుద్ధాదిరతనత్తయఞ్చ సద్ధమ్మఞ్చ మానన్తో చ వా, భవేయ్యం భవామీతి.

అట్ఠవీసతిమగాథావణ్ణనా సమత్తా.

౨౯. ఇత్థం అసఙ్ఖయే నాథ, గుణే లక్ఖణదీపితే;
గాథాసు సూచకాస్వేక, గాథమ్పి సరతే బుధో.

౩౦. చతురాపాయముత్తో సో, సాధకత్థద్వయస్స చ;
హతూపద్దవజాలో చ, లాభీ హితసుఖస్స చ.

౩౧. అధిపో నరదేవానం, చతుదీపిస్సరోపి వా;
భవేయ్య అన్తిమే దేహే, తమఞ్ఞం సేతఛత్తకం.

౩౨. భావనాయానమారుయ్హ, సమమేస్సతి సుబ్బతో;
ఇమస్మిం అత్తభావేపి, అరోగో దీఘజీవికో.

౩౩. పూజితో సబ్బలోకేహి, భావనాభిరతీమనో;
జనప్పియో మనాపో చ, కా కథాఖిలధారణే.

౨౯. ఏవం పుఞ్ఞేనేతేనత్యాది గాథాద్వయేన పణిధిం కత్వా ఇదాని బుద్ధవన్దనస్స ఫలానిసంసం దస్సేన్తో **ఇత్థ**న్త్యాది గాథాపఞ్చకం ఆహ. తం పన మూలాచరియేహి న వుత్తం, పచ్ఛా పన హితకామేహి పణ్డితేహి పక్ఖిత్తం గాథాపఞ్చకన్తి దట్ఠబ్బం. తా పన గాథాయో పథ్యావత్తగాథాతి దట్ఠబ్బా.

తాసు పన పఠమగాథాయం ఇత్థం అసఙ్ఖయే లక్ఖణదీపితే నాథగుణే సూచకాసు గాథాసు ఏకగాథమ్పి యో బుధో సరతేతి సమ్బన్ధో. **ఇత్థ**న్తి ఇమినా సుగతన్తిఆదినా వుత్తప్పకారేన. **అసఙ్ఖయే**తి ఏత్తకా బుద్ధగుణాతి గణేతుం అసమత్థే. సఙ్ఖియతే సఙ్ఖయా. సఙ్ఖియతి గణియతీతి వా సఙ్ఖయా . సఖిధాతు సఙ్ఖ్యాయం యపచ్చయో. అథ వా సఙ్ఖితుం న సక్కోన్తీతి అసఙ్ఖయా. ఏత్తకా బుద్ధగుణా ఏత్తకా బుద్ధగుణాతి నిరవసేసతో ఏకబుద్ధోపి అనేకవస్స సతసహస్సకోటియాపి గణేతుం అసమత్థోవ. పగేవ పన అఞ్ఞోతి అత్థో. వుత్తమ్పి చేతం **అపదానే** –

"బుద్ధోపి బుద్ధస్స భణేయ్య వణ్ణం,
కప్పమ్పి చే అఞ్ఞమభాసమానో;
ఖీయేథ కప్పో చిరదీఘమన్తరే,
వణ్ణో న ఖీయేథ తథాగతస్సా"తి చ.

"సక్కా సముద్దే ఉదకం, పమేతుం ఆళ్హకేన వా;
నత్వేవ తవ సబ్బఞ్ఞు, ఞాణం సక్కా పమేతవే"తి చ.

మహావగ్గసంయుత్తట్ఠకథాయఞ్చ "అప్పమాణా హి బుద్ధా తేసం బుద్ధాపి అనవసేసతో వణ్ణం వత్తుం అసమత్థా, పగేవ ఇతరా పజా"తి చ. **లక్ఖణదీపితే**తి ఉపలక్ఖణ నయేన పకాసితబ్బే. ఏత్థ చ పధాననయో నిదస్సన నయో చ లబ్భతి. **నాథగుణే**తి బుద్ధస్స సీలసమాధి పఞ్ఞాదిగుణే. తస్స పన పదస్స వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. **సూచకాస్వేకగాథమ్పీ**తి సూచకాసు ఏకగాథమ్పీతి పదచ్ఛేదో. **సూచకాసూ**తి పకాసకాసు. **గాథాసూ**తి సుగతన్త్యాదినా వుత్తాసు ఛబ్బీసతివన్దనగాథాసు. నిద్ధారణే చేతం భుమ్మవచనం. కవీహి గాయతి కథియతీతి గాథా. పజ్జవిసేసో. గేధాతు సద్దే థ. గేధాతుస్స గాదేసో. అథ వా గం వుచ్చతి ఞాణం. తం తిట్ఠతి ఏత్థాతి గాథా. గంసద్దూపపదధాధాతు గతినివత్తియం. గం వుచ్చతి ఞాణం, తేన కవీహి బన్ధిత్వా ధియతి ధపియతీతి వా గాథా, తాసు గాథాసు. **ఏకగాథమ్పీ**తి ఏకపజ్జమ్పి. ఏత్థ చ పిసద్దో గరహత్థో. తేన అనేకగాథాయ బుద్ధగుణసరణే కా కథావాతి సమ్భావేతి. **బుధో**తి యో పణ్డితో. సో హి అత్థానత్థం బుధతి జానాతీతిబుధోతి వుచ్చతి. **సరతే**తి సరతి. ఛన్దానురక్ఖణత్థఞ్హి పరస్సపదతివిభత్తియా అత్తనోపదతేవిభత్తాదేసో.

౩౦. **సో**తి సో బుధో భవేయ్యాతి సమ్బన్ధో. **చతురాపాయముత్తో**తి నిరయతిరచ్ఛానపేతఅసురకాయసఙ్ఖాతేహి చతూహి అపాయేహి విముత్తో చ. పుఞ్ఞసమ్మతా అయాయేభుయ్యేన అపగతోతి అపాయో. అయతో సుఖతో అపగతోతి వా అపాయో. అబ్యయీభావసమాసోయం. అథ వా తిస్సో సమ్పత్తియో అయన్తి గచ్ఛన్తి పవత్తన్తి ఏతేనాతి అయో, పుఞ్ఞం. అయధాతు గతియం అ. పుఞ్ఞతో అయతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి వా, పుఞ్ఞకారీహి అయితబ్బో పవత్తేతబ్బోతి వా అయో, సుఖం. తతో అపగతోతి అపాయో. చతురో అపాయో చతురాపాయో, తేహి ముత్తో విముత్తోతి చతురాపాయముత్తో. **సాధకత్థద్వయస్స చా**తి సాధకో అత్థద్వయస్స చాతి పదచ్ఛేదో. **అత్థద్వయస్సా**తి దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికసఙ్ఖాతస్స అత్థద్వయస్స. ఏత్థ

చసద్దో అట్ఠానయోగో. సో పన సాధకో త్యాదీసు పదేసు యుత్తో. **సాధకో**తి నిప్ఫాదకో చ. సో హి సాధేతి నిప్ఫాదేతీతి సాధకోతి వుచ్చతి.

హతూపద్దవజాలో చాతి హతో ఉపద్దవసఙ్ఖాతజాలో చ. హనయిత్థ అపనయిత్థాతి హతో. హనధాతు హింసాయం త. ఉపగన్త్వా దవతి హింసతీతి ఉపద్దవో, జాతిభయాది సోళసఉపద్దవో. ఉపపుబ్బదుధాతు హింసాయం, ఉపద్దవా నామ పన సోళసవిధా హోన్తి జాతిభయం, జరాభయం, బ్యాధిభయం, మరణభయం, రాజభయం, చోరభయం, అగ్గిభయం, ఉదకభయం, ఊమిభయం, కుమ్భిలభయం, ఆవట్టభయం, సుసుకాభయం, అత్తానువాదభయం, పరానువాదభయం, దణ్డభయం, దుగ్గతిభయఞ్చాతి. జలతి హింసతి మచ్ఛే ఏతేనాతి జాలం, మచ్ఛజాలం. జాలం వియాతి జాలో, ఉపద్దవో. నితత్థేన పన జలతి హింసతి సత్తే ఏతేనాతి జాలో. ఉపద్దవో. జలధాతు హింసాయం ణ. హతో ఉపద్దవసఙ్ఖాతజాలో యేన సోతి హతూపద్దవజాలో. బుద్ధపణామచేతనాయ పహితో ఉపద్దవసఙ్ఖాతజాలో భవేయ్యాతి అత్థో. **లాభీ హితసుఖస్స చా**తి హితస్స చ సుఖస్స చ లాభీ చ. లభనం లాభో, తం అస్స అత్థీతి లాభీ, హినోతి వడ్ఢతీతి హితం, అత్థం. సుఖయతీతి సుఖం. యస్సుప్పజ్జతి, తం సుఖితం కరోతీతి అత్థో. అథ వా సుట్ఠు దుక్ఖం ఖనతీతి సుఖం. సుపుబ్బ ఖనుధాతు అవధారణే క్వి. హితఞ్చ సుఖఞ్చ హితసుఖం, తస్స లాభీ భవేయ్యాతి అత్థో.

30-32. నరదేవానం అధిపో చ చతుదీపిస్సరోపి వా భవేయ్యాతి సమ్బన్ధో. **నరదేవాన**న్తి నరా చ దేవా చ నరదేవా, తేసం. కమ్మత్థే చేతం ఛట్ఠీవచనం. **అధిపో**తి ఇస్సరో చ. సో హి అత్తాధీనం పాతి రక్ఖతి ధమ్మేన వా అధిఅభిభవిత్వా పాతి రక్ఖతీతి అధిపోతి వుచ్చతి. అధిపుబ్బపాధాతు రక్ఖనే అ, నరానం అధిపో ఇస్సరో మనుస్సరాజా చ దేవానం అధిపో ఇస్సరో దేవరాజా చ భవేయ్యాతి అత్థో. **చతుదీపిస్సరోపి వా**తి ఏత్థ పిసద్దో సమ్భావనత్థే నిపాతో. తేన పగేవ ఏకదీపిస్సరరాజభావో చ, పదే సిస్సరరాజభావో చాతి సమ్భావేతి. వా సద్దో పదపూరణ మత్తోయేవ. చతుదీపిస్సరోతి పుబ్బవిదేహో, అపరగోయానో, జమ్బుదీపో, ఉత్తరకురు చాతి చతున్నం దీపానం ఇస్సరో చక్కవత్తిరాజాపి భవేయ్యాతి అత్థో. తత్థ పుబ్బవిదేహోతి సినేరునో పురే భవం పుబ్బం, వేదేన పఞ్ఞాయ ఈహన్తి వాయమన్తి ఏత్థాతి వేదేహో, విదసద్దూపపద ఈహధాతు వాయామే ణ. సోయేవ విదేహో. ఇమం దీపముపాదాయ సినేరునో పుబ్బదిసభాగత్తా పుబ్బో చ సో విదేహో చాతి పుబ్బవిదేహో, పుబ్బదీపో.

అపరగోయానోతి సినేరునో అపరే పచ్ఛిమే భవో అపరో. గవేన యన్తి గచ్ఛన్తి ఏత్థాతి గోయానో. గోసద్దూపపద యాధాతు గమనే యు. సినేరునో పచ్ఛిమ దిసభాగత్తా అపరో చ సో గోయానో చాతి అపరగోయానో, పచ్ఛిమదీపో. జమ్బుదీపోతి జాయతీతి జమ్బూ. యోజనసతుబ్బేధో రుక్ఖో. జనధాతు జననే ఊ. నస్స మో. బకారాగమో. జలమజ్ఝే దిప్పతీతి దీపో, దిప్పన్తి జోతన్తి ఏత్థ సద్ధమ్మాతి వా దీపో. దీపధాతు దిత్తియం అ. తస్స పన ద్విఆపోతి పదచ్ఛేదం కత్వా ద్విధా ఆపో సన్దతి ఏత్థాతి దీపోతి బహుబ్బీహిసమాసోపి యుజ్జతి. జమ్బుయా లక్ఖితో పఞ్ఞాతో వా దీపో జమ్బుదీపో, దక్ఖిణదీపో. ఉత్తరకురూతి సినేరునో ఉత్తరే భవా ఉత్తరా. ధమ్మతాసిద్ధస్స పఞ్చసీలస్స ఆనుభావేన కం సుఖం ఉరుమహన్తం ఏత్థాతి కురు. బహుబ్బీహిసమాసోయం. కుం వుచ్చతి పాపం. తం రున్ధన్తి ఏత్థాతి వా కురు. కుపుబ్బరుధిధాతు ఆవరణే క్వి. ధాత్వన్తస్స లోపో. సినేరునో ఉత్తరదిసభాగత్తా ఉత్తరో చ సో కురు చాతి ఉత్తరకురు. ఉత్తరదీపోతి చతున్నం దీపానం ఇస్సరో చతుదీపిస్సరో, చక్కవత్తిరాజా లబ్భతి.

ఏవం లోకియహితం దస్సేత్వా ఇదాని లోకుత్తరహితం దస్సేన్తో ఆహ **అన్తిమే దేహే...పే.... సుబ్బతోతి** అన్తిమే దేహే సుబ్బతో భావనాయానం ఆరుయ్హ అగ్గం తం సేతఛత్తకం ధారేన్తో సమం ఏస్సతీతి సమ్బన్ధో. తత్థ పన అత్థక్కమేన వణ్ణయిస్సామ. **అన్తిమేతి** చరిమే పచ్ఛిమే వా. అన్తే పరియోసానే భవో అన్తిమో, పచ్ఛిమసరీరో. తస్మిం. **దేహేతి** సరీరే. దిహతి ఉపచియతి వడ్ఢతీతి దేహో, సరీరో. దిహధాతు ఉపచయే ణ. అథ వా దిహతి ఉపచయతి ఏతేన పుఞ్ఞాపుఞ్ఞన్తి దేహో, పచ్ఛిమభవభూతే భబ్బకులపుత్తభూతే వా సరీరేతి అత్థో. **సుబ్బతోతి** సుట్ఠు పటిపన్నకో హుత్వా . సుట్ఠు వతం పటిపన్నం అస్సాతి సుబ్బతో. వకారస్సబ్బో. **భావనాయానమారుయ్హాతి** భావనాయానం ఆరుయ్హాతి పదచ్ఛేదో. విపస్సనాభావనాసఙ్ఖాతయానం ఆరుహిత్వాతి అత్థో. భావేతబ్బా వడ్ఢేతబ్బాతి భావనా. తేభూమక సఙ్ఖారారమ్మణం. అథ వా తదారమ్మణం భావేతి వడ్ఢేతీతి భావనా, విపస్సనాపఞ్ఞా. భూధాతు సత్తాయం వడ్ఢనే వా యు. సా చ సమథవిపస్సనా భావనావసేన దువిధా హోతి. తత్థ ఇధ పన అగ్గం సేతఛత్తకన్తి సద్దన్తరసన్నిట్ఠానేన విపస్సనాభావనా అధిప్పేతా. యన్తి పాపుణన్తి ఏతేన నిబ్బానన్తి యానం, అనిచ్చాదివిపస్సనాఞాణం. యాధాతు గతియం యు. భావనాసఙ్ఖాతం యానం భావనాయానం, భావనా చ సా యానఞ్చాతి వా భావనాయానం.

ఆరుయ్హాతి ఆరోహిత్వా. పకతియానసదిసం అనిచ్చ దుక్ఖఅనత్తయానం ఆరుహిత్వాతి అత్థో. అనిచ్చాదిలక్ఖణేన హి వినా మగ్గఫలనిబ్బానం పత్తో నామ నత్థి. తస్మా భావనాయానమారుయ్హాతి వుత్తం. **అగ్గన్తి** అరహత్తఫలం. తఞ్హి పఠమమగ్గేన ఆదిట్ఠమరియాదం అనతిక్కమిత్వా చతుసచ్చధమ్మం అవబుజ్ఝతీతి అగ్గన్తి వుచ్చతి. ఆపుబ్బఞాధాతు అవబోధనే క్వి. ఆసద్దో మరియాదత్థో. **సేతఛత్తకన్తి** ఓదాతాతపత్తం. సేవియతీతి సేతం, ధవలం. సిధాతు సేవాయం త. కిలేసతపం ఛాదేతీతి ఛత్తం. ఛదధాతు సంవరణే త. తంయేవ ఛత్తకం. సేతఞ్చ తం ఛత్తకఞ్చాతి సేతఛత్తకం. అరహత్తఫలఆతపత్తం లబ్భతి. అగ్గం అరహత్తఫలసఙ్ఖాతం సేతఛత్తకం ధారేన్తో హుత్వాతి సమ్బన్ధో. **సమన్తి** నిబ్బానం. తఞ్హి సబ్బం వట్టదుక్ఖం సమతి వూపసమతి నిరుజ్ఝతి ఏత్థాతి సమన్తి వుచ్చతి. **ఏస్సతీతి** పాపుణిస్సతీతి.

ఇదాని దిట్ఠధమ్మికత్థం దస్సేన్తో **ఇమస్మిం అత్తభావేపీతిఆదిమాహ**. తత్థ ఇమస్మిం అత్తభావేపి అరోగో చ దీఘాయుకో చ సబ్బలోకేహి పూజితో చ భావనాభి రతిమనో చ జనప్పియో చ మనాపో చ భవేయ్యాతి యోజనా. **అత్తభావేపీతి** ఏత్థ పిసద్దో సమ్పిణ్డనత్థో. తేన సమ్పరాయికత్థం సమ్పిణ్డేతి. అత్తాతి భవతి ఏతేన అభిధానం బుద్ధి చాతి అత్తభావో. ఖన్ధపఞ్చకస్సేతమధివచనం. **అరోగోతి** సబ్బబ్యాధివిరహో చ. నో హి నత్థి రోగో అస్సాతి అరోగోతి వుచ్చతి. **దీఘజీవికోతి** దీఘాయుకో చ. నో హి దీఘా జీవి ఆయు అస్సాతి దీఘజీవికోతి వుచ్చతి.

౩౩. **సబ్బలోకేహీతి** సబ్బదేవమనుస్సేహి. **పూజితోతి** పూజితబ్బో చ. **భావనాభిరతిమనోతి** సమథవిపస్సనా సఙ్ఖాతాయ భావనాయ అభిరమణచిత్తో చ. **జనప్పియోతి** సబ్బజనేహి పియాయితబ్బో చ. **మనాపోతి** సబ్బసత్తానం చిత్తవడ్ఢనకో చ భవేయ్యాతి సమ్బన్ధో.

ఏవం ఛబ్బీసతియా వన్దనగాథాసు ఏకగాథామత్తమ్పి బుద్ధగుణానుస్సరణే ఫలానిసంసం దస్సేత్వా ఇదాని సబ్బగాథాయో వచసా ధారేత్వా బుద్ధవన్దనే అనేకాని ఫలానిసంసాని దస్సేతుం **కా కథాఖిలధారణేతి** ఆహ. తత్థ **కా కథాఖిలధారణేతి** కా కథా అఖిలధారణేతి పదచ్ఛేదో. సబ్బబుద్ధవన్దనగాథాయ వచసా ధారణే కిం వత్తబ్బా యేవాతి అత్థో.

ఏత్థ చ అఖిలసద్దో సబ్బవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో. అథ వా ఖియనం ఖిలం. ఖిధాతు ఖయే లపచ్చయో. ఖయం లాతి గణ్హాతీతి వా ఖిలం, అప్పకం. ఖయసద్దూపపదలాధాతు గహణే అ. న ఖిలం అఖిలం, సబ్బగాథాయో. ధారియతే ధారణం, అఖిలాయ సబ్బాయ గాథాయ ధారణం అఖిలధారణం, తస్మిం. ఛబ్బీసతియా బుద్ధవన్దనగాథాసు ఏకం గాథం వచసా ధారయిత్వా బుద్ధవన్దనే యథావుత్తఫలానిసంసాని లబ్భన్తి, పగేవ పన సబ్బబుద్ధవన్దనగాథాయో వచసా ధారయిత్వా దినే దినే బుద్ధవన్దనేతి అత్థోతి. ఇమినా పన గాథాపఞ్చకేన యథావుత్త ఫలానిసంసం ఞత్వా సద్ధహకో సమ్మాదిట్ఠికో కులపుత్తో సబ్బబుద్ధవన్దనగాథాయో వచసా ధారయిత్వా రత్తిన్దివం పుబ్బణ్హకాలే చ సాయన్హకాలే చ రత్తియా పఠమయామే చ పచ్ఛిమయామే చ సతతం సమితం నిరన్తరం బుద్ధం వన్దేయ్యాతి ఉయ్యోజనం దస్సేతీతి.

పఞ్చకగాథావణ్ణనా సమత్తా.

ఇతి పోరాణాచరియేహి వన్దితస్స నమక్కారస్స సద్దత్థనయేహి ఛన్దాలఙ్కారనయేహి చ సణ్హసుఖుమసుదుద్దస గమ్భీరస్స బుద్ధస్స దుప్పటివిధగుణపరిదీపకస్స సప్పురిసానం చిత్తపసన్నజనకస్స సాట్ఠకథే పిటకత్తయే అసంహీర విసారదఞాణచారినా సాసనసోధకేన భద్దన్తరేవ తత్థేరవరేన రచితా బుద్ధగుణప్పదీపికనామికా వణ్ణనా.

నిగమన

ఇదం పన పురం నిమ్మితేన సిరీపవరవిజయానన్తయసపణ్డిత త్రిభవనాదిత్యాధిపతిమహాధమ్మరాజాధిరాజాతి లఞ్ఛితనామికేన పిటకత్తయపాళిం సిలారూళ్హం కారయిత్వా పఞ్చమ సఙ్గీతికరణేన తిమహాధమ్మరాజేన రతనాపుఞ్జన్తి సమ్మతే రాజధానీభూతే నానాకులసంకిణ్ణే పుఞ్ఞధఞ్ఞవన్తానం సాధూనఞ్చ సీలసమాధిపఞ్ఞవన్తానం భిక్ఖూనఞ్చ నివాసభూతే బుద్ధధమ్మసఙ్ఘరతనాకరే చన్దిమసూరియా వియ బుద్ధసాసనుజ్జోతసే **మన్తలే** నగరే ఇతి పరికిత్తితే మహారామే దేసే వసన్తేన ఉపాసక గుణసమ్పన్నేన నామికేన ఉపాసకేన చ తస్సుపట్ఠాకాయ నామికాయ ఉపాసికాయ చ సమకుసలచ్ఛన్దం కత్వా నిబ్బానస్స సచ్ఛికరణత్థాయ కారితే మనోరమే సువణ్ణేన లిమ్పితత్తా సువణ్ణవతీ నామికే ద్విభుమ్మికే మహిట్ఠకవిహారే అట్ఠహి దిసాహి ఆగతానం సుతేసనభిక్ఖూనం సాట్ఠకథం పిటకత్తయం దినే దినే సతతం నిరన్తరం వాచేన్తేన అధివసన్తేన సాట్ఠకథే పిటకత్తయే అసంహీరవిసారదఞాణచారినా మన్తలే పురే పరియత్తిసాసనహితధమ్మాచరియగణస్స జేట్ఠుక్కట్ఠభూతేన రేవతాభిపణ్డితధజసాసనవంసమహాధమ్మరాజగురూతి చ **అగ్గ మహాపణ్డితాతి** చ లద్ధలఞ్ఛితేన మూలద్వాదససాసన కరమహాగణస్స జేట్ఠమహానాయకభూతేన **సాసనాపుఞ్ఞో** ఆచరియోతి విస్సుతేన సాసనసోధక మహానాయకత్థేరవరేన పోరాణేహి తత్థ తత్థ పాళియం భగవతా వుత్తేహి బుద్ధగుణప్పకాసకేహి బుద్ధగుణపదేహి థోమిత్వా వన్దితస్స అత్థబ్యఞ్జనేన ఛన్దాలఙ్కారనయేన చ పథవీసన్ధారకస్స ఉదకక్ఖన్ధస్స వియ గమ్భీరస్స పబ్బతేన పటిచ్ఛాదేత్వా ఠపితస్స వత్థుస్స వియ అతిదుద్దసస్స సతధా భిన్నస్స వాలస్స అగ్గకోటియా వియ అతిసణ్హ సుఖుమస్స పుథుజ్జనఞాణేన బుద్ధస్స దుప్పటివిధగుణపరిదీపకస్స నమక్కారస్స లీనత్థప్పకాసనా బుద్ధగుణప్పదీపికనామికా సంవణ్ణనా తాసు తాసు అట్ఠకథాటీకాసు ఆగతం సంవణ్ణనానయం నిస్సాయ పఞ్ఞాపాటవత్థాయ సాసనవుద్ధియా చ కతా.

ఏత్తావతా చ –

సమ్పత్తే చక్కవస్సే సా, ద్విసహస్సే చతూసతే;
నవాధికాసితీయా చ, సక్కరాజే చ సమ్పత్తే.

సత్తతిసతసహస్స, వస్సే ఫుస్సమాసస్సేవ;
కాలపక్ఖసత్తమే చ, బుద్ధదినే సునిట్ఠితా; సామఞ్ఞ.

ఏసా చ సఙ్ఖరోన్తేన, యం పుఞ్ఞం పసుతం మయా;
అఞ్ఞమ్పి తేన పుఞ్ఞేన, పత్వా సమ్బోధిముత్తమం.

సంసారతో బహూ సత్తే, తారయిత్వా తణ్హక్ఖయం;
నిబ్బానం సచ్ఛికారేయ్యం, మగ్గఞాణుత్తరేన చ.

సదా రక్ఖన్తు రాజానో, ధమ్మేనేవ పజం ఇమం;
సబ్బే సత్తా సుఖీ హోన్తు, జోతేన్తు జినసాసనం.

మ్రమ్మరట్ఠే మనుస్సా చ, సబ్బదా నిరుపద్దవా;
నిచ్చం కల్యాణసఙ్కప్పా, పప్పోన్తు అమతం పదన్తి.

బుద్ధగుణప్పదీపికనామికా

నమక్కారటీకా సమత్తా.